

પ્રકાશક
ડૉ. ભોગીલાલ જી સાહેસરા,
અધ્યક્ષ, ગુજરાતી વિભાગ,
મ સ વિશ્વવિદ્યાલય,
વડોદરા

આવૃત્તિ પહેલી
પ્રત ૫૦૦

વિ સં ૨૦૦૧
ઈ સ ૧૯૫૩

મૂલ્ય પાંચ રૂપિયા

પ્રાપ્તિસ્થાન
પ્રાચ્ય વિદ્યામન્દિર,
વડોદરા.

મુદ્રક
રમણલાલ જી પટેલ, વ્યવસ્થાપક,
સાધના પ્રેસ, રાવપુરા, વડોદરા

આમુખ

પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર તરફથી મુખ્યત્વે સંસ્કૃત હસ્તલિખિત પોથીઓ મેઝવી એમાંથી યોગ્ય પોથીનું પ્રકાશન વર્ષોથી ચાલી રહ્યું છે. 'ગાયકવાડ ઓરિયેન્ટલ સિરીઝ' માં એવાં સો ઉપરાંત પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થયાં છે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનો હસ્તલિખિત મંદાર પળ વિપુલ છે. એમાંથી યોગ્ય સાહિત્યનું પ્રકાશન પળ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. આ હેતુ લક્ષમાં રાખી, વડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલાની યોજના તૈયાર કરવામાં આવી છે. એ યોજના અનુસાર આ પ્રથમ પુસ્તક બહાર પડે છે, અને એવું એક પુસ્તક દર વર્ષે બહાર પાડવાની આશા રાખાય છે.

આ પ્રકારના સંશોધનનો ઉપયોગ એકદમ પહેલી નજરે ચઢે નહિ એ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ ભાષાની દૃષ્ટિ, તેમ જ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિ, આ પ્રકારનાં સંશોધનો પુષ્કળ પ્રકાશ પાડે છે અને માટે જ ઉપયોગી છે. આ પુસ્તકના નિવેદનમાં ડૉ. સંડેસરા લખે છે કે:—
“ આ ગ્રન્થમાલામાં પ્રસિદ્ધ થતી કૃતિઓ તથા એના શબ્દકોશો ઐતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી પાડશે તથા અન્ય ભગિનીભાષાઓના પ્રાચીનતર યુગોના અધ્યયનમાં પણ ઉપયોગી થશે એવી આશા છે. ” પુસ્તક પાછળ જે શબ્દકોશ આપ્યો છે તે ભાષાની દૃષ્ટિ, અતિશય ઉપયોગી થઈ પડશે એમાં તો જરા પણ શંકા નથી. આશા છે કે આ પ્રકાશનનો ગુજરાતના વિદ્વાનો તેમ જ અન્ય ભાષાશાસ્ત્રીઓ યોગ્ય સત્કાર કરે.

અનુક્રમ

આમુખ	૨૨.
નિવેદન	૧-૩
પ્રસ્તાવના	૪-૨૯,
<p>જૂનું ગુજરાતી ગદ્ય-૪; 'બાલાવબોધ' એટલે શું ૧-૭; 'પદ્ધિશતક પ્રકરણ' અને તેનો કર્તા-૯; 'પદ્ધિશતક'ના બાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ-૧૩; (૨) જિન- સાગરસૂરિ-૧૪; (૩) મેઘસુન્દર ઉપાધ્યાય-૧૫; 'પદ્ધિ- શતક'ના અન્ય બાલાવબોધો-૨૨; હાથપ્રતો અને સંપાદન- ૨૪; અનુલેખ-૨૮.</p>					
પદ્ધિશતક પ્રકરણ-ત્રણ બાલાવબોધ સહિત....	૧-૧૬૦
પરિશિષ્ટ ૧. નેમિચન્દ્ર મંડારી-વિરચિત					
જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન....					૧૬૧-૬૫
પરિશિષ્ટ ૨. નેમિચન્દ્ર મંડારી-વિરચિત પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર....					૧૬૬
'પદ્ધિશતક' ની પ્રાકૃત ગાથાઓની સૂચિ	૧૬૭-૬૯
શબ્દકોશ	૧૭૦-૯૩

મુલ્યપટ્ટ-ઉપયોગમાં લેવાયેલી હસ્તપ્રતોમાંથી ત્રણના ફોટા

शुद्धिपत्रक

पृष्ठ	पक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३	९	दीक्षादि वरावी	दीक्षा दिवरावी
८०	१८	नाणनी	जाणनी
८९	१६	आगी गमइं	आंगीगमइं
९५	४	आजारहितहूइं	आजारहितहूइं
१७५	१७	आगीगमई	आगीगमइं
"	"	ए. व.	व व.

નિવેદન

વડોદરાના મ. સ. વિશ્વવિદ્યાલયની કાર્યવાહક સભાએ (સીન્ડિકેટે) મંજૂર કરેલી યોજના અનુસાર, આ 'પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલા' શરૂ થાય છે. પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યની અપ્રસિદ્ધ કૃતિઓની સમીક્ષિત વાચનાઓનું પ્રકાશન સામાન્ય રીતે એમાં થશે, પરંતુ આ પહેલાં છપાઈ ગયેલી છતાં જેનાં શાસ્ત્રીય સંપાદનો ન થયાં હોય એવી વિશિષ્ટ રચનાઓની સમીક્ષિત વાચનાઓને તથા પ્રસિદ્ધ કે અપ્રસિદ્ધ રચનાઓમાંથી અભ્યાસની દૃષ્ટિએ કરેલા સમુચ્ચયોને પણ એમાં સ્થાન રહેશે. પ્રત્યેક સંપાદન સાથે પ્રસ્તાવના ઉપરાંત તે તે કૃતિમાં પ્રયોજાયેલા નોંધપાત્ર શબ્દોનો એક કોશ આપવામાં આવશે, જેમાં એ શબ્દો ઉપર વ્યુત્પત્તિ તેમ જ અર્થવિકાસની દૃષ્ટિએ સંક્ષિપ્ત ટાંચણો અપાશે. જૂના ગુજરાતી ભાષાસાહિત્યના તુલનાત્મક અધ્યયનમાં ઉપયોગી થાય એ પ્રકારના સ્વાધ્યાયગ્રન્થોને પણ પ્રસંગોપાત્ત આ ગ્રન્થમાલામાં અવકાશ રહેશે.

વિક્રમના ચારમા શતકમાં થયેલા, અપભ્રંશ વ્યાકરણકાર આચાર્ય હેમચન્દ્રના સમયથી માંડી ઓગણીસમા શતક સુધી જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં રચાયેલા સેંકડો ગ્રન્થો હજી અપ્રસિદ્ધ છે. એ વિપુલ સાહિત્ય-ખંડારમાંથી પસંદ કરેલી, જુદા જુદા સાહિત્યપ્રકારોની પ્રતિનિધિરૂપ ગદ્યપદ્યાત્મક કૃતિઓનું પ્રકાશન તે તે કૃતિરૂપે અગત્યનું હોવા ઉપરાંત તે તે સાહિત્યપ્રકારના વિકાસના અધ્યયનમાં ઘણું ઉપયોગી છે.

શક સં. ૬૯૯ (વિ. સં. ૮૩૪)માં 'કુવલયમાલા' નામે સુપ્રસિદ્ધ પ્રાકૃત કથા રચનાર દાક્ષિણ્યાંક ઉદ્યોતનસૂરિએ ગુર્જરોની ભાષાનો એક નાનો નમૂનો ટાંક્યો છે, પણ છેલ્લાં લગભગ સાઠા આઠસો વર્ષ થયાં તો

પ્રાચીન ગુર્જર સાહિત્ય વહોઝા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે. કાઝના પ્રવાહમાં ઘણું નાશ પામ્યું હશે, પરંતુ જે વચ્ચું છે તે પણ વિપુલ છે. વિક્રમના વારમાં શતકથી આ તરફ આવતા એક પણ શતાવ્દી એવી નથી, જેમાં જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં વિકસેલા વિવિધ સાહિત્યપ્રકારોના પ્રતિનિધિરૂપ તમૂના મળતા ન હોય. ગુજરાતી ભાષાનો શતાવ્દીવાર સિલસિલાબંધ ઇતિહાસ ઉકેલવા માટે, જગતની કોઈ પણ ભાષાને ઈર્ષ્યા આવે એવી વૈવિધ્યપૂર્ણ અને સુસંગોપિત પુષ્કળ સાધનસામગ્રી વહુસલ્ય હસ્તપ્રતોરૂપે વિદ્યમાન છે અને એક સદ્ભાગ્ય ગણવું જોઈએ. ગુજરાતી ભાષા માટે ઇતિહાસિક સિદ્ધાન્તાનુસાર રચાયેલા વૃહદ્ કોશની જરૂરિયાત ઘણા સમયથી ઝમેલી છે—એવો કોશ, જેમાં વહોઝો શબ્દસચય કે ક્રમિક વ્યુત્પત્તિ આપી હોય એટલું જ નહિ, પણ સાહિત્યિક પ્રમાણો અને અવતરણોને આધારે કાલાનુક્રમિક અર્થવિકાસ વતાવેલો હોય. પણ એવા કોશના વ્યવસ્થિત કાર્યનો આરંભ થાય ત્યાર પહેલા કેટલાંક ભૂમિકારૂપ કામો—જૂના ગ્રન્થોની શાસ્ત્રીય વાચનાઓ અથવા તે તે ગ્રન્થના અને વિશિષ્ટ યુગોના શબ્દકોશની રચનાનાં તથા વિશિષ્ટ શબ્દો કે શબ્દસમૂહોના કાલાનુક્રમિક અધ્યયનનાં કામો—થવા જોઈએ. આ ગ્રન્થમાલાના પ્રકાશનમાં આ રીતનું ભૂમિકારૂપ અધ્યયન રજૂ કરવાનો લ્યાલ પણ રહેલો છે. આ ગ્રન્થમાલામાં પ્રસિદ્ધ થતી કૃતિઓ તથા એના શબ્દકોશો* ઇતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી

* છેવટના કેટલાક વર્ષોમાં આ દેશમાં તેમ જ પરદેશમાં થયેલાં નવ્ય ભારતીય આર્યભાષાના જૂના ગ્રન્થોનાં સંપાદનોમાં સંપાદિત કૃતિના પ્રત્યેક શબ્દની સૂચિ અપાતી ઘણી વાર જોવામાં આવે છે. ય્યારે છૂટક છૂટક રૂપે એવાદ કૃતિનું સંપાદન થતું હોય ત્યારે આ પ્રકારની સર્ગ શબ્દસૂચિની ઉપયોગિતા સરી, પણ એક ગ્રન્થમાલાના પ્રત્યેક ગ્રન્થ માટે જો એમ કરવામાં આવે તો વીજા જ પ્રકાશનથી એમાં વિકાસરૂપી પુનરાવૃત્તિનો દોષ અનિવાર્ય રીતે આવે અને સંપાદકના સમયનો અને મુદપના નાણાંનો નિરર્થક વ્યય થયે. આથી પસંદ કરેલ શબ્દોનો કોશ

પાઢશે તથા અન્ય ભગિનીભાષાઓના પ્રાચીનતર યુગોના અધ્યયનમાં પળ ઉપયોગી થશે ણી આશા છે.

આમ સાહિત્ય તેમ જ ભાષાના તુલનાત્મક અને ઇતિહાસિક અભ્યાસનો દ્વિવિધ ઉદ્દેશ આ ગ્રન્થમાલાના પ્રકાશનમાં છે. આ વિષયના વિદ્યાર્થીઓ અને અભ્યાસીઓને આ રીતે જુદા જુદા દષ્ટિકોણથી ઉપયોગી થાય ંવાં પ્રકાશનો આપવા માટે અમે સતત પ્રયત્નશીલ રહીશું. યોગ્ય સૂચનો દ્વારા તથા પ્રકાશનોનાં વિવેચનો દ્વારા આ કાર્યમાં સહકાર આપવા તજ્ઞોને વિનંતી છે.

‘અધ્યાપકનિવાસ,’

પહોદરા.

કા.તેત્રી પૂર્ણિમા, સં. ૨૦૦૧.

મોગીલાલ જયચંદભાઈ સાંઢેસરા
સામાન્ય સંપાદક.

આપવાની પદ્ધતિ સામાન્ય રીતે આ સંગ્રહનોમાં રહેશે. જો કે ટૂંકી તેમ જ કોઈ ંક અપેક્ષા વિશિષ્ટ કૃતિના સંપાદનમાં, જરૂર જણાયે, સર્વ શબ્દોનો કોશ ન આપી શકાય ંવું નથી.

પ્રસ્તાવના

જૂનું ગુજરાતી ગદ્ય

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં ગદ્ય લેખાળો અળછતાં કે વિરલ હતાં એવો એક સામાન્ય સ્વાલ પ્રવર્તે છે, પણ જૂના સાહિત્યની શોધ થતી જાય છે તેમ તેમ એ સ્વાલ પ્રમાણપુરઃસર નથી એ નિશ્ચિત થાય છે. ઠેઠ વિક્રમના ચૌદમા શતકથી માંડી જૂની ગુજરાતીમાં (અથવા ડૉ. ટેસીટરીએ પ્રચલિત કરેલો શબ્દ વાપરીએ તો જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાનીમાં) * ગદ્યસાહિત્ય મળે છે અને ઉત્તરોત્તર એનું વૈપુલ્ય વધતું જાય છે. અર્વાચીન કાળમાં ગદ્ય સાહિત્યના ઘણાંજ પ્રકારોનું વાહન બન્યું છે

* સોઝમા સૈકામા તથા ત્યાર પહેલાના સમયમા 'જૂની ગુજરાતી' અને 'જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની' એ બન્ને શબ્દપ્રયોગો વડે એક જ વસ્તુનો બોધ થાય છે. સંભવિત બોલીભેદોવાળી એક જ સામાન્ય ભાષા ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં—જાસ કરીને પશ્ચિમ રાજસ્થાનમાં—બોલાતી હતી. આ ભાષાકીય એકતાના કારણમાં પૂર્વકાળનો રાજકીય તેમ જ સાંસ્કૃતિક ઇતિહાસ રહેલો છે, જેની ધીગતમાં કતરવું અહીં પ્રસ્તુત નથી. પણ ગુજરાતનું એક ઘારનું પાટનગર શ્રીમાલ અત્યારે રાજસ્થાનમાં ગણાય છે અને ગુજરાતની અનેક વ્રાહ્મણ, વણિક અને દારીગર જ્ઞાતિઓનાં નામો સૂચિત કરે છે કે એક કાળે એ વધો પ્રજાસમૂહ અત્યારે જેને પશ્ચિમ રાજસ્થાન કહેવામા આવે છે એ પ્રદેશમાંથી અત્યારના ગુજરાતમાં આવીને વસ્યો હતો, એવી કેટલીક હકીકત લક્ષમાં રાખવા જેવી છે. આ ઐતિહાસિક પાર્શ્વભૂમિકા જો સ્વાલમા ન હોય તો 'જૂની ગુજરાતી' અને 'જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની' જેવા પ્રયોગો વાસ્તવિક અર્થબોધમાં થોડો સંપ્રમ ઊભો કરે સરા. એથી આપણી ભાષાની એ પ્રાચીન ભૂમિકા માટે થી. ડમાશંકર જોષીએ 'મારુ-ગુર્જર' એવો શબ્દ સૂચવ્યો હતો. આજે પણ રાજસ્થાનની ભાષા એના વંધારણની દૃષ્ટિએ હિન્દી કરતા ગુજરાતીને વધારે મઢતી છે એ વસ્તુ આ ઐતિહાસિક પરિસ્થિતિના પ્રત્યક્ષ સમર્પનરૂપ છે. આ 'પ્રાચીન ગુર્જર પ્રન્થમાલ્ય'માં આપણી ભાષાના આ 'મારુ ગુર્જર' યુગની પણ કેટલીક કૃતિઓ પ્રસિદ્ધ થયે—અને આ પ્રથમ પુષ્પ તો એ યુગનું જ છે—એ કારણે આટલું સ્પષ્ટીકરણ કે વિપયાન્તર જરૂરી ગણ્યું છે

એવું જો કે એ સમયમાં નહોતું, ગદ્યનું પ્રયોગક્ષેત્ર સીમિત હતું, તો પણ
 એ સીમિત ક્ષેત્રમાં એ થોડાક અલગ અલગ પ્રકારો મળે છે. સંસ્કૃત કે
 પ્રાકૃત ગ્રન્થોના અનુવાદ કે ટીકારૂપ ચાલચવોધો; અક્ષરના રૂપના
 માત્રાના અને લ્યના બંધનથી મુક્ત છતાં પદ્યમાં લેવાની બધી છૂટ મોગવતા
 પ્રાસયુક્ત ગદ્ય—‘બોલી’માં રચાયેલાં ‘પૃથ્વીચંદ્રચરિત્ર’ (સં. ૧૪૭૮)
 જેવાં ગદ્યકાવ્યો કે ‘સમાશૃંગાર’ જેવાં વર્ણકસંગ્રહો; અજ્ઞાતકર્તૃક
 ‘કાલકાચાર્ય કથા’ (સં. ૧૫૫૦ આસપાસ)* જેવી, ક્વચિત્ અલંકાર-
 પ્રચુર અને ક્વચિત્ સહેલા રસઝૂતા ગદ્યમાં રચાયેલી કથાઓ અને
 ‘કાદંબરી કથાનક’ (વિ.ના ૧૮મા શતકનો પૂર્વાર્ધ)+ જેવા કંથાસંક્ષેપો;
 દાર્શનિક ચર્ચાઓ, વાદવિવાદો અને પ્રશ્નોત્તરીઓ; ‘ઔત્તિક’ તરીકે
 ઓઝલાતા, ગુજરાતી દ્વારા સંસ્કૃત શીલવા માટેના સંસ્થાબંધ વ્યાકરણ-
 ગ્રન્થો—જેમાં સંપ્રામસિંહકૃત ‘ચાલશિક્ષા’ (સં. ૧૩૩૬) અને
 કુલમંડનગણિકૃત ‘મુગ્ધાવબોધ ઔત્તિક’ (સં. ૧૪૫૦) જેવાં
 માપાનાં ઇતિહાસનાં સીમાચિહ્નોનો સમાવેશ થાય છે—એ જૂના ગદ્ય-
 સાહિત્યના પ્રાપ્ત વિવિધ પ્રકારો છે. અત્યારે ઉપલબ્ધ થતું જૂનું ગદ્ય
 પણ પટલું વિપુલ છે કે પનું પ્રકાશન કરવામાં આવે તો ‘બૃહત્કાવ્ય-
 દોહન’ના સુપ્રસિદ્ધ ગ્રન્થો જેવડા ઓછામાં ઓછા સો ગ્રન્થો તો સહેજે
 ભરાય. જો કે જુદા જુદા પ્રાચીન ગ્રન્થમંડારો અને સંગ્રહોમાં જે ગદ્ય-
 સાહિત્ય મારા જોવામાં આવ્યું છે એ વિચારતાં મને લાગે છે કે આ
 વિધાનમાં સંભવ અત્યુક્તિનો નહિ પણ અલ્પોક્તિનો છે.

આ ગદ્યસાહિત્યનો માત્ર એક અલ્પ અંશ અત્યાર સુધીમાં બહાર
 આવ્યો છે. ગાયકવાડ્ઝ ઓરિયેન્ટલ સિરીઝમાં એ ગ્રન્થમાલાના આઠ
 સંપાદક શ્રી. ચિમનલાલ ઢાહ્યાભાઈ દલલે છપાવેલ ‘પ્રાચીન ગુર્જર

* પ્રસિદ્ધ, મારા વડે સંપાદિત, ‘પ્રસ્થાન,’ પાગળ-ચૈત્ર, સં. ૧૯૮૮

+ પ્રસિદ્ધ, સં. આચાર્ય જિગ્નિષ્ઠજી, ‘પુરાતત્ત્વ,’ પુસ્તક ૫, અંક ૪.

કાવ્યસમ્રાટ 'મા તથા આચાર્ય જિનવિજયજી-સંપાદિત 'પ્રાચીન ગુજરાતી
 ગદ્યસન્દર્ભ'મા ઉપલબ્ધ પ્રાચીનતમ ગદ્યસાહિત્યની ઉત્તમ વાનગી છે. ડૉ
 ટી. એન. દવે, લંડન યુનિવર્સિટી સમક્ષ રજૂ કરેલા પોતાના બૃહ
 ન્નિપથમા (A Study of the Gujarati Language in the
 16th Century V S) સ ૧૫૪૨મા રચાયેલા 'ઉપદેશમાલા'ના
 બાલાવનોધનુ સંપાદન કરેલું છે. ત્યાર પછી બૃહન્નિપથરૂપે આવા એકલે
 સંપાદનો થયા છે, પણ તે હજી પ્રકાશિત થયા નથી. ગુજરાત તથા
 રાજસ્થાનમાથી વહાર પડતા સામયિકોમા કેટલીક નાનીમોટી પ્રાચીન
 ગદ્યકૃતિઓ પ્રસંગોપાત્ત પ્રસિદ્ધ થઈ છે. પ્રાચીન ગદ્યના પ્રેરક વઝો
 અર્વાચીન ગદ્યના પ્રેરક વઝોથી વિભિન્ન છે, અને પરિણામે એ વઝો યુગમા
 વિસ્તરેલા ગદ્ય-સાહિત્યપ્રકારો પણ વિભિન્ન છે. વઝી અર્વાચીન યુગમા
 સાહિત્યનું મુખ્ય વાહન ગદ્ય બન્યું છે અને એ રીતે એનું મહત્ત્વ વધ્યું છે.
 પણ જૂનામા જૂની ઉપલબ્ધ ગદ્યકૃતિઓથી માઢી પ્રાચીન યુગના છેલ્લા
 પ્રતિનિધિ દયારામકૃત 'સતસૈયા' ઉપરની સ્વરચિત ગુજરાતી ટીકા તથા
 સ્વામીનારાયણના 'વચનામૃતો' સુધીની ગદ્યરચનાઓ ઉપરથી જૂના
 ગુજરાતી ગદ્યના વધારણ અને શૈલીનો ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ કાલાનુક્રમિક
 અભ્યાસ વાય ત્યારે વિચારોની સ્પષ્ટ અને રુચિર અભિવ્યક્તિ માટે જૂના
 ગદ્યનું સાતત્ય અર્વાચીન ગદ્યમા કેમલે અશે રહેલું છે તથા ફરફ અને
 કેવી નવી લઢણો ભાષામા વિસ્તરી છે એ ચોક્કસ સ્પષ્ટરૂપે સમજી શકાય
 વઝી પદ્ય કરતા ગદ્ય એ બોલાતી ભાષાનું વિશેષ નિકટવર્તી હોય, એ
 કારણે પણ અભ્યાસ માટે એનું એક સ્વાસ મહત્ત્વ છે. આ દૃષ્ટિએ નેમિચન્દ્ર
 કૃત પ્રાકૃત 'પષ્ટિશતક પ્રસ્થરણ' ઉપરના-અનુક્રમે સોમસુન્દરસૂરિ,
 જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત-ત્રણ પ્રાચીન ગુજરાતી
 બાલાવનોધોના સંપાદનનું આ ગ્રન્થમાલાના પ્રથમ પુસ્પ્તરૂપે થતું પ્રકાશન
 અભ્યાસીઓને ઉપયોગી થશે એવી આશા છે.

‘વાલાવવોધ’ એટલે શું ?

આ પ્રસ્તાવનાના પ્રારંભમાં કહ્યું છે કે વાલાવવોધ એ મૂળ સંસ્કૃત કે પ્રાકૃત ગ્રન્થના અનુવાદ કે ટીકારૂપે હોય છે. ‘વાલ’ એટલે વર્ધમાં નહિ, પણ સમજ કે જ્ઞાનમાં વાલ. એના ‘અવવોધ’ માટે થયેલી રચનાઓ તે ‘વાલાવવોધ’. ગુજરાતીનું જૂનામાં જૂનું ગદ્યસાહિત્ય જૈન શાસ્ત્રગ્રન્થોના વાલાવવોધરૂપે છે. વાલાવવોધ આમ જો કે જૈન સાહિત્યનો શબ્દ છે, પણ એનો અર્થ સહેજ વિસ્તારીને ‘ભાગવત,’ ‘ભગવદ્ગીતા,’ ‘ગીતગોવિન્દ,’ ‘ચાણક્ય નીતિશાસ્ત્ર,’ ‘યોગવાસિષ્ઠ,’ ‘સિંહાસનવત્રીસી,’ ‘પંચાખ્યાન,’ ‘ગણિતસાર’ આદિ જે વીજી અનુવાદરૂપ રચનાઓ મળે છે તે માટે પણ સાહિત્યના ઇતિહાસમાં એ શબ્દ પ્રયોજી શકાય, કેમ કે આ વધા ગદ્યાનુવાદોનો ઉદ્દેશ એક જ છે. વાલાવવોધમાં કેટલીક વાર મૂળ ગ્રન્થોનું ભાષાન્તર હોય છે, તો કેટલીક વાર દૃષ્ટાન્તકથાઓ કે અવાન્તર ચર્ચાઓ દ્વારા મૂળનો અનેકગણો વિસ્તાર કરેલો હોય છે. પણ ‘વાલાવવોધ’નો જે એક ઉત્તરકાલીન પ્રકાર ‘સ્તવક’ અથવા ‘ટવો’ રૂપે ઓઝાયા છે એમાં માત્ર શબ્દશઃ ભાષાન્તર જ હોય છે. એમાં ‘સ્તવક’ની પોથીઓની લેખનપદ્ધતિ કારણ-ભૂત છે. વાલાવવોધના વાચકો કરતાં પણ જેમનું શાસ્ત્રજ્ઞાન મર્યાદિત હોય એવા વાચકોને ધ્યાનમાં રાખીને ‘સ્તવક’ની રચના થયેલી છે. એમાં પોથીના પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ત્રણ કે ચાર પંક્તિ મોટા અક્ષરોમાં મૂળ શાસ્ત્ર-ગ્રન્થની લખવામાં આવતી અને પ્રત્યેક પંક્તિની નીચે હીળા અક્ષરોમાં એનો અર્થ લખવામાં આવતો, જેથી વાચકને પ્રત્યેક શબ્દનો ભાવ સમજવામાં સરલતા થાય. આ પ્રકારની લેખનપદ્ધતિને કારણે પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નાના અને મોટા અક્ષરોમાં લખાયેલી પંક્તિઓનાં જાણે કે ‘સ્તવક’ — ક્ષમણાં રચાયાં હોય એમ જણાતું. એ ઉપરથી આ પ્રકારના અનુવાદો માટે ‘સ્તવક’ શબ્દ વપરાયો, જેમાંથી ગુજરાતી ‘ટવો’ વ્યુત્પન્ન થયો.

વાલાવબોધના કર્તાઓ પોતાના વિષયના જાણકાર વિદ્વાનો હતા; એ કારણે એમના અનુગ્રહો શિષ્ટ હોય છે અને શબ્દોની પસંદગી મૂઝને અનુસરતી તેમ જ સમુચિત અર્થની ચાદક હોય છે. એમનો પ્રથમ ઉદ્દેશ સાહિત્યિક આનંદ આપવાનો નહિ, પણ વાચકને મૂઝ વસ્તુનું જ્ઞાન ફરાવવાનો છે, છતાં તરુણપ્રભસૂરિકૃત ‘પદાવશ્યક વાલાવબોધ’ (સં. ૧૪૧૧) જેની કેટલીક રચનાઓમાં કથાનકોમાં વર્ણકશૈલીના અલંકાર-પ્રચુર ગદ્યના આગમનની ઐંધાળીઓ ઘરતાય છે સ્વરી. પરંતુ મૂઝ મન્યને સાદી ભાષામાં સમજાવવાનો ‘વાલાવબોધ’ના સાહિત્યપ્રકારનો પ્રથમ ઉદ્દેશ છે તે તો ભાગ્યે જ કોઈ વાલાવબોધમાં અસફલ રહેલો જણાશે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં વાલાવબોધ પાંચ-પચીસ નહિ પણ કુડીવંધ છે; અને સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાઓમાં સંઘરાયેલા શાસ્ત્રજ્ઞાનને લોકભાષાઓ દ્વારા વહુજનસમાજ સમક્ષ સરલ સ્વરૂપમાં મૂકવાની જે પ્રવૃત્તિ મધ્યકાલમાં સમસ્ત ભારતવર્ષમાં નજરે પડે છે એ જ આ વાલાવ-બોધોની વહોઝી અનુવાદપ્રવૃત્તિમાં પણ એક ચાલક ઘટ્ટરૂપે છે એમ કહેવામાં ભાગ્યે જ અતિશયોક્તિ ગણાશે.

એક જ મૂલ મન્યના એક કરતાં વધુ વાલાવબોધો જેમાં સાધોસાધ પ્રસિદ્ધ થતા હોય એવું, મને લ્યાલ છે ત્યાં સુધી, આ પહેલું જ પ્રકાશન છે. એક જ મૂલ ‘પષ્ટિશતક પ્રકરણ’નો ત્રણ જુદા જુદા વિદ્વાનોએ કરેલો અનુવાદ એમાં એક સાથે જોઈ શકાશે. એ ત્રણે વિદ્વાનો લગભગ એક જ સમયમાં થયેલા છે, સોમસુન્દરસૂરિનો વાલાવબોધ વિક્રમના પંદરમા શતકના અંતમાં રચાયેલ છે, જ્યારે જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના વાલાવબોધો વિક્રમના સોઝમા શતકના પ્રારંભમાં રચાયા છે. રચના ઉપરથી જણાય છે કે ત્રણેનો આશય મૂઝની અનુવાદરૂપ સમજૂતી આપવાનો છે; જો કે કોઈ કોઈ સ્થળે ત્રણેય થોડો વિક્ષતાર કરી દીધો છે. મૂઝ પ્રાકૃત ગાથા તથા તે ઉપરના ત્રણેય વાલાવબોધો એક સાથે છાપેલા

હોવાથી આવાં સ્થાનો અનાયાસે જોઈ શકાશે. કેટલાક વિસ્તૃત ચાલાવબોધોમાં આવે છે એવી અવાન્તર ચર્ચાઓ-કે દૃષ્ટાન્તો પ્રસ્તુત અનુવાદોમાં નથી. ત્રણ સમસામયિક વિદ્વાનોએ એક જ મૂલ ગ્રન્થના કરેલા ત્રણ જુદા જુદા ગદ્યાનુવાદો મૂલના ત્રિવિધ ભાષાન્તર ઉપરાંત એક જ ભાવના વાચક વિવિધ શબ્દો તેમ જ એક મૂલ શબ્દની તત્કાલીન જુદી જુદી અર્થચ્છાયાઓ તથા એના રૂપમેદો—જેમાં તત્કાલીન બોલીમેદોનું પ્રતિવિંચ પળ પડ્યું હોય એવો પૂરો સંભવ છે—જાણવામાં ઉપયોગી થશે.

‘પટ્ટિશતક પ્રકરણ’ અને તેનો કર્તા

ધર્મ કે તત્ત્વજ્ઞાનને લગતા કોઈ એક વિષય ઉપર પ્રાકૃત પદ્યમાં રચાયેલી સંક્ષિપ્ત કૃતિઓને જૈન સાહિત્યમાં ‘પ્રકરણ’ કહે છે. ‘પટ્ટિ-શતક’ આવું એક પ્રકરણ છે, અને એમાં ૧૬૦ ગાથાઓ છે (૧૬૧મી ગાથા કેવલ પુષ્પિકા રૂપ છે), તે ઉપરથી એને ‘પટ્ટિશતક’ નામ આપવામાં આવેલું છે.* એના કર્તા નૈમિચન્દ્ર મંડારી નામે શ્રાવક ગૃહસ્થ છે. આ કૃતિનું ચોક્કસ રચનાવર્ષ મળ્યું નથી, પણ વિક્રમના તેરમા શતકમાં નૈમિચન્દ્ર વિદ્યમાન હતા એ નિશ્ચિત છે. જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના સ્વરતર ગચ્છની વિવિધ પટ્ટાવલીઓમાં તેમ જ મેલ્સુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત ચાલાવબોધ (પૃ. ૨)માં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, તેઓ મારવાડમાં મરોટ

* મૂલ ‘પટ્ટિશતક’ તે ઉપરની તપોરત્ન અને ગુણરત્નની ટીકા (સં. ૧૫૦૧) સહિત જૈન સત્યવિજય ગ્રન્થમાઝાના હાથા પુણ્ણ તરીકે અમદાવાદથી ઈ. સ. ૧૯૨૪માં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. ગુજરાતી અનુવાદ સાથે ‘પટ્ટિશતક’ મૂલ સં. ૧૯૭૬માં જામનગર-વાઝા પં. હીરાલાલ હંસરાજે છપાવેલ છે, ઘડી મોહનલાલજી જૈન ગ્રન્થમાઝાના વીજા પુણ્ણ તરીકે ઈ. સ. ૧૯૧૭માં વનારસમી એનો મૂલ પાઠ બહાર પડેલ છે. ઉપર નોંધેલી, તપોરત્ન અને ગુણરત્નની સંસ્કૃત ટીકા ઉપરાંત ‘પટ્ટિશતક’ ઉપર સહજ-મંડનકૃત વ્યાખ્યાન, ધર્મમંડનગણિકૃત ટીકા તથા કોઈ અજ્ઞાત કર્તારચિત અવચૂરિ જાણવામાં આવેલ છે (જુઓ પ્રો. વેંગરકરકૃત ‘જિતરત્નકોરા’, પૃ. ૪૦૪).

ગામના વતની હતા. એ કાઢે જૈન સપ્રદાયમાં ચૈત્યવાસી યતિઓનું પ્રાચલ્ય હતું અને મહાવીરે પ્રબોધેલા આકૃષ્ટ સંયમમાર્ગની અપેક્ષાએ એમનામાં ઠીક ઠીક શિથિલાચાર પ્રવર્તતો હતો. આથી ‘દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવના મેઝ્યી’ સદ્ગુરુની શોધ કરતા નેમિચન્દ્ર પાટળમાં આવ્યા તથા ત્યાં સ્વતંત્ર ગચ્છના આચાર્ય જિનપતિસૂરિ (સ ૧૨૧૦-૧૨૭૭)ની ચર્યા જોઈ, પરમ સયમી ગુરુ તરીકે એમના આચારોનું અવલોકન કરી, એમનો ઉપદેશ સામઝીને વ્રતો સ્વીકાર્યા પછી પોતાને વતન માછા આવીને પોતાના પુત્ર આનંદને નેમિચન્દ્ર જિનપતિસૂરિ પાસે લઈ ગયા, અને તેમની પાસે પુત્રને મહોત્સવપૂર્વક દીક્ષા અપાવી. નેમિચન્દ્રના આ પુત્ર દીક્ષિત થયા પછી આચાર્ય જિનેશ્વરસૂરિ (સ ૧૨૪૫-૧૩૩૧) તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. આ જિનેશ્વરસૂરિની દીક્ષાનું દર્શન વિન્નમના ચોદમા શતકમાં થયેલા કવિ સોમમૂર્તિકૃત ‘જિનેશ્વરસૂરિ સયમશ્રી વિવાહવર્ણન’ એ નામના ૩૩ કડીના સક્ષિપ્ત કાવ્યમાં છે (પ્રસિદ્ધ શ્રી જિનવિજયજી સપાદિત ‘જેન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસચય’માં તથા શ્રી અગરચંદ નાહટા સપાદિત ‘ઐતિહાસિક જૈન કાવ્યસમ્રહ’માં).

‘પટ્ટિશતક’ની ગાથાઓમાં શુદ્ધ ધર્મ, મિથ્યાત્વ, સદાચાર, સદ્ગુરુ, બુદ્ધિ આદિનું સ્વરૂપ કતાએ મુગ્ધપાઠે કરી શકાય એવી ગાથાઓમાં સંક્ષેપમાં સમજાવ્યું છે. નિરૂપણમાં જે અભિનિવેશ અને શિથિલાચાર સામેનો પ્રકોપ જણાય છે એનું કારણ ઉપર સૂચવી છે તેવી એ સમયની ધાર્મિક-સામાજિક પરિસ્થિતિમાં રહેલું છે.

વઢી આ પ્રકરણની રચનામાં નેમિચન્દ્રથી થોડા જ સમય પૂર્વે થઈ ગયેલા આચાર્ય જિનગહમસૂરિ (સ્વર્ગગત સ ૧૧૬૭)કૃત ‘પિંડ મિશુદ્ધિ પ્રકરણ’નું વાચન પણ એક પ્રેરક કારણ હતું. જિનગહમસૂરિ પહેલાં કૂર્ચપુરાગચ્છીય ચૈત્યવાસી જિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય હતા. પણ એક

વાર 'દશવૈકાલિક સૂત્ર' વાંચતાં, સાવધ ઔપધ આદિ કરતા પોતાના અતિ પ્રમાદી ગુરુને જોઈ તેઓ ઉદ્વેગ પામ્યા, અને પછી શુદ્ધ ક્રિયાનિધિ, નવાંગી ઘૃત્તિકાર-જૈન આગમસાહિત્યનાં નવ અંગો ઉપર પ્રમાણભૂત સંસ્કૃત ટીકાઓ રચનાર-અમયદેવસૂરિ (વિક્રમના બારમા શતકનો પૂર્વાર્ધ) પાસે જઈ શાસ્ત્રાધ્યયન કર્યું અને એમના શિષ્ય થયા, તથા ' પિંડવિશુદ્ધિ પ્રકરણ ', ' સાર્ધ શતક ' આદિ સંસ્થાબંધ ગ્રંથો રચ્યા.* જિનવલ્લભ-સૂરિએ જે ચૈત્યો વંધાવ્યાં અને ' વિવિચૈત્ય ' નામ આપી એમાં શાસ્ત્રવિરુદ્ધ કાર્ય થાય નહિ એ પ્રકારના શ્લોકો તેમણે કોતરાવ્યા.+ નેમિચન્દ્રને પોતાના અનુમત અને અલોકનને પરિણામે જે કહેવાનું હતું અને આ

* ' સરતર ગચ્છ પટ્ટાવલી સંગ્રહ ' (સં. જિનવિજયજી), પૃ. ૧૦-૨૪.

+ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ રસપ્રદ એવા, એમાંના બે શ્લોક નીચે પ્રમાણે છે-

અત્રોત્સૂત્રજનકમો ન ચ ન ચ સ્નાત્ર રજન્યાં સદા
સાધૂનાં મમતાશ્રયો ન ચ ન ચ સ્ત્રીણાં પ્રવેશો નિશિ ।
જાતિજ્ઞાતિકદાગ્રહો ન ચ ન ચ શ્રાદ્ધેષુ તામ્બૂલમે-
ત્યાજ્ઞાઽત્રેયમનિશ્ચિતે વિધિકૃતે શ્રીજૈનચૈત્યાલયે ॥

(અર્થાત્ અનિશ્ચાએ વિધિપૂર્વક થયેલા આ જૈન ચૈત્યમાં એવી આરા છે કે એમાં ઉત્સૂત્ર જનોનો સંચાર નથી, એમાં રાત્રે સ્નાત્ર-જ્ઞાન નથી, સાધુઓએ એમાં મમતાપૂર્વક રહેવાનું નથી, એમાં રાત્રે સ્ત્રીઓને પ્રવેશ નથી, એમાં જાતિ અને જ્ઞાતિનો કદાગ્રહ નથી, અને એમાં શ્રાવકોએ તાંબૂલ ચાવાનું નથી.)

इह न गच्छ निषेधः कस्यचिद् वन्दनादौ
भुतविधिवहुमानी त्वन्न सर्वोऽधिकारी ।
त्रिचतुरजनदृष्ट्या चान चैत्यार्थवृद्धि-
व्ययविनिमयरक्षानैत्यकृत्यादि कार्यम् ॥

(અર્થાત્ અહીં કોઈને પણ વંદનાદિનો નિષેધ નથી, શાસ્ત્રવિધિને માન આપનાર સૌ કોઈનો અહીં અધિકાર છે, આ ચૈત્યના ધનની વૃદ્ધિ વ્યય વિનિમય રક્ષા તથા ધાર્મિક કાર્યો ગ્રંથચાર જળની નજર નીચે કરવાનાં છે.)

' પટિશતક ' ની ૧૬૧મી ગાથામાં ' વિધિમાર્ગરત ભવ્ય ' જનો માટે પોતે એ રચના કરી હોવાનું નેમિચન્દ્રે કહ્યું છે તે આ સાથે સરસાવધા જેવું છે.

પૂર્વકાલીન આચાર્યના જીવનકાર્ય અને ગ્રંથરચનાઓમાંથી અનુમોદન મળ્યું અને પરિણામે તેણે ‘પદ્મિશતક’ની ગાથા ૧૦૭-૮માં તથા ૧૨૯માં જિનવલ્લભસૂરિને બહુમાનપૂર્વક વિરદાવ્યા છે અને ‘પ્રમુ જિન-વલ્લભ જેવા તો માત્ર જિનવલ્લભ છે’ (પદ્મ જિનવલ્લહસરિસો પુણો વિ જિનવલ્લહો ચેવ) એમ કહીને એમના પ્રત્યેનો પોતાનો અત્યંત ભક્તિભાવ દર્શાવ્યો છે. ગાથા ૧૨૯ સ્પષ્ટ રીતે પુરવાર કરે છે કે નેમિચન્દ્ર જિનવલ્લભસૂરિને પ્રત્યક્ષ મળ્યા નહોતા, પણ જિનવલ્લભના ગ્રંથોએ જ નેમિચન્દ્રના હૃદય ઉપર ઝંડી અસર કરી હતી.* વિક્રમના તેરમા શતકની ઉત્તરકાલીન અપભ્રંશમાં નેમિચન્દ્રે રચેલું ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુ-ગુણવર્ણન’ નામે ૩૫ કડીનું કાવ્ય પણ એ જ વસ્તુ પુરવાર કરે છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ૧). નેમિચન્દ્રની વીંજી એક રચના પણ ઉપલબ્ધ છે, અને તે નવ ગાથાઓનું પ્રાકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’. આ ગ્રંથના પરિ-શિષ્ટ ૨ માં તે પહેલી જ વાર પ્રકાશિત થાય છે.

એક પૂર્વકાલીન પ્રકરણગ્રંથ, ધર્મદાસ:ગણિકૃત પ્રાકૃત ‘ઉપદેશ-માલા’નો+ માનભેર ઉલ્લેખ નેમિચન્દ્રે ‘પદ્મિશતક’ની ૯૬મી ગાથામાં

* ‘ઉપમિતિભવ પ્રપંચ કથા’ (સં. ૧૬૨)ના કર્તા સિદ્ધર્ષિએ પોતાથી ઘોઝા જ સમય પૂર્વે થઈ ગયેલા હરિભદ્રસૂરિનો ઉલ્લેખ પોતાના ‘ધર્મબોધકર ગુરુ’ તરીકે કર્યો છે અને તેમણે ‘લલિતવિસ્તરા’ કૃતિ અનાગતનો વિચાર કરીને પોતાને માટે જ નિર્મા હોવાનું બહુમાનપૂર્વક નોંધ્યું છે. એક પૂર્વકાલીન વિદ્વાને પોતાની આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિને બરાબર રહે એવી કૃતિ લખી એ માટે સિદ્ધર્ષિના એ પ્રશંસાના ઉદ્ગારો છે. નેમિચન્દ્રનો જિનવલ્લભસૂરિ સાથેનો આધ્યાત્મિક સંબંધ લગભગ એ પ્રકારનો જ ગણી શકાય.

+ જૈન અનુધૃતિ પ્રમાણે, ધર્મદાસગણિ મહાવીરના શિષ્ય હતા. પરન્તુ ‘ઉપદેશમાલા’ની માયા તો ઉત્તરકાલીન જૈન મહારાષ્ટ્રી છે એ જોતા આ અનુધૃતિને કેટલે અંશે પ્રમાણભૂત ગણવી એ પ્રશ્ન છે. વિક્રમના દશમા સદ્માં કરતાં તો એ પ્રાચીનતર છે જ, કેમ કે એ સમયે થયેલા સિદ્ધર્ષિએ ‘ઉપદેશમાલા’ ઉપર ટીકા રચેલી છે.

કર્ચો છે. ‘ષષ્ઠિશતક’ની સામાન્ય ઉપદેશાત્મક ગાથાઓ ઉપર ‘ઉપદેશ-માલા’ની અસર છે, અને ‘ષષ્ઠિશતક’ના બાલાવબોધકારો પણ એમાંથી વચ્ચતોવચ્ચત અવતરણો ટાંકે છે (પૃ. ૧૫, ૨૨, ૫૧, ૬૧, ૭૦, ૯૬, ૯૭, ૧૧૬, ૧૨૫, ૧૩૦, ૧૪૧, ૧૫૪, ૧૫૫).

‘ષષ્ઠિશતક’ના બાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ

સોમસુન્દરસૂરિ (સં. ૧૪૩૦-૧૪૯૯) એ તપાગચ્છના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય છે. પ્રકાંડ પંડિત હોવા સાથે તેઓ એક શિષ્ટ ગ્રંથકાર છે, અને સંસ્કૃત તેમ જ ગુજરાતીમાં પદ્યાત્મક તેમ જ ગદ્યાત્મક એમની સંખ્યાગ્રંથ રચનાઓ જાણવામાં આવેલી છે. ‘માપ્યત્રયચૂર્ણિ,’ ‘કલ્યાણક સ્તવ,’ ‘રત્નકોશ,’ ‘નવસ્તવી’ આદિ એમની સંસ્કૃત ધાર્મિક કૃતિઓ છે. ગુજરાતી પદ્યમાં ‘આરાધના રાસ’ અને ‘નેમિનાથ નવરસપાગ’ તથા ગદ્યમાં ‘ઉપદેશમાલા’ (સં. ૧૪૮૫), ‘યોગશાસ્ત્ર,’ ‘પઢાવશ્યક,’ ‘આરાધના પતાકા,’ ‘નવતત્ત્વ,’ ‘મક્તામર સ્તોત્ર’ આદિ ઉપર તેમણે બાલાવબોધો રચ્યા છે.* એમનો ‘ષષ્ઠિશતક’ બાલાવબોધ, એના અંતમાં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, સં. ૧૪૯૬માં રચાયેલો છે. આ પ્રતિષ્ઠિત આચાર્યે તત્કાલીન ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં હંમેશાં આગેવાની લીધી હતી અને પાટણ તથા સંભાતના સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન પુસ્તકમંડારોની સુલ્કવસ્થા કરી હતી અને તાલપત્ર ઉપર લખાયેલા પ્રાચીનતર ગ્રંથોનું કાગલ ઉપર સંસ્કરણ દેવસુન્દરસૂરિ અને સોમસુન્દરસૂરિના મંડળે કર્યું હતું. સોમસુન્દરસૂરિના વહોળા શિષ્યમંડલની સાહિત્યસેવા પણ અનેક દૃષ્ટિએ નોંધપાત્ર છે. એમના કેટલાયે શિષ્યો પ્રસિદ્ધ વાદીઓ, ઉપદેશકો

* ‘ઉપદેશમાલા’ અને ‘યોગશાસ્ત્ર’ના બાલાવબોધોમાંથી કયાઓ આચાર્ય જિનવિજયજી-સંપાદિત ‘પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસન્દર્ભ’માં લેવામાં આવી છે.

અને ગ્રન્થકારો હતાં. એમના એક શિષ્ય પ્રતિષ્ઠાસોમે રચેલા સંસ્કૃત
'સોમસૌભાગ્ય' મહાકાવ્યમાં એમનું જીવનચરિત ગૂંથેલું છે.*

(૨) જિનસાગરસૂરિ

બીજા બાલાવબોધકાર જિનસાગરસૂરિ સ્વરત્તર ગચ્છની પિપ્પલક
શાલાના આચાર્ય છે. તેમણે સં. ૧૫૦૧માં 'પટ્ટિશતક' ઉપર બાલાવ-
બોધ રચ્યો હતો.+ ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં જુદે જુદે સ્થળે એમણે
કરાવેલી મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠાવિવિના સંખ્યાબંધ લેખો સં. ૧૪૯૧થી સં.
૧૫૧૦ સુધીનાં જુદાં જુદાં વર્ષના મળે છે.‡ 'પટ્ટિશતક'ના બાલાવબોધ
ઉપરાત તેમણે સંસ્કૃતમાં કેટલીક ગ્રન્થરચના કરેલી છે. પંડિત ઉદયશીલ
ગણિના આગ્રહથી તેમણે 'હૈમલઘુવૃત્તિ'ના ચાર અધ્યાયની દીપિકા
રચી હતી. વઢી એમણે 'કર્પૂરપ્રકરણ' ઉપર અવચૂરિ રચેલી છે, જેનો
પ્રથમાદર્શ એમના વિદ્વાન શિષ્ય તથા રાજશેખરકૃત 'કર્પૂરમંજરી' અને
સોમપ્રભાચાર્યકૃત 'સિન્દૂરપ્રકર'ના ટીકાકાર ધર્મચન્દ્રે લખ્યો હતો.‡
જિનસાગરસૂરિના હસ્તે વિદ્યાવિસ્તારની કેટલીક પ્રવૃત્તિ થયાના ઉલ્લેખ
પણ મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે, એમના ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૨માં મેઝાડના
દેવકુલપાટકપુરમાં (અર્થાત્ દેલવાડા ગામમાં) એક ઝકેશવંશીય શ્રાવકે
'આવદ્યક બૃહદ્વૃત્તિ' લખાવી હોવાનો નિર્દેશ મળે છે. વઢી એમના

* આ પ્રભાવશાલી આચાર્ય અને એમના શિષ્યમંડળની પ્રવૃત્તિઓ માટે
જુઓ શ્રી. મોહનલાલ દ. દેસાઈનું 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,'
પૃ. ૪૫૧-૭૧.

+ એ જ, પૃ. ૪૮૬ ઉપર શ્રી દેસાઈએ એનું રચનાવર્ષ સં. ૧૪૯૧ નોંધ્યું છે,
જન મેં ઉપયોગમાં લીધેની હાથપ્રતમાં સં. ૧૫૦૧નો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે.

‡ 'જૈન ગુર્જર કવિઓ,' ભાગ ૨, પૃ. ૬૧૪.

‡ 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ ૪૭૫, ૫૧૫.

ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૫માં લલ્લાયેલી 'ધર્મોપદેશમાલા વૃત્તિ'ની પ્રતિ લીંબડીના મન્થમંડારમાં સચવાયેલી છે.*

(૩) મેરુસુંદર ઉપાધ્યાય

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં મેરુસુંદર ઉપાધ્યાય બાલાવબોધકાર તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. તેઓ વિક્રમના સોઝ્મા શતકના પૂર્વાર્ધમાં થઈ ગયા. તેઓ સ્વરત્તર ગચ્છના આચાર્ય પાંચમા જિનચન્દ્રસૂરિ (સં. ૧૪૮૭-૧૫૩૦)ના શિષ્ય હતા, અને 'પદ્ધિશતક'નો બાલાવબોધ એમના પોતાના જ કથન પ્રમાણે (પૃ. ૩), એમણે ગુરુની આજ્ઞાથી વનારસમાં રચ્યો હતો. મેરુસુંદરે 'શત્રુંજય સ્તવન'નો બાલાવબોધ સં. ૧૫૧૮માં તથા તરુણપ્રભસૂરિકૃત 'પટ્ટાવશ્યક બાલાવબોધ'ને અનુસરીને એ જ મન્થ ઉપરનો નવો બાલાવબોધ સં. ૧૫૨૫માં માંડવગઢ (માંડુ)માં રચ્યો હતો. વઢી 'શીલોપદેશમાલા,' 'પુષ્પમાલા પ્રકરણ,' 'ભક્તામર-સ્તોત્ર,' 'વૃત્તરલાકર,' 'ભાવારિવારણ,' 'કલ્પપ્રકરણ,' 'કર્પૂરપ્રકર,' 'યોગશાસ્ત્ર,' 'પંચનિર્મળી' આદિ મન્થો ઉપરના એમના બાલાવબોધની પ્રતો આ પહેલાં જાણવામાં આવેલી છે.+ 'પદ્ધિશતક'ના બાલાવબોધમાં રચનાર્થ નથી, પણ ઉપરની વીગતો જોતાં વિક્રમના સોઝ્મા શતકના પૂર્વાર્ધમાં એની રચના થયા વિશે શંકા નથી. મૂઠ્ઠા મન્થના ભાવને સરલ ગુજરાતી ગદ્યમાં, સંક્ષેપમાં રજુ કરવાની મેરુસુંદરની હથોટી પ્રશંસાપાત્ર છે, અને એમની 'ઉપાધ્યાય' પદવી ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે તેઓ શિષ્યોને મળાવવાનું કાર્ય કરતા હશે અને એ કાર્ય કરતાં કરતાં શિષ્ય-હિતાર્થે આટલા વધા મૂઠ્ઠા મન્થોને ગુજરાતીમાં ઉતારવાનું એમને સૂઝ્યું હશે.

* 'જૈન ગુજર કવિઓ,' ભાગ ૧, પૃ. ૬૧૪.

+ એ જ, ભાગ ૧, પૃ. ૬૦૧-૨; ભાગ ૩, પૃ. ૧૫૮૨-૮૫; 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૫૨૨.

ઉપર જણાવેલી રચનાઓ ઉપરાંત નેમિચન્દ્રકૃત એવા બે બાલાવ-
 બોધો જાણવામાં આવ્યા છે, જેની નોંધ આ પહેલાં કોઈ વિદ્વાને કરી
 નથી. એક છે ગુજરાતી આલંકારિક સોમપુત્ર વાગ્મટકૃત ‘વાગ્મટાલંકાર’
 (વિક્રમના ૧૨મા શતકનો ઉત્તરાર્ધ)નો બાલાવબોધ તથા બીજો બૌદ્ધ
 વિદ્વાન ધર્મદાસગણિકૃત અલંકારગ્રન્થ ‘વિદગ્ધમુખમંડન’નો બાલાવબોધ.
 આ બન્ને કૃતિઓ સ્વાસ્ત નોંધપાત્ર ઇટલા માટે છે કે સંસ્કૃત અલંકાર-
 ગ્રન્થોના બાલાવબોધો જવલ્લે જ મળે છે. ‘વાગ્મટાલંકાર’નો બાલાવબોધ
 મેરુસુન્દરે સં. ૧૫૩૫માં રચેલો છે; એ જ વર્ષમાં લખેલી એની ૨૭
 પત્રની શુદ્ધ પ્રતિ મેં લગભગ અઢી વર્ષ પહેલાં જોધપુરના મહારાજાના
 પુસ્તકાલયમાં જોઈ હતી અને એમાંથી થોડી જરૂરી નોંધ કરી લીધી હતી.
 ‘વિદગ્ધમુખમંડન’ના બાલાવબોધની જોધપુરના જૈન મંડારની એક અપૂર્ણ
 હસ્તલિખિત પોથી ઉપાધ્યાય વિનયસાગરજીએ ઉપયોગ માટે મોકલી હતી.
 એ પ્રતિ લિપિ ઉપરથી સત્તરમા શતકમાં લખાયેલી જણાય છે. આ બંને
 કૃતિઓ, ઉપર કહ્યું તે પ્રકારે, મહત્ત્વની હોવાથી એમાંથી કેટલાંક
 નમૂનારૂપ અવતરણ અહીં આપું છું. પહેલાં વાગ્મટાલંકાર બાલાવ-
 બોધનો આદિ-અંત જોડે—

આદિ—

॥ દં ॥ ડં નમઃ શ્રીશ્રુતદેવતાયે ॥

સિદ્ધં સિદ્ધિદમીશ્વરં મધવતા સંસ્તૂયમાનં પરં

સ્ફર્જઃસંમૃતિદુસ્તરાન્ધિતરણે ચચ્ચત્તરીસુન્દરમ્ ।

આનન્દામલવહ્નરીપ્રથિલસપ્રત્યપ્રધારાધરં

વન્દે નાભિનરેન્દ્રનન્દનમહં શ્રીમધુગાદીશ્વરમ્ ॥ ૧ ॥

અનેકસાધુસાર્વાભિઃ શ્રાયકશ્રાવિક્ષાદિભિઃ ।

પ્રરિતોઽસ્તિ ધરાન્યાતો ગચ્છઃ સ્વતરાભિધઃ ॥ ૨ ॥

तस्मिन् बभूवुर्मा नानालब्धिसमाश्रिताः ।

सौभाग्यभाग्यनिलयाः श्रृंजिनभद्रसूरयः ॥ ३ ॥

तेषां गुरुणामुदिते सुपट्टे नानागुणालंकृतचारुवर्णः ।

प्रसन्नचित्ता जयिनस्तु सन्ति महारकाः श्रीजिनचन्द्रसूरयः ॥ ४ ॥

आसाद्य तत्प्रसादं करोति सरलं स्फुटार्थवररचितम् ।

इह मेरुसुन्दरगणिर्वाग्भटवालाद्यबोधनं चारु ॥ ५ ॥

इहादौ सकलकल्याणमालाललितवह्नीसजलजलधरसंनिभं विविधार्थ-
सिद्धिवितरणकुशलममलगुणचक्रवालकालितकलेवरं श्रीयुगादीश्वरं स्तुवन्नाह ।

श्रियं दिशतु वो देवः श्रीनाभेयजिनः सदा ।

मोक्षमार्गं सतां ब्रूते यदागमपदावली ॥ १ ॥

श्रीनाभेयजिनो देवः श्रीआदिनाथः । वो युष्मभ्यं सदा श्रियं दिशतु
ददातु । श्रीनाभेयजिनदेव श्रीआदिनाथ तव रहं सदा श्री लक्ष्मी दिड ।
यदागमपदावली सतां सत्पुरुषाणां मोक्षमार्गं ब्रूते । जेह जिनना आगम
सिद्धांतना पद वाक्यनी आवली श्रेणि सत्पुरुष रहं मोक्षमार्ग बोळइ ।
अन्यस्य कस्यचित् पदानां पङ्क्तिर्दृष्टा सती सतां सत्पुरुषाणां मार्गं प्रकाश-
यति । अनेराइ कहि पुरुषना पद चरणनी श्रेणि दीठी हूती सत्पुरुषनइ
मार्गं प्रकासइ । इतिउ उक्तिलेश जाणिवड ॥ छ ॥

साधुशब्दार्थसन्दर्भं गुणालङ्कारभूषितम् ।

स्फुटरीतिरसोपेतं काव्यं कुर्वीत कीर्तये ॥ २ ॥

कविः काव्यं कुर्वीत । कवीश्वर काव्य करइ । किमर्थं । कीर्तये ।
कीर्त्तिनइ अर्थि । किंविशिष्टं काव्यम् । साधुशब्दार्थसन्दर्भम् । साधु दोष-
रहित शोभन छइ जे शब्द नइ अर्थ तेह तणु सन्दर्भ रचनाविशेष छइ ।
पुनः किंविशिष्टं काव्यम् । गुणालङ्कारभूषितम् । गुण सौंदर्यादिक
अलंकार उपमादिक तेहिं भूषित अलंकृत छइ । पुनः किंविशिष्टं काव्यम् ।
स्फुटरीतिरसोपेतम् । स्फुट प्रकट छइ जे रीति पांचात्यादिक अनइ

रस शृंगारादिकं तेहि उपेत संयुक्त छइ । तत्र रीतिनामुद्देशः काव्यते ।
उक्तं च ।

द्वित्रिपदा पाञ्चाली छार्टीया पञ्च सप्त वा यावत् ।

शब्दाः समासवन्तो भवति यथाशक्ति गौडीया ॥

असमस्तपदा वैदर्भी रीतिः । इति रीतिचतुष्कम् ॥

द्वित्रीणि वा यदानि यस्यां रीतौ सा पाञ्चाली । त्रि त्रिणि वा पद
हुइ जेणइ रीतिइ ते पांचाली रीति जाणिवी । पंचभिः सप्तभिः पदै-
र्छार्टीया रीतिर्ज्ञातव्या । पांचि अथवा साति पदि छार्टीया रीति जाणिवी ।
यथाशक्ति समासवन्तः शब्दा गौडीया रीतिर्भवति । यथाशक्तिइ समास-
संयुक्त शब्द हुइ ते गौडीया रीति जाणिवी । असमस्तपदा पृथक्पदा
वैदर्भी रीतिर्ज्ञातव्या । समस्त पदि जूइ जूइ पदि वैदर्भी रीति जाणिवी ।
ईणइ परिइ रीति च्यारिइ जाणिवी । एहि रीतिसंयुक्त काव्य कीर्त्तिनइ
अर्थि हुइ । एतद्विपरीतं तु काव्य विपरीतफलमेव स्यादिति तात्पर्यार्थः ।
एह तु विपरीतकाव्य विपरीतफल हुइ इसु तात्पर्यार्थ जाणिबु ॥ छ ॥

अंत—

अथ बीभत्समाह ॥

बीभत्स स्यात् जुगुप्सातः सोऽहृद्यश्रवणक्षणात् ।

निष्ठीवनास्यभङ्गादेः स्यादत्र महतां न च ॥ ३० ॥

जुगुप्सात बीभत्सरसः स्यात् । जुगुप्सा कुत्सित वस्तुनु बीभत्स रस
हुइ । विभावादिनस्योपदिशति । स बीभत्स अहृद्यश्रवणक्षणात् । निष्ठा-
वनास्यभङ्गादिः स्यात् । ते बीभत्स रस अहृद्य सुगामणो सांभलिवानु अनइ
जोइवानु । निष्ठीवन थूंकिबूं, आस्यभंग मुख मोडबूं इत्येवमादिक हुइ ।
च अन्यत् अत्र महतां निष्ठावनास्यभंगादयः प्रायो न वक्तव्या इति ॥ च
अनइ महतां गुरुआनइ निष्ठीवन आस्यभंगादिक प्राय सहाजिइ न हुइ
॥ छ ॥

शांतरसमाह ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थानः शान्तो निःस्पृहनायकः ।

रागद्वेषपरित्यागात् सम्यग्ज्ञानस्य चोद्भवः ॥ ३१ ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थानः शान्तो रसः स्यात् । सम्यक् ज्ञाननु ऊपनु
शांत रस इह । कीदृशः । निःस्पृहनायकः । निःस्पृह निराकांक्षी नायक
छइ । च अन्यत् रागद्वेषपरित्यागात् सम्यक् ज्ञानस्य उद्भवो भवेत् । राग-
द्वेषना परित्याग छांडिधातु सम्यक् ज्ञाननु उद्भव उत्पत्ति इह ॥ छ ॥

उपसंहरन्नाह ॥

दोषैरुज्झितमाश्रितं गुणगणेश्वेतश्चमत्कारिणं

नानालङ्कृतिभिः परीतमभितो रीत्या स्फुरन्त्या सताम् ।

तैस्तैस्तन्मयतां गतं नवरसैराकल्पकालं कवि-

स्वष्टारो रचयन्तु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिनः ॥ ३२ ॥

कविस्वष्टार आकल्पकालं कल्पान्तं यावत् काव्यपुरुषं रचयन्तु
निष्पादयन्तु । कविस्वष्टा आकल्प कल्पांत जाण काव्यपुरुष रचउ नीप-
जावउ । कीदृशं । दोषैः श्रुतिकद्वादिभिः उज्झितम् । दोष श्रुतिकद्-
वादिके उज्झित त्यक्त छइ । तथा गुणगणैः औदार्यादिभिः आश्रितम् ।
तथा गुणना समूहे औदार्यादिके आश्रित छइ । तथा चेतः चमत्कारिणं ।
चित्तनई चमत्कार करतु छइ । नानालङ्कृतिभिः परीतम् । नानाविध
अलंकारे परीत युक्त छइ । तथा सतां सत्पुरुषाणां विदुषां वा अभितः
स्फुरन्त्या रीत्या तैस्तैः नवरसैः तन्मयतां गतम् । तथा संत विद्वांसनी
सविहुं प्रकारि स्फुरंती उल्लसंती रीतिई करी तेह तेह नवरसि करी तन्म-
यतागत प्राप्त छइ । किंलक्षणाः कवयः । सारस्वतध्यायिनः । सारस्वतमंत्रन्
ध्यान करता छइ ।

श्रीमत् खरतरगच्छे श्रीमजिनभद्रसूरीद्राः

सत्पट्टे विजयंते जिनचंद्रजितीश्वरा गुरवः ॥

तेषामंतेवासी वाचकवरमेरुसुंदरः शुचिवाक् ।
चक्रे वाग्भटविहितालंकारस्य प्रवरविवृतिम् ॥
बाणाग्निबाणशशिधरसंख्ये वर्षे विशुद्धतरादिवसे ।
ग्रन्थः समर्थितोऽयं नंदतु यावज्जगति मेरुः ॥

संवत् १९३५ वर्षे श्रीखरतरगच्छे* श्रीमेरुसुंदरोपाध्यायैः वाग्भटालंकार-
बालावबोध* कृतोऽयं चिरं नंदता[त्] ॥ छ ॥ छ ॥ कल्याणमस्तु ॥ आ०
कालासुत श्रीवत्सलखितं ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ श्री ॥ छ ॥ संवत् १९३५ वर्षे
द्वितीय श्रावणे सुदि पंचमी गुरुवासरे इंद्रिप्रामे ऊकेशगच्छे श्रीसिद्धाचार्य-
संताने भ. श्रीसिद्धसूरिविजयराज्ये पं० जयरत्नानामुपदेशेन लिखापितोऽयं
वाग्भटालंकारबालावबोधः ॥ र्द० ॥ ओसवालज्ञातीय मं० तारा भा०
रमाई पु० मं० जगाकैन पु० पहिराजयुतेन भा० रंगूश्रेयसे ॥ शुभं भूयात्
दायिकवाचकयोः ॥ श्रीरस्तु ॥

‘विदग्धमुखमंडन’ना बालावबोधनी जे एक मात्र प्रति जाणवामां
आवेली छे एमां ३५ पत्र मळे छे, पण प्रति अधूरी छे. जो के छेवटना
मात्र छ श्लोकनो ज बालावबोध एमां न होई प्रतिने अखंडितकल्प गणी
शकाय. अर्थात् मूळ प्रतिनुं छेल्लं एकाद पत्र गूम थयेलुं होवुं जोईए.
आथी विदग्धमुखमंडन बालावबोधना प्रारंभमाथी थोडो नमूनो
जोईए—

....

....

....

....

....

....

तस्मिन् वराः श्रीजिनभद्रसूरयः सिद्धान्तपारांनिधिपूर्णचन्द्राः ।
सरोपकन्दर्पविमुक्ततीक्ष्णबाणावलीगर्वहरा बभूवुः ॥ ३ ॥
तेषां महानन्दजुषां गुरुणां विशिष्टपट्टे जयिनस्तु सन्ति ।
सरस्वतीदत्तवरा अनेकशिष्याश्रिताः श्रीजिनचन्द्रसूरयः ॥ ४ ॥

* मूळ प्रतमां आ अर्धी पंक्ति उपर जोईए हरताळ पंसेली छे

संप्राप्य सिद्धिकारणमादेशं मेरुसुन्दरस्तेषाम् ।

कुर्वे बालकबोधं विदग्धमुखमण्डनस्य ॥ ५ ॥

शास्त्रारम्भे शास्त्रकारो विशिष्टेष्टदेवतानमस्कारलक्षणं मङ्गलाचरणं करोति । इह तु धर्मदासगणिः विशिष्टेष्टदेवं शौद्धोदनिं स्तुवन् वक्ति । तस्यायमादिश्लोकः ।

सिद्धौपधानि भवदुःखमहागदानां

पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि ।

प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां

शौद्धोदनेः प्रवचनानि चिरं जयन्ति ॥ १ ॥

शौद्धोदनेर्बौद्धस्य प्रवचनानि चिरं चिरकालं यावत् जयन्ति सर्वो-
त्कर्षेण वर्तन्ते । शौद्धोदनिं बौद्धनां वचनं चिरकालं सीमं जयन्तं वर्त्तुं ।
किंविशिष्टानि प्रवचनानि । भवदुःखमहागदानां सिद्धौपधानि । भव संसार
तणां छद् जे दुःख तेह जि भणित रोग तेह टालिवानइ अर्थ सिद्ध औपध
छद् । छ । पुनः किल्लक्षणानि वचनानि । पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि ।
पुण्यव्रतना कर्णनइ विषयि रसायन समान छद् । तथा मनोमलानां प्रक्षा-
लनैकसलिलानि । मनोमल मनना तापक पपालवानइ अर्थ एक सलिल
पाणी छद् । छ ।

जयन्ति सन्तः सुकृतैकभाजनं परार्थसम्पादनसद्व्रतस्थिताः ।

करस्थनीरोपमविश्वदर्शिनो जयन्ति वैदग्ध्यभुवः कवेर्गिरः ॥ २ ॥

संत साधु जयन्तं वर्त्तुं । किंविशिष्टाः संतः । सुकृतैकभाजनं ।
सुकृत पुण्यनू एक भाजन पात्र छद् । किंविशिष्टाः संतः । परार्थसम्पादन-
सद्व्रतस्थिताः । पर अनेरानां अर्थसंपादन कार्यकरण तेह जि भणित सद्व्रत
तेह्नइ विषयि स्थित रक्षां छद् । तथा करस्थनीरोपमविश्वदर्शिनः । कर
हस्तनइ विषयि स्थिर रह्युं छद् जे नीर पाणी तेहनी परिइ अनित्य विश्व
देपता छद् । तथा कवेर्गिरः जयन्ति । कवीश्वरनी वाणी जयन्तं वर्त्तुं ।
कपेभूता गिरः । वैदग्ध्यभुवः । वैदग्ध्य चतुरमानी भू उत्पत्तिस्थानक
छद् । छ ।

આક્રાન્તેવ મહોપલેન મુનિના શપ્તેવ દુર્વાસસા
 સાતત્યં વત મુદ્રિતેવ જતુના નીતેવ મૂર્છાં વિપૈ ।
 વદ્ધેવાતનુરજ્જુભિ પરગુણાન્ વક્તુ ન શક્તા સતી
 જિહ્વા લોહશલાકયા ચલમુખે વિદ્ધેવ સલક્ષ્યતે ॥ ૩ ॥

જિહ્વા પરગુણાન્ વક્તુ અશક્તા સતી ચલમુખે એવનિધા સલક્ષ્યતે ।
 જીમ પર એનેરાના ગુણ બોલિત્વા અશક્ત હૂતી દુર્જનનઈ મુખિ પહવી દીસઈ ।
 ઉપ્રેક્ષ્યતે । મહોપલેન મહાદ્વપદા આક્રાન્તા ઇવ । જાણીઈ મહાત મોટઈ
 પાપાણિઈ ચાપી હુઈ જિસી । ઉપ્રેક્ષ્યતે । દુર્વાસસા મુનિના શપ્તા ઇવ ।
 જાણીઈ કિરિ દુર્વાસા ઋષીશ્ચરિઈ શપી હુઈ જિસી । વત ઇતિ ખેદે । સાતત્ય
 નિરતર જતુના મુદ્રિતા ઇવ । અનઈ વત ઇસિઈ લેદિં । સદાઈ લાપઈ મૂઢી
 હુઈ જિસી । તથા વિપૈ મૂર્છાં નીતા ઇવ । વિપિ હાલાહલિ મૂર્છાં પનાડી
 હુઈ જિસી । ઉપ્રેક્ષ્યતે । અતનુરજ્જુભિર્વદ્ધા ઇવ । જાણીઈ નિરિ મોટે દોરે
 વાધી હુઈ જિસી । ઉપ્રેક્ષ્યતે । લોહશલાકયા નિદ્ધા ઇવ । જાણાઈ કિરિ
 લાહની શિલાનાઈ વાધી હુઈ જિસી । છ ।

આ બે બાલાવબોધોમા મૂઢના શ્લોકો સમજાવતાં સંસ્કૃત અને
 ગુજરાતીનુ જે મિશ્રણ કરવામા આવ્યુ છે તે એ સમયે શિષ્યોને આ
 પ્રકારના અન્યો મળાવવાની પદ્ધતિમા સામાન્ય હોવુ જોઈએ જૈન આગમ
 અન્યો ઉપરની ચૂર્ણબોના ગદ્યમા કેટલીક વાર પ્રાકૃત સાથે સંસ્કૃતનો
 સફર જોગા મળે છે તે આ સાથે સરખાવી શકાય જો કે ઉપર્યુક્ત
 બાલાવબોધોમાં સંસ્કૃત અને ગુજરાતી વાક્યો સાથોસાથ આવતા હોવા
 છતાં પરસ્પરથી તદ્દન અલગ છે, કોઈ પણ વાક્ય એમા મિશ્રભાષામય
 (Macaronic) માયે જ જોગા મળશે

‘પટ્ટિશતક’ના અન્ય બાલાવબોધો

ઉપર્યુક્ત ત્રણ લેખકો-સોમમુન્દરમૂરિ, જિનસાગરમૂરિ અને મેરુમુન્દર
 ઉપાધ્યાય-કૃત બાલાવબોધો ઉપરાંત ‘પટ્ટિશતક’ના બીના કેટલક
 બાલાવબોધ જાણવામા આવ્યા છે સને ૧૯૫૦મા મારા વિદ્યાગુરુ પૂ

મુનિજી પુણ્યવિજયજીના સૌજન્યથી મને જેસલમેરની જ્ઞાનયાત્રા કરવાનો અવસર મળ્યો ત્યારે ત્યાંના કિણના મંદારમાં ‘પદ્ધિશતક’ના એક બાલાવબોધની ૨૪ પંત્રની પોથી જોવામાં આવી હતી. એમાં કર્તાનું નામ નથી, પણ આ ગ્રન્થમાં સમાવેલા ઉપર્યુક્ત ત્રણે બાલાવબોધોથી તે મિત્ર છે. પદ્ધિના મારુ-ગુર્જર અનુગ ‘રહં’ અને ‘હં’ ને સ્થાને અહીં મારવાડી પ્રત્યય ‘રડ’ (અર્વાચીન ‘રો’), ‘રી’ મળે છે, અને એ ત્રણે બાલાવ-બોધ કરતાં આની રચના કેટલાક દસકા પછીથી થઈ હોવાનો તર્ક થાય છે. લિપિ ઉપરથી પોથી વિક્રમના સત્તરમા સૈકામાં નકલ કરાયેલી જણાય છે. આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત થયેલા બાલાવબોધો સાથે તુલના માટે એનો આદિ-અંત અહીં ઉતારું છું.

આદિ—

પ્રણમ્ય મારુદેવાહ્યં જિનં નિર્જિતમન્મથમ્ ।

કરોમિ પદ્ધિશતકે વાર્તા સૌખ્યાવબોધિનામ્ ॥

અરિહં દેવો સુગુરુ સુદ્ધં ધમ્મં ચ પંચનવકારો ।

ધન્નાણ કયત્થાણં નિરંતરં વસદ્દ હિયયમ્મિ ॥ ૧ ॥

इये गाथानइ विषइ च्यार बोल सारभूत छइ ते कहइइ । किहा ते च्यार बोल । अरिहं देवो कहतां अरिहंत देव । सुगुरु क० तीर्थकररी आज्ञाई करी सहित जे गुरु २ । सुद्धं धम्मं च क० सूधउ वीतरागनउ भाव्यउ धर्मइ, पंचनवकारो क० पांच परमेष्ठिनमस्कार । ए च्यारेइ बोल धन्नाण क० जे धन्य भाग्यवंत, कयत्थाणं क० कीच्या छइ साच्या छइ जीए अर्थ ऐहवा जे जीव तियांइ हियाणइ विषइ निरंतरं क० निरंतर सदा सर्वदा ए च्यारेइ बाला वसद क० वसइ ।

हिव त्रि गाहाइ आपणा आत्मानइ सीख कहइ छइ ।

अंत—

इणइ प्रकारइ भंडारी नेमिचंद्र क० नेमिचंद्र भंडारीयइ साजण तणइ पुत्रइ श्रीजिनेश्वरसूरि तणइ पिताइ रइयाउ क० नयी जोडी केतली-

એક ગાહાડ ક૦ ગાથા ૧૬૧ પ્રમાણ । જિ કે વિહિમગ્ગરયા ક૦
 વીતરાગ દેવરઠ માપ્યડ માર્ગ તીપડ માર્ગેડ ચાલિવા સાવધાનડ હવા
 મહ્વા ક૦ મવ્યજીવ તે પઢેતુ ક૦ મળંતુ । જાણંતુ ક૦ અર્થ જાણડ
 જિમ સમ્યક્ પ્રકારડ મળતાં થકાં ગુણતાં થકાં ઘલી મનમાહિ અર્થ માવતાં
 થકાં અહો જીવો તુમ્હે જંતુ સિવં શાન્વતા અનંતો મોધ્યરા સુલ પામડ
 ॥ ૧૬૧ ॥

इति श्रीनेमिचन्द्रभंडारिकविरचितषष्टिशतकप्रकरणस्य बालावबोध
 समाप्त ॥ शुभं भवतु ॥

આ ઉપરાંત જેસલમેર અને વીકાનેરના પ્રાચીન ગ્રંથમંડારોમાં
 ‘ષષ્ટિશતક’ ઉપરના કેટલાક સ્તવક (ટવા) પણ જોવામાં આવે છે.
 દ્વામારત્નના શિષ્ય ધર્મદેવે સં. ૧૫૧૫માં રચેલા વાલાવબોધની તથા
 જયસોમકૃત સ્તવકની નોંધ મળે છે,* પણ એ કૃતિઓની હાથપ્રતો મારા
 જોવામાં આવી નથી. પ્રાયઃ વિક્રમના ૧૯મા શતકમાં થયેલા મોહનકૃત
 ‘ષષ્ટિશતક’નો દૂહામય અનુવાદ જૈન સત્યવિજય ગ્રંથમાલ્લાના ‘ષષ્ટિ-
 શતક’ના સંસ્કરણ સાથે બહાર પડેલો છે.

હાથપ્રતો અને સંપાદન

આ ગ્રંથના સંપાદનમાં કુલ ચાર હસ્તલિખિત પ્રતોનો ઉપયોગ
 કરવામાં આવ્યો છે. એમાં સોમસુન્દરસૂરિના વાલાવબોધની પ્રતો વે છે,
 જ્યારે જિનસાગરસૂરિ તથા મેઠુસુન્દરના વાલાવબોધની એક-એક પ્રત છે.
 પ્રત્યેક પ્રતમાં વાલાવબોધ ઉપરાંત મૂળ પ્રાકૃત ‘ષષ્ટિશતક’નો પણ તે

* ‘જિનરત્નકોશ,’ પૃ. ૪૦૪. ‘મંત્રીકર્મચન્દ્રવંશાવલીપ્રવચ્ચ’ના કર્તા
 ચરતરગચ્છીય જયસોમ વિક્રમના ૧૭મા શતકમાં થઈ ગયા તથા છ કર્મગ્રંથો
 ઉપર વાલાવબોધ (સં. ૧૭૧૬) રચનાર તપાગચ્છીય જયસોમ-શિષ્ય જયસોમ
 ૧૮મા શતકમાં થઈ ગયા. પરંતુ એ બેમાંથી કયા જયસોમે આ સ્તવક રચ્યો છે
 તે ‘જિનરત્નકોશ’માં જે ટૂંકી નોંધ છે તે ઉપરથી કહી શકાય નહિ.

તે બાલવબોધકારને સંમત એવો પાઠ આપેલો છે. આ ચારે હસ્તલિખિત પ્રતો પાટણના પ્રસિદ્ધ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરમાં રાખવામાં આવેલા સંઘના મંડારની છે. બધી જ પ્રતો જૈન ધાટીની દેવનાગરી લિપિમાં લખાયેલ છે.

(૧) સોમસુન્દરસૂરિના બાલવબોધની બે પ્રતો પૈકી પહેલી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૪૯ છે. એનું કદ ૧૦||" x ૪||" છે અને પત્ર ૨૫ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નિયમિત રીતે ૧૫ પંક્તિઓ લખાયેલી છે. આ પ્રતિની નકલ સં. ૧૫૧૩માં થયેલી છે.

(૨) સોમસુન્દરસૂરિના બાલવબોધની ત્રીજી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૫૦ છે. એનું કદ ૧૦||" x ૪||" છે અને પત્ર ૪૨ છે. જો કે એનું ૧૨મું પત્ર મળ્યું નથી. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૧ પંક્તિ લખેલી છે. આ પ્રતિમાં નકલ કર્યાનું વર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી તે સોઝામા સૈકાની લાગે છે. આ પ્રત પહેલીની તુલનાએ અશુદ્ધ છે. મૂળ પ્રતીક વાંચીને લખવામાં પણ લહિયાની ઘણી ભૂલો થયેલી છે. જેમ કે—ચતુર્થી અને ઈથી વિભક્તિનો અર્થ વ્યક્ત કરતા ‘‘હૂં’ ને સ્થાને તેણે સર્વગ ‘હું’ લખ્યું છે. કેટલીક વાર તો આખી પંક્તિઓ લહિયાના પ્રમાદને લીધે પડી ગયેલી છે, જેનો યથાસ્થાન નિર્દેશ કર્યો છે.

(૩) જિનસાગરસૂરિના બાલવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૦૧૫ છે. એનું કદ ૧૨" x ૪||" છે અને પત્ર ૧૪ છે. માત્ર પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર ૧૦ પંક્તિ લખેલી છે, બાકીનાં બધાં પૃષ્ઠ ઉપર ૧૯ પંક્તિઓ છે. પદ્મિશતક નો બાલવબોધ આ પોથીમાં ૧૨મા પત્રના પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર પહેલી પંક્તિમાં પૂરો થાય છે; ૬ પછી પોથીના અંતભાગ સુધી ‘ગૌતમપૃચ્છા’નો બાલવબોધ લખાયેલો છે, જેમાં અર્તાનું નામ નથી. આ પ્રતિમાં લિપિનો મરોડ ઘણો સુંદર છે.

લેખનવર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી પ્રતિ સોઝામા શતકમાં લખાયેલી જણાય છે.

(૪) મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના બાલાવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૩૮૮૨ છે. એનું કદ ૧૦"X૪૧" અને પત્ર ૧૬ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૫ પંક્તિઓ લખેલી છે. પ્રતિ શુદ્ધ છે. લેખનવર્ષ નથી, પરંતુ લિપિ ઉપરથી તે પણ સોઝામા સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે.

આમ સોમસુન્દરસૂરિકૃત બાલાવબોધની જ બે પ્રતો હોવાથી એ જ બાલાવબોધનાં પાઠાન્તરો નોંધી શકાયાં છે. એમાં સં. ૧૫૧૩ વાઢી પ્રતને મુખ્ય પ્રત તરીકે સ્વીકારી છે અને વીંજી પ્રતના પાઠમેદો ટિપ્પણમાં ટાંક્યા છે. પણ 'ધરીડ-ધરીડં,' 'અનડ-અનડં,' 'તીંણડ-તીંણડં,' 'વિપડ-વિપડં,' એ પ્રકારના પાઠમેદો કે જે જૂની ગુજરાતીમાં બહુ વિપુલ છે તે નોંધ્યા નથી.

'પટ્ટિશતક'ની મૂળ પ્રાકૃત ગાથાની બાલાવબોધકારોએ કરેલી પ્રસ્તાવના, પછી મૂઠ ગાથા તથા તે પછી અનુક્રમે ત્રણ બાલાવબોધો એ પ્રમાણેનો ક્રમ મુદ્રણમાં રાખેલો છે. એમાં [સો.], [જિ.] અને [મે.] એ સંક્ષેપો વડે અનુક્રમે સોમસુન્દર, જિનસાગર અને મેરુસુન્દર એ ત્રણ બાલાવબોધકારો સમજવાના છે.

'પટ્ટિશતક'ની મૂળ ગાથાઓનો પાઠ પણ સં. ૧૫૧૩ વાઢી પ્રત પ્રમાણે સ્વીકારીને વીંજી પ્રતના ક્વચિત્ મઝતા અન્ય પાઠો નોંધ્યા છે. એમાં પણ 'એઝં-એયં,' 'સઝલ-સયલ,' જેમ પાઠો જેમાં ઉદ્વૃત્ત સ્વરનો લઘુપ્રયલ 'ય'કાર થઈ જાય છે એ નોંધ્યા નથી. સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની આ વીંજી પ્રતનો નિર્દેશ કા તો વીંગતથી અથવા 'સો.' એમ સંક્ષેપથી ટિપ્પણમાં કર્યો છે. મૂઠ ગાથાઓનાં પાઠાન્તરો જિનસાગર-સૂરિ અને મેરુસુન્દરમાં ક્વચિત્ મઝે છે ત્યાં એનનો ઉલ્લેખ 'જિ.'

તથા ‘મે.’ એ પ્રમાણેના સંક્ષેપના નિર્દેશપૂર્વક કયો છે. બાલવબોધ-કારોએ આપેલાં અવતરણોનાં મૂળ સ્થાનો જ્યાં સોઝી શકાયાં છે ત્યાં તેમનો નિર્દેશ કૌંસમાં કયો છે.

શ્રીહિમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરની આ બધી હાથપ્રતો ઉપયોગ માટે મેઝવી આપવા માટે પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીનો તથા જ્ઞાનમન્દિરના વ્યવસ્થાપકોનો હું ઉપકાર માનું છું.

પરિશિષ્ટો—અગાઉ કહ્યું છે તે પ્રમાણે, નેમિચન્દ્ર મંડારીની જે કૃતિઓ આ ગ્રન્થના પરિશિષ્ટ તરીકે લેવામાં આવી છે—એક છે ઉત્તર-કાલીન અપભ્રંશમાં રચાયેલું ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન’ અને બીજી છે પ્રાકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર.’

(૧) ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન’ જેસલમેરના બડા મંડારમાંની જે પાનાની પ્રતમાંથી મળ્યું છે. એ બે પત્ર ઉપર પત્રાંક ૮૯-૯૦ લખ્યા છે, તેથી અનુમાન થાય છે કે તે કોઈ સઠંગ મોટી હાથપ્રતનો અંશ છે. ૯૦ અંકવાળા પત્રના બીજા પૃષ્ઠનો અર્ધા કરતાં વધારે ભાગ કોરો છે, તેથી લાગે છે કે મૂળ સઠંગ પોથીનું આ છેલ્લું પત્ર હશે. લિપિ ઉપરથી પ્રતિ પંદરમા સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે. એની પુષ્પિકામાં સ્વરતર-ગચ્છના જે આચાર્યોનાં નામ આપ્યાં છે એમાં છેલ્લું નામ સાગરચન્દ્રસૂરિનું છે, તેથી એ આચાર્યના જીવનકાળમાં એની નકલ થઈ હશે એવો સ્વાભાવિક તર્ક થાય છે. સાગરચન્દ્રસૂરિનું અવસાન સં. ૧૪૬૧માં થયું હતું (‘સ્વરતરગચ્છ પદ્યાવલીસંગ્રહ,’ પૃ. ૩૨), પટલે એનાથી થોડાં વર્ષ પહેલાં પ્રતિ લખાઈ હશે.

શ્રી. અગરચંદ નાહટાસંપાદિત ‘પેતિહાસિક જૈન કાવ્યસંગ્રહ’ (પૃ. ૩૬૯-૭૨)માં આ કાવ્ય છપાયું છે. જો કે એમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી પ્રતિ કરતાં જેસલમેરવાળી પ્રતિ નિઃશંકપણે જૂની છે. શ્રી. નાહટાની વાચનાનાં પાઠાન્તરો ટિપ્પણમાં નોંધ્યાં છે.

(૨) નૈમિચન્દ્ર મંડારીકૃત 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' અહીં પ્રથમ વા પ્રસિદ્ધ થાય છે. ગુજરાત વિદ્યાસભા (અમદાવાદ)ના હસ્તલેખિત પુસ્તકસંગ્રહમાં એક પ્રાચીન જૈન સમ્રાટપોથીનાં ૩૬૧ થી ૩૯૪ સુધીનાં પત્ર છે, જેમાં પ્રકીર્ણ સંસ્કૃત પ્રાકૃત સ્તોત્રાદિ લખેલાં છે. એમાં પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર આ 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' છે.

આ પોથીના પત્ર ૩૯૪ ઉપર 'મહાવીર સ્તુતિ'ની નકલ પૂરી થાય છે તેને અતે નીચે પ્રમાણે પુષ્પિકા છે—

શ્રીમહાવીરસ્તુતિઃ । કૃતિરિયં શ્રીદેવમૂર્ધુપાધ્યાયાના સન્ ૧૩૮૭ વર્ષે
કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૦ સોમવારે....મસાપુરે શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિશિષ્યેણ આનન્દ-
મૂર્તિના લિખિત ॥

'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' તો આની પહેલાં, પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર, લખાયેલું છે, એટલે એની નકલ પણ સ. ૧૩૮૭ ના કારતક સુદ ૧૦ પહેલાં ક્યારેક થયેલી હોની જોઈએ.

ત્રણે ચાલાવબોધો તથા 'જિનચલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન' માંના નોંધ-પાત્ર શબ્દકોશ કોશ પુસ્તકને અતે ઉમેર્યો છે. ચડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગના શ્રી. ઇન્દ્રવદન અચાર્ય દવે, એમ. એ. એમણે શબ્દકોશ તૈયાર કરવામાં કેટલીક સહાય કરી હતી એ વસ્તુની અહીં સામાર નોંધ લેવામાં આવે છે.

અનુલેખ

પ્રસ્તાવનાનાં પૃ. ૨૦-૨૧ના ચીવાં મોઠવાઈ ગયા પછી, ઝંજાના મહાજનના હસ્તલેખિત પુસ્તકમંડારમાયી, પૂ. મુનિશ્રી પુષ્પવિજયજીના સૌભન્યમી 'વિદગ્ધમુખમંદન'ના મેરુમુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત ચાલાવબોધની સં. ૧૬૭૨ માં નકલ થયેલી એક સંપૂર્ણ પ્રતિ મળી છે. જોધપુરવાઝી

प्रति अपूर्ण होवाची एमांथी आ कृतिनो अंतभाग मळतो नहोतो, ते आमांथी मळे छे. ऊंज्ञानी प्रति अनुसार, आ बालाबोधनो अंतभाग नीचे प्रमाणे छे—

सदागतीत्यादि* । अयं दीनः अस्तं एष्यति । ए दीप अस्त पामि-
सिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः सदा नित्यमेव गति गमनि करी
हत हणिउ उच्छ्राय उद्यम छइ । तमसः वश्यता । तमहूँ वश्यपणूँउ
छइ । विधुरेकः शिवस्थितः । विधुर विह्वल तां कुण शिवस्थित कल्याणवंत
ते । अपि तु नही को । द्वि० । अयं दीपः अस्तं एष्यति । ए दीप अस्त
पामिसिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः । सदागति वायुइ हत हणिउ
उच्छ्राय छइ । तमसो वश्यतां गतः । तम अंधारहूँ वश्यतां पामिउ छइ ।
एको विधुः शिवस्थितः । एक विधु चंद्रमा शिव श्रीमहादेवनइ त्रिपयि
स्थित छइ ॥ छ ॥ ६९ ॥

पूर्णचन्द्रेत्यादि । निर्मलांबरा कामिनी कस्य स्वांतं मनः एकान्त-
मदनोत्तरं न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । निर्मल अंबर वल्ल इसी
कामिनी खी काहिंनू स्वांत मन एकांति मदनोत्तर मदनाधिक्य न करइ ।
अपि तु सविहुनू करइ । कीदृशी । पूर्णचंद्रमुखी । पूर्णिमाना चंद्रमावत्
मुख छइ । रम्या मनोहरा द्वि० यामिनी रात्रिः कस्य स्वान्तं एकान्त-
मदनोत्तरं न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । कीदृशी । पूर्णचन्द्र-
मुखी । संपूर्णचंद्र जि भणित मुख छइ । रम्या रमणीया निर्मलांबरा । निर्मल
अंबर आकाश छइ ॥ छ ॥ ७० च्युतदत्ताक्षरजाति ॥ छ ॥

इति श्रीधर्मदासविरचितविदग्धमुखमंडनकान्यस्य वृत्तिरियं समाप्ता ।
प्रमाणं १४९४ संवत् १६७२ वर्षे ।

• ऊंज्ञानी हाथप्रतमां मूलना आखा ओखे नहि आपतां आ प्रमाणे केवल
मूलनां प्रतीको यंक्यां छे.

। दत्तसणीयलीयुतधनिकविकरुदुष्टा। परित्तातिकाणएवंतदुत्तुगुरुकरिज्जदुसुत्तामिज्ञोउत्सा
 । दत्तदुमएम्भज॥६०॥ यत्तिविदुसित्तविगामीमदसदुत्तुगुरुकरिज्जदुसुत्तामिज्ञोउत्सा
 । यत्तुधमसामग्रीउत्तुयोगवायुः। अतदुत्तुजिमेसुव्यापणजुसुत्तथाद्राडोदुत्तणीसिद्धातमा
 । सनकदियाह्वाचनारिपरमगणिदुत्तुल्लापिअज्जुणे। माएसनेहुत्तुद्व। संज्ञमगिआवी।
 । द्वियोगोविदुत्तुल्लापिअज्जुणे। माएसनेहुत्तुद्व। संज्ञमगिआवी।
 । एउत्तुदुत्तुल्लापिअज्जुणे। माएसनेहुत्तुद्व। संज्ञमगिआवी।
 । कीधीएकेतलीआ॥१६॥
 । सम्यग्गाराधीनदु।
 । ना॥ अरीसीगुदरस्सी।
 । गगह्नेदुत्तुसोमसुदरचरे।
 । सफुरवकरणाव्याव्याविरंनंदत्ता॥ एवञ्चासित्तुकाव्यमहात्तानेवीधु। संख्याएपरस्वया।
 । वदुग

गोमसुन्दरमूर्तिपूत यागयशोधनी म. १५१३मा एतावेली इस्तमतनु अंतिम पत्र

तथा हि । श्रीखरतरगच्छि श्रीजिनेश्वरसूरिनइ पिताः
श्रीनेमिचन्द्र भंडारी श्रावकि विधिपक्षस्थापक ए साठिमउ ग्रन्थ
कीधउ । तिहा धुरि सर्वे विघ्नोपशान्त्यर्थ इष्टदेवतानमस्काररूप नाम
ग्रहणपूर्वक सम्यक्त्वस्थापक ग्रन्थकार प्रथम गाथा कहइ छइ ॥

5 [मे.] सयलसुरासुरनमियं पासजिणं पणमिऊण भावेणं ।

चालण बोहणत्थं पयडं विवरेमि सदिसयं ॥ १ ॥

इहां श्रीखरतरगच्छि निरुपमगुणनिधान श्रीजिनवल्लभसूरि-
नइ पाटि श्रीजिनदत्तसूरि । तेहनइ पाटि श्रीजिनचन्द्रसूरि ।
तत्पट्टालंकार श्रीजिनपत्तिसूरि श्रीपत्तननगरमाहि विजयंत वर्तइं ।
10उसइ प्रस्तावि मरुदेशमंडन मरोटि नगरि श्रीनेमिचन्द्र भंडारी
मार्या लपमिणि पुत्र आंवड सहित सुखिइं वसइं । अन्यदा प्रस्तावि
गाथा १ नेमिचन्द्र भंडारीइ व्याख्यान माहि सामलि । ति किसी ।

अक्खंडियचारितो वयगहणाउ जो भजे निचं ।

तम्स सगासे दंसण वयगहणं सोहिगहणं च ॥ १ ॥

15 ए गाथा सामलीनइ आलोअणनी इच्छाइ वार वरस सीम-सुगुरुनी
परीक्षा जोअतउ २ पत्तन नगरि आत्र्यउ । सगली पोमालइं द्रव्य
क्षेत्र काल भावनइ मेलि सुगुरु अणलहतउ मनमाहि चिन्ता धरतउ हाट
एकनइ थडइ वइठउ छइ । इमइ प्रस्तावि श्रावक पाच-सात श्रीजिन-
पत्तिसूरिना गुण वर्णयता सामली पूज्या । तुम्हे केहना गुण कहउ
20उउ ? तेहे श्रीजिनपत्तिसूरिना गुण कदा । पठइ तीह श्रावका
सधाति पोसालइं आवी गुरुनी देसना सामली । गुरुना लक्षण ईयांममिति
प्रमुक्त जोअतउ रात्रिइं पोमालइं पूणइ सूतउ २ चीनइ । एतां
दिवसमाहि प्रमादनउं कारण न दीठउं । रात्रि तउ पउंअना जइणाइं
हीटइं छइं । सिध्याइं ध्यान करइं छइं । पणि वार २ महातमा हुंदांमाहि

जाइं । तिहां कांइ कारण संभावीइ । पछइ पाछिली रात्रिनी पोरसिइं तेहमाहि
 पइसी राप वेल् तेल देपी । थोडी थोडी वस्तु गांठि बांधी सूतउ ।
 प्रभाति पोसाल बाहिरि जई जउ जोअइ तउ वेल् राप तेल दीठा ।
 विस्मय ऊपनइ भोलउ चेलउ पूछिउ । ए सिइ काजि आवइ ? चेलइ
 सर्व यात कही । वेल् वसिंवानइ काजि । रक्षा जीवजइणानइ काजि । 5
 तेल लेपनइ काजि । इम संदेह भागउ । पछइ प्रगट हुइं सिद्धांततत्त्व
 सांभली श्रीसम्यक्त्वमूल बार व्रत पडिवजी मरोठि पाछउ आवी जान
 करी आंचड पुत्रनइं साथिं लेई गुरु समीपि आवी महामहोत्सवपूर्वक
 पुत्रनइं दीक्षादि करावी । ते क्रमिइं २ भणतां गुणतां चारित्र पालतां
 श्रीजिनेश्वरसूरि हूया । पछइ नेमिचन्द्र भंडारीइं श्रीजिन-10
 पत्तिसूरिनी रीति देपी । श्रीजिनवल्लभसूरिना कीया पिंड-
 विशुद्धिप्रमुख ग्रन्थ सांभली ते गुरुनां वचन सर्व सिद्धान्तनइं मिलतां
 जाणी आस्था ऊपनी । सम्यक्त्वनी दृढतानइ काजि परोपकार भणी
 साठिसउ गाथारूप ग्रन्थ कीधउ । हिव ते गाथा लोकनइं समज्ञाविवा
 भणी श्रीजिनचन्द्रसूरिनइ आदेसि वणारीसि मेरुसुन्दरि-15
 गणिइं वार्त्ता बालावबोध संक्षेपिं कीजइ । तिहां धुरि च्यारि बोल सारभूत
 कहीइं ॥

अरिहं देवो सुगुरु सुद्धं धम्मं च पंचनवकारो ।

धन्नाण कयत्थाणं निरंतरं वसइ हिययम्मि ॥ १ ॥

[सो.] एक श्रीअरिहंत वीतरागदेव^१ बीजा सुगुरु शुद्ध^२
 चारित्रिया शुद्धमार्गप्ररूपक गुरु^३ त्रीजउ शुद्ध धर्म जीवदयामूल कर्म-
 क्षयहेतु धर्म चउथउ पंचपरमेष्ठिनमस्कार सर्व सिद्धांतमाहि सार सर्व-
 पापक्षयंकर महामंत्र नउकार । ए च्यारि बोल सर्व जगत्^४ अनइ सर्व
 धर्ममाहि सार कुणइ एक धन्य उत्तम भव्य अनइ कृतार्थ भाग्यवंत

आसन्नसिद्धि कइजिनइ हियइ निरंतर सदैव वसइ । अभागीआ अभव्य
दूरभव्य जीव ए एकइ बोल न प्रामई ॥ १ ॥

[जि.] समस्त धर्ममाहे मूलिगउ सम्यक्त्व धर्म तिणि कारणि
सम्यक्त्व जाणावइ । अरिहंत देव ते कितु । राग द्वेष मोह मद मत्सर
५ अहंकार प्रमुख दोष जेह माहे न हुइं । अंतरंग वदरी जिणि जीता
हण्या ते अरहंत कहीइ । अनइ सुगुरु सुसाधु गुरु जे नीराग निःस्पृह
क्षमावंत शान्त दान्त जित्तिद्रिय निकाम तपि करी दुर्बल । सम गृण
मणि लोप्टु कांचन । सम शत्रु मित्र । साचउ धर्माश्रनउ कहणहार ।
चातुर्गतिक संसार हंतउ अहर्निश संजम चारित्र अमिग्रह पालइ । ते
१० सुगुरु कहीइ । तथा चोक्तं ।

अक्खरु अक्खइ कंपि न ईहइ । चउग्गइ भवसंसारह बीहइ ।

संजम नियमह खणि नवि चूकइ । ए साधम्मिय सुहगुरु वुच्चइ ॥ १ ॥

सुद्धं धम्मं । जीवदयामूल धर्म । तथा चोक्तं ।

दु.खं पापात् सुखं धर्मात् सर्वदर्शनसंमतम् ।

१५ न कर्त्तव्यगतः पापं कर्त्तव्यो धर्मसङ्ग्रहः ॥ २ ॥

ए त्रिहुं मिली सम्यक्त्व कहीइ । अनइ बली नउकारहूईं मोटाइ
देखालिवा भणी पंच नवकारो पंचपरमेष्ठिनमस्कार चउद पूर्वनउं
सार कहीइ । ए च्यारइ अरहंत सुसाधु गुरु जिनप्रणीत धर्मरूप
सम्यक्त्व अनइ नउकार । कयत्थाणं कृतार्थ कृतकृत्य धन्नाणं
२० धन्य भान्यवंत पुरुषने हिय वसइ । निरंतर सदैव ॥ १ ॥

[मे.] अरिहंत देव सुसाधु गुरु अनइ सूधउं वीतरागनउं
भाषिउं धर्म पंचपरमेष्ठि नवकार ए च्यारि बोल धन्य भान्यवंत कृतार्थ
कीधा अर्थ संतार संखीया जेहे तीहनइ हीइ सदाइ वसइ । पणि
बहुल संसारी जीवनइ हीइ फाई बमइ नहीं ॥ १ ॥

[सो.] हिव जे जीव धणु धर्म करी न सकइं तेहहूइ तत्त्व कहीइ^१ छइ ।

[जि.] सम्यक्त्वहूइं सुखाराध्यपणउं कहइ ।

[मे.] हिव आत्मानइं सीप कहइ ।

जइ न कुणसि तवचरणं न पढसि न गुणेसि देसि नो दाणं । ५
ता इत्थियं न सकसि जं देवो इक्खं अरिहंतो^२ ॥ २ ॥

[सो.] रे जीव ! जिम आगइ वरसी छमासी मासक्षण आचाम्लादिक तप करता । केई हवडाइं करइं छइं । ते तउं करी न सकइं तउ म करेसि । जिम एकि अनेक आंग पूर्व प्रमुख सिद्धांत पठता गुणता हिवडाइं पढइ छइ । ते जउ पढी न सकअं^३ तउ^४ म पढेसि । जिम आगइ चउद पूर्व प्रमुख अम्मार आंग^५ बिहु घडी-माहि पाधरां उपराठां गुणता हवडाइं अनेकि कोडि लाख आखा गणइं छइं । तिम^६ जउ गुणी न सकअं तउ म गुणेसि । जिम आगइ सांवत्सरिक^७ दान साढवार कोडि सुवर्णादिकनां दान देता हवडाइं शक्तिमानिइं दिइं छइं तिम जउ दान देई न सकअं तउ म देसि । १५
ता इत्थियं^८ पुण तउं एतलउं करी न सकइं ?^९ । जं देवो^{१०} जं देव एक अरिहंत वीतराम इति^{११} बीजउ नही^{१२} ॥ २ ॥

[जि.] अहो पुरुष ! जइ तवचरणं तपश्चरण न करइं । नवउ काई भणइ नही । आगिलउं भणिउं गुणइ नही । दानइं न दिइं । एतलां तपश्चरण भणिवउं गुणिवउं दान देवउं दुःसाध्य छइ । ता तउ^{१३}

१ कही. २ मे. इक्खु. ३ जि. अरिहंतो. ४ सकइं. ५ आंगु. ६ तिम. ७ संबच्छरिक. ८ हवडाइं. ९ सकअं. १० वीतरामइ जि. ११ बीजी प्रतमां आटलुं बधारे छे—जउ एतलउ देवत्त्वइनउ मनि निश्चय आणअं तउ ताहरउं काज सरइ । ए सम्यक्त्वनउ मूल बीज दसिउ भाव ।

इत्तिअं एतलउं न सषडं जउ माहरउ एकु जि अरहंत देव । बीजउ
नही । इणि कारणि सम्यक्त्व पालनां मुहेलउं ॥ २ ॥

[मे.] अहो जीव ! जउ तउं वरसी छमासी प्रमुख तपु करी
न सकइं । कालनइ अनुसारि सूधउं चारित्र पाली न सकइं । सिद्धात-
५ प्रकरणप्रमुख पाठ जउ पढी न सकइं । जइ तउं आगम गुणी न सकइं ।
दान सुपात्र बिपइ देइ न सकइं । तउ तउं एतूअइ करी न सकइ जि
देवु तउ एक अरिहंतउ जि । बीजा हरिहरादिक नही ॥ २ ॥

[सो.] को कहिसिइ इहलोकना सुखनइ काजि बीजा देव
आराधीइ छइं । तेह आश्री कहइ छइ ।

१० [जि.] इसुं कही जिनधर्मना करणहारहूई गुण कहइ छइ ।

[मे.] काइ ते कहइ ।

रे जीव ! भवदुहाइं इकं चिअ हरइ जिणमयं धम्मं ।
इयराणं पणमंतो सुहकज्जे मूढ ! सुसिओ सि ॥ ३ ॥

[सो.] रे जीव ! जिन बीतरागनउ धर्म एकलउ जि एकाम-
१५मनि आराधीतउ हुतउ भवसंसारना दुख फेडइ । सर्व सुख करइं
निश्चइं । इयराणं इहलोकना सुखनइ काजिइं इतर देव रागद्वेषा-
द्याकान्त^१ क्षेत्रपाल वाराही प्रमुखहूई नमतउ अनेक उपायना^२ मानतउ
रे मूढ ! मूर्ख ! मुसीअं छअ^३ । तेहे कर्म उपहरउं काई कराइ नही ।
मुहिया धर्म चूकअ^४ छअं ॥ ३ ॥

२० [जि.] रे जीव ! एकु जि जिनमत जिनभापित धर्म भव-
दुहाइं संसारना दुख हरइ स्फेडइ ! तिणि कारणि हे मूढ !

मूर्ख ! अनेरा देवहूईं प्रणमतउ हूंतउ मुसिउ छईं । सम्यक्त्वरूपिउ धन तेहना हारवइतउ ॥ ३ ॥

[मे.] रे जीव ! एकल अ जि जिनमत जिनमापित धर्म आराधतां हूतां भव संसारना दुखनइं फेडइ । अनइ इतर हरिहरादिकनइं प्रणमतां थोडा सुखनइ काजि मूढ ! मूर्ख ! मुसाणउ छइ । ५ धर्म हूंतउ चूकइ छइ ॥ ३ ॥

[जि.] जिनधर्मनउ प्रभाव कही सम्यक्त्ववंतहूईं मोक्षपद-प्राप्ति बोलइ छइ ।

देवेहिं दाणवेहिं य सुओ न' मरणाओ रक्खिओ कोइ ।
दढकयजिणसंमत्ता बहुअ वि अयरामरं पत्ता ॥ ४ ॥ 10

[सो.] देवदानवे जाप शेष क्षेत्रपाल आसपाल गोगा विणायग चामुंडादिके को मरणतउ राखिउ किहांइं न सांभलिउ । तेहे को मरण-तउ न रखाईं^१ । निकाचित कर्म कुणइं टाली न सकीइं^२ । जउ एहे को मरणतउ^३ राखिउ हुइ तउ को^४ किहांइं जीवतउ देखीइ । पुण नथी । घणाइ देवदेवता आराधी जमारउ सघलउ मिथ्यात्वनं सईं^५ करीनइ मूआइ जि । आघाईं घणा संसारना जन्ममरण जि उपाजियां । दढकय० दढ वीतरागनउं सम्यक्त्व पालीनइ बहु० घणाइ अनंता^६ जीव अजरामरणइ पहुता । मोक्ष पाम्या^७ । जन्मजरामरणरहित^८ हूया ॥ ४ ॥

[जि.] देवे दानवे पुण कोई लोक मरण हूंतउ राखिउ सांभलिउ ? 20
अपि तु कोई न सांभलिउ । कोई अमर हूतउ सांभलिउ ? दृष्टीकृत

१ बीजी प्रतोमां नथी. २ रक्खई. ३ तकाई. ४ मरतउ. ५ कोहि. ६ सई. ७ अनंता ज. ८ प्राप्त्या. ९ 'मरणा'.

जिनसम्यक्त्व हुइं ते घणाई अजरामरपद पाम्या । एतलइ सम्यक्त्व-
धारक सघलाई अमर हुइं ॥ ४ ॥

[मे.] देव दानव गोत्रज क्षेत्रपालप्रमुखे किहाई सांभलिउ जे
मरणतउ कोई रापिउ ? अपि तु को रापिउ नहीं । पणि दृढ कीधउं
5 जिन ऊपरि सूधउं मन, सम्यक्त्व स्वरउं जे जीवे पालिउं ते जीव घणा
अजरामरपदि मोक्षपदि पहुता ॥ ४ ॥

[जि.] हिव सम्यक्त्वनउं प्रमाण कही मिथ्यात्वनउं प्रमाण
कहइ छइ ।

जह कुवि वेसारत्तो मुसिज्जमाणो वि मन्नए हरिसं ।
10 तह मिच्छवेसमुसिया गयं पि न मुणंति धम्मनिहिं ॥ ५ ॥

[सो.] जिम कोएक मूर्ख वेद्या अधम निस्सेह स्त्री तेहनइ
व्यसनि बाहिउ तेहहइं आपणी लक्ष्मी पूरतउ पोतउ^१ हारतउइ
मुसितउइ तुच्छ सुखनइं लोभिइं हर्ष मानइं तिम ए अजाणी^२
जीव कूडउ धर्म मिथ्यात्व तेह^३ वेद्या तुच्छ मोहनइं कीधइं इहलोकना
15 चमत्कारमात्रना बाहिया हुंता धर्मरूपिउं निधान गिउंइ जाणइ नहीं ।
मूर्ख इसिउं न जाणइ ईणइ मिथ्यात्व^४ करी अम्हारउ सघलउ धर्म
जाइ छइ । परलोकि अम्हे दु खिया थासिउं^५ ॥ ५ ॥

[जि.] जिम कोई वेद्यासक्त पुरुष वेद्याइं मुसीतई हूंतउ
हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूप वेद्याइं मुस्या हूंता धर्मरूपिउं निधान
20 गिउंइ न जाणइ ॥ ५ ॥

[मे.] जिम कोई वेद्यानइ विपइ अनुरक्त रातउ थोडास्या

विषयनइ काजि धनादिक मुसीतउ हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूपिणी
वेश्याइं मुसीतउ जीव धर्मरूपीउं निधान गयउं न जाणइ ॥ ५ ॥

[सो.] को इसिउं कहिसइ^१ । आपणइ वडानइं कुलाचारि
चालीइ । एतलउ^२ धर्म । बीजउ विचार काई न कीजइ । तेह^३ ?
आंश्री कहइ छइ ।

5

[जि.] कुलकमागत भावइ तिसु धर्म न करिवउं । ए बात
प्रकासइ छइ ।

लोअपवाहे सकुलकमम्मि जइ होइ मूढ धम्म ति^४ ।
ता मिच्छाण वि धम्मो थक्का य अहम्मपरिवाडी ॥ ६ ॥

[सो.] रे मूढ ! जउ लोकनइ प्रवाहि आपणइ २ कुलाचारि^५
चालतां धर्म हुइ तउ कुणएक धर्मवंत नहीं ? सधलाइ खाटकी, माछी,
वेश्या, घांची, मौची, ठठार प्रमुख सह आपणइ २ कुलाचारि चालइं
छइ । आगिला वडा पूर्वज जे काम करता ते पाछिला^६ करइं छइ ।
ता मिच्छाण वि धम्मो^७ तउ जे पापी हिंसाना करणहार कुमार्गना
चालणहार ग्लेच्छ तेहहइं धर्म हूउ । तेहइ धर्मवंत हूआ । थक्का^८
अधर्म पापनी परिपाटी परंपरानी बातइ नाठी । अधर्म किहांइ छइ नही ।
सह धर्मवंतइ जि हूउं । एतलइ इसिउ भाव । कुलाचार जूउ ।
धर्मनउ मार्ग जूउ । कुलाचार किहनउ केतलउ पुण्यमय हुइ । किहनउ
पापमय हुइ । पुण्य धर्मनउ आचार जिहां जीवदया सत्यवचन ब्रह्म-
चर्यादिक गुण तिहां जि छइ । अनेधि नयी । केती वारइं पूर्वज दालिद्री^९
हुसिइ^{१०} तउ संतानीइ किसिउं लक्ष्मी आवती न लेवी ? अथवा को
पूर्वज कूअइ पडी मूउ हुसइ तउ संतानीअइं किसिउं कूअइ पडी

१ कहिसिइ. २ एतलइ. ३ वे. ४ जि. धम्म ति. ५ पाछिलाइं. ६ हुइ.

मरिवउं ? एह भणी कुलाचारनउ काइ नहीं । सूधउ धर्म जि जाण
हंतइ लेवउ ॥ ६ ॥

[जि.] लोकनइ प्रवाहि करी आपणइ कुलक्रमि हे भूढ ! धर्म
इसिउं जइ हुइ तउ पछइ मिच्छाण वि म्लेच्छनउ धर्म । अहम्म-
५ परिवाडी अधर्मनी परिपाटी श्रेणि थाकी रही ॥ ६ ॥

[मे.] रे मूर्ख ! लोकप्रवाहि आपणा २ कुलनइ आचारि
चालतां जउ धर्मु हुइ तउ म्लेच्छ खाटकी वेश्या ते सहू आपणइ २
कुलाचारि चालइ छइ । तउ तेहनइ धर्म होसिइ । एतइ अधर्मनी
परंपरा नाठी । अधर्म किहाइं नथी । सहू धर्मवंतइ जि हूउं ॥ ६ ॥

१० [जि.] दृष्टान्तनइ बलि करी धर्महूइं मोटाई देखालइ ।
लोयम्मि रायनीईनायं न कुलक्रमम्मि फइया वि ।
किं पुण तिलोअपहुणो जिणंद'धम्माहिगारम्मि ॥ ७ ॥

[सो.] लोकइ माहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि नावइं ।
राजनीतिनउ मार्ग जूउ । कुलाचार जूउ । तउ पाधरी राजनीति माहि
१३कुलाचार न जोइइं । तिहां राजाज्ञाइ जि जोवी । किं पुण० त्रैलोक्य'
त्रिमुवनना प्रमु ठाकुरु श्रीजिनेन्द्र वीतरागना धर्मनइ अधिकारि
कुलाचार न' जोइइं । तिहां सर्वथा जोया न आवइं । तिहां खरी
वीतरागनी आज्ञाइ जि लेईनइ धर्म फरिवउ । इसिउ भाव ॥ ७ ॥

[जि.] लोकइ माहि राजनीति मोट्टी । नायं ज्ञातं दृष्टान्त ।
१०कुलक्रमि फइया वि कियारइं नीति न्यायमार्गी प्रमाण नहीं । एतइ
राजनीति जिम प्रमाण तिम जिनधर्म जि प्रमाण । जइ लोकइ माहे
इमु छइ तउ त्रैलोक्यनउ स्वामी श्रीजिनेन्द्र तेहनउ धर्मनइ अधिकारि

किमुं कहिवउं ? जिम राजा ति आगलि सामान्य लोकनउ न्यायमार्ग प्रमाण नहीं तिम जिनधर्म आगलि कुलक्रमागत अनेरा धर्म प्रमाण नहीं ॥ ७ ॥

[मे.] लोकमाहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि कहीइ नावइ । काइं बेवइ मार्ग जूआ । तउ पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभु ठाकुरु जिनेन्द्र ५ तेहना धर्मनइ अधिकारि कहिवउं किसउं ? ॥ ७ ॥

[सो.] जीवहूइ संसार ऊपरि वैराग्य आवता दुहिलउ छइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] बली जिनधर्मनी मोटाई प्रकासइ ।

जिणवयणविघन्नूण वि जीवाणं जं न होइ भवविरई । १०
ता कह अवियन्नूणं मिच्छत्तहयाण पासम्मि ॥ ८ ॥

[सो.] जे श्रीजिनवचन सिद्धांत तेहना विज्ञ जाण छइं तेहइ जीवहूइं जउ संसारनी विरति वैराग्य नावइं । ता कह० तउ अविज्ञ अजाण जे मिथ्यात्विइं^३ करी हणिया बाहिया^१ छइं ते कन्हलि संसारनी विरति निवृत्ति किम आवइ ? जाणहूइं मिथ्यात्वादिक^२ पापनी निवृत्ति नथी आवती तउ अजाण मिथ्यात्वीहूइं किम आवइं ? विरतिनउं आविवउं गाढउं दुहिलउं छइ । इसिउ भाव ॥ ८ ॥

[जि.] जिनवचन तणा जाणहार जीवईहूइं जइ भवविरति संसार हंतउं विरमण न हुइं । अवियन्नूणं अजाणता अज्ञान अनइ [मिथ्या] त्वहत मिथ्यात्वव्याप्या जीव तेहनइ पासि कन्हइं किमु^{२०} संसारनउ मेलिहवउं हुइ ? अपि तु न हुइं । एतलइं जिनधर्म लगी

जीवहूँ वैराग्य ऊपजइ । मिथ्यात्व लगी सांमुहउ जीव संसार
वधारइ ॥ ८ ॥

[मे.] जे जिनवचननउ जाण मनुष्य तेहनइ जि भव संसार
तेहनी विरति नथी आवती तउ कहउ न, अजाणनइं किम विरति
५ आवइ ? जे मिथ्यात्वि करी हत हण्पा जे जीव छइं तेहनइं पासइ
रहइ तेहनइं विरति आवतां गाढी दोहिली छइ । इसउ भाव ॥ ८ ॥

[जि.] जिनधर्म साचउ इसुं जाणी सम्यग्दृष्टिहूँ मिथ्यात्वी
देखी जकाई मनमाहि ऊपजइ तकाई कहइ छइ ।

विरयाणं अन्विरए जीवे ददृष्ट्वा होइ मणताचो ।

१० हा हा कह भवकृवे^१ बुडुंता पिच्छ नचंति ॥ ९ ॥

[सो.] जे विरत पापतउ निवर्त्या^२ जीव छइं तेहहूँ
अविरत^३ पाप करता देखी मनमाहि^४ संताप थाइ । हा हा० अहा !
ए अविरत जीव संसाररूपिआ कूआ माहि बूडता देखि किम नावइ ?
ए बापडा पाप करी नवनवी गतिइं नवनवे प्रकारि रुलिस्यइ, किम
२० थासिइं इम खेद प्रामइं ॥ ९ ॥

[जि.] विरत सम्यग्दृष्टि जीवहूँ अविरत मिथ्यात्वी जीव
ददृष्ट्वा देखी करी मणताचो मनि संताप हुइ । किमु संताप ए ।
हा हा खेदे ! रे जीव ! पिच्छ । जोइ संसाररूपीउ कूउ तेह गाहे
बूडता बापडा किमु नाचइं छइं ? एतलइ सम्यक्त्वी इसुं जाणइ । जउ
२० संसारमाहे कोई जीव बूडइ नहीं तउ भलउं । तिणि कारणि संसारमाहे
बूडता जीव देखी मनि संताप करइं । इसु भाव ॥ ९ ॥

[मे.] जे विरत पाप हूँता निवर्त्त्या छई जीव तेही अविरतनउं स्वरूप देपी मनमाहि किम परिताप नाणइं ? काइं होइस्यइं ? खेदि । अविरत जीव संसाररूपीआ कूआमाहि बूढता, देपउ, किम नाचइं छईं ॥ ९ ॥

[सो.] केती वारइं बीजा आरंभ न मूकारइं तउ मिथ्यात्व ५ काई छांडअं नहीं ? जेह भणी मिथ्यात्वनउ मोटउ अवगुण छइ ते कहइ छइ ।

[जि.] आरंभ लगी जीव दुःखी हुइ इसुं जाणवइ छइ ।

[मे.] किवारइं बीजा आरंभ न मूकइं तउ मिथ्यात्व काई न छांडइं ?

10

आरंभजम्मि पावे जीवा पावति तिकखदुक्खाइं ।

जं पुण मिच्छत्तलव^३ तेणं न लहंति जिणबोहिं ॥ १० ॥

[सो.] वाहण प्रवहण क्षेत्रकरसणादिक आरंभनां जे पाप छईं तेह लगइ जीव आवते भवांतरि तीक्ष्ण गाढां दुक्ख प्रामइ । पुण धर्मनउ अणलहिवउं न हुइ । जं पुण० पुण जं जिनधर्म ऊपरि द्वेष^{१५} करतउ मिथ्यात्वनउ लवलेशइ करइ तीणइ आवतइं भवि जिनधर्मइ जि न लहइं । बोधिवीजइ जि दुःप्राप थाइ । तीणइ घणउ काइ संसारि रुइं ॥ १० ॥

[जि.] आरंभ पइविधजीवनिकायविनाशनरूपि पापि कीजतइ हंतइ जीव अज्ञानी तिकखदुक्खाई तीक्ष्ण नरकादिकनां दुःख^{२०} प्रामइं । जे बली जीवहूइं मिथ्यात्वनउ लवलेश छइ तिणि मिथ्यात्वनइ लेसि करी जीव जिन्बोधि पीतरागनउं सम्यक्त्व न लहइं । एतलइ

જિનધર્મિ ગાઢડ કરી આરંભ વર્જિત છડ । જડ તે આરંભ કરડ તડ
 દુઃખ લહડ । જિણિ કારણિ જીવ મિથ્યાત્વ કરડ તિણિ કારણિ જીવ
 સમ્યક્ત્વ ન લહડ । જિહાં આરંભ તિહાં સુખ નહીં અનડ જિહાં
 મિથ્યાત્વ તિહાં સમ્યક્ત્વ નહીં । વલી ધર્મ કીજડ તડ અરહંત દેવડ-
 ૫ નડ । અનેરડ ધર્મ ન કરિવડ । યત ઉક્તં

શ્રોતવ્યઃ સૌગતો ધર્મઃ કર્તવ્યઃ પુનરાર્હતઃ ।

વૈદિકો વ્યવહર્તવ્યો ધ્યાતવ્યઃ પરમઃ શિવઃ ॥ ૧૦ ॥

[મે.] આરંભ ક્ષેત્રકરસણાદિકદંતડ ડપનડં જે પાપ તેહતડ
 જીવ તીવ્ર દુક્ખ પામડં । પણિ તિહાં ધર્મનડં અણલહિવડં ન હુડં ।
 ૨૦ પણિ વલી જે મિથ્યાત્વનડ લવલેશમાત્ર કરડં તેહ લગી આવતડ ભવિ
 જિનબોધિ જિનધર્મ ન લહડં ॥ ૧૦ ॥

[સો.] હિવ જે ગાઢા તપ નિયમ ક્રિયા કરડં છડં પુણ ઉત્સૂત્ર
 પ્રરૂપડં છડં તેહ આશ્રી કહડં છડં ।

[જિ.] સઘલાઈ જીવહૂં જિનબોધિનડં અપ્રાપ્તિકારણ કહડ
 ૨૫ છડ ।

[મે.] હિવ જે ગાઢી ક્રિયા કરડ અનડ ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપડ તેહ
 આશ્રઈ કહડ ।

જિણવરઆણામંગં^૧ ડમ્મગ્ગ^૨ ડસ્સુત્તલેસદેસણયં ।

આણામંગે પાવં તા જિણમયદુકરં ધમ્મં ॥ ૧૧ ॥

૨૦ [સો.] ડન્નાર્ગ^૩ વ્યવહાર સામાચારી વિરુદ્ધ ઉત્સૂત્ર
 શ્રીસિદ્ધાન્તની આજ્ઞા વિરુદ્ધ જે લેશમાત્ર થોડું^૪ ડપદેશ તેહતડ
 જિણવર^૫ વીતતાગની આજ્ઞાનુ ભંગ હુડ । યત ઉક્તં શ્રીઆચર્યકે—

૧ આ ગાયા સો. ની ધીધી પ્રતમા લલાલી રહી ગયેલી છે. ૨ જિ. અમગ્ગં.

૩ 'ડન્નાર્ગ...સામાચારી વિરુદ્ધ' ને સ્થાને 'જિણ.' ૪ થોડડ.

उत्सुत्तमायरंतो^१ उत्सुत्तं चैव पन्नवेमाणो ।

‘एसो अ अहाछंदो इच्छाछंदु ति एगद्धा ॥ १ ॥

(उपदेशमाला, गा. २२१)

उम्मगदेसणाए चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ।

बावत्तदंसणा खलु न हु लब्भा तारिस्सा दुट्ठं ॥ २ ॥ 5

(आवश्यक, गा. ११५२) इति वचनात् ।

‘पयमवि असइहंतो सुत्तत्थं मिच्छदिट्ठीओ’ इति सिद्धान्तवचनाच्च ।

आणामंगे० जु^२ आज्ञामंग कीधइ हंतइं महापाप । घणीइ क्रिया अनुष्ठानकष्टादिक करतउइ अनाराधिक^३ जि हुइ । ता जिण० तेह भणी श्रीजिनशासननउ धर्म आराधतां गादउ दुक्कर । गाढी क्रियाइ^{१०} करतां वीतरागनी आज्ञा पाखइ आराधिवउ न हुइ काज न सरइं । बीजा पाधरा ठाकुरादनी आज्ञा भागीइं महादोष कहीइं । ‘आज्ञामङ्गो नरेन्द्राणामशस्त्रवधमुच्यते’ इति वचनात् । तउ त्रिभुवनस्वामी वीतरागनी आज्ञानइं भांजिवइ दोषनउं सिउं कहीइ ? ॥ ११ ॥

[जि.] अमार्ग कुमार्ग तेहना कहिवातउ उत्सूत्र सिद्धान्त^{२५}

विरुद्ध वचन तेहनउ लयमात्र उपदेशतउ श्रीजिनाज्ञानउ मंगालाप हुइ । आज्ञानइ मंगि हंतइ पाचं पाप हुइ । ता तउ पच्छइ पापनइ उदइ हंतइ जीवहूइं जिनमत जिनभाषित धर्म दुःकर दुःप्राप हुइ ॥ ११ ॥

[मे.] उन्मार्ग सेवतां उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध तेहनउ लेशमात्र

उपदेश देतां जिनवर वीतरागनी आज्ञानउ मंग हुइ । ते आज्ञामंग^{२०} लगी महापाप हुइ । तेह पाप लगी जिनधर्म गादउ दुक्कर हुइ ॥ ११ ॥

१ आ गाथा ‘आवश्यक’मां जोयामां आवती नथी, पण ‘उपदेशमाला’मां छे. २ ‘जु’ नथी. ३ अनाराधक.

[सो.] वली अह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] वली प्रकारान्तरि जिनधर्मनी प्राप्ति दुर्लभ कहइ छइ ।

जिणवरआणारहिअं वद्धारंता' ति केवि जिणदब्बं ।

बुद्धंति भवसमुदे मूढा मोहेण अन्नाणी ॥ १२ ॥

१ [सो.] जिणवर० वीतरागनी आज्ञारहित देवद्रव्य वधारताइं हुंतां मूढ मूर्ख केतलाइ मोहिइ धर्मनइं अमि अज्ञानी अजाण संसार-समुद्र माहि बूडइं । एहनउ इसिउ भाव । देवद्रव्य वधारिवानी बुद्धिइं घणइं लाभिइ पाटकी माछी वागुरीप्रमुख अधर्म^२ रहइं आपड । अथवा शालि दालि घृत पक्वान्नादिक अथवा देवद्रव्य वस्त्रादिक जइ १० घणइं मूलिइं आपणइं^३ घरि वावरइ । अनेराइ श्रावकहूइं दिइ । अथ^४ महात्मा दर्शनी थिकु देवद्रव्य वधारी प्रासादादिके वेचइ । अथवा रूडीइ धुरहूइं ग्रहणा पापइ व्याजिइ देवद्रव्य आपइं । इत्यादिकि अनेकि प्रकारि करी अविधिइं देवद्रव्य वधारताइं संसार-समुद्र माहि बूडइं । जे देवद्रव्य विधिइं सुस्थानकि स्थापइं रक्षा करइं १५ बुद्धि^५ लिइं तेहइं^६ महाफल हुइं । यत उक्तं दिनकृत्ये—

जे पुणो जिणदब्बं तु बुद्धिं निति सुसावया ।

ताण रिद्धि पवड्ढेइ किन्ती सुक्खं वलं तहा ॥ १ ॥

(गा. १३७)

जिणपवयणबुद्धिकरं पभावगं नाणदंसणगुणाणं ।

२० बद्धंतो जिणदब्बं तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥ २ ॥

एवं नाऊण जिणदब्बं बुद्धिं निति सुसावया ।

जरामरणरोगाणं अंतं काहिति ते पुणो ॥ ३ ॥ (गा. १४४-४५)

१ जि. वद्धावरिता वि देइ जिणदब्बं. २ अधर्मा. ३ आपड. ४ अर्थ.
५ बुद्धिइं. ६ तेहइं

[જિ.] જે જીવ જિનવરેન્દ્રની આજ્ઞા પાપહ જિનદ્રવ્ય ચૈત્યદ્રવ્ય વ્યાજિ દેઈ વધારતાઈ હંતા મૂઢ મૂર્ખ ભવસમુદ્ર માહે મોહિ કરી અજ્ઞાની અજાણ હંતા વૂઢઈં । તિણિ કારણિ તેહાંહૂં જિનધર્મ દુર્લભ ॥ ૧૨ ॥

[મે.] જિનવરની આજ્ઞારહિત દેવદ્રવ્ય કેઈ વધારતા હંતા મૂઢ મૂર્ખ અજાણ સંસારસમુદ્ર માંહિ વૂઢઈં ॥ ૧૨ ॥

5

[સો.] જે ‘મહારત્ત દેવ ! મહારત્ત ગુરુ !’ હસિં કદાગ્રહિ વાહ્યા છઈં ।

[જિ.] અથ અયોગ્યહૂં જે ધર્મોપદેસ દિઈ તેહ ઉપદેસતાં ઉદેસી કહઈ ।

[મે.] સૂઘા ધર્મનાં અમિલાપીઆ ન હુઈં તેહનઈં ઉપદેસુ ના^{૧૦} દેવડ । તે આગિલી ગાહઈં કહઈ ।

કુગ્ગહગહગહિયાણં મૂઢો^૧ જો દેઈ ધર્મમત્તવણસં ।

સો ચમ્માસીકુકુરવયણમ્મિ સિવેઈ કપ્પૂરં ॥ ૧૩ ॥

[સો.] કુગ્ગહ^૦ જે કદાગ્રહરૂપીડ ગ્રહ કહીઈ ભૂતપ્રેતાદિકનડ છલ તીણં કરી^૨ ગ્રહિયા ગર્હિલા^૩ કીધા છઈં તેહનહૂં મૂઢો જો^{૦૧૫} મૂઢ અજાણ જે ધર્મનડ ઉપદેશ દિઈં, શુદ્ધ દેવગુરુધર્મનાં સ્વરૂપ કહઈં સો ચમ્માસી^૦ તે ચાંચડાનાં ચાળહાર વૂકર મુંડીડ તેહનહ વયણિ મૂહડઈ કપૂર ઘાતઈં । રૂઢી વસ્તુ કુસ્થાનકિ ઘાતઈં । સોનાની શાલ કાદવમાહિ લાંપઈં । પતલઈં દસ્યડ માવ^૪ ॥ ૧૩ ॥

[જિ.] ‘એ મહારત્ત દેવ ! એ મહારત્ત ગુરુ !’ હસિડ દેવ^{૨૦} કુગુરુ અપરિ કદાગ્રહ તિણિ કરી ગ્રહીત વ્યાસ પુરુષહૂં જે પુરુષ મુગ્ધ

૧ જિ. મુદ્દો. ૨ કરી જે. ૩ ગ્રહિયા. ૪ આ પછી સો. ની ધીજી પ્રતમાં ‘કદાગ્રહીહૂં ઉપદેશ ન દેવડ’ એટલું વધારે છે.

भोलउ सरल स्वभावि हूंतउ शुद्ध धर्मोपदेश दिइ ते पुरुष चम्मासी
चर्ममक्षक कुकुरनइ वदनि मुखि कपूर क्षिपइ पालइ । जिम कुतिरानइ
मुहि कपूर घालिउं हूंतउं नि.फल थाइ तिम अयोम्यहूइं धर्मोपदेस
दीधउ हूंतउ नि.फल । एतावता अयोम्यहूइं धर्मोपदेस न देवउ ॥ १३ ॥

5 [मे.] जे कद्राग्रहूपीउ ग्रइ तीणइं करी जे अद्या छल्या छइं
तेहनइं जे मूढ अजाण धर्मनउ उपदेश दिइं, सूधउं देवगुरुधर्मनउं
स्वरूप कहइं ते चर्मासी चांबडानउ खाणहार कूतिरउ तेहनइ मुखि कपूर
घातइं । रूडी वस्त कुथानकि घातइं । एतइ कद्राग्रहीनइं उपदेश न
देवउ ॥ १३ ॥

10 [सो.] सुद्ध-प्ररूपकनी रीसइ रूडी । उत्सूत्रभाषकनी क्षमाइ
विरुई । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुनउ कोपई मलउ । केहीएकनी क्षमाई भली
नही । इसुं जणावइ छइ ।

[मे.] सूधा कहणहारनी रीसइं रूडी, पणि उत्सूत्रभाषीनी
15 क्षमाई पाइइ । ए वात कहइ ।

रोसो वि खमाकोसो सुत्तं भासंतयस्स धन्नस्स ।

उस्सुत्तेण खमा वि य दोसमहामोहआवासो ॥ १४ ॥

[सो.] रोसो वि० जे धन्य उत्तम सूत्र श्रीसर्वज्ञभाषित
सिद्धांत तेह भासंत बोलतां आपणा खरणइं^१ बलि साचउ विचार
20 करतां केती वारं^२ रोस ऊपजइ । ते रोसइ^३ क्षमानउ कोश भंडार
जाणिवउ । ते रीस रूडी इसिउ भाव । उस्सुत्तेण० अनइ उत्सूत्र
सिद्धान्त विरुद्ध जे बोलइं तेहनी क्षमाइ दोषइ जि कहीइ, विरुईइ जि

कहीइ, जेह भणी महामोह महाअजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । चंडरुद्र आचार्य सरीपा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडी । जमालि सरीपा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरुई इसिउ भाव । यत उक्तं गच्छाचारप्रकीर्णके—

जीहाए वि लिहंतो न भदओ जत्थ सारणा नत्थि ।

दंडेण वि ताडंतो स भदओ सारणा जत्थ ॥ १४ ॥ (गा. १७)

[जि.] सूत्र भापता उपदेश देता भणावता गुरुनी रोसो वि रोपई धन्यस्स धन्य पुरुषहूई क्षमानउ भंडार हुइ । जिम क्षमा भली तिम गुरुनी रीसई परमार्थवृत्तिई हितकारिक हूँती भली क्षमारूप जाणिवी । जिम चंडरुद्राचार्यनी रीस नवदीक्षित महात्माहूई^{१०} केवल ज्ञान भणी हुइ । उत्सूत्रि करी क्षमाई कीधी हूँती दोष महाअज्ञान तेहनउ आवास स्थानक हुइ ॥ १४ ॥

[मे.] तेहनउ रोसु क्षमानउ कोसु जाणिवउ, जे सूत्र सिद्धान्त खरउं बोलइ, धन्य भाम्यवंत हूँतउ । अनइ उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध जे बोलइ तेहनी क्षमाइ दोषइ जि हेतु कहीइ, जेह भणी ते उत्सूत्र-^{११} प्ररूपक महामोह अजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । चंडरुद्राचार्य सरीपा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडइ । जमालि सरीपा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरुई ॥ १४ ॥

[सो.] हिब' जिनधर्मनउं दुर्लभपणउं कहइ छइ ।

[जि.] 'मोक्षि सुख छइ कि नथी ?' ए वातनउ निश्चय^{१२} कहइ छइ ।

[मे.] हिब जिनधर्मनउं दुर्लभपणउं कहइ ।

इहो वि न संदेहो जं जिणधम्मणे अत्थि सुखसुहं ।
तं पुण दुव्विण्णेयं अइउक्खडपुण्णरहियाणं ॥ १५ ॥

[सो.] इहो वि० एकइ थोडउ लगारइ ए वातनउ सदेह
नथी, जं जिनधर्मिइं करी मोक्षसुख छइ । जीवदयामूल जिनधर्म
5 आराधतां मोक्षसुख लाभइ जि । ए वातनउ वरांसउ नथीइ जि । तं
पुण० ते जिनधर्म दुव्विण्णे० जाणतां दोहिलउ । कहिहूइ २
अइउक्ख० अतिउत्कट गाढा मोटा पुण्य भाग्यरहित कदाग्रही उन्मार्ग
वांकी बुद्धिना धणी जीवहूइं । अति गाढा भाग्यवंत जीवहूइं मार्गानु-
सारिणी बुद्धिना धणीहूइं जाणतां सोहिलउ जि छइ ॥ १५ ॥

10 [जि.] जउ जिनधम्मि करी मोक्षनउ सुख छइ । अथ नथी
इसु सदेह एकई नही । किंतु नि संदेह मोक्षसुख छइ । नैयायिक-
वैशेषिकादिकने मते मोक्षि सुख नथी । आत्यन्तिकी दुःखनिवृत्तिर्मोक्षः ।
इस्या मोक्षलक्षणना कहिवातउ दुःखानुपंगिपणातउ सुखई दुःख ।
तेह दुःखस्वरूपनउ उच्छेद अत्यंत अभाव मोक्ष । इस्या सांभलवइ
15 सदेह । पुण संदेह न करिवउ । किमु । जउ मोक्षसुख न हुइं तउ
कोई जाण वांछइ नही । जिम करणंक । तिणि कारणि मोक्ष सह
वांछइ । तउ सही मोक्षि सुख छइ । इसिइ अनुमानि करी मोक्षसुख
छइ । तथागमे प्रोक्तं—

न जरा जन्म नो यत्र न मृत्युर्न च बन्धनम् ।
20 न देहो नैव च स्नेहो नास्ति कर्मलबोऽपि च ॥
केवलं केवलं यत्र यत्र दर्शनमक्षयम् ।
अक्षयं च सुखं यत्र वीर्यं सम्यक्त्वमक्षयम् ॥

तं पुण० तें पुण मोक्षसुख अतिउत्कट पुण्यरहित पुरुषे दुव्विण्णेयं
दुर्जेय जाणीतां दुहिलउं ॥ १५ ॥

[मे.] एकइ थोडउइ ए वातनउ संदेह नयी जे जिनधर्म आराधतां मोक्षनां सुख छइ जि । पणि ए वात जाणी न सकीइ जे अति उत्कट पुण्यरहित जीव मोक्ष पामिस्यइ ॥ १५ ॥

[सो.] जिनधर्मना दुर्लभपणाइजिनी वात कहइ छइ ।

[जि.] मोक्षसुख स्थापी जिनमतई जि जाणीतां दुहिलउं इसुं प्रकटइ छइ ।

[मे.] जिनधर्मना दुर्लभपणानी वात कहइ ।

सब्वं^१ पि वियाणिज्जइ लब्भइं तह चउरिमाइ जणमज्जे ।
इक्कं पि भाय दुलहं जिणमयविहिरयणसुविआणं ॥ १६ ॥

[सो.] सब्वं पि० बीजउं सह जाणतां सोहिलउं । संसारनां^२ विज्ञान कला गीत नृत्यादिक । तथा वली लोकमाहि चतुरपणउं बोलवइ व्यवसाय वाणिज्यनइ विपइ दाहपण ते सह सोहिलउं । इक्कं पि० हे भ्रात ! बांधव ! एकइ जि जगमाहि दुर्लभ जिणमय० श्रीजिनमत श्रीवीतरागना शासननी विधि आचार तेह रूपीआ रत्ननुं सम्यक् जाणिवउं । धर्मनी कुशलाई दुर्लभ । यत उक्तं—

धजाणं विहियोगो विहिपक्खाराहगा सया धजा ।

विहिवहुमाणी धजा विहिपक्खअदूसगा धजा ॥

वली श्रीजिनवचन उत्सर्गापवादवहुल छइ । तेह भणी लाभ-छेहनउं जाणिवउं दोहिलउं । जिम श्रीधर्मनी वृद्धि हुइ तिमइ जि कीधउं जोईइ । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

१ दुर्लभपणाइजिनी. २ कहइ छइ. ३ आ आखी गाय सो. नी बीजी प्रतमायी पढी गई छे. जो के ते उपरनो बालावबोध एमां छे. ४ सोहिलुं. ५ छेदानउं.

तम्हा सव्वाणुवा सव्वनिसेहो अ पवयणे नत्थि ।

आयं वयं तु लिज्जा लाहाकंखि व्व वाणियओ ॥ (गा. ३९२)

[जि.] सधलउंइ विज्ञान जाणीइ । लोकरुमाहे तेह तथा च वली चउरिमा चतुरिमा पंडिताई लब्भइ लहीइ । पुण हे भाय ! ५ आत बांधव संबोधने । एकइ जु जिनमत विधिरूपीउं रत्न तेहनउं सुविज्ञान सम्यग् प्रकारि साचउं जाणिवउं दुहेलउं । भाय्य हुइ तउ जिनधर्म जाणीइ ॥ १६ ॥

[मे.] 'सधलंइ जाणीइ परीछीइ' तिम लोकमाहि चउरिमाई बोलिवउंइ सोहिलउं । पणि हे भाई ! एक जि दोहिलउं जे श्रीजिनमत १० नीतरागना शासननी विधि आचाररूप रत्न तेहनउं साचउं जाणिवउं ॥ १६ ॥

[सो.] सूधा धर्मनउं जाणिवउं परहूं छउ । कहिणहारहूं सांप्रत कालि कहिवुंइ दुहिलउं । ए वात कहि' छइ ।

[जि.] अथ साचउं सम्यक्त्व कहिवउं दृष्टाति करी दुप्राप १५ कहइ छइ ।

मिच्छत्तबहुलयाए विसुद्धसम्मत्तकहणमवि' दुलहं ।

जह् वरनरवइचरिअं पावनरिंदस्स उदयम्मि ॥ १७ ॥

[सो.] मिथ्यात्वनी बहुलता घणा जीव प्राहिइं भल्य भल्य तेहइ मिथ्यात्वी जि तीणइं करी विसुद्ध^० खरा सम्यक्त्वना स्वरूपनउ २० कहिवउइ दुर्लभ । साचा सम्यक्त्वनी वात कही न सकइं । जह् वर^० जिम बारू न्यायी धर्मवंत आगिला रायनुं चरित्र पावनरिंद^० पापी अन्यायी^१ अधर्मी रायनइ उदइ^२ वर्त्ततइ कही न सकीइं । धीइता

भणी ते राय अगमता भणी कुपित अनर्थ करइ । तिम खरा सम्यक्त्वनुं^१ कहिवुंइ^२ लोकनउंइ^३ अगमतुं थाइं । तेह भणी कहिवुंइ दुर्वट । इसिउ भाव ॥ १७ ॥

[जि.] मिथ्यात्वनी बहुलता प्रचुरता तिणि करी विशुद्ध सम्यक्त्वनउं कथनई कहिवउंइ दोहिलउं । जिम पापी नरेन्द्रनइ^४ उदइ वरनरवरचरियं प्रधान राजेन्द्र श्रीरामादिक तेहनं न्यायरूप चरित्र कहितार्इ दोहिलउं हुइ ॥ १७ ॥

[मे.] मिथ्यात्वनी बहुलता लगी भलाइ जीवनइं सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउंइ दोहिलउं । साचा सम्यक्त्वनी वातइ कही न सकीइं । केहनी परिइं । जिम न्याई राजानउं चरित्र पापी राजानइ^५ उदवि तेहनी ठकुराई कही न सकीइं । कांइ । ते अणगमती वातइं कोप धरइ । तिम मिथ्यात्वी आगलि सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउं अरुचि रुपजावइ ॥ १७ ॥

[सो.] केती वारइं की गुरुइ उत्सूत्रमापी हुइ । तउ सिउं करिबुं, ते कहइ छइ ।

[जि.] अथ विद्यावंतई कूढाबोलउ मैल्लिहवउ । इसुं दृष्टांति करी स्थापइ छइ ।

बहुगुणविज्ञानिलओ उस्तुत्तमासी तहा विमुत्तव्वो ।
जह वरमणिजुत्तो वि ह्व विग्घकरो विसहरो लोए ॥१८॥

[सो.] बहु० घणा गुण अनइ विद्यानउ निल्य घर स्थानक^६ गुरु छइ । गाढउ विद्यावंत गाढउ गुणवंतुं^७ छइ । पुण उत्सूत्रमापी

१ ना स्वरूपनउं. २ कहिवउंइ दुर्लभ साचा सम्यक्त्व नीवाहिवुंइ. ३ लोकनइ.

४ गुणवंत.

श्रीसर्वज्ञनउं वचन न मानइ ऊयापइ । तहा विमुत्तब्धो० ते गुरुइ
 तिम मूकिवउ^१ छांडिवउ, जिम विपधर साप चरमणि० मायइ बारू
 विपापहार मणि करी सहित हुइ तेऊ विघ्न मरणकरणहार भणी दूरि
 मेल्हीइ तिम ते गुरुइ उत्सूत्रभापी अनंत संसारनां मरण देन्हार भणी
 ५ दूरि त्यजवउ^२ परहउ छांडिवउ ॥ १८ ॥

[जि.] बहु घणा गुण जिहां छइ इसी विद्या तेहनउ निल्य
 गृह एहवउंइ उत्सूत्रभापी हंतउ तहा वि तथापिहिं मूकिवउ । जिम
 लोकमाहि प्रधान मणिसंजुतई हंतउ हु निश्चइं विघ्नकर मृत्युकारक
 विपधर मेल्हीइ ॥ १८ ॥

१० [मे.] बहु घणा गुण विद्या तेहनउ निल्य स्थानक गुरु छइ,
 पणि उत्सूत्र वचननउ भाषणहार बोलणहार तथापि मूकिवउ । कहिनी
 परइं । जिम वर प्रधान मणि सहितइ साप विघ्नकारक मरणदायक
 लोकमाहि हुइ तिम उत्सूत्रभापी गुरु पणि मोक्षनइं विघ्नकारक हुइ ॥ १८ ॥

[सो.] लोक प्राहइं सगपण अनइ लक्ष्मीइजिनइं लोमिइं
 १५ लीजइ । धर्मनउं प्राहइं काई न गणइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मोहनु प्रभाव कहइ छइ ।

सयणाणं वा मोहे लोआ धिप्पंति अत्थलोहेण ।

नो धिप्पंति सुधम्मं रम्मं हा मोहमाहप्पं ॥ १९ ॥

[सो.] सयणाणं० लोआ० ए^३ लोक सगानइ मोहिइं
 २० अथवा लक्ष्मीनइ लोमिइं लीजइ । तेन्हा देव-गुरु मानइं तेह सिउ
 नात्रा^४ संबंध करइं । धर्म काई न जोअइं । नो धिप्पंति० सुधर्म
 सरउ धर्म जे रूढउ ते न लिइं, तिहां न राचइं । हा कहीइ अहो !

मोहमाहृष्यं० संसारनउ मोह अजाणिवउं तेहनउं ए माहात्म्य महिमा छइ । कुणइ काई थाइ ? ॥ १९ ॥

[जि.] स्वजन सगा तेहनइ मोहि चा वली अथवां द्रव्यनइ लोमि लोक लीजइ । पण रम्य प्रधान सुधर्म जिनधर्म तिहां नो चिप्पंति न लीजइ । हा खेदे मोहनउं माहात्म्य प्रमाण ॥ १९ ॥

[मे.] स्वजनादिकनइ अर्थना लोभ लगी लोक संसारनइ व्यापारि घातइ । हाट पाटणि वणिजव्यापार सीपवइ । पणि सूधा स्वामीना भाप्या धर्मनइ मार्गि न घातइ । जे धर्म रम्य प्रधान छइ । हा इसइ खेदे । ते मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १९ ॥

[सो.] अधर्मी अनइ धर्मी जीव रहइ बेई ज वीसामानां स्थानक छइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गृहस्थहूइं वीसामानउं स्थानक कहइ ।

गिहवावारपरिस्समखिन्नाण नराण वीसमणठाणं ।
एगाण होइ रमणी अन्नेसिं जिणिंदवरवाणी ॥ २० ॥

[सो.] गिहवावार० दिन सघलउ जे गृहस्थनउ व्यापार व्यवसाय वाणिज्य काजकाम तेहनइं श्रमिइं करी जे पुरुष खिन्न उत्तना छइ, तेहहूइं वीसमण० वीसामानां स्थानक बेइ जि छइ । एगाण० एक जे अधर्मी संसारामिलाखी जीव तेहहूइं रमणी स्त्री वीसामानउं स्थानक । तेह आगलि आपणउं काजकाम मंत्र गूझ कही समाधि प्रामई । उक्तं च श्रीउपदेशमालायां—‘गुरु गुरुतरो अइगुरु० पियमाइयअयच्चपियजणसिणेहो०’ । अन्नेसिं बीजा विवेकीआ

१ काई न थाइ. २ जि. जिणिंदवरधम्मो, मे. जिणंदवरधम्मो. ३ तेहहूइं.
४ संसारामिलापी.

ધર્મવંતહૂં જિનેન્દ્ર શ્રીવીતરાગની વર પ્રધાન વાળી^૧ શ્રીસિદ્ધાંત^૨ ધર્મમય વચન તેહ જિ વિશ્રામનં સ્થાનક હુઈ । સિદ્ધાંતના અર્થ વિચારતા^૩ જોતાં તેહનં મન મહાસમાધિ લહઈ । ઇસિંઝ ભાવ ।

[જિ.] ગૃહવ્યાપાર ઘરનં વ્યાપાર તેહનં પરિશ્રમ કરિવંઝં ૫ તિણિ કરી સિત્ત થાકા તેહ નર મનુષ્યહૂં વીસામાનું સ્થાનક હુઈ । એક સંસારી જીવહૂં રમણી સ્ત્રી વિશ્રામસ્થાનક હુઈ । અનેરા કોઈ ગમ્ય શ્રાવકહૂં શ્રીસર્વજોક્ત વરધર્મ વીસામાસ્થાનક હુઈ ॥ ૨૦ ॥

[મે.] ગૃહનં વ્યાપાર વ્યવસાયાદિક તેહનં શ્રમિં જિ નર ઝસના છઈ, તીંહ રહઈ વીસામાનાં સ્થાનક વિહ જિ । એકનં રમણી ૧૦ સ્ત્રી વીસામાનં સ્થાનક । કાંઈ તે આગલિ આપણાં કાજકામ વાત કહી સમાધિ પામઈ । ૫ સંસારી જીવની સ્થિતિ । અનં અનેરા વિવેકી જીનં સામાયક પઠિકમણા જિનપૂજા પ્રમુલ ધર્મકાર્ય તેહ જિ વીસામાના સ્થાનક હુઈ ॥ ૨૦ ॥

[સો.] ધર્મવંતનં અનં અધર્મવંતનં સસારના કાજ કરતાં ૧૫ વડઠ વિહરં પડઈ છઈ । ૫ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] અજાણ અનં જાણ તે વિહું પેટ ભરવાનં ફલ કહઈ ।

તુલે વિ ડઅરભરણે મૂઢ-અમૂઢાણ પિચ્છસુ વિવાગં ।

; ઇગાણ નરય-દુક્ખં અન્નેસિં સાસયં સુક્ખં ॥ ૨૧ ॥

૨૦ [સો.] જે જગમાહિ મૂઢ^૧ મૂર્ખ અવિવેક અધર્મ અનં જે અમૂઢ ધર્મવંત વિવેકિયા તે વિહુ રહઈ^૨ ડરનં મરિવંઝં, આપણા

૧ પ્રધાન જે ૨ શ્રીસિદ્ધાંતોક્ત. ૩ વિચાર. ૪ કહે ૫ વીજી પ્રતાનાં નથી.

कुटुंबनउं^१ भरणपोषण^२ करिवउं . तुल्यइ^३ जि छइ, सरिखउइ^४ जि छइ । पुण पिच्छसु^५ आगलि फलनउ केवडउ यहिरउ^६ आंतरउ^७ पडइ छइ । देखि । एगाण^८ एक जे मूढ पापी खाटकी माछी कुलाल घांची^९ प्रमुख बीजाइ अधर्मी पेटनइ कारणि अनेक जीवहिंसादिक पापकर्त्तव्य कुवाणिज्य कुव्यवसाय करी मरी नरकनउं^{१०} दुःख प्रामइं छइ । अन्नेसिं^{११} बीजा जे धर्मवंत तेहनइ^{१२} काई भूष्या रहिता नथी, पुण रूढा जीवदया सत्य वचन सहित शुद्धा व्यवसाय वाणिज्य करी लक्ष्मी ऊपार्जी उदरभरण^{१३} कुटुंबनां भरणपोषण करइं छइ । अनइ धर्मइ आराधइं छइ । ते आगलि शाश्वत सुख प्रामइं छइ । अजाण नइ जाणहूइं एवढउ आंतरउ छइ ॥ २१ ॥

१०

[जि.] पेटि भरिवइ सरीपइ जि हंतइ कर्मविषाक जोउ, मूढ मूर्ख, अमूढ पंडित ज्ञाततत्त्व तेह विहुं तणउ । एगाण^८ एक मूढहूइं नरकदुःख जोइ । अन्नेसिं^{११} अनेरा अमूढहूइं शाश्वत सौख्य जोइ ॥ २१ ॥

[मे.] पेटनउं भरिवउं मूर्ख पंडित विहुनइं सरीपउं । पणि फलनउ विषाक जोउ । किंसउ । एक जे स्त्रीपुत्रादिक कन्हइ जइ^{१४} बीसामउ लिइं तेहनइं नरकनां दुःख । अनेरा जे बीतरागनइ धर्मि बीसामउ लिइं तेहनइं शाश्वतां सुख ॥ २१ ॥

[सो.] सांभलिवाइ^{१५} थिकु^{१६} धर्म लाभइ । ए वात कहइ छइ । विहुं गाहे करी ।

[जि] अथ जिणि अनुक्रमि सम्यक्त्व हुइ ।

२०

१ कुटुंबनउ. २ नउं. ३ तुल्यइ. ४ सरिखउइ. ५ यहिरउ. ६ अंतरउ. ७ पाची. ८ तेहइ. ९ उदरभरणपोषण. १० सांभलिवाइ. ११ थिकु.

જિણમયકહાપવંધો સંવેગકરો જિઆણ સબ્વો વિ ।
 સંવેગો સમ્મત્તે સમ્મત્તં સુદ્ધદેસણયા ॥ ૨૨ ॥
 તા જિણઆણપરેણં ધમ્મો સોઅબ્વ સુગુરુપાસમ્મિ ।
 અહ ઉચિઅં સહ્ઠાઓ તસ્સુવણસસ્સ કહગાઓ ॥ ૨૩ ॥

૬ [સો.] 'જિણમય' જિનમત શ્રીસર્વજ્ઞના શાસનની કથાનહ પ્રવંધ વિસ્તાર સઘલહઈ' મહ્ય જીવહૂઈ' સંવેગકારી વૈરાગ્યહેતુ છઈ । અનેરે દર્શન' ણહુત નથી । તિહાં રાગ શૃંગારયુદ્ધાદિ દોષમય જિ છઈ । તેહે સાંભલે સંવેગો કાંઈ 'ન ડપજઈ' । સંવેગો' તે સંવેગ વૈરાગ્ય જ્ઞાનગર્ભ સાચડે સમ્યક્ત્વ ઇહતહ હુઈ । મિથ્યાત્વી રહઈં જે વૈરાગ્ય તે ૧૦ કલત્રપુત્રાદિકના વિગોગ થકડ ડપનહ' દુઃખમોહગર્ભ જિ' હુઈ । તે સમ્યક્ત્વ પુણ શુદ્ધ દેશના સાચા જિનવચનનઈં સાંભલિવઈં જિ' લાભઈં । તે જિનવચન સુગુરુહ જિ કન્હઈ લાભઈ । તા જિણ આણ' તેહ ભણી ધર્મ ગુરુ' કન્હઈ સાંભલિનહ' । અથવા ડચિત યોગ્ય જિમ હુ' તિમ સહ્ઠાઓ શ્રાવક' કન્હલિ' તસ્સુવણસસ્સ જિનનહ ૧૧ સિદ્ધાંતનહ જે ડપદેશ તેહનહ કહણહાઠ સમ્યગ્ જિનમાર્ગપ્રરૂપક જે સહ્ઠા શ્રાવક તે કન્હલિ સાંભલિવહ । મિથ્યાત્વી અથવા ડત્તૂત્ર-પ્રરૂપક તેહ કન્હલિ ન સાંભલિવહ ॥ ૨૨-૨૩ ॥

[જિ.] જિનમતનહ કથાપ્રવંધ સઘલહઈ જીવહૂઈ સંવેગ વૈરાગ્યકારક હુઈ । શુદ્ધી દેસનાઈં કરી સમ્યક્ત્વ હુઈ । તા' તહ ૨૦ જિનાજ્ઞાપરિ શ્રીવીતરાગની આજ્ઞાપ્રતિપાલકિ પુરુપિઈં સુગુરુપાસમ્મિ

૧ સઘલહ. ૨ 'રહૂઈં. ૩ દર્શને ૪ ડપનું. ૫ 'જિ' નથી. ૬ 'પ્રવચનઈં ૭ સુગુરુ. ૮ આ પછી ધીધી પ્રતમાં આટલું વધારે છે—'ઈસી જે જિનની આજ્ઞા તેહનહ વિષયહ તત્પરિપાલતહ જાણિ સુગુરુ મુસાધુ પાસિ ધર્મ સાંભલિવહ.' ૯ હુઈ. ૧૦ તેહ શ્રાવક. ૧૧ 'કન્હલિ...સાંભલિવહ'ને સ્થાને ધીધી પ્રતમાં 'કન્હલિ ધર્મ સાંભલિવહ' ણટલું જ છે.

सद्गुरु समीपि धर्म सोअब्ब सांभलिवउ । अह् अथवा उचिअं
उचित योम्य जिम हुइ तिम सद्धाओ थावकसमीपि श्रीजिनधर्म
सांभलिवउ । किमु छइ थावक । तस्सुवएसस्स कहगाओ तेह
जिननउ सिद्धांत तणउ उपदेस. तेहनउ कहणहार जिनमार्गप्ररूपक
॥ २२-२३ ॥

[मे.] जिनमतनउ कथाप्रबंध सघलउइ मय्य सघलाइ जीवनई
सवेगकारी वैराग्यहेतु हुइ । अनइ संवेग वैराग्य साचइ सम्यक्त्व थकइ
हुइ । तेह भणी सम्यक्त्व सूची देसनाई जि लाभइ । अनइ ते सुद्ध-
देसना सुगुरइ जि करइ । तेह भणी जिननी आज्ञा तत्पर सावधान
जीवि धर्म सुगुरु पासि सांभलिवउ । अथवा उचित योम्य थावक^{१०}
कन्हलि सांभलिवउ । पणि ते थावक केइउ । द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव
सारी सूद्धा उपदेशनउ कथकु हुइ ॥ २२-२३ ॥

[सो.] कहिवउं नइ सांभलिवउं जिम सफल थाइ तिम कहइ
छइ ।

[जि.] अथ सुगुरु समीपि अथवा शुद्ध थावक कन्हइं धर्म^{१५}
सांभलिइ हंतइ सांभलणहारहूइं जिसउ गुण हुइ ।

स कहा सो उवएसो तं नाणं जेण जाणए जीवो ।

सम्मत्तमिच्छभायं गुरुअगुरु धम्मलोअठिई ॥ २४ ॥

[सो.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेश सांभलिवउं प्रमाण,
ते जाणिउं प्रमाण, जीणइं करी जीव एतला बोल जाणइ । सम्मत्त^{२०}
आ सम्यक्त्व, आ मिध्यात्व, आ गुरु, आ कुगुरु, आ धर्मनी स्थिति,
आ लोकव्यवहारनी स्थिति कहीइ ए विहरउ जाणइ । जीणइं उपदेशइं

सांभलिइं सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु-अगुरु, धर्ममार्ग-लोक्मार्गनउ विहरउ न जाणइं, तीणइं सांभलिइं सिउं छइ ? काइ न हुइ ॥ २४ ॥

[जि.] ते जिनकथा प्रमाण, ते जिनोपदेश प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण, जेण जिणि वातइं जिणि उपदेसइं, जिणि जाणिवइ करी जीव 5 सम्यक्त्व अनइ मिथ्यात्व जाणइ, गुरु अनइ अगुरु कुगुरु जाणइ, धर्म जाणइ अनइ लोकस्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

[मे.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेस सांभलिउ प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण जीणइं जाणिवइ करी सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु अनइ कुगुरु, धर्ममार्ग-लोक्मार्गनी स्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

10 [सो.] केतला^१ अभागीआंहइ^२ जिनमत जाण्वाइ पठिइ मिथ्यात्व न जाइ^३ । ए वात दृष्टाति करी कहइ छइ ।

[जि.] केई एक अधमहइं सुगुरु कन्हइं उपदेस सांभलिइ हुंतइ मिथ्यात्व न जाइ । ए वात दृष्टाति करी कहइ छइ ।

जिणगुणरयणमहानिहि लद्धूण वि किं न जाइ मिच्छत्तं ।

15 अह पत्ते वि निहाणे किवणाण^४ पुणो वि दारिइं ॥ २५ ॥

[सो.] जिण० वीतरागना जे गुण, परमेश्वरनउ धर्म तेह-रूपीउं स्तनभरिउं निधान लहीइनइ^५ किसिउं केतला अभागीआ जीव रहइं मिथ्यात्वनउ मननउ^६ परिणाम जातउ न देपीइ ? ते काई न जाइ ? ते अभाग्यजिनउं कारण । तेह ऊपरि दृष्टांत कहइ छइ । अह पत्ते० 20 अथवा अभागीइं कृपणि निधान लाधउं हुइ, पुण बेची बाबरी न सकइं, तेह भणी बली दारिदी जि कहीइ । तिम सम्यक्त्व लहीइनइ धर्म

१ केतलाइ. २ हुइ. ३ जाइइ. ४ जि. मे. किविणाण. ५ लहीइनइ.

६ मननणउ.

नाराधइ, मिथ्यात्व जि करइ ते तेह सरीपउ जाणिवउ । इसिउ भाव
॥ २५ ॥

[जि.] जिणगुण० सर्वज्ञगुण तेहरूपिउं रत्ननउं महानिधान
ते लहीइ कदी मिथ्यात्व कांइं न जाइ ? अथ जाणिवउं । निधानि
पामिइ हंतइ कृपणांहइं पुणो वली दारिद्यइ हुइ । तथैवोक्तं—

दानं भोगो नाशस्तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।

यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥

तिणि कारणि सम्यक्त्वरूपिउं महानिधान लही मिथ्यात्वी जीवरूपिया
कृपणहइं मिथ्यात्वरूप दारिद्य न जाइं ॥ २५ ॥

[मे.] जिन वीतरागना गुणरूप रत्नमरिउं महानिधान लहीनइ०
मिथ्यात्व कांइं न जाइं ? जीव मिथ्यात्व कांइं न मूकइं ? अथवा लाधइ
निधानि कृपणनइं वली दालिद्र जि हुइ । कांइं वेची यावरी न सकइं तेह
भणी दालिद्री कहीइ ॥ २५ ॥

[सो.] जिनशासननां पर्वइ उत्तम । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मपर्व प्ररूपइ ।

३५

सो जयउ जेण विहिया संवच्छरचाउमासिअसुपब्बा ।
निद्धंधसाण जायइ जेसिं प्रभावओ धम्ममई ॥ २६ ॥

[सो.] सो जयउ० ते जिन जयवंतउ वर्त्तउ, जीणइं संवच्छरी
वरसी चाउम्मासी प्रमुल सुपर्व रूढां पर्व, अमारिप्रवर्त्तन तपनियम ब्रह्मचर्य
पोसह प्रभावनादिक केवल पुण्यमय जि सुपर्व रूढां पर्व कीधां ।
निद्धंधसाण० जेह पर्वना प्रभावतउ जे गाढा निद्धंधस अधर्मी तेहइ

केतला रहइं धर्मनी मति ऊपजइ । तेहइ केतला तेहे पर्वे उपवास
दानादिक करता देखीइं ॥ २६ ॥

[जि.] ते जयवंतु हुइ, जिणि वीतरागि सांवत्सरि चातुर्मासिक
सुपर्य मनोहर पर्व विहिया कीधां । जिहां जिनोक्त सांवत्सरिकादिक
५ पर्वना प्रभाव हंतउ निद्वंधसाण सर्वदा पापशक्तई जीवहइं धम्ममई
धर्म करिवानी बुद्धि जायइ हुइ ॥ २६ ॥

[मे.] ते श्रीजिन जयवंत वर्त्तउ, जीणइं ए शोमन भला पर्व
कीधां, संवत्सरी चउमासी प्रमुख, जिहां तपनियमप्रभावनादिक पुण्य
कीजइं । गाढां निद्वंधस अधर्मानइ पणि जेह पर्वना प्रभावइतउ
१० धर्मनी मति ऊपजइ ॥ २६ ॥

[सो.] मिथ्यात्वीनां पर्व आश्री वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्व पर्वना करणहारनउं स्वरूप कहइ छइ ।
नामं पि तस्स असुहं जेण निदिट्ठाइं मिच्छपब्बाइं ।
जेसिं अणुसंगाओ धम्मीण वि होइ पावमई ॥ २७ ॥

२५ [सो.] नामं पि तस्स० तेहनउं नामइ अशुभ विरुउं,
नामइ तेह पापीनउं न लेउं, लेया नावइं, जीणइं ए होली बलेव
नवरात्र प्रमुख मिथ्यात्वपर्व कीधां । जेहे पर्वे घूलिनउं ऊडाडिबउं,
गालिनउं देवउं, जीवहिंसादिकनउं करिवउं प्रवर्त्तइ । जेसिं० जेह
पर्वना अनुपंग योगतउ धर्मव्रतइनइ मनि पापनी मात आवइ । तेहइ
२० गहिलाई करइं, मन विरुआं थाइ, वचन यथातथा बोलइ ॥ २७ ॥

[जि.] तेहनउं नामइ असुभकारिउं अप्राद्य, जिणइं मिच्छ-
पब्बाइं मिथ्यात्वपर्व निदिट्ठाइं कइयां । किता भणी तेहनउं नामं

अशुभ ! जेसिं अणुसंगाओ जेहां मिथ्यात्वनां पर्वनां संग लगी
धम्मीण वि धर्मवंतईहूँ पाप करिवानी बुद्धि हुइ ॥ २७ ॥

[मे.] तेहनउं नामइ अशुभ पाइउं, जीगइं मिथ्यात्वीनां पर्व
होली बलेव नवरात्रीप्रमुख उपदेश्या । जिहां घूलिं ऊडाडीइ, हिंसा
कीजइ । जे पर्वना अनुपंग योगइतउ धर्मवंतइ मनि पापमति ५
ऊपजइ ॥ २७ ॥

[सो.] संसर्गिइं करी केतलानइ विहरउ पडइ, केतलानइ न
पडइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अर्थ पर्वसंसर्ग कही उत्कृष्ट धर्मवंतहूँ अनइ गाढा
पापीहूँ सुसंसर्ग कुसंसर्ग काई न करइ । ए वार्त्ता प्रकटइ । १०

मज्झठिई पुण एसा अणुसंगेणं ह्वंति गुणदोसा ।
उक्किट्ठपुण्णपावा अणुसंगेणं न चिप्पंति ॥ २८ ॥

[सो.] मज्झ० मध्यम पुरुषनी स्थिति जे तेह रहइं अणु-
संगेणं संगतिनइ विशेषिइं गुणइ हुइं, दोषइ हुइं । गुणवंतनी संगतिइं
गुणवंतइ^१ थाइ । पापनी संगतिइं दोषवंत थाइ । ए मध्यम जीवनां विशेष । १५
उक्किट्ठ० उत्कृष्ट जे पुण्यना धणी गाढा उत्तम, अनइ उत्कृष्ट पापना
धणी गाढा मिथ्यात्वी ते वे संगति^२ न लीजइं । संगतिनउ विहरउ न
पडइं । धर्मी^३ ते धर्मीइं^४ जि । पापी ते पापीइं जि । काच नइ रत्न
घरिसना सई एकठा रहइं । साप अनइ सापनउ मणि घणउ काल एकठां
रहइ । पुण जे जिसउं ते तिसिइं जि । संगतिनउ विहरउ न पडइं । २०
इसिउ भाव ॥ २८ ॥

[जि.] पुण वली ए मध्यम स्थिति मध्यम पुरुषनी अवस्थिति जाणिवी । ए किसी जु ? अणुसंगेणं हवन्ति गुणदोसा । संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति । सुसंसर्ग लगी गुण हुइ । कुसंसर्गतउ दूषण हुइ । मनुष्य त्रिविधा । उत्तम मध्यम जघन्यरूप । उक्कट्टपुण्णपावा ५ उक्कट्ट पुण्यवंत उक्कट्ट पापवंत सुसंसर्गि कुसंसर्गिइं न धिप्पन्ति न लीजइं ॥ २८ ॥

[मे.] या मध्यम स्थिति । अनुपंग कहतां ससर्ग तेह लगी गुण नइ दोस ऊपजइ । अनइ उक्कट्ट पुण्य नइ पापना धणी कुणहइनइ संसर्गि छीपइं नहीं । उक्कट्ट पापीनइं धर्मवंतनउ संसर्ग न लागइं । १० उक्कट्ट धर्मवंतनइ पापीनउ संसर्ग न लागइं जि ॥ २८ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] किम जाणीइ ए बात ।

अइसयपावियपावा धम्मिअपव्वेसु तो वि पावरया । न चलंति सुद्धधम्मा धन्ना किवि पावपव्वेसु ॥ २९ ॥

१५ [सो.] अइसय० अतिशयप्रापितपाप गाढा पापी जीव धम्मि० धर्ममय पर्व आवइ तउ पापइजिनइं विपइं रत हुइं । पाप जि करइं । धर्म ऊपरि मन नावइं । न चलंति० केतलइ धन्य पापपविइ आविइं आपणा सुद्धधम्म० चोप्य धर्मतउ चलइं नहीं, क्षुभइं नहीं । तेहना मन लगारइ धर्मतउ डोलइ नहीं । तेह गणी उक्कट्ट २० पुण्यवंत अनइ उक्कट्ट पापवंतहइ संसर्गिइ काइं विशेष न हुइं ॥ २९ ॥

[जि.] अतिशयप्रापितपाप । उक्कट्ट पापवंत पुरुष धम्मिय-पव्वेसु तो वि धार्मिक पर्व सावत्तरादिकेइ पावरया पापरत पापइं

जु करइं । धन्ना किचि केई एक धन्य कृतपुण्य पुरुष पाव-
पन्वेसु पापोत्सविइ आविइ हंतइ सुद्ध धर्म हंतउ जीवदयामूल धर्म
हंतउ न चलंति न डोलइं । तिणि कारणि उत्तम अनइ जघन्य संसर्गि
न लीजइ ॥ २९ ॥

[मे.] उत्कृष्ट पापना घणी धार्मिक पर्युपणाप्रमुख पर्व आव्ये हंते ५
पापनइ विपइ रत हुइं । केई एक धन्य कृतार्थ पापपर्व आव्ये हंते
धर्म हंता न चालइं न डोलइं ॥ २९ ॥

[सो.] हव लक्ष्मी ऊपरि वात कहइ ।

[जि.] लक्ष्मीना वे भेद देखारइ ।

लच्छी वि हवइ दुविहा एगा पुरिस्ताण खचइ^१ गुणरिद्धी ।^{१०}
एगा य उल्लसंती अपुण्णपुण्णाणुभावाओ ॥ ३० ॥

[सो.] लच्छी वि० लक्ष्मीइ संसारमाहि विहु प्रकारि हुइ ।
एगा० एक लक्ष्मी आवती हुंती पुरुषइ^२ गुणरूपिणी ऋद्धि क्षेपइ
नीगमइ । लक्ष्मी हुइ, पूठिइ^३ हियानउ धर्म जाइ । अनइ विनय विवेक
गंभीर्य^४ दाक्षिण्यादिक पुण^५ जाइं । गवांचित थिउ ह्रींइइ । एगा य०^६
अनइ एक भाग्यवंतनइ लक्ष्मी हुइ, पूठिइं विनय विवेक दाक्षिण्यादिक
गुण उल्लसइं । धर्म ऊपरि मन आवइ । भारेखम^७ गंभीरपणउं आवइं ।
विहुं रिद्धिनउं कारण कहइ छइ । अपुण्ण० जे अभागीआनइ लक्ष्मी
हुइ छइ ते पाछिलइ भवि काइ पापनउं^८ बंधिउं जीवदयारहित पंचामि
माषत्नानादिक अज्ञान फष्टरूप पुण्य^९ तेहनइं प्रभाविइं हुइं । तेह लगी^{१०}
पाप करी आघउ मरी दुर्गतिइं जाइं । संसारि रुलइं । अनइ जे धर्म-

१ कहइ छइ. २ खिचइ. ३ रहइं ४ पूठि. ५ गंभीर्यादि. ६ गुण.
७ भारेखमी. ८ पापानुबंधिउं. ९ पुण्यनइं.

वंतनइ घरि लक्ष्मी हुइ^१ तेह लगाइ अनेक^२ तीर्थयात्रा प्रासाद संघ-
भक्ति दानादिक अनेक पुण्य करी मरी परलोकि सुगतिइं जाइं ।
आघउ संसार तरइ ॥ ३० ॥

[जि.] लक्ष्मी द्विविध हवइ हुइ । एगा एक लक्ष्मी पुरुषनी
५ गुणरिद्धि दक्षदाक्षिण्यादिक गुणलक्ष्मी क्षिपावइ नीगमइ । एगा एक
लक्ष्मी गुणश्रेणि उल्लासावइ । किंसातउ ? अपुण्य अनइ पुण्य तेह विहुं-
नउ अनुभाव प्रभाव तेहतउ । एतलइ पापानुबंधिनी लक्ष्मी पुरुषनी
गुणश्रेणि विणासइ । बीजी पुण्यानुबंधिनी लक्ष्मी गुणश्रेणि बधारइ ॥ ३० ॥

[मे.] लक्ष्मी पुणि विहु प्रकारि हुइं । एक लक्ष्मी आवती
१० हूँती पुरुषनइं औदार्यादिक गुण अनइ ऋद्धि विहुनइं क्षपावइ नीगमइ ।
एक लक्ष्मी आवती हूँती विनयविवेकादिक गुणनइ उल्लासावइ । ते पाप
नइ पुण्यनउ अनुभवु जाणिवउ ॥ ३० ॥

[सो.] हेव कुगुरु कुश्रावकनूं^१ स्वरूप^२ कहइ छइ ।

[जि.] अज्ञान गुरु-श्रावकनउं स्वरूप कहइ छइ ।

१५ गुरुणो भट्टा जाया सङ्गटे थुणिऊण लिति दाणाइं ।

दुन्नि^३ वि अमुणियसारा दूसमसमयम्मि बुद्धंति ॥ ३१ ॥

[सो.] गुरुणो० ईणइं दुःपमाकालि^४ संप्रति गुरु भाट
थ्या । जिम भाट छंद छप्पया^५ करी लोक रीझवी दान लिइ तिम
गुरुइ वंस पूर्वज गोत्र वर्णवी श्रावक रंजवी आहारवस्त्रादिकना दान
२० लिइं । दुन्नि वि वे गुरु अनइ श्रावक अमुणिय० 'दुल्लाहा' हु

१ हुइ ते पादिलइ भवि जीवदया सहित जिनपर्म आराधित हुइ तेह
पुण्यानुबंधिया पुण्यनइ प्रभावइ हुइं. २ अनेकि. ३ 'तुं. ४ स्वरूप. ५ मि.
दोनिन. ६ दुःसमाकालि. ७ छपाया. ८ 'दुल्लाहा...एहवउ' मुपीनो अंग
सो. नी भट्टेली प्रतमांघी पढी गयेलो होइ मीची प्रतमांघी लीधो छे.

मुहादाई मुहाजीवी वि दुल्लाहा । मुहादाई मुहाजीवी दो वि गच्छंति
सुगइं^१ । एहवउं जिनवचननउं रहस्य अजाणतां वूडइं । संसारसमुद्र-
माहि घणउं रुलइं ॥ ३१ ॥

[जि.] गुरु भाट कीर्त्तिपाठक जाया ह्या । सइह
श्रावक स्तवीनइं दानादिक लिइं । दोन्नि बि० ते वेई लेणहार^५
देणहार अमुणियसारा अज्ञातजिनवचनरहस्य हंता दुसमयम्मि
दुःखमाकालि वूडइं ॥ ३१ ॥

[मे.] जे गुरु श्रावकनइं वपाणी दानादिक लिइ ते गुरु भाट
सरीपा जाणिवा । ते बिन्हइ वीतरागना वचनरहस्य अजाणता हंता
दुःखमाकालमाहि वूडइ ॥ ३१ ॥

10

[सो.] हिवडां संसारना^१ जाण, धर्मना जाण, सांभलणहार
नइ कहिणहार^२ थोडा ए वात कही^३ छइ ।

[जि.] अथ दुःखमाकालस्वरूप कहइ ।

मिच्छपवाहे रत्तो लोओ परमत्थजाणओ थोवो ।

गुरुणो गारवरसिया^४ सुद्धं धम्मं^५ निगूहंति ॥ ३२ ॥

15

[सो.] मिच्छपवाहे० घणउ लोक जे मिथ्यात्वप्रवाह
कूडउ गुणना विचार पाखइ आपणा कुलकभागत देव गुरु धर्मनइं प्रवाहि
रातउ छइ । परमत्थ० परमार्थ गुण जोई देव गुरुधर्मनउं बोळउं^६
तेहनउ जाण थोडउ । अनइ जे गुरु छइ तेहइ गारव० मान,
महत्त्व,^७ प्रतिष्ठा, जिहाना रस, सयरनां सुख एहे गारवने रसे बाहिया^८

१ 'संसारना जाण' नथी. २ कहिणहार जाण. ३ कहइ. ४ गारवरहियं.
५ जि.मे. मर्ग. ६ लेवउं. ७ महत्त्व.

सूधउ धर्म खरउ मार्ग निगूहंति गोपवइ । सांचउं प्रकासइ
नहीं ॥ ३२ ॥

[जि.] मिथ्यात्वप्रवाहि रक्त लोक छइ । परमार्थतत्त्वनउ जाण
लोक थोवो थोडउ छइ । अनइ गुरु गारवरसिक सुखलुंषट हंता
५ सुद्धं मग्गं सुद्धउ मार्ग महाकष्टतप.साध्य मार्ग निगूहंति छपावइ ।
ते दु.पमाकालनउं प्रमाण ॥ ३२ ॥

[मे.] लोक प्रवाहइं मिथ्यात्वनइ प्रवाहि रातउ छइ । पणि
परमार्थनउ जाण थोडउ । कांइ देव गुरुना विचार जोई आस्ता आणइं
ते थोडा । तेही गुरु ऋद्धिगारव, रसगारव, सातागारव रसे पूरिया हंता
१० सूधउ मार्ग धर्मनउ प्रकासइं नही ॥ ३२ ॥

[सो.] देव-गुरुनां स्वरूप जाणतां दोहल्या । ए वात कह
छइ ।

[जि.] अथ देव-गुरुनउं स्वरूप दुज्येय इसुं कहइ छइ ।

सब्बो वि अरिहं देवो सुगुरु गुरु भणइ नाममित्तेण ।
१५ तेसि सरूवं सुहयं पुण्णविहूणा न पावंति ॥ ३३ ॥

[सो.] सब्बो वि ए^१ सधलाइ श्रावक लोक नाममात्रि^२
इम कहइं—' अम्हारइ अरिहंत देव सुसाधु गुरु । अरिहंतो मह देवो
जावजीवं सुसाहुणो गुरुणो इति वचनात् । ' तेसि सरूवं पुण ते
देवगुरुनउं स्वरूप^३ सुहयं शुभहेतु साचउं । पुण भाग्यरहित जीव न
२० प्रामइं । न ओल्लसइं^४ ॥ ३३ ॥

१ कहइ. २ सुपुणविहूणा. ३ मे. पाविति. ४ 'ए' नही. ५ नाममाप्रइ.

६ सरूप. ७ न उल्लसइं.

[जि.] सघलउइ लोक 'अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इंसुं नाममात्रि करी भणइ । तेह देवगुरुनउं स्वरूप सुदृगं सुखज्ञेय जाणतां सुहेतलउं, पुण पुण्यरहित हुंता पुण्य विणु न पावति न लहइ लोक । तेही दुःपमाकालनउं प्रमाण ॥ ३३ ॥

[मे.] सघलाइ लोक इम कहइ, 'अन्हारइ अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इम नाममात्र कहइ । पणि ते देवगुरुनउं स्वरूप सुखदायक पुण्यरहित जीव न पांमइ ॥ ३३ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ भूप जिनाज्ञाप्रतिपालक ऊपरि द्वेप बहइ । इंसुं कहइ छइ ।

10

'सुद्धा जिणआणरया केसिं पावाण हुंति' सिरसूलं ।
जेसिं ते सिरसूलं तेसिं मूढाण ते गुरुणो ॥ ३४ ॥

[सो.] सुद्धा जि० जे महात्मा सूधा खरा जित वीतरागनी आज्ञा पालइ छइ, खरउं चारित्र पालइ छइ । ते महात्मा केतलाइ पापी अष्टाचार रहइ सिरिसूल मस्तकसूल थाइ । जेसिं ते०¹⁵ जे अष्टाचार रहइ सुविहित सिरिसूल थाइ । तेसिं० केतलाइ मूढ मूर्खलोकनइ तेह जि गुरु भणी मानीइ ॥ ३४ ॥

[जि.] शुद्धा प्रांजल सरलचित्त निर्मल जिणआणरया जिनाज्ञारत पुरुष केही पापियाहइ सिरसूलं मस्तकशूल समान होंति हुइ । एतावता जिनाज्ञापालक पुरुष देखी द्वेप लगी मायइ त्रिसूलः० चढावइ पापी जीव । जेसिं ते सिरसूलं० जेहां पापीयांनइ ते मस्तकशूल हुइ तेहां मस्तकशूलधारक मूढ मूर्ख तणा ते जिनाज्ञारत

गुरु हुइ । ते मूढ इसुं मानइ जु जिनाझरक्त गुरु हुइ । अनेरा नही । मिथ्यात्वीइ जैन गुरु मानइ । इति भावः ॥ ३४ ॥

[मे.] जे सूधी वीतरागनी आज्ञा पालइ, खरउं चारित्र पालइ ते केतलां पापीनइ मस्तकि सूल समान हुइ । जीयांनइ मस्तकि ते सुगुरु सूल समान हुइ, केतलांपक मूर्खनइ तेही गुरु करी मानीइ ॥ ३४ ॥

[सो.] ए वात दृढइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वप्रबलता प्रकाशइ ।

हा हा गुरुअ अकज्जं सामी न हु अत्थि कस्स पुक्करिमो ।
कह जिणवयणं कह* सुगुरु सावया कह इअ अकज्जं ॥ ३५ ॥

१० [सो.] आहा गुरुऊ ए मोटुं अकार्य विरुद्ध । स्वामी ठाकुर को नयी, जे शिक्षा दिइ । कस्स० कहइ आगलि पोकारि, कीजइ । कह जिणवयण० किहा एहउं जिनवचन निष्कलंक अनइ किहा सुविहित सद्गुरु अनइ किहां उत्तम श्रावक । कह इअ० किहां ए अकार्य । एहा अष्टाचार अन्नस्यचारी गुरुनउं आराधिवउं । ए मोटउ १५ नरासउ । इसिउ भाव ।

[जि.] हा हा इति खेदे । गुरुअ अकज्जं मोटउं अकार्य । स्वामी न हु निश्चइ नयी । कस्स पुक्करिमो किह आगलि पूकारां । ते किमुं अकार्य ? कह जिणवयण० किहां जिनवचन, किहा सुगुरु, ते श्रावक किहा, जे सुगुरु श्रावक जिनवचनरहस्य जाणइ । इसिउं २० अकार्य । जिम किसीइ अपूर्व वस्तु गमी हूंतीइ ठाकुर पासइ किह

* सो. नी बीजी प्रतर्तु १२ गुं पन नहीं होवायी आ स्थानधी माहीने ४० मी गायना बालावधेधनी प्रथम पक्तिमा ' सिउं कीनइ ' शब्दो शुधीना पाठान्तर नोधी राकाया नयी.

आगलि पुकार कीजइ । तिम इणि दुपमाकालि जिनरहस्य सुगुरु
श्रावक थोडा ॥ ३५ ॥

[मे.] हा इसिइ खेदि । ए मोटउं अकार्य । स्वामी तीर्थकर
केवली नहीं । कहि आगलि पुकार कीजइ । किहां ते जिनवचन सूर्धा ।
किहां ते सुविहित गुरु । किहां ते सूधा श्रावक, जे गुरुनी परीक्षा न
करइ । ए मोटउं अकार्य ॥ ३५ ॥

[सो.] कुगुरु आथी बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोकप्रवाह कहइ छइ ।

[मे.] हिं कुगुरु भणी बात कहइ ।

सप्पे दिठइ नासइ लोओ न हु किंपि कोइ अक्खेइ । १०
जो चयइ कुगुरुसप्पं हा मूढा भणइ तं दुट्ठं ॥ ३५ ॥

[सो.] सप्पे० साप दीठइ लोक नासइ । अनइ कोइ कांइ
न कहइ 'विरुउं कीधउं ।' जो चयइ० जो जाणीनइ कुगुरुरूपिउ
साप छांडइ । हा मूढा० अहो मूढ केतलइ मूर्ख इम कहइ, 'ए
दुष्ट विरुउं कीधउं । आपणा गुरु मूकी अनेरउ गुरु आश्रियउ' ॥ ३६ ॥ १५

[जि.] सापि दीठइ लोक नासइ । पुण अनेरउ कोइ लोक
नासणहार रहइ किंपि कांइ न हु अक्खेइ न कहइ । जो चयइ
कुगुरुसप्पं० जे पुरुष त्यजइ कुगुरुरूपिउ साप तेहहूँ मूढ मूर्ख
तं दुट्ठं अयुक्तं भणइ जु 'इणिइ आपणउ गुरु मेल्ली अनेरउ गुरु
कीधउ, तिणि कारणि ए दुट्ठ' इसिउं कहइ । इसिउ, न जाणइ जु
इणिइ कुगुरु मेल्ली सुगुरु आथउ ॥ ३६ ॥

[मे.] सापिं दीठइ लोक तासइ । तेहनइं लोक पणि कई त कहइं जि ' विरुअउं कीधउं ।' जे कुगुरुरूपीउ साप छांडइं त्यजइं । हा इसिइ खेदि । मूढ मूर्ख केतलइ इम कहइ, ' ए दुष्ट ईणइं विरुअउं कीधउं ' ॥ ३६ ॥

३ [सो.] साप पाहइं कुगुरु अधिकउ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] सापई य पाहिइं कुगुरु दुष्ट । इसिउं देखालइ छइ ।

सप्पो इकं मरणं कुगुरु अणंताइं देइ मरणाई ।

तो वर' सप्पं गहिअं मा कुगुरुसेवणं भइ ॥ ३७ ॥

[सो.] सप्पो० साप डसइतउ एक जि वार मरण दिइ ।
 १० कुगुरु० अष्टाचारी गुरु अनेक कुमारी प्ररूपतउ सेवक रहइ अनंता
 मरण दिइ । घणउं ससार बधारइं । तो वर० तेह भणी अहो भद्र !
 उत्तम साप लीधउ रूडउ । मा कुगुरु० पुण कुगुरुनउं सेविवउं
 रूडं नही ॥ ३७ ॥

[जि.] सर्प इकं एक मरण दिइ सेविउ हंतउ । कुगुरु
 १५ सेविउ हंतउ अणंतां घणां मरण दिइ । तो तेणि कारणि सापनउं लेवउं
 रूडउं । पुण कुगुरुनउं सेविवउं रूडउं नही, हे भद्र ! हे सुज ! ॥ ३७ ॥

[मे.] सापु कुपिउ हंतउ एक वार मरण दिइ अनइ कुगुरु
 सेविउ अनंतां मरण दिइ । तेह भणी साप शालिउ, ग्रहिउ भलउ । हे
 भद्र ! कुगुरुनउं सेविनउं रूडउं नहीं ॥ ३७ ॥

२० [सो.] एहा कुगुरु जीव छांडइ नहीं । किसिउं कीजइ । ए
 बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोक गङ्गुरिकाप्रवाहि पडिउ हूंतउ काई न मानइ ।
इसुं कहइ छइ ।

जिणआणा वि चयंता गुरुणो भणिऊण जं नमिज्जंति ।
ता किं कीरइ लोओ छलिओ गङ्गुरिपवाहेण ॥ ३८ ॥

[सो.] जिण० जे जिन वीतरागनी आज्ञा छांडइ छइ ३
विराधिइ छइ, तेहइ गुरु भणी लोक जं नमस्करीइ वांदीइ वांदणां
दीजइ । ता किं० तउ सिउं थाइ । लोक गङ्गुरिकाप्रवाहि छलिउ
व्यापिउ छइ । जेहि एक गाढरी जाइ तीहि बीजीइ गाढरी जाइ ।
तिम एक लोक करता देखी बीजाइ ति करइ ॥ ३८ ॥

[जि.] जिणआणा वि० जिननी आज्ञा त्यजता मूकता ४
जे हुइ तेही गुरुणो भणिऊण गुरु करी जत् जे नमिज्जंति
नमस्करीइ वांदणां दीजइ । ता तउ पछइ गङ्गुरिकाप्रवाहि करी छलिउ
हूंतउ लोक किं कीरइ । अपि तु लोक काई न जाणइ । जिम गाढर-
पशु गाढर कैडइ जाइ, तत्त्वातत्त्वविचार काई न जाणइ, तिम
लोकई ॥ ३८ ॥

१३

[मे.] जिननी आज्ञा छांडता जे छइ तेहनइ जे गुरु करी
नमइ, तउ लोक बापडउ किसउं करइ । सधलुयइ गङ्गुरीप्रवाहि छलिउ ।
जिहां एक गाढर काई देपीनइ जाइ तिहां सधली गाढरी प्रवाहि पडी
जाइ तिम लोक तत्त्वार्थ अणजाणतां एकि माहरा करीनइ जाइ ।
अनइ बीजा प्रवाहि देवावेपि जाइ मानइ ॥ ३८ ॥

११

[सो.] कुगुरु छांडतां लोक दाक्षिण्यं करइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] लोक कुगुरु मेल्हतउ दाक्षिण्य करइ । अनेरइ स्थानकि
दाक्षिण्य न करइ । इसुं कहइ ।

निद्वक्खिण्णो लोओ जइ कुचि मग्गेइ रुट्ठिआखंडं ।
कुगुरूण संगचयणे दक्खिण्णं ही महामोहो ॥ ३९ ॥

[सो.] निद्वक्खिण्णो० लोक एहवउ निर्दाक्षिण्य, जइ कोई
रोटीनउ खंड कटकउ मागइ तउ न दिइं । थोइइ काजि, दाक्षिण्य न
करइ । कुगुरूण० अनइ कुगुरुनउ सग एवडा अनर्थनउ हेतु ते
छाडता दाक्षिण्य करइं । काणि आणइ । ही महामोहो आहा !
ए महामोह, मोटउं अजाणिवउं, गाढउं मूर्खपणउं कहीइ ॥ ३९ ॥

[जि.] लोक निर्दाक्षिण्य गुणरहित छइ । जइ कुचि जइ
कोई रोटीनउ कटकउ मागइ, तउ दाक्षिण्य मेल्ली, रोटीकुट्टई न दिइ ।
कुगुरु अष्ट गुरुनउ ससर्ग तेहनइ मेल्लिवइ दाक्षिण्य करइ । ही, खेदे ।
महामोहो मोटउं अजाणिवउ ॥ ३९ ॥

[मे.] लोक एहवउ निर्दाक्षिण्य । जइ को रोटीनउ खंड मागइ
तउ हि नापइ । अनइ कुगुरुना सगनउं त्यजिवउं तिहा दाक्षिण्य
करइं । कहइं, ' हउं आपणा प्रियागत गुरु किम मूकउं ' । पणि ही
इइइ खेदि ए सह महामोहनउ विलसित ॥ ३९ ॥

[सो.] बली कुगुरु आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वीनउं विलसित देखालइ ।

किं भणिमो किं करिमो ताण हयासाण धिट्ठदुट्ठाणं ।
जे दंसिऊण लिंगं खिवंति नरयम्मि सुद्धजणं ॥ ४० ॥

[सो.] किं भणिमो० सिउ बोलीइ । सिउ कीजइ । तेह-
हूँ हताश अभागिया रहइं, पीठ रहइ, दुष्टचिह्नइ जे
दंसिऊण० जे लिंग महात्मानउ वेप आपणपामाहि देखाडीनइ

खिचंति० मुग्धजन लोला, लोकनइं कुमार्ग सीपवीनइ नरगि घालीइ^१
छइं । दुर्गति पडइं छइं ॥ ४० ॥

[जि.] तेहां हताश भग्नाश घेठा महादुष्ट मिथ्यात्मी तणउं
किंसुं मणां । तेहहूइं किंसुं करां । जे मिथ्यात्मी लिंग दर्शनीनउ वेपमात्र
देखालीनइं मुद्गजणं मुग्ध लोला लोकहूइं नरकमाहे घातइं ॥ ४० ॥ १

[मे.] कितउं मणां । केहां कितउं करां । हत हणी आश
जेहनी ते हताश तीयां हताशनइ दुष्टानइं घेठानइं । ते कउण । जे
ओधउ मुहपत्ती रूप वेप देपाडीनइ मुग्ध भोला लोकनइं नरकमाहि
पेपइं ॥ ४० ॥

[सो.] कुगुरु आश्री निंदास्तुति ग्रंथकार कहइ छइ^१ । १०

[जि.] भव्यलोकहूइं कुगुरु देखी सुगुरु ऊपरि गाढी भक्ति
उहसइ । इसुं जणावइ ।

कुगुरु बि संसिमो हं जेसिं मोहाइ चंडिमा दट्टुं ।

सुगुरूण उवरि भक्ती अइनिबिडा होइ भव्यवाणं ॥ ४१ ॥

[सो.] कुगुरु बि० ते कुगुरुद वपाणउं मलइं दीठा । ११
जेसिं० जेहनी मोहादिक चेष्टा अन्नस्यचारीणुं^२ अनइ क्रोधादिके फरी
क्रूरपणउं देखीनइ सुगुरूण० सुगुरु सुविहित चारित्रिया ऊपरि अति
गाढी भक्ति भव्य रहइं उपजइ । कुमति दीठी पापइ भाति ऊपरि मन
न बइसइं ॥ ४१ ॥ ...

[जि.] ईहां ग्रंथकार श्रीनेमिचंद्र भंडारी कहइ छइ । १२
जउ हउं कुगुरु अष्टचारित्रिया गुरुई संसिमो प्रसंसउं वर्णवउं ।

जैसिं जेहां सुगुरुनी मोहादिक चंडिमा कूता दुहुं देखी करी
सुगुरु सुविहित ऊपरि भक्ति अतिनिविड अतिगादी भविक जीवहूई हुई ।
जिम उभति दीठीहं भातिहं मन रहइ ॥ ४१ ॥

[मे.] ते सुगुरु वखाणउं हूं मलहं दीठउ । जेहनी अग्रल-
५ सेवादिक कुचेष्टा देखी अनइ सुगुरु ऊपरि भक्ति अतिनिविड हुई ।
भविक जननइ कारणि ॥ ४१ ॥

[सो.] विरूज काल देखी जाणहूई विशेष सम्यक्त्व उल्लसइ ।
ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वोदमिई हूतइ भव्य जीवहूई सम्यक्त्व
१० उल्लसइ । ए वात कहइ ।

जह जह लुटइ धम्मो जह जह दुट्ठाण होइ अइउदओ ।
सम्मदिट्ठिजियाणं तह तह उल्लसइ सम्मत्तं ॥ ४२ ॥

[सो.] ईणइ पांचमइ आरइ दुखमाकालि जिम जिम धर्म
५ धूटइ ओठउं थाइ । जह जह दुट्ठाण० अनइ जिम जिम दुष्ट
१५ पापी जीव रहइ अतिउदय छाकुनाई ऋद्धि मोन महत्त्व हुई ।
सम्मदिट्ठि० तिम तिम सम्यग्दृष्टि जाण जीव रहइ सम्यक्त्व गाढउं
गाढउं उल्लसइ दृढ थाइ । जिसिउं परमेश्वरि दुखमाकालनउं स्वरूप
कहिउं हूतउं तिसिउं जि देखीह छइ । इम परमेश्वरना वचन ऊपरि
आस्था आवइ । जिम ए साचउं तिम बीजाइ परमेश्वरनी वचन साचा ।
२० ईसी परि सम्यक्त्व दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[जि.] जिम जिम धर्म तूटइ । वली जिम जिम दुष्टाण दुष्टाशय-
मूहं इह दुःपमाकालि उदओ अति प्रौढिमा हुइ तिम तिम सम्यग्दृष्टि
जीवहूइं सम्यक्त्व उल्लसइ बाधइ ॥ ४२ ॥

[मे.] ईणि दुःखमाकालि जिम जिम धर्म तूटइ ओछउ थाइ
तिम तिम पापी जीव दुष्टनइं उदय महत्त्व हुइ । अनइं सम्यग्दृष्टि ५
जीवनइं सम्यक्त्व गाढउं उल्लसइ दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[सो.] हवडांनइ कालि धर्मना धनीनइं जं उदय नही । ते
कारण कहइ छइ ।

[जि.] सम्यग्दृष्टि जीवहूइं सम्यक्त्व बाधतइं हंतइ अति
उदय न दीसइ । १०

[मे.] हिवडांनइ कालि धर्मवंतइं उदयु नही ते कहइ ।

जयजंतुजगणितुल्ये अइउदंओ जं न जिणमए होइ ।
तं किट्ठकालसंभवजिआण अइपावमादप्पं ॥ ४३ ॥

[सो.] जयजंतु० जगना जीव रहइं जननी माता समान
छइं प जिनमत सर्व जीवहूइं सुखदायक हितकारक भणी । एहवा १५
जिनमतमाहि जं जीव रहइं अतिउदय नही, कइदि मान महत्त्व ठाकुराई
नही । तं किट्ठ० ते छिष्टकाल विरुउ दुःखमाकाल हुंड अवसरिणी
भस्मक भहनइं उदय करी सहित एवहि कालि ऊपना जे भारेकम्मी
जीव तेहना पाछिल्या भवनां अतिपापनउं माहात्म महिमा जाणवइं ।
जे धर्म लइइं छइं ते भज्य जीव आगलि केतलइं कालि मोक्ष जाणहार २०
इसिउं जाणिवउं ॥ ४३ ॥

[जि.] जिनेंद्रनी आज्ञाई जि करी पूआपमुहं पूजाप्रमुख
धर्मकार्यई किचं करिवउं । अनेरउं किसुंउं कहिवउं । जइ जिनपूजादिक
धर्मकार्य वीतरागनी आज्ञाईं करइ तउ सफल । अन्यथा निष्फल इति
भाव । भूयमणुग्गहरहिअं आणाभंगाउ दुहदायं । जिनाज्ञा-
५ भंगइतउ जीवानुकंपारहित हंतउं धर्मकार्य कीधउंई सामुहं दुःसदायक
हुइ ॥ ४५ ॥

[मे.] कर्त्तव्य धर्मनां करणीय वांदणां पडिक्कमणां पूजाप्रमुख
वीतरागनी आज्ञाईं जि करतां सफल थाईं । भूत प्राणी तेहनउ अनुग्रह
अनुकंपा तिणि करी रहित ईणिहि जि कारणि आज्ञानउ भंग । अनइ
१० तेह आज्ञाभंग लगी धर्मनां कर्त्तव्य दुःसदायक हुइ ॥ ४५ ॥

[सो.] एक जीव घणाईं धर्मकर्त्तव्य करइं । पुण काई मिथ्यात्व
न छांडइ । एह ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वी लोकरूइं हितवचन बोलइ ।

कट्ठं करंति अप्पं दमंति दब्बं चयंति धम्मत्थं^१ ।

२५ इक्कं न चयंति^२ मिच्छत्तविसलवं जेण बुद्धंति ॥ ४६ ॥

[सो.] कट्ठं करंति० एक जीव छट्ठट्ठम मासक्षपणादिक अनेक
तपनां फट करइं । अप्पं दमंति आपणपउं दमइं । शील पालइं ।
अनेक स्वावापीवाना नियम पालइं । दब्बं चयंति० धर्मनइ कारण^३
लक्ष्मी सह सहस लाप कोडिप्रमाण वेचइ । इक्कं न चयइ० पुण
३० एक मिथ्यात्वरूपिआ विसनउं लय न मूकइ । काई काई मिथ्यात्व
करइं जि । जेण बुद्धंति जीणइं मिथ्यात्वि^४ करी संसारसमुद्रमाहि
५० घूटाईं ॥ ४६ ॥

१ जि. धम्मत्थी. २ मे. चयहि. ३ कारणि. ४ विसनउ. ५ मिथ्यात्व.
६ घूटाई.

[जि.] कष्ट करइ । आपणपउं दमइं । धर्माधी लोक द्रव्य
गृह सर्वस्वसार चयंति त्यजइं । एतलउं पूर्वोक्त करइं । पुण एक
उत्सूत्रविपलव न त्यजइं, जिणि उत्सूत्रविपलवि करी जीव संसारसमुद्रि
बूडइं । तिणि कारणि उत्सूत्र बोलिवउं नही ॥ ४६ ॥

[मे.] कष्ट करइं । आपणपउं दमइं । इंद्रिय वशि करइं । १
धर्मनइ काजि शत सहस्र धन बेचइं । पणि एक उत्सूत्रनउ लवलेश न
मूकइं, जेह लगी संसारसमुद्रमाहि बूडइं ॥ ४६ ॥

[सो.] धर्मवंति सुगुरुनी संगति करिवी । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुसंसर्गि धर्मोपराग बाधइ इसुं कहइ ।

[मे.] पुण्यवंते सुगुरुनी संगति करिवी ।

१०

सुद्धविहिधम्मराओ वड्डइ सुद्धाण संगमे सुअणा ।
सो विअ असुद्धसंगे निउणाण चि गलइ अणुदिअहं ॥ ४७ ॥

[सो.] सुद्धविहि० सूची विधि खरु आचारु खरउ धर्म
तेह ऊपरि अनुराग बांधइ । सुद्धाण सं० जु सूधा खरा चारित्रिया
गुरु अथवा खरा श्रावकनी संगति करइ । हे सुजन ! सो विअ० ते १५
खरी विधि खरा धर्मनउ अनुराग असुद्ध अष्टाचारु गुरु अष्ट श्रावकनी
संगति करइ ते निउणाण चि डाहाइ रहइं गलइ जाइ । निरंतर
उछउ थाइ । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

आलावो संशसो वीसंभो संघवो पसंगो अ ।

हीणायारेहिं समं सब्वजिणिदेहिं पडिकुट्ठो ॥

२०

१ जि. मे. सुवण. २ 'खरा चारित्रिया गुरु अथवा' एटलुं नही.

३ असुद्ध जु. ४ नियंतर.

अन्नुन्नजपिण्हिं हसिउद्धसिण्हिं सिप्पमाणो अ । १

पासत्थमज्झयारे बला वि जई वाउली होइ ॥ (गा २२३-२४)

१ [जि.] हे सयण स्वजन ! सुद्धाण संगमे शुद्ध गुरुनइ सजोगि सुद्ध विधि निर्मलाचार धर्मानुराग बाधइ । सो विअ ही जु
५ शुद्धविधिधर्मानुराग अशुद्ध अष्टचारित्रियानइ प्रसमि निउण्णाण वि निपुण डाहाईनउ अनुदिन प्रतिदिन गलइ विणसइ । मूर्पनउ धर्मानुराग कुससर्गिं विणसइ । तेहनउ क्रिस्सु ॥ ४७ ॥

[मे.] सूची बीतरागनी भापी विधि तेहनइ बिपइ अनुराग बाधइ । सुद्ध खरा चारित्रिया तेहनइ सगमि । हे स्वजन ! ते पुण
१० असूधा उत्सूत्रना बोल्णहार तेहनइ सगिइ निपुण डाहाइनइ बिपइ धम्मनी मति गलइ । अनुदिवस निरत्तर ॥ ४७ ॥

[सो.] जिहा अष्टाचारनु बर हुइ तिहा धर्मवत्तिइ न वसिबउ । ए वात बिहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वीमाहे थावकि न वसिबउ । इसु कहइ ।

१५ [मे.] जिहा कुन्चारित्रिया बसइ रहइ तिहा धर्मवत्ते वसिबउ नहीं । ए सनध बिहु गाहे कहइ ।

जो सेवइ सुद्धगुरू असुद्धलोआण सो महासत्तू ।

तम्हा ताण सयासे बलरहिओ मा वसिज्जासु ॥ ४८ ॥

[सो.] जे सुद्ध गुरु सुविहितचारित्रिया तेहनी सेवा करइ ते
२० असुद्धलोआण० अमुद्ध मिथ्यात्वी अष्टाचार रहइ जे आश्रित लोक छइ तेह रहइ ते महाइसी जेट भणी ते तेहरइ उच्छेदिका जिं बाल्ल ।
तम्हा ताण० तेह भणी मिथ्यात्वी अष्टाचाराश्रित लोक फन्हइ

श्रावकि बलरहित हुंतइ न वसिवउं । जु काई ठाकुर महंता प्रधाननउं
बल हुइ तउ वसिवउं ॥ ४८ ॥

[जि.] जे पुरुष सुद्ध गुरु सेवइ ते शुद्ध गुरु सेवणहार श्रावक
असुद्धलोआण मिथ्यात्वाश्रितहुई महासत्तु महाबदरी । तम्हा
तिणि कारणि ताण सगासे तेहां असुद्ध लोकनइ समीपि बलरहिओ ५
नीबल हुंतइ श्रावकि न वसिवउं । किंतु साहम्मीमाहे वसिवउं ॥ ४८ ॥

[मे.] जे सूधा गुरुनइ सेवइ ते अशुद्ध लोक मिथ्यात्वी
अष्टाचारीनइ ते महाबदरी जेह भणी तेहनइ उच्छेदिवा बांछइ । तम्हा
तेह भणी अष्टाचारी मिथ्यादृष्टि आश्रित लोक कन्हइ श्रावकि बलरहित
हुंतइ वसिवउं नहीं ॥ ४८ ॥

10

[जि.] एह जि अर्थु प्रकारान्तरि कहइ ।

समयविज असमत्था सुसमत्था जत्थ जिणमए अविज ।
तत्थ न वट्टइ धम्मो पराहवं लहइ गुणरागी ॥ ४९ ॥

[सो.] समयविज सिद्धांतना जाण धर्मवंत जिहां
असमर्थ हुई । सुसमत्था० अनइ जिहां जिणमतना अजाण १५
मिथ्यात्वी अष्टाचारी अतिसमर्थ हुई । तत्थ न वट्टइ० तिहां धर्म
न वर्तइ । चालइ नहीं । तिहां पराहवं० गुणनउ अनुरागी धर्मी
जीव परि परि पराभवइ ३ जि लहइ । अपमान जि प्राप्तइ ॥ ४९ ॥

[जि.] जिणि स्थानकि समयविज सिद्धांतना जाण जैन
असमर्थ हुई अनइ वली जिणमए अविज सिद्धांतना अजाण २०
मिथ्यात्वी लोक जिहां सुसमत्था अतिसमर्थ सबल वसइ तिहां

वसता श्रावकनउ धर्म न वाधइ । किंतु सामुहउं धर्मानुरागी श्रावक
पराभव लहइ ॥ ४९ ॥

[मे.] समय सिद्धांत तेहना जाण जिहां असमर्थ हुइं अनइ
जिनमतना अजाण जिहां गाढा समर्थ हुइं तिहां धर्म वाधइ नहीं ।
३ तिहां गुणानुरागी धर्मवंत पगि पगि पराभव लहइ । हल्लण पामइ
॥ ४९ ॥

[सो.] कुमार्गी पापी समर्थ हुंतउ जं धर्मना काज माहि न
मिलइ तउ रूडउं । ए^१ वात कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वी लोक धर्मवंत न हुइ तउ भलउं । तेहनउं
१० कारण कहइ ।

जं न करइ अइभावं कुमग्गसेवी^२ समत्थओ धम्मै ।
ता लट्ठं अह कुज्जा ता पीडइ सुद्धधम्मत्थी ॥ ५० ॥

[सो.] जं न करइ० जं अमार्गसेवी कुमार्गी मिथ्यात्वी खुंटे
खरड^३ राजादिकि मानिउ समर्थ हुंतउ धर्मनइ विपइ अतिगाव न
१५ करइ, धर्मना काजमाहि न मिलइ ता लट्ठं तु रूडउं । जु धर्मना
काजमाहि मिलइ, माहिल्या^४ मर्म जाणइ तउ ता पीडइ० शुद्ध धर्मार्थी
रहइ चाडी^५ भाडीइ करी पीडइ । अथचा जं ते मिथ्यात्वी समर्थ
हुंतउ आपणा धर्म मिथ्यात्व^६ स्लेच्छादिकना मत उपरि अतिभाव न
करइ, खरड बटीगइ जि जउ हुइ तउ भलउ । जउ ते आपणा मत
२० उपरि घणउ भाव करइ तउ आपणा मतनइ कदामहइ बीजाइहइ

१ 'ए...छइ' नवी. २ जि. उमग्गसेवी, मे. अमग्गसेवी. ३ खरड बाध.
४ माहिला. ५ चाडीवचादीई. ६ मिथ्यात्वी.

आपणा मत मनाविवा भणी शुद्ध धर्मार्थी रहई पीडइ । आपणउ धर्म करावइ बलात्कारिई ॥ ५० ॥

[जि] उन्मार्गसेवी मिथ्यात्वी समर्थ सबल हंतउ धर्म ऊपरि अतिभाव गाढी वासना ज न करई ता लट्टं ते मलउं । अह अथवा मिथ्यात्वी धर्म ऊपरि आदर करइ ता तउ पछइ सुद्धधम्मत्थी ५ निर्मल धर्मकरणहारहई पीडइ दूहवइ ॥ ५० ॥

[मे.] जे कुमार्गनउ सेवणहार समर्थइ हंतउ धर्मनइ विपइ अतिभाव न करइ धर्मना काममाहि मिलइ नही ता लट्टं तउ रूडउं । अथ जउ किमइ करइ तउ आपणा मत मनाविवा भणी सुद्ध धर्मार्थीनइ चाढीहनी करी पीडइ । आपणउ धर्म बलात्कारि करावइ १० ॥ ५० ॥

[सो.] जइ सर्व श्रावकहई^१ एकपणु हुई तउ धर्मनइ^२ पराभव करी न सकई । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] श्रावकहई वसिवानउ प्रकार कही साहम्मीमाहे समेला होइवउं । इसुं कहइ छइ ।

१५

जइ सब्बसावयाणं एगत्तं हुंत मिच्छवायम्मि ।

धम्मट्ठियाण सुंदर ता कह णु^३ पराहवं कुज्जा ॥ ५१ ॥

[सो.] जइ सब्ब० जइ सर्व पक्षना श्रावक रहई मिथ्यात्त्वना वादनइ विपइ एकमत हुइ । सविहंनउ मनु एक सरिखउ मिथ्यात्व, निर्लोठवा अथवा जिनमत स्थापवा ऊपरि हुइ तउ २० धम्मट्ठियाण० धर्मार्थी लोक रहइ हे सुन्दर ! ता कह० तउ मिथ्यात्वी पराभव अपमान किम करत ? न करत । पुण कालनइ

विशेषिइं माहोमाहि जि जूजूआं मन । तीणइं करी मिथ्यात्वी पराभव
करइं ॥ ५१ ॥

[जि.] जइ किमइ सर्व श्रावकहूइं एकमत एकधर्मीपणउं हुंत
होयते ता तउ हे सुन्दर ! मिथ्यात्ववादमाहे धर्मार्थी धर्मवंत
5 श्रावकहूइं कहण कउण एक पराभव अपमान कुज्जा करत ? अपि
तु श्रावकहूइं कोइ पराभव न करत । कि तु सहू कोई मानत ॥ ५१ ॥

[मे.] जउ किमइ सर्व पक्षना श्रावक मिथ्यात्वी साथि विवाद
ऊनइ हंतइ एकइं मति हुइं तउ हे सुंदर ! धर्मार्थी धर्मस्थित तेहनइ,
कहउ न, कउण पराभव करत ? अपि तु कोई न करत ॥ ५१ ॥

10 [सो.] जे पुरुष महर्द्धिक धर्मनु आधार हुइं तेहनी प्रशंसा
करइं छइं ।

[जि.] अथ श्रावकाहे मोटा श्रावकहूइं गरूयडि देखालइ ।
तं जयइ' पुरिसरयणं सुगुणडुं हेमगिरिवरमहग्घं ।
जस्सासयम्मि सेवइ सुविहिरओ सुद्धजिणधम्मं ॥ ५२ ॥

15 [सो.] ते पुरुषरूपिउं रत्न जयवंत वर्त्तउ । सुगुणडुं
उत्तमगुणे करि आढ्य पूरिउं । हेमगिरि० सोनानउ' पर्वत मेरु तेहनी
परि महार्ध' ते पुरुष सर्वोत्तम कहिवाइ । जस्सासयम्मि जेहनइ
आथइ जेहनइ बलि' सांनिध्यइं करी सुविहिरओ सुविधिरत साचा
धर्मनउ आराधक सूधउ निष्कलंक जिनधर्म सेवइ आराधइ । जेहनइ
20 बलि धर्म चालइ, जे पुरुष धर्मवंतनइं आधार दिइ ते पुरुष गाढ'
उत्तम कहीइ ॥ ५२ ॥

[जि.] ते पुरुषरत्न जयवंतु हुउ । किसउ छइ पुरुषरत्न !
 सुगुणइं सु भला परोपकारादिक गुण तेह करी आढ्य समृद्ध भरिउ,
 पूरिउ । बली किउ छइ ? हेमगिरिवर मेरु पर्वत तिह सरीपउ महर्ष्य
 पूज्य मानीतउ । मोटाई करी मेरुपर्वत सरीपउ । ते पुरुषरत्न कउण !
 जस्सासयम्मि जेह पुरुषरत्ननइ आश्रयि आधारि सुविधिरत्त ५
 सन्मार्गसेवणहार सुआवक सुद्धजिणधम्मं निर्मलउ जिनधर्म
 सेवइ ॥ ५२ ॥

[मे.] ते पुरुषरत्न जयवंतउ हुउ, जे सोभन भला गुण तिणि
 करी आढ्य सहित । बली ते पुरुष केवहउ ? मेरुपर्वत तेहनी परि
 महर्ष्य । जेहनइ आश्रइ सानिध्य लगी सुविधि भली विधि तेहनइ विपइ १०
 तत्पर हंतउ सुधउ जिनधर्म सेवइ आराधइ ॥ ५२ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] बली संवि पुरुषिहूइं मोटाई प्रकासइ ।

सुरतरुचिंतामणिजो अग्धं न लहंति तस्स पुरिसस्स ।
 जो सुविहिरयजणाणं धम्माधारं सया देइ ॥ ५३ ॥ १५

[सो.] कल्पद्रुम चिंतामणि लोकमाहि मनोबंछित देनहार'
 मणी अति उत्तम कहीइं । पुण तेह पुरुषनउ ते अर्थ मूल न लहइ ।
 ते पुरुष तेहइ पइं गाढउ उत्तम । जो सुविहि० जे पुरुष
 सुविधिरत्त खरी विधि खरी सामाचारीना आराधणहार', लोक रहइं
 धर्माधार सदैव दिइं । कल्पद्रुम चिंतामणि एकइं जि भविं इह २०
 लोकनु उपकार मात्र करइं । आ पुरुष धर्मनु उपकार करतउ

स्वर्गमोक्षादिकनां सुख दिहं । तेह मणी कल्पवृक्ष चिंतामणि सरीषु
किम कहिवाइ ? ॥ ५३ ॥

[जि.] तेह पुरुषहूइ सुरतरु कल्पवृक्ष चिंतामणि रत्न अर्थ पूजा
न लहई । तेह पुरुष सरीषा न हुइ । किं तु कल्पवृक्ष चिंतामणि पाहई
५ अधिक दातारपणातउ ते पुरुष भोटउ ते किसु ? जे पुरुषरत्न सुविधिरत
जनतूइ सन्मार्गतर पर लोरुहई धर्मनु अवष्टंभ दिहं ॥ ५३ ॥

[मे.] कल्पवृक्ष चिंतामणि प्रमुख पदार्थ धर्माधार पुरुष आगलि
मूल कई न लहई । समवडि न पामई । जे सुविधि भली विधि तेहनई
रत जन लोरु तेहनई सदा धर्मनउ आधार दिहं ॥ ५३ ॥

१० [सो.] को कहिसिइ 'ते' पुरुषनई वर्णविहई^१ सिउं काज
छइ ?^२ ए वात ऊपरि कहई^३ ।

[जि.] तिणि कारणि तेहा सत्पुरुषना नामग्रहण करिवउं ।
पवित्र होइवा भणी । इसुं कहई ।

लज्जंति जाणिमो हं सत्पुरिसा निअयनामग्रहणेणं ।
१५ पुण तेसिं कित्तिणाओ अम्हाण गलंति कम्माइं ॥ ५४ ॥

[सो.] लज्जंति० ए वात जाणउं^४ । जे सत्पुरुष आपणा
नामनई लेउइ, कोई तेहनउं नाम लेई वपाणइ तु लजइं जि । नीखुं
सांखुं जोइं । पुण तेसिं० पुण तऊ तेहनउं कीर्त्तन गुण बोलउं^५ छउं ।
ते कारण ए तीणई करी अम्हारां कर्म गलई पाप फीटई । कर्मनिर्जरा
२० हुइ । आपणाइ जि लाभ भणि कीजइं छइं । इस्यु भाव ॥ ५४ ॥

१ तेह २ वर्णवई ३ कहई छइ. ४ जाणउ छउ. ५ जे. ६ बोलई.
७ छइ.

[जि.] हउं इसुं जाणउं । सत्पुरुष धर्माधारनउ दातार पुरुष निजक नामग्रहण करी लाजइं । जइ लाजइं तउ लाजउ । पुण तेसिं किच्छणाओ पुण तेह सत्पुरुषनां नामकीर्त्तनइतउ बोलिवातउ अन्हारां कुकर्म गलइं फीटइं । सत्कर्म उदय पामइं ॥ ५४ ॥

[मे.] हउं इसउं जाणउं जे सत्पुरुष आपणा नामग्रहणिउ लीजतइ लाजइं । पणि तेहनउं कीर्त्तन वपाण करतां अन्हारां कर्म गलइं । एह भणी सत्पुरुषनउं नाम लीजइ ॥ ५४ ॥

[सो.] धर्मइ करतां जि धर्म न हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] जिनाज्ञा पापइ धर्म कीधउ निःफल । इसुं कहइ ।

आणारहिअं कोहाइसंजुअं अण्णसंसणत्थं च । २७

धम्मं सेवताणं न य किच्ची नेव धम्मं च ॥ ५५ ॥

[सो.] जे धर्म आराधइं पुण बीतरागनी आज्ञारहित निह-
वादिकनी परि । अनइ क्रोधादिकिइं करी संयुत धर्म करइं । यावज्जीव
वरिस चउमास ऊपहिरा क्रोध मान माया लोभ धरइं । परइ धर्मक्रिया
करइं । तथा अण्णसंसणत्थं च । को आपणी प्रशंसा भणी धर्मइ
करइ । जिम 'लोक मू रहइं वपाणइ । हुं लोकमाहि रुडउ भावउं'
इसी बुद्धिइं-धर्म करइ । धम्मं० ईणइ प्रकारइ धर्म करताइं एहइं
न य किच्ची० इह लोकि कीर्त्तिइ नही । परलोकि धर्मऊ नही ।
कर्मक्षय न हुइं । काज काई सरइ नहीं ॥ ५५ ॥

[जि.] जिनाज्ञारहित, क्रोध मान माया लोभप्रमुखसंजुक्त०
आत्मप्रशंसानइ अर्थि धर्म सेवता धर्म करता पुरुषइं न य किच्ची०
लोकमाहे वर्णनाइ नही । अंतरंगमाहे धर्म नही ॥ ५५ ॥

[मे.] आज्ञाईं फरी रहित, क्रोधादिसंयुक्त, आपणी प्रसंसांनइ
अर्थि धर्म सेवता हुंता कीर्त्ति पणि न हुइ । धर्म पणि न हुइ ॥ ५५ ॥

[सो.] बली उत्सूत्रभापी ऊपरि वि गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ उत्सूत्रभापी पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

[मे.] बली उत्सूत्रभापी ऊपरि वि गाह कहइ ।

इअरजणसंसणाए धिट्ठा^१ उस्सुत्तभासिए न भयं ।
ही ही ताण नराणं दुहाइं जइ मुणइ जिणनाहो ॥ ५६ ॥

[सो.] इअरजणं० इतरजन सामान्य अंजाण लोक तेहनी
प्रसंसा करइं । ' ए भला ' इम वपाणइं । तीणइं करी धीरए हुंता
५०अभिमानि चढ्या उत्सूत्र बोलतां मनमाहि गय न आणइ । भावइ तिस्यां
उत्सूत्र प्ररूपइं । ही ही० अहाहा ! तेह पुरुष रहइं परलोकि दुर्गति
ग्यां हुंतां जे दुःख हुसिइं ते दुःखनुं^२ स्वरूप जिननाथ श्रीसर्वज्ञ जि
जाणइ । अनेरउ^३ की न जाणइ । ति दुःख जिह्वाए केतलीए न
बोलाइं ॥ ५६ ॥

५१ [जि.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रसंसाइं करी हिट्ठा
साहंकार आपणपउं मोटा मानइं जे अनइं जेहहइं उस्सुत्तभासिए
उत्सूत्रसिद्धाते न कूडउं तेहंनउं भाषण बोलिवउं तेह हूतउ भय नही ।
कूडउं बोलता जेहहइं पापनउ भय नहीं । ही ही खेदे । तेहे सगर्व तणा
उत्सूत्रभाषक नर तणा दुहाइं हउणहार दुःख जइ किमइ मुणइ जाणइ
५२तउ जिणनाहो श्रीसर्वज्ञदेव जाणइ । दुःखहइं प्रचुरपणातउ अनेरउ
छेमेस्थ जाणी न सकइं । जे सगर्व हंतु उत्सूत्र बोलइ तेहहइं अनंता
दुःख हुइ । जिम मरीचिहइं उत्सूत्र भाषणतउ घणा ह्या ॥ ५६ ॥

[मे.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रसंसा सांमली छप
हर्षित हुंता अहंकारि चढ्या उत्सूत्र बोलता भय नाणई । भावइ तिम
उत्सूत्र बोलइ । ही ही इसइ खेदि । ते पुरुषनइ परलौकि जे दुक्सा
होइस्यइ ते बीतरागइ जि जाणइ ॥ ५६ ॥

[जि.] अथ उत्सूत्रभाषणनं फल कहइ ।

५

उत्सुत्तभासगाणं बोहीनासो अणंतसंसारो ।

पाणचण विधीरा उत्सुत्तं तां न भासंति ॥ ५७ ॥

[सो.] उत्सुत्त० उत्सूत्रना बोलनहार रहइ बोधिबीजनउ
नाश हुइ । आवते भवे सम्यक्त्व लहइ^१ नहीं । अणंतउ संसार बाधइ ।
अनंता भवनां दुःख भोगवइ । पाणचण वि० तेह भणी प्राणत्यागिई^{१०}
जीवतअनइ संकटि पडइ^४ जे धीर धर्मवंत ते उत्सूत्र न बोलइ ॥ ५७ ॥

[जि.] उत्सूत्रभाषक पुरुषहुइ बोधि सम्यक्त्व तेहनउ नाश
हुइ । तिणि कारणि बोधि पापइ अणंतउ संसार । ता-तिणि-कारणि
प्राणत्यागिई प्राणई जातइ हुंतइ धीर धर्मपर साहसिक उत्सूत्र न भापई
न बोलइ । वरि प्राणई नीगमइ । पुण कूडउं न बोलइ । तथा चोक्तं^{१५}
श्रीउपदेशमालायां—

जीवं काउण पणं तुरुमिणि दत्तस्स कालियज्जेणं ।

अवि य सरीरं चत्तं न य भणियमहम्मसंजुत्तं ॥ (गा. १०५)

[मे.] उत्सूत्रना बोलनहारनइ बोधिबीजनउ नाश हुइ । अनंतउ
संसार हुइ । ते भणी प्राणनइ त्यागिई धर्मवंते उत्सूत्र न बोलिवउं^{२०}
॥ ५७ ॥

[सो.] अविधि^१ वखाणवउ नहीं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] उत्सूत्रभाषणनिषेध करी असन्मार्गनी वर्णनाइ न करिवी । इम कहइ छइ ।

मुद्दाण रंजणत्थं अविहिपसंसं कयाइ^२ न करिज्जा ।

३ किं कुलचहुणो कत्थ वि धुणंति^३ वेसाण चरिआइं ॥५८॥

[सो.] मुद्दाण० मुग्ध लोल^४ तेहना रंजवा^५ आवर्जवा भणी अविहि० उन्मार्गमेळ कोई करतु हुइ तेहनी प्रशंसा जाणि कहीइं^६ न करिवी^७ । दृष्टात कहइ छइ । किं कुल० उत्तम कुलनी वधू स्त्री महासती ते किहाइं वेइया अधम स्त्री असती तेहना चरित्र १० वखाणइ^८ ? न वपाणइं जि । तिम^९ उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

[जि.] मुग्ध मूर्ख तेह रंजिगनइ अर्थ कारणि अविधिप्रसंसा कुमारगचारनी वर्णना कयावि किवारइं सत्पुरुष न करिज्जा न करइं । किं कुलचहुणो कुलवधू कुलस्त्री वेसाण चरियाइं वेइयाना १५ चरित्र कर्त्तव्य कत्थ वि किहाइं स्तवइं वर्णवइं^{१०} ? अपि तु न स्तवइं । कुमार्गनी प्रशंसाइं कीधी हंती दोष भणी हुइ इति भाव ॥ ५८ ॥

[मे.] मुग्ध लोल लोक तेहनइ रजिवा भणी अविधिनी प्रसंसा कहीइ न करिवी । किसउं कुलवधू किवारइं वेइया असतीना २० चरित्र वपाणइं^{११} ? अपि तु न वपाणइं । तिम उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

१ अवधि २ जि. मे. कयावि ३ जि धुवति ४ भोला ५ रंजवा
६ कहीइं ७ करवी ८ से.

[सो.] वीतरागनी आज्ञा जि ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] किंसा जीव जिनाज्ञा न भांजइ । किंसा भांजइ । इसी व्यक्ति करइ ।

जिणआणाभंगभयं भवसयभीआणं होइ जीवाणं ।

भवभयअभीरुआणं जिणआणाभंजणं कीडा ॥ ५९ ॥ ५

[सो.] जिण० जिन वीतरागनी आज्ञानु भंग तेहन^१ भय तेह रहइं हुइ । भवसय० जे संसार बांधिवानइं मइं करी बीहता हुइं जीव तेह रहइं हुइ । ते इसिउं जाणइं । 'वीतरागनी आज्ञा भांजीनइं रापे घणा संसारमाहि रुहइं' । जे भवभय० जे संसारना मय थिकु^२ नथी बीहता, घोरठणुं करइं तेहरइं जिन वीतरागनी० आज्ञानुं जे भाजिवउं ते क्रीडामात्र । लीलाइं भाजइं । भांजता वार काई न लगइ ॥ ५९ ॥

[जि.] भवसयभीयाण जन्मनां शत तेह हंता मीत बीहता जे जीव तेह जीवहइं जिनाज्ञानउ भंग भय छइ । जन्ममरण दुःख हंता जे बीहइ ते जीव जिनाज्ञा न भांजइ । अनइ वली जे^३ जन्ममरण हंता अमीरुअ अभीहता तेहनी कीडा रामति जिणआणा-भंजणं जिनाज्ञालोपमय जि । जे दुःख हंता न बीहइं ते जिनाज्ञा भांजइ ॥ ५९ ॥

[मे.] जिन वीतराग तेहनी आज्ञानउ भंग तेहनउ मयु केहनइं हुइ ? जे भव संसारना भय तेहनइं विपइ बीहइं । अनइ जे संसार हंता^४ बीहता नथी तेहनइं जिनआज्ञानउं भाजिवउं क्रीडामात्र । हेलाइं भांजइं ॥ ५९ ॥

[सो.] हिव कहइ छइ । मूर्खनउ^१ सिउ दोष^२ जे जाण छइ तेह अहकारि चढ्या वीतरागनी आण विराधता देखइ नही । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] जिणिइ जिनाश भजाइ ते कर्मपरवशता जीवनी कहइ ।

५ को असुआणं दोसो जं सुअसहिआण चेअणा नट्टा ।
धिद्धी कम्माण जओ जिणो वि लद्धो अलद्ध^३ न्ति ॥ ६० ॥

[सो.] को असुआणं० अश्रुत अपढ मूर्ख तेहनउ कउण दोस^४ जं सुअ० जेह भणी श्रुतसहित पाठना^५ घणी तेह^६ रहइ चेतना नाठी । जाणताइ करता ते वीतरागनी आज्ञारहित उत्सूत्र
१० प्ररूपइ । धिद्धी० पापिया^७ कर्म जि रहइ धिग पडु जेहे कर्म इम जाणइ रोखीइ । जिणो धि० जीणइ करी वीतराग देव लाधु^८ अण लाधु थाइ । उत्सूत्र बोलता परमेश्वर ओलपिउइ^९ अणओलपिउ^९ थाइ ॥ ६० ॥

[जि.] असुआणं० अश्रुत सिद्धातना अजाण तेहनउ किमु
१५ दोष^२ अपि तु न कोई । काइ^३ जं जउ श्रुतसहितनी ज्ञानवतनी चेतना नाठी, जिम वाइ हाथीयाइ उडइ जइ तउ पूर्णी उडियानउ किमु दूषण^४ जिहा पडितइ विरासीइ तिहा मूर्खनउ किमु दोष^५ जेह कर्म लगी श्रुतना जाणइ रोखीइ तेह कर्महूइ धिक्कार पडउ । किम^६ जउ जिणो धि श्रीवीतराग देव लाधुइ^७ अणलाधउ करइ । इति इसा
२० कारणतउ कर्म नंध ॥ ६० ॥

[मे.] अश्रुत अपढ तेहनउ कउण दोस^८ जउ किमइ श्रुत

१ 'मूर्खनउ' कहइ छइ 'एदलो पाठ बीगी प्रतमापी पढी गयेलो छे
२ मे अलद्धो ३ पाठना ४ सेहइ ५ अपवा पापिया ६ लाधु ७ उलपिउइ
८ अणउलिपिउ

सिद्धांत तेहनी चेतना नाठी । अथवा धिग्धिकारक कर्मइजिनइ हु ।
जेह मणी जिन वीतरागं लाधेउइ अणलाधउ । काइं ! उत्सूत्र धोलता
वीतराग अणओरुपिउ हूउ ॥ ६० ॥

[सो.] केतलाइ मूर्ख पंडितंमन्य^१ हंता सूधा धर्मना करणहार
रहइ हसइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्म हास्यस्थानक नही । इसुं कहइ ।

[मे.] केतल सूधा धर्मना करणहारनइं हसइं । ते कहइ ।
इअराण वि उवहासं तमजुत्तं भाय कुलपसूआणं ।
एस पुण कोवि अग्गी जं हासं सुद्धधम्मस्मि ॥ ६१ ॥

[सो.] इअराण० इतर अर्थ मूर्ख तेहन^२ जं हासुं^३
कीजइ, हे आत बांधव । कुलीन जे पुरुष छइ तेहनइ अयुक्तउं । कुलीन
रहइं तेइइ करिवा^४ नावइं । एस पुण० ए पुण मोइउ आगि गाढउ
बिळुउ । जं हासं० जं शुद्ध निष्कलंक धर्मना आराधक रहइं
हसीइ ॥ ६१ ॥

[जि.] हे भाय हे आतः । इअराण वि मूर्खइनउं उपहास्य^५
जे हुइ ते उपहास्य कुलप्रसूच्छइं अयुक्तउं । एतावता अकुलोत्पत्तनउं
हासउं मूर्खई न करइं । एषः पुनः कोऽपि अग्निः । आ कोई वली आगि
जउ शुद्ध निर्मलइ धर्म हासउं ॥ ६१ ॥

[मे.] इतर पामर लोक तेहनूइ हासउं कुरुना प्रसूत तेहनइं
हे बांधव । युक्तउं नही । ए कोई मोइउ आगि जे सूधा जिनधर्मनउं^६
हासउं कीजइ ॥ ६१ ॥

[सो.] गात्र मिथ्यात्वी पापीइ^१ रहइ लज्जम हित करिवः
स्वीकबइ^२ । अ वात कहइ छइ । बिहु गाहे करी ।

[जि.] अथ सत्पुरुष दुष्टईहइ^३ हित करइ । इसुं जाणावइ ।
दोसो जिणिंदवयणे संतोसो जाण मिच्छपावप्पि^४ ।
५ ताणं पि सुद्धहियथा परमहिअं दाउमिच्छंति ॥ ६२ ॥

[सो.] दोसो० जेह रहइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि वीतरागना
धर्म ऊपरि दोष^५ अनइ मिथ्यात्वि पाप ऊपरि संतोष छइ, मन तिहां
बइठूं छइ । ताणं पि० जेहनां हियां सूधां निष्कपाय निर्मल छइ ते
तेहइ^६ रहइ धर्महित देवा चांछइ । धर्मेनु लाभ करिवुं चीतवइ । ज्ञाणइ^७
१० किम्हइ एं वापडा धर्म मिलइ तू रूडउ ॥ ६२ ॥

[जि.] जाण जेहहइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि द्वेष हुइ,
वली जेहहइ मिथ्याचराद ऊपरि संतोष हुइ, एतावता जिनवचन जे न
मानइ, किं तु मिथ्याचर मानइ तेहईहइ^८ शुद्धहृदय निर्मलचित्त सत्पुरुष
परम हित देवा चांछइ ॥ ६२ ॥

१५ [मे.] जेहनइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि द्वेष हुइ, जेहनइ^९
२ मिथ्याचर ऊपरि संतोष हुइ, तीयाइनइ^{१०} सुद्धहृदय निर्मल चित्तना धणी
परम हित देवा चांछइ ॥ ६२ ॥

[जि.] अथ पूर्वोक्त अर्थ युक्तउ करी स्थापइ ।

८ अइया सरलसहावा सुअणा सन्वाथ हुंति अविअप्पा ।
१० उडुंतविसभराणं वि कुणंति करुणं दुज्जीहाणं ॥ ६३ ॥

१ पापी. २ चीनइ. ३ मिच्छवायग्नि. ४ द्वेष. ५ तेहइ ६ करिवउ.
७ एहइ. ८ मे. 'सुआया. ९ जि. मे. दइति'.

[सो.] अहवा० अथवा जे सुजन हुइं ते सविहुं उमरि सरलस्वभाव हुंता किहूँ विकल्प नाणइ । रुडा^१ नइ थिरुआइ सविहुं ऊपरि हित चीतवइ । छहुंत० जे द्विजिह साप विपना भर समूह छांडइं गरलइ जि^२ मूकइं ते^३ ऊपरि उत्तम दयाइ^४ जि करइं । जे चाड दुर्जन कुबचन धोलइं ते ऊपरि उत्तम 'ए वापडउ किमइ पुण्य ३ प्रामिसिइ ?' इसी दया जि करइं ॥ ६३ ॥

[जि.] अथवा सरलस्वभाव स्वजन सगा सर्वत्र अविकल्प विकल्परहित हुइं । जिम लोऊ आपणां लोचन ऊपरि विकल्प भेद आंतरउं कोई न करइं । तथा ते चली सर्परूप द्विजिहहूँ करुणा दया करइं । जिम श्रीगार्धनाथि सर्प ऊपरि दया कीयी ॥ ६३ ॥ १०

[मे.] अथवा सरलस्वभाव जे स्वजन ते सघले किहूँ विकल्प नाणइं । समभाव आणइं । विपना भर गरल छांडइं छइं जे द्विजिह सर्प तीहइं ऊपरि करुणा आणइं । जे चाड दुर्जन कुबोळ दोरइं तेहइ ऊपरि उत्तम चीतवइं जि 'ए वापुडउ किमही पुण्य पामिस्यइ ?' इसी जे दया करइं ॥ ६३ ॥ ७

[सो.] सम्यक्त्व गाहं दुर्लभ छइ । ए वात कहइ छइ ।

[सो.] अथ विरला केई एकहूँ सम्यक्त्व छइ । न सघलाई-हूँ । इसुं कहइ ।

[मे.] सम्यक्त्व गाढउं दुर्लभ छइ । ए वात कहइ ।

गिहवावारविमुक्ते^१ बहुमुणिलोए वि नत्थि सम्मत्तं । २०
आलंघणनिरयाणं^२ सङ्गहाणं भाय किं भणिमो ॥ ६४ ॥

१ रुडाइ. २ 'जि' नथी. ३ तेहइ. ४ दया. ५ जि. मे. गिहि.
६ जि. 'निलयाणं.

[सो.] गिरह० घर कुटुंबना व्यापार जेहे छांझ्या छइं ते घणां मुनिलोक महात्माइ माहि सम्यक्त्व नयी । जेहनइ काजकाम काई नयी तेहनां मन रोगि कष्टि^१ आवि मिथ्यात्व करिवा लहवइ । आलंबण० जे श्रावक गृहस्थ जेहनइ अनेक छोरु घेटा वेटी विवाह ५ वृद्धि व्यवसाय काजकामनां आलंबन छइं तेहनइ मिथ्यात्वनइ विपद लहवहिवांनुं अहोभ्रात^२ ! किसिउं कहीइ ? ॥ ६४ ॥

[जि.] गृहस्थव्यापार गृहप्रारंभादिक तिणि करी विमुक्त रहित एवहा बहु प्रचुर मुनिलोक तेहइमाहे सम्यक्त्व नयी । हे भाय हे भ्रातः ! आलंबननिरत श्रावकहूइं किसुं भणां ? जिहां १० सर्वसंगविनिर्मुक्त महात्माईहूइं सम्यक्त्व न हुइं तिहां श्रावकहूइं किहां हूतूं ? इति भावः ॥ ६४ ॥

[मे.] जेहे घरना व्यापार मूक्या छइं एवहा घणा जे मुनिलोक तेहनइं सम्यक्त्व नयी । ए भ्रात ! रोगिं कष्टिं पीड्या हूंता आलंबनना निलय जे श्रावक ते जउ सम्यक्त्व थका लहवहइं तिहां सिउं कहिवउं ? १५ ॥ ६४ ॥

[सो.] उत्सूत्र बोलतउ जीव संसारमाहि पडइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जीव उद्दिष्टी कि उपदेस बोलइ ।

न सयं न परं कोवा जइ जिअ उत्सुत्तभासणं विहिअं । २० ता बुद्धिसि निब्भंतं निरत्थयं तवफडाडोवं ॥ ६५ ॥

[सो.] न सयं० आपणपइं अववा अनेरइं कुणहिं^३ काई न थाइ । कोवा० कोन लगइ अहंकारि चडिउ जउ रे जीव । उत्सूत्र

શ્રીજિનવચન^૧ વિઠ્ઠલ બોલિસિ^૨ તા તડ નિઘનંતં નિશ્ચિ^૩ સંસાર-
સમુદ્રનાહિ વૂઢિસિ^૪ । કુળાહિં રલાઈસિ^૫ નહીં । જડ વિરાસડં અજાણિવા
લાઈ કોઈ ઉત્સૂત્ર બોલઈ અનઈ પછઈ જાણ્યા પૃઠિ^૬ મિચ્છા મિ
દુષ્કડ દિદ, આલોઈ તુ છૂટડં । ઇસિડ ભાવ । નિરત્થયં^૭ ઉત્સૂત્ર
બોલતા તપ ક્રિયા નિયમ સામાચારીનુ સ્ફટાટોપ આઢંવર નિરર્થક^૮
જાણિવડ । તીણઈ કરી સંસારમાહિ વૂઢતા ન રહીઈ ॥ ૬૫ ॥

[જિ.] કોઈ આપણડઈ નહી અથવા પર અનેરડ કોઈ નથી ।
રે જીવ ! જડ તડ ઉત્સૂત્રભાષણ કીધડં તા તડ પછઈ નિઘાંત
નિ.સંદેહ વૂઢિસિ । તપનડ સ્ફટાટોપ આઢંવર નિરર્થક । તું જાણઈ છડ
'તપનઈ આઢંવરિ નહી વૂઢડં' એ ફોકટ જાણિ । તિણિ કારણિ ઉત્સૂત્ર^{૧૦}
મ બોલે ॥ ૬૫ ॥

[મે.] ન આપણવડં ન પરપાહંતિ અથવા કોવ સ્ત્રી અહંકારવશિ
રે જીવ ! જડ ઉત્સૂત્રનડ ભાષણ કીધડં તડ તડં આંતિરહિત સંસાર-
સમુદ્રમાહિ વૂઢિસિ । ઉત્સૂત્ર બોલતાં તપ નિયમ ક્રિયા સામાચારી સ્ફટાટોપ
આઢંવર નિરર્થક ફોક જાણિવડ ॥ ૬૫ ॥

૧૩

[સો.] સાચા ધર્મના ધણીનઈ હિઈ મડસઈ નહી વીજડ ધર્મ ।
એ વાત કહઈ છડ ।

[જિ.] અથ જિનેન્દ્રનડં વચન હિયામાહિ ધરિવડં । ઇહું કહઈ ।
જહ^૧ જહ જિણંદવચણં^૨ સમ્મં પરિણમઈ સુહહિઅઆણં ।
તહ તહ લોઅપવાહે ધમ્મો^૩ પહિહાઈ નડચરિઅં ॥ ૬૬ ॥

^૧ શ્રીસિદ્ધાંત જિનવચન. ^૨ બોલસિદ. ^૩ નિશ્ચય. ^૪ વૂઢિસિદ. ^૫ રલાઈસ.
૬ 'પૃઠિ...ન રહીઈ' પૃથ્વો વાઠ સો.ની પહેલી પ્રતમાંથી પઢી ગયેલો છે.
તે ચીત્રીમાંથી લીધો છે. ^૭ ગાયા ૬૬ અને ૬૭ તથા તે ઉપરનો શાલાવયોધ
પણ સો.ની પહેલી પ્રતમાંથી લહિયાની વૃક્ષથી પઢી ગયેલો જણાય છે. તેથી તે ભાગ
ચીત્રી પ્રતમાંથી લીધો છે. ^૮ જિ. જિણિદં. ^૯ મે. ધમ્મં.

[सो.] जह० जिम जिम जिनेन्द्रचन श्रीसर्वज्ञनु धर्म साचउ
चोपा हीयाना घणी मनि परिणमइ तह० तिम तिम लोकना प्रवाहिनु
धर्म गुण विचार पापइ ' आपणा देव, आपणा गुरु ' इत्यादि कदाग्रह-
रूप नयानाइजिना चरित्र सरीपुं प्रतिभासइ । बाख मंडाण वि छइ ।
५ लोकरंजना मात्र जि छइ । अभ्यंतर धर्म काई नयी । यत उक्तं
श्रीउपदेशमालयां—

पढइ नरो बेरगं निविज्जिजा य बहुजणो जेण ।

पढिऊण तं तह सद्दो जालेण जलं समोअरइ ॥ (गा. ४७४)

[जि.] जिम जिम सुद्धहृदयने हृदयि जिनेन्द्रनउं वचन सम्यक्
१० प्रकारि परिणमइ वसइ तिम तिम निर्मलहृदय तणउं लोकप्रगाहि धर्म
मिथ्यात्मधर्म नटचरित्र सरीपउं पढिहाइ प्रतिभइ शोभइ । जिम
नटवानुं चरित्र फोरुट तिम लोकप्रगाहि धर्म फोरुट इसुं मानइ ॥ ६६ ॥

[मे.] जिम जिम जिनेन्द्रनां वचन सम्यग् प्रकारि परिणमई
कहिनइं सुद्ध हृदयना घणीनइं तिम तिम लोकनउ प्रवाह नयवाना
१५ चरित्र सरीपउ प्रतिभासइ । काइ ? ' ए सद्ध बाख मंडाण । लोकरंजना
मात्र, पणि आभ्यंतरि नहीं ' ॥ ६६ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मप्रमाण बोलइ ।

[मे.] बली एह जि बात कहइ ।

२० जाण जिणिंदो निवसइ सम्मं हिययग्गि सुद्धनाणेणं ।
ताण तिणं व विरायइ समिच्छधम्मो जणो सयलो ॥ ६७ ॥

[सो.] जाण० जेहनइ हीअइ साचइं जाणवईं करी सम्यग्
दृढ श्रीजिनेन्द्र वसइ, वीतरागनु धर्म जेहनइ मति साचउ बइठउ हुइ

त्राण० तेह रहइं मिथ्यात्वधर्म सहित लोक सचळउ तृणा सरिपउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ ए काई नही ॥ ६७ ॥

[जि.] जाण जेहना हियामाहै निर्मळइ ज्ञानि करी सम्यक्
प्रकारि श्रीजिनेन्द्र वंसइ त्राण तेहांहूँ समिथ्यात्वि धर्मि करी सहित
मिथ्यात्वी लोक सचळइ तिणं च तृणवत् तृण सरिपउ त्रिःसार ५
विराजति शोभइ ॥ ६७ ॥

[मे.] जेइतइ हीयइ साचइ जाणिइइ करी सूखउ वीतरागनउ
धर्म बसइ तेह मनुष्यनइ मिथ्यात्वधर्मसंयुक्त लोक सचळइ तृणा सरिपउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ जि ए काई नही ॥ ६७ ॥

[सो.] लोकनइ प्रवाहिइं^१ केतलाइं जाणइं^२ क्षुभइं । ए बात०
कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्व मापइ श्रावकप्रणउं^३ निरर्थक । इंसुं
घोलइ ।

लोअपवाहसमीरणउदंडपयंडचंडलहरीए ।

दृढसम्मत्तमहाबलरहिआ गुरुआ वि हलंति ॥ ६८ ॥ १५

[सो.] लोअपवाह० लोकनउ जे प्रवाह तेहरूपीआ
समीरण जे वायु^१ तेइनी प्रचंड गाढी लहरि करी दृढ० दृढ निश्चल
सम्यक्त्व रूपीआ आराधनउं^२ जे छइ महाबल तीणइं करी रहित
गुरुआइ हलंति डोलइं । धणा लोक काई मिथ्यात्वं^३ बोला^४ कता^५
देपी मोयइनां मन लहबहइं ॥ ६८ ॥

[जि.] दृढ सम्यक्त्वरूप महाबल तिणि करी रहित पुरुष
गुरुआ बडाइ हता हलंति डोलइं । किसइ करी ! लोकप्रवाहरूपिउ

[जि.] जे मिथ्यात्तइं करइं सम्यक्त्व वाळइ । तेह उद्दिसी कहइ ।

मिच्छत्तमायरंत वि जे' इह बंछंति शुद्धजिनधम्मं ।
ते घत्था वि जरेणं भुत्तुं इच्छंति खीराई' ॥ ७१ ॥

५ [सो.] मिच्छत्त० मिथ्यात्त्व कर्त्तव्य करताइ हुंता जे जीव शुद्ध धर्म वाळइ । जाणइं 'अग्हे सूधउ धर्म करूं ।' ते घत्था वि० ते जाणे ज्वरि ग्रस्याइ हुंता खीर खाड खावा वाळइ । ज्वर सरिपू मिथ्यात्त्व खीर खडे सरिखउ जिनधर्म । जिम ज्वरि छतइ खीर खंडादिक खाधा हुंता गुण न करइ, साम्हु अगुण करइ तिम मिथ्यात्त्वइ १० छतइ जिनधर्म गुणकारिउ न हुइं । सामहा विराधक थाइं ॥ ७१ ॥

[जि.] ये श्रावक मिथ्यात्त आचरतई हंतउ शुद्ध जिनधर्म इह ससारमाहे वाळइ ते घत्था वि जरेणं ते श्रावक ज्वरिइं ग्रस्या हुंता खीराई खीर खाड घृत भुत्तुं जीमिवा भणी वाळइ । जिम ज्वरिया पुरुषहइं घृतादिकनउं जीमवउं विपप्राय हुइ तिम मिथ्यात्त्व १५ ग्रस्या हता सम्यक्त्व धरइं तउ सामुहउ अतिचार दोष पामइं । तिणि 'कारणि सर्वथा मिथ्यात्त्व मेल्ही सम्यक्त्व पालिवउं ॥ ७१ ॥

[मे.] मिथ्यात्त्व आचरता हंता केईएक जीव सूधउ जिनधर्म वाळइ । ते जाणे ज्वरि ग्रस्या हता खीर खाड घी प्रमुख भोजन जिमिवउ वाळइं ॥ ७१ ॥

२० [सो.] केतलाइ मिथ्यात्त्व करताइं कहइं 'अग्हे अमुका गुरुना श्रावक ।' तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अय सुगुरु आश्री कहइ ।

१ मे के २ जि मे भुते ३ मे. खीराई ४ शुद्ध

जह' केइ' सुकुलबहुणो सीलं मयलिति' लिति' कुलनामं ।
मिच्छत्तमायरंतं वि वहंति तह सुगुरुकेरत्तं ॥ ७२ ॥

[सो.] जिम कोएक उत्तम कुलवधू हुइ । सील' आपणउं मइलुं' करइ विराधइ अनइ नाम कुलनउं लिइं । आपणइ कलंकिइं करी कुलहूइं कलंक आपइं, ' अम्हे अमुका कुलनी । ' मिच्छत्त० तिम ५. केतलाइ मिथ्यात्त्व करता' हुंता कहइ, ' अम्हे अमुका सद्गुरुना थावक शिष्य । ' ते आपणइं दोषिइं गुरु रहइं दोष आणइं । इसिउ भाव ॥ ७२ ॥

[जि.] जह केवि जिम केइ सुकुलबहुणो सुकुलि ऊपनी वधू स्त्री आपणउं सील मइलउं करइ सील भांजइं अनइ १० अनेरइ माणसि पूछीतां हंती आपणा कुलनउं नाम लिइं । ' अम्हे मोटा कुलनी ' इसुं कहइ । तह तिणि दृष्टांति करी केइएक मिथ्यात्त्व समाचारताइ हंता सुगुरुकेरत्तं सुगुरुना केडाइतपणउं वहइं । ' अम्हे अमुका सुगुरु अनई केइइ ' इसुं कहता आपणा सुगुरु पूर्वज लावइं ॥ ७२ ॥

१५

[मे.] जिम केइएक भला कुलनी वधू सील आपणउं मइलउं करइं अनइ नाम कुलनउं लिइं, ' अम्हे अमुकानी कुलवधू ' तिम जीव मिथ्यात्त्व आचरतउ हंतउ कहइ, ' अम्हे अमुका सुगुरुना थावक । ' आपणइ दोषिं गुरुनइं दोष आणइं ॥ ७२ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

१०

[जि.] अथ कुत्तित थावक उद्दिशी बोलइ ।

१ मे. जइ. २ जि. मे. केवि. ३ जि. मे. मइलुंति. ४ जि. लंति. ५ मे. मिच्छित्त. ६ सीली. ७ मइलउं. ८ आणइ. ९ करताइ.

ते चोर अन्यायी पापीनउ संसर्ग मेलहीनइ आपणपइं जि चोरी करइ ।
पापीया जे मिथ्यात्वीनू ससर्ग न करइ, पुण^१ मिथ्यात्त्व करइ ते जाणे
चोरनी सगति न करइं, पुण आपणपइं जि चोरी करइं छइं ॥ ७५ ॥

[जि.] अजाण जेहानउ सगई अहित बिरुयाकारण हुइ तेसिं
५ तेहना अहितकारकना उपदिम्या जे पुरुष धर्म करइं ते पुरुष पावा
पापिष्ट हूता चोरनउ ससर्ग मेलही आपहणी चोरी करइ ॥ ७५ ॥

[मे.] जेहनउ ससर्गइ अहितकारीउ हुइ अनइ तेहना माप्या
धर्म जे करइं ते केवहा जाणिवा^२ चोरनउ संसर्ग मूकीनइ आपणइ
डीलि पापि चोरी करइं । ते एवहा जाणिमा ॥ ७५ ॥

१० जत्थ पसुमहिंसलकरा पव्वे होमंति^१ पावनवमीए ।
पूअंति तंपि सइडा हा हीला वीयरायस्स ॥ ७६ ॥

[सो.] जीणइं पर्वि आसो चैत्रनी पापमय महानउमिइं पशु
बोकडा भइसाना लक्ष होमइं मिथ्यात्वी राजादिक । पूअंति० केतलाइ
थावकइ हुई ते पर्न पूजइं मानइं । गोत्रजपूजनादिक करइं । ते पर्वना
१५ करवावणहार ब्राह्मणादिक रहइं पुण पूजइं । दानादिक दिइ । हा
हीला० अहो ! केरडी ए हीला अवज्ञा आशातना वीतरागहूइं । एक
जीउदयामूल वीतरागनू^२ धर्म आराधीइ अनइ परइं महाहिंसामय पर्न
मानीइं । ए^३ आज्ञालोप भणी अवज्ञाइ^४ कही ॥ ७६ ॥

[जि.] जत्थ जिणि पर्वि पापनवमीनइ दिवसि सामान्य
२० देहाडीनइ दिनि पशु छाला महिसु भइंसा तेहना लक्ष हम्मंनि होमीइं
विणासीइं । तिणि दिहाडइ थावक अइ पूजइ तउ श्रीवीतरागनी ही

१ 'पुण मिथ्यात्त्व' न करइ' एग्लो पाठ सो नी धीवी प्रतनाधी परी
गयेगे हे २ जि मे हम्मंनि ३ वीतरागाउ ४ 'ए' नदी ५ अवज्ञा

खेदे हीला । जे श्रावक श्रीवीतरागदेवनइं मानइं अनइं मिथ्यात्व पुण
साचवइं ते श्रावक श्रीवीतरागनी अवहेला करइं । तिणि कारणि ते
श्रावक केई अजाण जाणिवा ॥ ७६ ॥

[मे.] जिहां आसोजी चैत्री पापनवेगोइं पशु छला महिस
मइंसा तेहना लक्ष लाप हणीइं अनइं तीणइं दिहाडइ श्रावक हुइनइ १
गोत्रजनी पूजा करइ तउ ह । इसइ खेदि तीण वीतरागनी हीला
कीची । परमेश्वर अवहेल्या ॥ ७६ ॥

जो गिहकुंडुंवसामी संतो मिच्छत्तरोवणं कुणइ ।
तेण सयलो वि वंसो पक्खित्तो भवसमुद्धम्मि ॥ ७७ ॥

[सो.] जे कुटुंबनायक^१ मूलगउ हुई काई मिथ्यात्वनउ बोळ^२
घरि रोपइं थापइ । पाछिलाइ संतानीआ सघला तेहना थाप्या भणी
मूकी न सकइं । तेण तीणइं आपणउ सघलुइ केडिलु वंस संसार-
समुद्रमाहि घातिउ पाज्या^४ भणी ॥ ७७ ॥

[जि.] जे गृहकुटुंबनउ स्वामी धणी संतो हंतउ मिथ्यात्व-
रोपण करइ । तेण तिणि गृहकुटुंबस्वामीइं सयलो वि सघलउइ वंस^५
भव संसार तेहरूपिउ समुद्र तेहमाहे पक्खित्तो प्रक्षिपउ घालिउ ॥ ७७ ॥

[मे.] जे पुरुष गृहस्थ कुटुंबनउ स्वामी होईनइ आपणा
संतानीयानइं मिथ्यात्वनउ आरोपण करइं तीणइं सघलुइ वंसु संसार-
समुद्रमाहि प्रक्षेपिउ घातिउ ॥ ७७ ॥

कुंडचउत्थी नवमी वारसी पिंडवाणपमुहाइं ।
मिच्छत्तभावगाइं कुणांति तेसिं न सम्मत्तं ॥ ७८ ॥

[सो.] कुंडचउत्थी० विणायगचउत्थि महानउमि वत्सगारसि
 बीजाइं पर्व सीअलसत्तमि द्रोअष्टमि शिवरत्ति नागपंचमि काजलीत्रीज
 आमलीइग्यारसि अविलोअपाचमि१ अमास षष्ठीजागरण नवसती प्रितर-
 पिंडवान नवोदकि२ पीपल-जलदान३ अमावस४ अमाई-भोजनप्रमुख
 ५ मिच्छत्त० अनेक एहवा५ मिथ्यात्त्वपोषक पर्व करइ करावइ ।
 तेसिं तेहहूइं इसिउ जाणिवउं । सम्यक्त्व नथी ॥ ७८ ॥

[जि.] जे श्रावक कुंडचतुर्थी महानवमी अनइ बारसि तेहना
 पिंडदानप्रमुख मिथ्यात्त्वधर्मेना भावक पोषक मिथ्यात्त्व करइं तेसिं
 तेहा श्रावकहूइं सम्यक्त्व नहीं । लगारइ मिथ्यात्त्वनउ लवलेश करइ सु
 १० भजाण इति भाव ॥ ७८ ॥

[मे.] कुंडचउत्थि कहता विणाइगचतुर्थी महणिमनीं नवमी
 तत्सवारसि सीयलसप्तमी द्रोअष्टमी शिवरात्रि नागपंचमी काजलीत्रीज
 आमलीइग्यारसि अविलोआपंचमी अमास षष्ठीजागरण प्रमुखे पिंडदान-
 प्रमुख जे मिथ्यात्त्वनइ भावक उपजावणहार जे करइ तेहनइ सम्यक्त्व
 १५ नही ॥ ७८ ॥

[सो.] केतलाइ उत्तम आपणउं कुटुब मिथ्यात्त्वतउ कावइ ।
 ए वात कहइ छइ ।

[मे.] अथ नाणनी वात कहइ ।

जह अइकुलम्मि खुत्तं सगडं कडुंति केवि धुरधवला१ ।
 २० तह मिच्छाओ कुडंबं अह विरला केवि कडुंति ॥ ७९ ॥

[सो.] जिम फादमना गाढा कल्माहि गाढउं खूतउं हुइ ते

केतलाइ धोरी धवल मूलगा वृषभ तेह जि काढइ । धीजे वृषभे न काढइ ।
तह० तिम मिथ्यात्वरूपिआ कादममाहि कलिउं आपण' कुटुंब
विरला० के एक समर्थ उत्तम उपाइं करी काढइ । मिथ्यात्त्व छंटावी
साचइ धर्मि लगाडइं ॥ ७९ ॥

[जि.] जिम केईएक धवल धोरी मूलगा सबलबल अतिकर्मना ५
कलणमाहे खुत्तं खूतउं हंतउं सगड गाडउं काढइ तह तिम इह
संसारमाहि विरला केईएक पुरुष मिच्छाओ मिथ्यात्त्व हंतउं कुटुंब-
परिवार काढइ । साचइ जिनधर्म लगाडइं ॥ ७९ ॥

[मे.] जिम अतिकलण कादममाहि खूतउं गाडउं केईएक धोरी
वृषभ हुइं तेही जि काढी सकइं, सामान्य वृषभ काढी न सकइं तिम१०
मिथ्यात्वरूपीया कलणमाहे कुटुंब पूतउं थकउं इहां विरला कोईएक
काढइ ॥ ७९ ॥

[सो.] केतलाएक वीतराग सर्वज्ञ सर्वज्ञदेवने लक्षणे' सहितइ
न ओल्लइ' । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ श्रीसर्वज्ञदेवनी अप्राप्तिकारण कहइ । १५
जह बदलेण सूरं महियलपयडं पि नेय पिच्छंति ।
मिच्छतस्स' य उदए तहेव न निअंति जिणदेवं ॥ ८० ॥

[सो.] जिम वादलि आडइ छतइ पृथ्वीमंडलमाहि प्रकट'
सूर्य न देखीइ तिम मिथ्यात्वरूपिइ' वादलि आडइ छतइ जिनदेव
श्रीसर्वज्ञदेव विश्वमाहि प्रकट प्रमाणइ छतु न निअंति न देपइं ॥ ८० ॥२०

[जि.] जह जिम वादलिइ करी महियलपयडं पि
जगत्रयहुइं प्रत्यक्षइं हंतउं सूर सूर्य नेय पिच्छंति न देपइं तहेव

१ आपणुं. २ लागइं. ३ लक्षण ए. ४ डलपइं. ५ मिच्छित्तस्स. ६ प्रकटइ.
७ मिथ्यात्वनइ वदया मिथ्यास्वरूपिइ.

जे ब्रह्मचारी विषयनिवृत्त^१ हुइ, जे^२ आपणी कीर्ति न वांछइ, जे दृढ सम्यक्त्वना धणी हुइं, जे दुःखिइ आवइ^३ कातर न हुइं, एहा दृढ धर्मना धणीहूइं ए वेश्यादिक सघलाइ दूरि जाइं । आपणु लाग काई देखइं नहीं । एह भणी तेहहूइं उचाटइं पुण काई न करइं । साम्हा प्रसन्न थाइं ॥ ८२ ॥

[जि.] वेश्या तणा, बंदी भाट तणा, माहण ब्राह्मण तणा, झुंव तणा, यक्षभूतादिक तणा, भक्ता भक्तिकरणहारइ जि पुरुष भक्त्वट्टाणं भक्ष्यस्थानक । एतलइ जे वेश्यादिकहूइं भक्ति करइं तेह जि भक्तिकरणहारहूइं देणहारहूइं वेश्यादिक पाइं । विरयाणं निरत^४ हुंता अणमानता पुरुष हुंता दूर वेगला जाइं नासइं । विरयाणमित्यत्र पंचम्यर्थे षष्ठी प्राकृतत्वात् ॥ ८२ ॥

[मे.] वेश्या बंदी भाट ब्राह्मण झुंव यक्ष सेप थाकता गौत्रज पितर प्रमुख ऊपरि जे भक्ता हुइं, बलि बाकुलि लापसीइं करी भक्ति करइं एतला भक्तिना करणहारजिनइ खाइं । वरसि वरसि ते^५ पांछा फरइ । अनइ ईया हूतां जे विरता छइ ते हूतां वेश्यादिक दूरि जाइं । तेहनइ काई पाइउं करी न सकइं ॥ ८२ ॥

[सो.] अकुलीन धर्म करइं ते आश्चर्य । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ केई एकलधर्मी जीउगउं स्वरूप प्ररूपइ ।

सुद्धे मग्गे जाया सुद्धेण गच्छंति सुद्धमग्गम्मि ।

जे पुण अमग्गजाया मग्गे गच्छंति तं सुद्धं ॥ ८३ ॥

[सो.] सुद्धे^६ जे शुद्धि मार्गि उत्तम सुधावरुणइ सुलि जाया

१ 'निवृत्ति. २ 'जे आपणो.....धणी हुइ' एहो पाठ सो. नी बीबी प्रगमांकी पदी गयो छे. ३ आदि.

ते सूषा मार्ग खरा धर्मनइ विपइ सुखिइ चालइ । तेहनइ धर्मनु मार्ग
कुलक्रमिइ जि आगइ चालिउ आवइ छइ । एह भणी तेहइ धर्म करतां
काई दोहिलुं नही । जे पुण० पणि जे अमार्गि जाया विरुद्ध^१ अधर्म^२
कुलि उपना तेहइ कैतल जे मार्गि चालइ धर्म करइ तेहनइ कुलक्रमागत
धर्म न हुइ । ते जं धर्म करइ तं सुजं ते आश्चर्य ॥ ८३ ॥ ५

[जि.] सुद्धइ निर्मलइ मार्गि जात उपना द्विजात जे हुइ ते
सुखिइ समाधिइ भली परिइ सुद्धइ निःपाप मार्गि गच्छंति चालइ ते
आश्चर्य नही । भला अनइ भलइ मार्गि हींइइ । जिम रोहणाचलि
रत्ननउं आश्चर्य नही । जिम संकाइ सोना होवानउं आश्चर्य नही । पुण
जे अमार्गजात त्रिजातइ हुइ ते मार्गि मार्गि जइ चालइ तउ ते आश्चर्य ।^३
जिम उकरडी माहे रत्न उपनउं हंतउं आश्चर्य भणी हुइ ॥ ८३ ॥

[मे.] जे सूषइ मार्गि थावकनइ कुलि उपना सुखिइ समाधिं
सूषा मार्ग खरा धर्मनइ विपइ चालइ । पणि जे अमार्गि अधम कुलि
जाया अनइ जे धर्ममार्गि चालइ ते आश्चर्य कजतिग ॥ ८३ ॥

[सो.] धर्म करतां काई लगाइ विघ्न उपजइ । अजाण लोक^४
ते लेई धर्म रहइ लगाइइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ पापिष्ठ मिथ्यात्वीनउं त्वरूप कहइ छइ ।

मिच्छत्तसेवगाणं बिग्धसयाइं पि^१ विंति नो पावा ।
बिग्धलचम्मि वि पडिए दढधम्माणं पणचंति ॥ ८४ ॥

[सो.] मिथ्यात्त्वना करन्हारनइ^२ अनेराइं संसारनां काज-^३
व्यवसाय विवाहादिक करतां विघ्न अंतराय दुःख उपसर्गनां सइं पडइं ।

१ विरुद्ध. २ अधर्म. ३ विवेंति, मे. पि वंति. ४ करण्डारनइं.

तेउ पापी लोक ते बोलइं नही । विग्घलवम्मि० अनइ जे दृढ धर्म
 खरा धर्मना कर्त्तव्य करइ छई तेहहूईं केती वारइं विघ्नलव्लेश मात्र
 थोहूँअइ अंतराय दुख पडइ तउ मूर्ख लोक नाचइ, 'एहहूँ धर्म
 करता आम हूँ ।' इसिउं न जाणइ, 'निश्चिइ धर्म करतां रुईं जि
 5 हुइ ।' धर्मइं विघ्न विलइ जाइं जिम आगि पाणी करी उल्हाइ जि ।
 पुण मापु जाणिवुं । जु थोडउ अगारमात्र आगि हुइ तु चल्हइ मात्रि
 पाणीइं ओल्हाइं । पणि दवानल ज्वलतउ हुइ तउ थोडइं पाणी कईं
 नही । जु मेघ वरिसइ घणउं पाणी पडइ तउ ओल्हाइ । तिम थोडउ
 पाछिला भवतुं पापकर्म थोडिइ धर्मइ विलइ जाइ । पुण कर्म घणउ हुइ
 10 अनइ धर्म थोडउ हुइ तु किम तीणइं धर्मइं घणउं कर्म विलइ जाइ ?
 पुण एक निश्चय जि जाणिवु । जं धर्मि करी पाप विलइ जाइ जि ।
 जिम सूर्य थिरउं अधारा नासइ जि । ज धर्म करताइं विघ्न नथी टल्ता
 ते थोडा धर्मनुं कारण । एक मूर्ख अजाणपणइं 'धर्मनइ दोपिइं' इसिउं
 कहइ, 'अम्हारइ बुलि ए धर्म सहइ नही ।' अनइ पापीहूँ घणाइं
 15 दुख पडइं पणि बोलइं नही ॥ ८४ ॥

[जि.] पावा पापिष्ट पुरुष मिथ्यात्त्वसेवकहाहूँ विघ्न उपद्रव
 तेहना शतई पड्या नो विंति न बोलइं । पुण दृढ धर्म निश्चल
 धर्मवंतहूँ विघ्ननइ लग्लेशिइ पडिइ हंतइ पणचंति प्रनृत्यति ॥ ८४ ॥

[मे.] मिथ्याचरना सेमणहारनइ विघ्ननो सइं ऊपजइं पणि ते
 20 पापीइं मन नाणइ जि 'अम्हनइ मिथ्यात्त सेमता विघ्न उपना ।' अनइ
 जे दृढधर्म खरउ धर्म करइ तेहनइ विघ्ननउ एउ मात्र उपनइं पापी लोक
 पचारइ ॥ ८४ ॥

[सो.] धर्म सहित दुःखक रूडउं । मिथ्यात्वसहित सुखइ विरूडं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वधारकनी दृष्टाई त्रिहुं गाथा करी बोलइ ।
सम्मत्तसंजुआणं विग्घं पि हु होइ उच्छवसरिच्छं^१ ।
परमुच्छवं^२ पि मिच्छत्तसंजुअं अइमहाविग्घं ॥ ८५ ॥ ५

[सो.] सम्मत्त० जे सम्यक्त्वदं^३ करी सहित छदं, खरउ धर्म आराधइ छइ तेहहइं केती वारइं विघ्न दुःख पडइं ते दुःख उत्सव सरीपुं हुइ । ते तीणदं दुःखिदं करी पाछिला भवनां पापकर्म क्षपीनइ खरा धर्मनइ प्रसादिइं आगलि मनुष्यनां देवलोकनां सुख प्रागइं । तेह भणी उत्सव समान । परमुच्छवं पि० मिथ्यात्वि०^४ करी जे सहित छइं तेहरइं^५ केतीवारइं परम उत्सव हुइ । राज्य ऋद्धि लक्ष्मी भोगसुख प्रागइं । तेहइ अतिमहाविघ्न जाणिवुं^६ । तेह^७ ऋद्धिनइं प्रमाणि ते मिथ्यात्व आरंभ पाप करी आगलि नरकतिर्यचादिक दुर्गतिइं जाइं । संसारमाहि रुलइं । तेह भणी तेहनु उत्सव महाविघ्न समान कहिइ ॥ ८५ ॥ १५

[जि.] सम्यक्त्वसंयुक्त पुरुषहइं विघ्नइ हु निश्चइ उत्सव-सदृश महोत्सव सरीपउं हुइ । परमुच्छवम्मि प्रकृष्ट महोत्सवमाहे मिथ्यात्वसंयुक्त हंतउ अइमहाविग्घं अतिमहाविघ्न हुइ । एतलइ सम्यक्त्वधारकहइं सम्यक्त्वइ जु तत्त्व । माया काई नही ॥ ८५ ॥

[मे.] सम्यक्त्वइं करी जे सहित तेहनइं किवारइं विघ्न^{२०} ऊपजइ तउ उत्सव करी मानइं । काईं कहइ ? ‘भवांतरि कर्म क्षय गयां बली नही आवइ ।’ तेह भणी उत्सव समान मानइं । धली जे

१ मे. उत्सव. २ जि. परमुच्छवम्मि, मे. परमुत्सवं. ३ सम्यक्त्वइं. ४ तेह रदइं. ५ जाणिवउं. ६ ‘तेह’ नही.

મિથ્યાત્વ કરી સહિત છડે તેહનં પરમ ઉત્સવહ અતિવિગ્ન કરી માનિવા । કાંઈ ? તીહા ઉત્સવે મિથ્યાત્વનાં કારણ ઘણાં હુઈ । અનહ તે મિથ્યાત્વનહ પ્રમાણિ નરગિ જાઈ । તેહ મળી ઉત્સવ વિગ્ન સમાન ગિળીઈ ॥ ૮૭ ॥

૫ [સો.] જેહહૂઈ ધર્મની દબાઈ હુઈ તેહહૂઈ દેવહ પ્રણામ કરઈ ।
 ૧ એ વાત કહઈ છડે ।

ઈંદો વિ તાણ પળમહ હીલંતો નિયયરિદ્ધિવિત્થારં ।
 મરણંતે વિ હુ પત્તે સમ્મત્તં જે ન છડંતિ ॥ ૮૬ ॥

[સો.] ઇંદ્ર તેહહૂઈ પ્રણામ કરહ । હીલંતો^૧ આપણી દેવની
 ૨ રાજ્યઋદ્ધિના^૨ વિસ્તાર નિંદતહ હૂંતહ^૩ । જાણહ એ ઋદ્ધિ^૪ કાંઈ નહીં ।
 ૩ રૂપી^૫ ઋદ્ધિઈં મોટપણ કાંઈ નહીં । મરણંતે વિ^૬ મરણાંતિહ પહુતહ
 ૪ જે ગાઢહ સંકટિ પડિઈ^૭ આપણહ સમ્યક્ત્વ ન છાંડહ, મિથ્યાત્વ ન
 ૫ કરઈ તેહહૂઈ ઇંદ્રાદિક દેવહ નમસ્કરઈ ॥ ૮૬ ॥

[જિ.] નિયયરિદ્ધિવિત્થારં આપણી લક્ષ્મીનહ વિસ્તાર
 ૧ હીલતહ નિંદતહ^૨ હૂંતહ ઇંદ્ર તેહાં સમ્યક્ત્વધારક પુરુષહૂઈ પ્રણમહ ।
 ૨ તેહા કેહાંહૂઈ ? મરણાંતે પામિહ હૂંતહ જે સમ્યક્ત્વ હુ નિશ્ચઈં ન
 ૩ છાંડઈં । તાણેત્યત્ર દ્વિતીયાર્થે પ્રાકૃતત્વાત્ ॥ ૮૬ ॥

[મે.] ઇંદ્રહ તીંહાં પુરુષાંનહ પ્રણામુ કરહ, આપણી રિદ્ધિનહ
 ૧ વિસ્તાર અરહેલતહ હૂંતહ । પણ તે જીવ કેવહા છડે ? જે મરણાંતિ
 ૨ સમ્યક્ત્વ છાંડઈં નહીં ॥ ૮૬ ॥

[સો.] યલી એહ જિ વાત કહઈ છડે ।

छट्ठंति निययजीअं तणं' व सुखत्थिणो न' उण सम्मं ।
लब्भइ पुणो वि जीअं सम्मत्तं हारिअं कुत्तो' ॥ ८७ ॥

[सो.] छट्ठंति० जे जीव मोक्षार्थी आसत्तसिद्धि क हुइं ते
तृणनी परि आपणउं जीवितव्य छांडइं । दुःखि पडइं मरण आंगमइं, पुण
सम्यक्त्व न छांडइं । मिथ्यात्त्व न करइं । लब्भइ० इतिउं जाणइं । १
ए जीवितव्य अनंते भवे वली वली लाभइं, पुण सम्मत्तं० ए
सम्यक्त्व जु हारिउं नीगमिउं तु वली किहां लाभइ ? अनंते भवे
दुर्लभ थाइ ॥ ८७ ॥

[जि.] मोक्षार्थी पुरुष निययजीअं निजक जीवित आपणउं
जीवितव्य तृणवत् तृणनी परि छांडइं, पुण सम्यक्त्व न छांडइ । किंसा^{१०}
भणी ? पुनरपि वलीइ जीवितव्य लाभइ, पुण सम्यक्त्व हारिउं
नीगमिउं हंतउं कत्तो किहां हंतउं लाभइ ? अपि तु न लाभइं ।
सम्यक्त्व महादुःखाप मोक्षदायक छइ । तिणि कारणि सम्यक्त्वनी दृढाई
धरइ ॥ ८७ ॥

[मे.] मोक्षार्थी जीव तृणनी परिइं आपणउं जीवितव्य छांडइ ।^{११}
कष्टि पडिइं मरण आंगी गमइं, पणि सम्यक्त्व न छांडइं । कांइं ? वली
जीवितव्य लाभइ, पणि सम्यक्त्व हारिउं वली किहां पांमीइ ? ॥ ८७ ॥

[सो.] ए सम्यक्त्वइ जि धन कहीइ । बीजुं वाछ धन ते
कांई धन नही । ए वात्त कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वइइं महाबहुमूल्यपणउं कहइ ।

20

१ जि. मे. तिण. २ जि. नि. ३ जि. मे. कत्तो. ४ जाणिइं,

ગયવિહવા^૧ વિ સવિહવા^૨ સહિઆ સમ્મત્તરયણરાણં ।
સમ્મત્તરયણરહિઆ સંતે વિ ધણે દરિદ્ધ ત્તિ^૩ ॥ ૮૮ ॥

[સો.] ગયવિહવા^૦ ગતવિભવ લક્ષ્મીરહિત દાલિદ્ધી^૪ છતા તેહ સવિહવા સદ્રવ્ય સલક્ષ્મીવંત^૫ જાણિવા, જે શ્રીસમ્યક્ત્વ-
૫ રૂપિં રત્નરાજિ મહારત્તિ અમૂલ્યક રત્તિ કરી સહિત હુઈ, સ્વરૂં સમ્યક્ત્વ પાલઈ । સમ્મત્ત^૦ જે સમ્યક્ત્વરૂપિં રત્તિ કરી રહિત છઈ, જેહનઈ હીયઈ સમ્યક્ત્વ નથી, મિથ્યાત્વીઈ જિ છઈ સંતે વિ^૦ તે લક્ષ્મી^૬ ધણીઈ છતી દાલિદ્ધી^૭ જિ^૮ જાણિવા^૯ । દાલિદ્ધીઈ જુ સમ્યક્ત્વ પાલઈ તડ આવતઈ ભવિ ઇન્દ્રાદિક^{૧૦} મહર્દિક દેવાદિકપદવી પ્રામઈ ।
૧૦ એનઈ ચક્રવર્ત્યાદિક મહર્દિક જુ મિથ્યાત્વી હુઈ તુ આવતઈ ભવિ નરકતિર્યંચાદિક હીનગતિઈ ગ્યડ હૂંતડ દુઃખીડ થાઈ, મહાદાલિદ્ધી^{૧૧} થાઈ । ઇસિડ ભાવ । પહ જ મળી ઇમ કહિડં શ્રીહેમાચાર્ય—

જિનધર્મધિનિર્મુક્તો મા ભૂવં ચક્રવર્ત્યપિ ।

સ્વાચ્છેદોઽપિ દરિદ્રોઽપિ જિનધર્માધિવાસિતઃ ॥

૧૫ [જિ.] ગતવિભવઈ નિર્દ્વ્યઈ હૂંતા સવિભવ સદ્રવ્ય હુઈ, જે સમ્યક્ત્વરત્નરાજ તિણિ કરી સહિત હુઈ । એતાવતા જે પુરુષ સમ્યક્ત્વ-
રૂપિં રત્નરાજ ચિન્તામણિ ધરઈ તે પુરુષ નિર્દ્વ્યઈ સદ્રવ્ય હુઈ એનઈ જે સમ્યક્ત્વ રત્ન તિણિ કરી રહિત હુઈ તે પુરુષ સંતે વિ ધણે છતઈ ધનિ દરિદ્રી કહીઈ । તિણિ કારણિ સમ્યક્ત્વ મોટડં રત્ન ॥ ૮૮ ॥

૨૦ [મે.] તે પુરુષ નિર્દ્વનડ થકા ધનવંત જાણિવા જે સમ્યક્ત્વ-
રૂપીઈ રત્નરાજિઈ સહિત હુઈ । એનઈ જે સમ્યક્ત્વરત્ન તિણિ કરી

૧ ગયવિહવા ૨ જિ. નવિહવા ૩ દરિદ્ધ ત્તિ. ૪ દાલિદ્ધી ૫ સમ્યક્ત્વ લક્ષ્મીવંત. ૬ લક્ષ્મી ૭ દાલિદ્ધી. ૮ 'જિ' નથી. ૯ જાણિવી. ૧૦ 'ઇન્દ્રાદિક મહર્દિક...આવતઈ ભવિ' એટલે પાઠ ધીજી પ્રતમાંથી પઠી ગયેલો છે. ૧૧ મહા-
દાલિદ્ધી.

रहित धनि करी सहितइ हूँता ति दालिद्रीइ जि जाणिवा । कांइ ?
मिथ्यात्वनइ प्रमाणि संसारमाहि रुलिस्यइ ॥ ८८ ॥

[सो.] जिनधर्मना जाण लक्ष्मीइ पाहि धर्म अधिकउ देखइ ।
ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ श्रीवीतरागनी पूजा साची बणेवइ । ३
जिणपूअणपत्थावे जइ को' सइढाण देइ धणकोडिं ।
मुत्तूण तं असारं सारं विरयंति जिणपूअं ॥ ८९ ॥

[सो.] जिणपूअण० गाढा धर्मना जाण थावकहूँ चउमास
पजूसणादिक पर्वि आविइ जिन वीतरागनी पूजा स्नात्र षडिकमण
पोसहादिकनइ प्रस्तावि अवसरि जइ को धन द्रव्यनी कोटि दिइ, इम०
कइइ 'ए मूकीनइ अमकइ धानकि आवि, अमुकउं व्यवसायादिक
काज करी तूहूँ लक्ष्मीनी कोडिनउ लभ हुस्यइ ।' मुत्तूण० तउ ते
जाण थावक ते द्रव्य असार जाणता मूकीनइ सार जिनपूजाइ जि
करइ । जिनधर्मइ जि आराधइ । इसिउं जाणइ 'ईणं द्रव्यइ एकइ
भव सुखिया धइसिइ । अथवा नहीं थईइ' । पुण वीतरागनी पूजाइ १५
जिनधर्म आराधतां निश्चइ आगलि अनंत मुख लभिसिइ जि ' ॥ ८९ ॥

[जि.] जइ कोईएक जिनपूजननइ प्रस्तावि श्रीवीतरागदेव-
पूजानी वेलाइं थावकहूँ धननी कोटि दिइ, तं असारं निसार ते
धननी कोडि मेल्ही सार प्रधान अनंती धननी कोटि देणहारि जिनपूजा
विरचइ करइ ॥ ८९ ॥ १०

[मे.] जिन वीतरागनी पूजानइ अधिकारि जे कोइ थावकनइ
धननी कोटि दिइ अनेक लभ दिपाडइ, पणि ते थावक असार धन

सूकीनइ सार प्रधान एकइ जि जिननी पूजा करइ । काई ? धन लगी एकइ जि भवनां सुख हुइ । अनइ जिनपूजा लगी अनंतां सुख पांमीइ । ए भावु जाणिवउ ॥ ८९ ॥

[सो.] वीतरागनी पूजा^१ साचइं भाविइं^२ जि^३ कीजती गुणहेतु^४ हुइ । ईम्हइं न हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनपूजानउ गुण कहइ ।

तित्थयराणं पूआ सम्मत्तगुणाण कारणं भणिआ ।
सा वि य मिच्छत्तयरी जिणसमए देसिअ अपूआ ॥ ९० ॥

[सो.] तित्थयराणं० तीर्थकरदेवनी पूजा साचा परमेश्वरना गुण जाणी परमतत्त्व भणी देपतउ, इहलोक-परलोकनां फल अण-वांछतउ,^५ कर्मक्षयजिनी बुद्धिइं एकाग्रचित्तिइं करइ तउ सम्यक्त्वनउं करण^६ थाइं । सम्यक्त्व निर्मल करइ अनइ अनंत सुखहेतु हुइ । सा वि य० अनइ तेह जि वीतरागनी पूजा, 'परमेश्वर ! तुं मुझहूईं साजउ करिजे । अथवा ऋद्धि पुत्रादिक^७ संतानादिक देजे । एतलाएक १५द्रव्यनी पूजा बुझहूईं करिसु ।' जं^८ जिणवर इम मानी हंटी करइ । जे पूजा जिनशासनि मिथ्यात्त्वनी करणहार कहीइ ते देवगत मिथ्यात्त्व कहीइ ॥ ९० ॥

[जि.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनउ कारणरूप भणी जिम जिम जिनपूजा कीजइ तिम तिम सम्यक्त्वना गुण उपजावइ । सा चि य ते जिनपूजाइ जिणसमए श्रीजिनशासनि मिथ्यात्त्वमहित हंती अपूजा देसिअ पही । जइ जिनपूजा मिथ्यात्त्वसहित करइ तउ

१ पूजाउ. २ भावि. ३ 'जि' नदी. ४ गुणहेतु. ५ अन्तापिण. ६ कारण. ७ पुत्रगणानादिक. ८ 'जे जिणवर' नदी ९ ते.

कीधीइ अणकीपी, जेह भणी सम्यक्त्वगुण न ऊपजावइ । मिथ्यात्त्व-
सहितपणातउ जिहां जिहां मिथ्यात्त्व तिहां तिहां सम्यक्त्व नही,
जिम संगमादेवमाहे । अनइ जिहां जिहां सम्यक्त्व तिहां तिहां मिथ्यात्त्व
नही, जिम श्रेणिकमहाराजमाहे । तिणि कारणि मिथ्यात्त्व मेलही जिनपूजा
करिवी, जिम सम्यक्त्वगुण ऊपजावइ ॥ ९० ॥

[मे.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनइ कारणि भणी । बली
तेहइजि पूजा जिनसमय-अनुपदिष्ट अदेदित अविधि कीधी मिथ्यात्त्वनइ
कारणि हुइ ॥ ९० ॥

[सो.] परमेश्वरनी आज्ञाइ जि तत्त्व । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनतत्त्वनउ जाणणहारनी बात कहइ । १०

जं जं जिणआणाए नं चिय मन्नइ^१ न मन्नए सेसं ।
जाणइ^२ लोअपवाहे न हु तत्तं सो य तत्तविऊ ॥ ९१ ॥

[सो.] जं जं जिण० जे उत्तम, जे जे बोल बीतरागनी
आज्ञाई करी सहित हुइ तेह जि मानइ । न मन्नए० थाकतउं बीजउं
काइं न मानइ । जाणइ लोअ० इसिउं जाणइ, 'लोकप्रवाहमाहि'^३
काइं नही ।' यतो लोकेऽप्युक्तं—

गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः ।

पश्य ब्राह्मणमूर्खेण हारितं ताम्रभाजनम् ॥

एहनु^४ अर्थ । एक मूर्ख ब्राह्मण नदीइ पुण्यहेतु स्नान करिवा लागउ ।

१ जि. मन्वेइ. २ गाथानो आ उतरार्थ जि. मां नही. लहियानी भूलधी पछी
गयेलो छे. ३ 'एहनु अर्थ 'यी मांवी ' दिग कीथा ' सुधीनो पाठ बीजी प्रतमां नीचे
प्रमाणे प्रकारान्तरे छे—एक मूर्ख ब्राह्मण नदीइ गुणहेतु स्नान करिवा गिउ ।
त्रिभाणउं धूलिनउ दग अहिनाण करी नदीनइ ताडि सातिउं । नदीमाहि स्नान करिवा

पूठिइं बीजा लोकना सहस्र लाख आवता हुता तीणइं धूलि दिग करतउ दीठउ । तीण लोके चीतविउं ' धूलिनउ दग करी नाहीइं तउ धणउं पुन्य हुइ । ' सविहु लोके धूलिना दिग कीधा । ते मूर्ख ब्राह्मण नदीमाहि नाही आपणइ अहिनाणि त्रिमाणु जोरा लागउ । देखइ तउ दिगला ३ सहस्र लाख हूया । त्रिमाणू लाभइ नही । इसिउ भाव । जे डम जाणइ सो य तत्तविऊ तत्त्वनु^१ जाण कहीइ ॥ ९१ ॥

[जि.] गेप^१ थाकतउ जिनाजारहित धर्म न मानइ । बली लोरुप्रवाहि तत्त्व नथी इसु जे जाणइ सो य तत्तविऊ ते श्रावरु तत्त्ववित् तत्त्वनउ जाण ॥ ९१ ॥

१० [मे.] जे जे वचन वीतरागनी आज्ञाइ सहित हुइं तेहइ जि मानइ, सेप थाकतउ काई न मानइ । इसउ जाण जि लोरुप्रवाहमाहि तत्त्व काई नथी डम जाणइ ते तत्त्वनउ जाण ॥ ९१ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनाजास्वरूप कहइ ।

११ जिणआणाए धम्मो आणारहिआण फुड अहम्मु त्ति ।
इअ मुणिऊण^१ तत्तं जिणआणाए कुणह धम्मं ॥ ९२ ॥

[सो.] जिणआणाए० वीतरागनी आज्ञाइं जि^१ चालता

लागाउ । पूठिइ बीजा लोकना सहस्र लाख आवता हुता तीणइ धूलिनउ दिग करतउ दीठउ । तीणइ लाकि^१ चीतविउ । धूलिनउ दिग करी नाहीइ तउ धणउ पुन्य हुइ । सबे लोक धूलिना दिग कीधा ।

१ ते तत्त्वनु २ जि नी प्रगमा जेम गाथानो उत्तरार्ध नथी तेन ते उपरना पागवबोधनी पण एक पक्ति पढी गयेली छे एन्हे गाथाना पूर्वार्धनो पूरो अनुवाद मळतो नथी ३ मणिऊण, जि मे मुणिऊण स ४ 'जि' नथी

धर्म हुइ । आज्ञारहितपणइं स्फुट^१ प्रकटपणइं^२ अधर्म हुइ । इअ मुणिऊण० इसिउं तत्त्व जाणीनइ चीतरागनी आज्ञाइं जि हे भव्य जीव^३ ! धर्म करउ ॥ ९२ ॥

[जि.] श्रीजिनाज्ञाइं जिनधर्म छइ । आज्ञारहितहूइं स्फुट प्रकट अधर्म पापइ जि हुइ । इअ इसुं तत्त्व रहस्य मुणीनइं जाणीनइ अहो ५ भविक लोको ! जिननी आज्ञाइं धर्म करउ ॥ १२ ॥

[मे.] जिननी आज्ञा पालतां धर्म हुइ । आज्ञारहित धर्म करतां स्फुट प्रकट अधर्मइ जि हुइ । इसउं जाणीनइ तत्त्व एहइ जि जे जिननी आज्ञाइं धर्म करउ ॥ ९२ ॥

[सो.] जे गुरुनइ जोगि^४ छतइ धर्म न सांभलइं ते अधर्मी^५ कह्यइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] तत्त्वना जाणनी बात कही धेठा पुरुषनी बात कहइ छइ ।

साहीणे गुरुजोगे जे न हु निरुणंति सुद्धधम्मत्थं ।

ते दुट्ठधिट्ठचित्ता अइसुहडा भवभयविहूणा ॥ ९३ ॥ १५

[सो.] साहीणे० सद्गुरुयोग कहइएकहूइं स्वाधीन स्ववश्य आपणइं भाग्यइं करी लावउ छइ । तीगइं छतइं जे न हु० जे न सुणइं न सांभलइं खरा धर्मनउ विचार, सद्गुरु कन्हइ खरउ धर्म पूछी परीछी लिइं नही ते दुट्ठ० ते दुट्ठ धीरट्ठ^६ चित्त हूता^७ गाढा सुमठ संसारनइं भइं करी रहित ते धीरठपणइं इम बोलइं—

न मे दिट्ठे परे लोए चक्खुदिट्ठा इमा रई ।

हत्थागया इमे कामा कालिया जे अणागया ॥

को जाणइ परे लोए अत्थि वा नत्थि वा पुणो ।

जणेण सद्धिं होमत्तामि इय वाले पगळमई ॥

(उत्तराध्ययन सूत्र, अध्या. ५)

सत्तमियाओ अन्ना अट्टमिया नत्थि नरयपुढवि चि इत्यादि
५ बोलतां मरी दुर्गतिइं जाई । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

जस्त गुरुमि परिभवो साहसु अणायरो खमा तुच्छ ।

धम्मे य अणहिलासो अहिलासो दुग्गईए उ ॥ (गा. २६३)

[जि.] सुगुरुनइ जोगि स्वाधीन स्ववशि हूंतइ जे पुरुष शुद्ध
निर्मल धर्मनउ अर्थ हु निश्चइं न निसुणंति सांभलइं नही ते पुरुष
१० घेठा जाणिवा । किंसा छइं ? दुष्ट सदोष निर्वय घृष्ट निर्लज्ज चित्त मन
जेहनां हुइ ते दुष्टघृष्टचित्त कहीइ । बली किंसा छइं ? संसारनउ
भय तिणि करी रहित हूंता अतिसुभट छइं । ते परमार्थवृत्तिइं
अभागिया ॥ ९३ ॥

[मे.] गुरुनइ योगि स्वाधीन मिलिइ हूंतइ जे इहां संसारमाहि
१५ सुधउ धर्मनउ अर्थ न सांभलइं ते जीव दुष्टचित्त हूंता अति गाढा सुभट
जे ससार हूंता न बीहइ ॥ ९३ ॥

[सो.] केतलाइ उत्तम गुरुनउ जोग^१ प्राप्ती मोक्ष लहइं,
सधलाइ काज साधइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुणवंतनउं स्वरूप बोलइ ।

२० सुद्धकुलधम्मजा अवि गुणिणो न रमंति लित्ति जिणदिकखं ।
तत्तो वि य परमतत्तं तओ वि उच्चयारओ सुक्खं ॥ ९४ ॥

[सो.] सुद्ध^० केतलाइ सुद्ध खरउ धर्म जिहा वापरइ एव
कुलि उपनाइ हूंता गुरुनइ योगि विनय विवेक वैराग्यादिक गुणवंत

थाइं । न रमंति० संसारना विषयसुखनइ विषइ न राचइं । लिंति०
जिन वीतरागनी दीक्षा लिइं । ते दीक्षामाहि परम तत्त्व पांच महाव्रत
पांच समिति त्रिणि गुप्तिरूप आराधइं । ते आराधी स्व-परलोक नासइं
हुइं । धर्मनउ उपकार करइं । उपकारक^१ केवलज्ञान प्रामी मोक्ष लहइं ।
यत उक्तं श्रीउपदेशमालासिद्धान्ते—

5

वासनकालभवसिद्धियस्त जीवस्त लक्सणं इणमो ।

विसयसुहेसु न रज्जइ सन्नत्थामेसु उज्जमइ ॥ (गा. २९०)

[जि.] सुद्ध निर्मल मोटा जे कुल धर्मलक्ष्मीवंत कुल तिहा
जात उप्पजाइं हूँता गुणवंत न रमइं । संसारना भोग न भोगवइ । किंतु
जिनोक्त दीक्षाव्रत लिइं । तेह जिनदीक्षानउ किंसु प्रमाण ? तत्तो वि^{१०}
य परमतत्तं । तेह जिनदीक्षा हूँतउ परम तत्त्वज्ञान उमजइ । तओ
वि तेह परमतत्त्व हूँतउ उचयार लोकहइं उपगार हुइ । अथवा
आपणपाहइं उपगार हुइ । भलां धर्मानुष्ठान करइं । अनेरा पाहइं
कारावइं । सुक्खं तेह उपगार हूँतउ मोक्ष हुइ । मोक्षि अनिर्वचनीय
अप्रतिपातिया शाश्वतां सुख छइं । तेह भणी गुणवंत दीक्षा लिइं ॥ ९४ ॥^{१३}

[मे.] जीणइ कुलि वीतरागनउ धर्म बापरइ तीणइ कुलि
ऊपना हूँता विनयविवेकादिक गुणसहितइ हूँता संसारना सुखनइ विषइ
न राचइं । अनइ जिनदीक्षा लिइं । तिवार पछइं परम तत्त्व ओलखइ ।
ते आराधता हूँता कमिहिं मोक्ष पामइं ॥ ९४ ॥

[जि.] अथ नारकी कहइ ।

20

बन्नेमि नारयाओ जेसिं दुक्खाइं संभरंताणं ।

भब्बाण जणइ हरिहररिद्धि^१समिद्धी वि उद्धोसं ॥ ९५ ॥

^१ उपकारी. २ "रिद्ध".

[सो.] वधेमि० ते नारकीइ वर्णवडं, जे नारकीनां दुःख सिद्धांतनइ बलिइ जाणीनइ स्मरतां हुंतां भव्वाण भव्य जीवहूइ हरिहर विष्णु ईश्वरादिकना सरीपीइ अद्दिनउ विस्तार उद्धोसं ऊकांटउ करइ । जाणइ एह रिद्धि लगइ जीव पाप ऊपार्जी नरगिं जाइ । एहां दुःख ग्रामइ । इम चीतवतां भय लगइ सयर धूजइ । संसारना सुख उपरि बैराग्य ऊपजइ ॥ ९५ ॥

[जि.] नारकीइ वर्णवडं हउं, जेहां नारकीना दुःख संभारता स्मरता हुंतां भव्वाण भव्य जीवहूइ हरि विष्णु हर ईश्वर तेहनी अद्दि समृद्धि लक्ष्मीनउ विस्तार उद्धोसं उद्धर्पण रोमांच जणइ करइ । एतलइ एवहां फाई नारकीहूइ दुःख छइ, जे दुःख संभारताइ ज हुंतां अति भय लगी कंप ऊपजावइ । कंप लगी रोमांच ऊपजइ । अनइ जि को संसारनां दुःख हूंतउ वीहइ ति ए न करइ । तिणि कारणि अगहे नारकीनां दुःख संभारता हुंतां पाप न कतां । तिह भणी नारकी वर्णवां । जिम चोरनां बंधमरणादिक दुःख देखी साधु माणस लगाई चोरी अन्याय न करइ ॥ ९५ ॥

[मे.] ते नारकीइ वर्णवीइ, जे नारकीनां दुःख संभारतां हुंतां भव्य जीवहूइ हरिहरादिक देवतानी अद्दिनउ विस्तार उद्धोस कहतां रोमांच ऊकांटउ करइ । जाणइ एह रिद्धि लगी नरगि दुःख पांमीत्यइ ॥ ९५ ॥

20 [सो.] केतलइ उपदेशमालानु^१ अर्थ मानइ, पुण करइ नहीं । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ बिहुं गाथाइ श्रीउपदेशमाला वर्णवइ ।

सिरिधम्मदासगणिणा रइयं उपदेसमालसिद्धंतं^१ ।
सब्बे वि समणसइहा मन्नंति पढंति पाढंति ॥ ९६ ॥
तं चेव कैयि^२ अहमा छलिया अहिमाणमोहभूणं^३ ।
किरियाए हीलंता ही ही दुक्खाइं न गणंति ॥ ९७ ॥

[सो.] सिरिधम्मदास^४ श्रीधर्मदासगणिआचार्यः ५
श्रीमहावीर विजईया छातां श्रीउपदेशमालासिद्धांतं^६ रचिउ कीधउ,
अनेक महात्मा श्रावक आथी उपदेश विचाररूप । सब्बे वि० ते
अर्थ^७ सविहु गच्छना महात्मा श्रावक मानइं पढइ पढावइं ॥ ९६ ॥

तं चेव० पुण तेह जि माहि केतलाइ अधम अमिमान अहंकार
अनइ मोह अज्ञान तेहरूपिइं भूति छल्या, अहंकार अजाणिवाना बाह्या^८
तेह जि श्रीउपदेशमालाहूइं क्रिया करी हीलइं । अवज्ञाइं^९ करइं ।
ही ही० आहा ! ते बापडा आगलि आपणपाहूइं दुःख आवतां गणता
नथी । ते मूर्ख इसिउं नथी जाणता जे ईणं सिद्धांतनी अवज्ञाइं करी
अनंत संसारमाहि रुलिस्युं । अनंता दुःख प्रामिस्यउं ॥ ९७ ॥

[जि.] श्रीधर्मदासगणि नामाचार्यइं रचउ कीधउः^{१०}
श्रीउपदेशमालासिद्धांतं सब्बे वि सघलाई श्रमण महात्मा सइइ^{११}
श्रावक मानइं पढइं पढावइं ॥ ९६ ॥

केईएक अधम पुरुष अतिमान मोह रूपिया भूत प्रेत तेहे छल्या
हंता ही ही खेदे आपणपाहूइं दुःखइं न गणइं न चींतवइं । किंसा
छइ अधम ? तं चेव श्रीउपदेशमालासिद्धांतं अवगणइं ते अधम^{१२}
भूते छल्या पुरुष सरीषा जाणिवा । जिम भूतव्यापिउ लोक माथउं पेरे^{१३}

१ जि. उवएसमाल, मे. उवएसमालसम्मत्त. २ जि. किंवि. ३ जि. 'भूएहिं.
४ 'माल'. ५ अहींधी मांही ९७गी गाथाना बालावबोधमां 'अहंकार अनइ मोह'
गुपीनो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांही पढी गयेलो छे. ६ अवज्ञा.

आहणतउ मरणपीडादिक दुख न चीतवइ तिम सिद्धातनिंदक पुरुष
अहंकारि हंतउ दुखीउ थाड ॥ ९७ ॥

[मे.] श्रीधर्मदासगणिइं श्रीमहावीर जीमताइ जि
श्रीउपदेशमालाप्रकरण सिद्धात जाईउ रचिउ सव्वे वि सपलाइ
५ महात्मा श्रावक मानइं पढइं पढावइ ॥ ९६ ॥

तेह जि उपदेशमाला केईएक अधम अभिमान अनइ मोह
रूपीइ भूति छल्या हंता कियाइ करी अवहेलता हंता ही ही इसिइ
खेदि आगामिया नरकना दुख गणइं नहीं । ते मूर्ख जाणता नथी जि
ससारमाहि रुलीस्यइ ॥ ९७ ॥

१० [सो.] वीतरागनी आज्ञाभंगि मोटउं पाप । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनेन्द्रनउ आज्ञाप्रताप वर्णवइ ।

इयराणं^१ ठकुराणं^२ आणाभंगेण होइ मरणदुहं ।

किं पुण तिलोयपहुणो जिणिंददेवाहिदेवस्स^३ ॥ ९८ ॥

[सो.] इयराणं० इतर सामान्य ठाकुराईनी^४ आज्ञाभंगि
१५ तेहना आदेशनइ लोपि मरणदुख प्राप्तीइ । ते रीसाविउ ठाकुर^५ मारइ ।
किं पुण० तैलोक्यनउ प्रभु ठाकुर जे जिनेन्द्रदेवाधिदेव सविहूनउ
नायक तेहनी आज्ञानइ लोपि एक मरणदुखनउं सिउ फहीइ^६ अनतां
मरणदुख प्राप्तिइ ॥ ९८ ॥

[जि.] इतर पापरा ठाकुरनी आज्ञा भाजिवइ मरणादिक दुख
२० हुइं, तउ पढइ त्रिलोकप्रभु त्रिलोकनायक श्रीजिनेन्द्रदेव तेहनी आज्ञा
भाजिवइ करी मटादुख हुइं तेहनउ सिउं फहिवउ^७ ॥ ९८ ॥

१ जि मे. इयराण २ जि मे ठाकुराण ३ जिनेन्द्र, मे जिनेन्द्र.
४ ठाकुरनी ५ ठाकुर

[मे.] इतर पाधरा ही ठाकुरनी आज्ञानइ भंगि मरणादिक दुःख उपजइ । पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभ जिनवरेन्द्र देवाधिदेव तेहनी आज्ञानइ भंगि जे दुःख उपजइ ते किम कही सकी

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनवचननउ गुण कहइ ।

जगगुरुजिणस्स^१ वयणं सयलाण जिघाण होइ हियकरण^२ ता तस्स विराहणया कह धम्मो कह^३ णु जीवदया ॥९९॥

[सो.] जगगुरु० जगत्त्रयनउ गुरु श्रीजिनेन्द्र वीतराग तेहनउं वचन सर्व जगना जीवहूई हितकारिउं छइ । ता तस्स० तउ तेहनी विराधना जउ करइ, तेहनउं वचन न मानइ, अप्रमाण करइ^४ तउ कह धम्मो तेहहूई धर्म किहां छइ ? कह णु जीवदया अनइ तेहहूई जीवदया किहां छइ ? तेह भणी वीतरागनइ वचनइ जीव ओलखाइ^५, जीवदयानु प्रकार पुण जाणीइ । वीतरागनां वचनइ जि उपरि आस्था^६ नही तउ किम जीव अनइ जीवदया जाणीइ ? ॥ ९९ ॥

[जि.] जगत्त्रयनउ गुरु जे जिन श्रीवीतरागदेव तेहनउं वयण^१ वचन सयलाण जिघाण सयलाई जीवहूई हितकारक हुइ । ता तिणि कारणि तस्स तेह जिनवचन सणी विराधनाइ आशातनाइ करी कह किमु धर्म हुइ ? अपि तु न हुइ । णु प्रश्ने । कह किमु जीवदयाइ हुइ ? जीवदया पुण न हुई । तिणि जि कारणि जिनवचननी विराधना न करिवी । किं तु पाल्ना करिवी, जिम जीवहूई रूडउं हित^२ हुइ ॥ ९९ ॥

[मे.] जगगुरु जिनेश्वर तेहनउं वचन सघलाइ जीवन्इ सुख
कारक हुइ । तउ ते परमेश्वरना वचननी विराधनाइं कीधीइं किहा धर्म,
किहा जीवदया ? ॥ ९९ ॥

[सो.] केतलाइ शुद्धा^१ चारित्रियानी अजानइं काजिइं जमलउ
५ वाह्य किमोडवर भाउइं । ते बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सिद्धात हतु विरुद्ध अधिक कियाडंर जे धरइ
ते उहिंसी कहइ ।

किरियाइफडाडोव^२ अहिगं साहंति^३ आगमविहृणं ।

सुद्धाण रंजणत्थं सुद्धाणं हीलणट्ठाए ॥ १०० ॥

१० [सो.] किरियाइ० केतलाइ^४ बाह्य तप कियादिकनउ
फटाटोष आडनर^५ चारित्रियाइ पाहइ अधिकउ कहइ दिपाडइ, आगम
सिद्धातनी आजारहित आपणी बुद्धिइं कल्पीनइ सुद्धाण० मुग्ध भोला
लोकेने^६ रंजविवानइ काजिइ । सुद्धाणं० शुद्धचारित्रिया तेहहइ
अपमाननइं काजिइं, तेहे ठउडना^७ इम करइ । पुण जाण हुइं ते तेन्हे
१५ न वाहीइं ॥ १०० ॥

[जि.] आगमविहृणं सिद्धात जे नथी कहिउं तेह किया
दिकनउ म्फुटाटोष प्रकट आडनर अधिक सापहं करइ^८ । किता भणी^९
मुग्ध भोला सिद्धातरहस्यना अजाण तिहहइं रंजिना भणी अनइं
बली सुद्ध सदाचारी पुरुष तेहइं हीलनार्थि अवहेलनानिमित्ति । एतावता
२० सिद्धात पापइ किया तपनउ आडंर घणउ करइं । तेहहइं मुग्धरंजन
मात्र फल छइ । सामुहउं सदाचारीनी अवहेलाइं करी पाप हुइं । ए

१ शुद्ध २ जि. से 'पुटाटोव' ३ सायति ४ केतला ५ 'आडनर'
नथी ६ लोफ से ७ ठउडना

कष्टई करइ अनइ आगलि पापइ जु उपाजइ । एहां एह जु उपाणउ
साचउ हुइ—एगं च मालपडणं अन्नं लउडेण सिरि घओ ॥ १०० ॥

[मे.] किधानउ फटटोष बाह्य तपनउं करिवउं चारित्रिया
पांहति अधिकउं देपाडइ । आगमविहीन सिद्धांतनी आज्ञाई रहित
आपणी बुद्धिइ मुग्ध भोला लोकनइ रंजिवानइ काजि अनइ सुद्ध ५
चारित्रिया तेहना अपमाननइ काजि, हीलनइ हेति ॥ १०० ॥

[सो.] जे धर्मनउ उपदेश दिइ ते गाढउ हितूउ । ए बात
कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मनउ देणहार पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

जो देइ सुद्धधम्मं सो परमप्पा जयम्मि न हु अन्नो । १०
किं कप्पहुमसरिसो इयरतरू होइ कइया वि ॥ १०१ ॥

[सो.] जो देइ० संसारना काजकाम व्यवसाय वाणिज्यनइ
विपई प्रेरणा सहइको मा बाप सगा सणीजा करइ । पुण जे सूखउ
खरउ धर्म उपदेशिइ देखाडइ ते परमात्मा जगमाहि परमहितूउ^१ कहीइ ।
अनेरउ न कहीइ । किं कप्पहुम० जिम बीजा धव खइर पलासादिक^२
वृक्षाइ वृक्ष हुइ, पुण मनोमंजित पूरणहार कल्पद्रुम सरीसउ एक^३
वृक्ष न हुइ । तिम कल्पद्रुम सरीखउ धर्म दिणहार^४ । इह^५ लोकना
काजना प्रेरणहार बीजा वृक्ष सरीपा जाणिवा ॥ १०१ ॥

[जि.] जे सुद्धउ साचउ धर्म दिइ सीखवइ ते पुरुष परमात्मा
गाढउ मोटउ जयम्मि जगत्माहे । तेह सरीखउ न हु अन्नो^६
अनेरउ मोटउ कोई नही । किंतु ? कल्पद्रुम सरीपउ अपर वृक्ष

कइया वि कदापि कियारई हुइ ? अपि तु न हुइ । कल्पद्रुम
सरीपउ शुद्ध धर्मदायक जाणिवउ ॥ १०१ ॥

[मे.] सम्यक्त्वमूल चार घतनउ सूघउ धर्मनउ उपदेश जको
दिइ तेहइ जि परमात्मा । जगत्त्रयमाहि परमपुरुष अनेरउ कोई नहीं ।
५ किमउ ? कल्पवृक्ष सरीपउ इतर बीजउ को वृक्ष हुइ कहीइ ? अपि
तु नहीं ॥ १०१ ॥

[सो.] जे गुणवंतना गुण अनइं दोषवंतना दोष न ओलखइं^१
ते आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ पंडित अनइ मूर्पहइं गाढउं आंतरउं कहइ ।
१० जे अमुणिअगुणदोसा ते^२ कह विबुहाण हुंति मज्झत्था ।
अह ते वि हु मज्झत्था ता विसअमिआण तुल्लत्तं ॥ १०२ ॥

[सो.] जे अमुणिअ० जे गुणवंतहइं गुणवंत भणी
ओलखइं^३ अनइ दोषवंतहइं दोषवंत भणी न जाणइं । गुणवंत अनइ
दोषवंतइ विहइं सरीपाइ जि देखइ । इम कहइ 'अम्हारइ सघलाइ'^४
१५ देव, सघलाइ गुरु सरीखाइ जि । अम्हारइ रागद्वेष नहीं । अन्हें
मध्यस्थ ।' ते जाणइ नहीं मध्यस्थ भणी किम बहसइ ? ते गाढा
अजाणइ जि कहीइं । जेह भणी तेहहइं वि दोष लागइ, जेह भणी
गुणवंतना गुण छताइ^५ अउता करइं । दोषवंतमाहि^६ अउता गुण
आरोपइ छइ । ए वि दोष तेहहइं लागइ । अह ते० जउ तेह
२० मध्यस्थ कहवराइं ता वि० तउ विल अनइ अमृत तथा रत्न अनइ
काच, आंचउ अनइ लीव, साप अनइ फूलमाल, अंधारउं अनइ अजूआलं

१ उल्लखइ. २ तेह विबुहाण. ३ उल्लखइ. ४ सघला. ५ नहीं. ६ छता.
७ दोषवंतना. ८ 'छइ' नहीं.

एहइ^१ तोल^२ तेहहूइं^३ सरीपइ^४ जि धिया^५ । एहइ माहि रूडउं विरूडउं
कहतां मध्यस्थपणउं जासिइ । तेह भणी इसिउं जाणिवउं ए अजाणिवुं
जि कहीइ, पुण मध्यस्थपणउं न कहीइ^६ । इसिउ भाव ॥ १०२ ॥

[जि.] जे पुरुष अमुनित अज्ञात गुण अनइ दोष छइं ते
अमुनितगुणदोष पुरुष मूर्ख मध्यस्थ हुइं, पंडितमाहे गणाइं ता तउ ३
पलइ विस अनइं अमृतहूइं तुल्यत्वं सरीपा हुई । एतलइ विस सरीपउ
मिथ्यात्त्वी मूर्ख अनइ अमृत सरीपउ तत्त्वज्ञ पंडित जाणिवउ । इणि
कारणि ए विहुंहूइं घणउ आंतरउ ॥ १०२ ॥

[मे.] जीए गुण नइ दोष नहीं जाण्या ते किम बुध पंडितमाहि
मुख्यपणउं लहइं ? अथवा तेहइ गुणदोषना अजाण जु मध्यस्थः^{१०}
विद्वांसमाहि मुख्यपणउं लहइ तउ विष नइ अमृत विहुंनई तुल्यपणउं
हूउं ॥ १०२ ॥

[सो.] धर्मइ जि आपणउ, बीजउ काई नही । ए वात कहइ
छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्व विवरइ ।

२३

मूलं जिणिंददेवो^७ तब्बयणं गुरुजनं महासयणं ।
सेसं पावट्ठाणं परमप्पाणं^८ च वज्जेमि ॥ १०३ ॥

[सो.] मूलं० पहिलउं जिनेंद्र वीतरागदेव जीणं धर्म
देपाडिउ । अनइ^९ परमेश्वरनउं वचन सिद्धांत । बीजउं^८ ते सिद्धांतना
प्रकासणहार श्रीगुरुजन पूज्य आचार्य^९ साधु थावक । ए त्रिणिइ महा-^{२०}
स्वजन गाढा सगा । सेसं० बीजउं सह धर्मरहित । आपणउं पुत्र-

१ एह जि. २ तोल. ३ सरीपा. ४ कहइ. ५ जिणंद°, मे. जिणंद°.

६ जि. परमप्पयणं. ७ अनइ बीजउं ते. ८ बीजुं. ९ आचार्य उपाध्याय.

[જિ.] અધાપિ આજ લગઈ તડયડા કડકડા શુદ્ધ નિર્દોષ
ગુણવંત કેઈએક ગુરુ દીસઈં । પર કેવલ પ્રમુ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિ
સરીપડ વલી જિનવલ્લભસૂરિહ જિ । અનેરાના અમાવડતડ
અન્યોન્યોપમા છાજઈ ॥ ૧૦૭ ॥

૬ ગુરુ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિનહ વચનહ કહીએકહૂં સમ્મં સમ્યક્ત્વ
નહ ઉલસઈ ન પ્રકટ હુઈ । અથ પછઈ દિનમણિતેજ સૂર્યનાં કિરણ
ડલ્લક ધૂયડ તેહનડં અંધત્વ અંધપણડં કિસડં હરઈ ? અપિ તુ ન હઈ ।
સૂર્યના તેજ સરીપડં વિશ્વપ્રકાસક શ્રીજિનવલ્લભસૂરિનડં વચન
અમાગિયા પુરુષરૂપિયા ધૂયડ તેહનડં અજ્ઞાનરૂપિડં અંધપણડં ન ફેડઈં
૧૦૮ તડ તે અમાગિયા ધૂયડના કર્મજિનડં વૂપણ ॥ ૧૦૮ ॥

[મે.] અજી એવહઈ તીર્થકાલિ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ માવનહ મેલિ
ગુરુ ગુણવંત સૂધા ક્રિયાવંત આકરા દીસઈં । પણિ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિ
સરીપા વલી શ્રીજિનવલ્લભસૂરિ જિ ર્ણઈં કાલિ દીસઈં ॥ ૧૦૭ ॥

શ્રીજિનવલ્લભસુગુરુને વચને કહિનઈં સમ્યક્ત્વ ઉલસઈ નહીં !
૧૦૯ અપિ તુ મઘ્ય જીવ સેવાકારક સઘલાઈનઈં સમ્યક્ત્વ ઉલસઈ । અથવા
વલી સૂર્યનડં તેજ ધૂઅડનઈં અંધપણડં કિમઈં ફેડઈં ? અપિ તુ ન ફેડઈં ।
તિગ જે અમઘ્ય દુરમઘ્ય છઈં તે ગુરુને વચને સમ્યક્ત્વ ન ઓલસઈં ।
હસડ માવ ॥ ૧૦૮ ॥

[સો.] સંસારનડં મરણાદિક સ્વરૂપ દેહીનહ કેતલાઈંહૂં
૧૧૦ વૈરાગ્ય ન ડપજઈં । ઇ વાત ફહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ તેહ જ અમાગિયાનડં સ્વરૂપ ફહઈ ।

તિહુઅણજણં મરંતં દટ્ટુણ નિઅંતિ જે ન અપ્પાણં ।

વિરમંતિ ન પાવાઓ ધિટ્ઠી ધિટ્ઠત્તણં તાણં ॥ ૧૦૯ ॥

[सो.] तिहुअण० त्रिभुवननउ लोक एवडउ सघलउइ मरइ छइ । को रहिउ नहीं, रहिसिइ नही । एव्हउं स्वरूप देपीनइ आपणपउं न जोइ, 'अम्हहूई मरण आवइ छइ, धर्म करउं ।' विरमंति० पाप थिकउ विरमइं नहीं, उहटइ नहीं । धिद्धी० तेहना घीरएणणा प्रतिइं धिग् पडउ, जेह भणी लगारइ मरणमय गणता नथी ॥ १०९ ॥

[जि.] जे पुरुष त्रिभुवननउ लोक मरतउ देखी आपणपउं न निअंति न चींतवइं, वैराग्य न पामइं अनइं पाप हंतउ विरमइं नही तेहां पुरुषां तणउं घेठपणउं तेहहूईं धिग् धिग् ॥ १०९ ॥

[मे.] त्रिभुवनना लोक मरता देपीनइ आपणपउं जोइं नहीं जि 'अम्हेई मरिस्यउं ।' एव्हउं देपी जे पाप हंता विरमइं नहीं तेहना० घेठपणानइं धिग् धिक्कार पडउ ॥ १०९ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ, विहु गाहे ।

[जि.] अथ कुत्तित स्नेहपणानउं फल विहुं गाथाइं कहइ ।

सोएण कंदिऊणं कुट्टेऊणं सिरं च उअरं च ।

अप्पं खियंति नरए तं पि हु धिद्धी कुनेहत्तं ॥ ११० ॥

एगं पिअमरणदुहं अन्नं अप्पा वि खिप्पए नरए ।

एगं च मालपडणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ' ॥ १११ ॥

[सो.] को सगउं मरइ तउ अजाण जि शोकिइं^१ करी आकंद करइ अनइ माथउं पेठ कूटइ । तीणइं करी गाढउं मोहनीय कर्म ऊपार्जीनइ आपणपउं नरणि^२ घातइं । तं पि० तेहइ कुस्नेह विरूआ^३ स्नेह प्रतिइं धिग पडउ ॥ ११० ॥

एगं० एक तां प्रिय अमीष्ट मूड ते दुःख । बीजउं वली शोक
करी पाप ऊपार्जो नरगि^१ जाइ । बीजउ ते दुःख । दृष्टांत कहइ छइ ।
एक तां ऊंचा माल थकउ पडिउ । बीजउ लडइ^२ करीइ माथइं
आहणिउ । ए लोकि क दृष्टांत ॥ १११ ॥

५ [जि.] अज्ञानी लोक शोकि करी फंदी रोई सिर माथउं
उअर पेढइ पुण कूटीनइं आपणपउं नरगि क्षिपइं घालइं । तं पि०
ते कुत्तित-स्नेहपणाहइं धिक्कार पडउ ॥ ११० ॥

एक तउ प्रिय बाल्हउ तिहनउं मरणदुःख आगइ छइ अनइं
बीजउं आपणपउं नरगि क्षिपइ घालीइ । एक तउ माल हंतउ पडण
१० पडिवउं । अनेरउं वली ऊपरि माथइ लउडानउ घाउ । इणि कारणि
शोक न करिवउ, जिम नरगि न पीडाइं ॥ १११ ॥

[मे.] स्पर्जनादिकनइ मरणि शोक आक्रंद करीनइ, शिर
कूटीनइ, हीउं ताडीनइ आपणपउं नरगनइ विपइ क्षिपइं । तउ तेहइ
कुस्नेहनइं धिग् धिक्कार हुउ ॥ ११० ॥

१५ एक तां प्रियतम बाल्ह तेहना मरणनउं दुक्ख । बीजउं आपणपउं
नरकनइ विपइ क्षेपइ । तउ ए बात साची हुई । एक माला हंतउं
पडिरउं । वली ललुटनउ घाउ माथइ बाजइ ॥ १११ ॥

[सो.] साचा धर्मना धणी गुरु^३ नइ श्रावकइ दुर्लभ । ए
बात कहइ छइ ।

२० [जि.] 'स्नेहमूलानि दुःखानि' इयुं स्थापी सांप्रत दुःखना
कालनउं स्वरूप कहइ ।

संपइं दूसमकाले धम्मत्थी सुगुरु सांविया दुलहा ।
नामगुरु नामसङ्गा सरागदोसा यह अत्थि ॥ ११२ ॥

[सो.] संपइं० हवडां दुखमा कालि पांचमइ आरइ वर्चइते
निष्केवल धर्मार्थी सुगुरु अनइ सुश्रावक दुर्लभ थिया, जे आपणउं
पिरायुं कोई न जोअइं । एकलउं धर्म जि जोइं एहवा अति थोडा ।^१
नामगुरु० नामिइं करी गुरु । नामिइं करी श्रावक । सराग०
जेहहइं आपणा विरुआ^२ उपरि राग, बीजा गुणवंतइ उपरि द्वेष,
यह अत्थि एहा घणा^३ छइं ॥ ११२ ॥

[जि.] संप्रति हिबडां दुःपमाकालि धर्मार्थी धर्मा करणहार
सुगुरु श्रावक दुर्लभ छइं । तिणि कारणि सरागदोसा रागद्वेषसहित^४
हूता नामगुरु नामधारक घणाइ छइं । ते दुःपमा कालनउं प्रमाण
॥ ११२ ॥

[मे.] सांप्रत दुःखमा कालि धर्मार्थी सुगुरु नइ श्रावक दोहिला
पांमीइं । पणि नामि गुरु, नामि श्रावक रागद्वेषसहित घणाइ
दीसइं ॥ ११२ ॥

१५

[सो.] धर्म छइ भाग्याधीन । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ धन्य अनइ अधन्यनउं स्वरूप कहइ ।

कहिअं पि सुद्धधम्मं काहि^५ वि धक्षाण जणइ आणंदं ।
मिच्छत्तमोहिआणं^६ होइ रई मिच्छधम्मेषु ॥ ११३ ॥

[सो.] कहिअं पि० केतलाइ धन्य उत्तम जीवहइं खरउं^७
धर्म कहिउं सांगलिउं हर्ष करइं । धर्म करतां देखी कहिअं किसिउं ?

१ जि. मे. सायगां. २ वर्त्ततइ. ३ जोइउं. ४ 'जेहहइं' मधी. ५ विरुणाद.
६ घणाइ. ७ मे. काह. ८ मे. मिच्छत्तं.

मिच्छत्त० ये निविड मिथ्यात्त्वि करी मोक्षा वाक्षा छइं तेहहूँ
साचउ धर्म साभलिउ दीठउ' हर्ष न करइं । तेहहूँ मननी रति
मिथ्यात्वधर्मइ जि ऊपरि हुइ । ते आपणा आपणा कर्मनउ विशेष ।
ते अभव्य दूरभव्य तीहनुं कारण' ॥ ११३ ॥

५ [जि.] केईएक धन्यहूँ सुद्ध निर्मल धर्म कथितमात्र हूंतउ
आणंद जणइ ऊपजावइ । अनइं अधन्यहूँ मिथ्यात्त्वइं मोहित हूँवा
मिथ्यात्वधर्मनइ विपइ रति सतोप हुइ ॥ ११३ ॥

[मे.] कहिउं हूंतउ सूषउ धर्म केनलाइं भान्यवंतनेइं आणंद
ऊपजावइ अनइं मिथ्यात्वमोहित जीवनइं मिथ्यात्वधर्मनइ विपइ
१०रति हुइ ॥ ११३ ॥

[सो.] केतलाइ जीव धर्मनी बुद्धिइं पाप करइं छइं । ते आश्री
कहइ छइ ।

[जि.] अय जिनधर्मीनउं स्वरूप बिहुं गाथाइ करी कहइ ।
इकं पि महादुक्खं जिणसमयविऊण सुद्धहिययाणं ।
२५ जं मूढा पावाइं धम्मं भणिऊण सेवति ॥ ११४ ॥

[सो.] इकं पि० जिनवचनना जाण निर्मल मनना धणी
तेहनइ मनि एह जि एक महादुख, जं मूढा० जं मूढ मूर्ख वापडा
मिथ्यात्त्वी धर्म भणी' धर्मनी बुद्धिइं पाप सेवइं । यागादिक करइ ।
पापइ पुण्य भणी मानइं । एवउं असमंजस देखी जिनधर्मना जाणनइं
२०भनि असमाधि ऊपजइं ॥ ११४ ॥

[जि.] निर्मलहृदय अनइं जिनसिद्धांतना जाण तेहाहूँ एक ज
मोउउ दुक्खं जे मूढा मिथ्यात्त्वी धर्म भणी धर्मबुद्धिइं पापहिंसादिक

सेवई । एतलउं जि एकु दयालपणइ दुःख । बीजउं लगारई दुःख नही ।
जितेंद्रपणातउ ॥ ११४ ॥

[मे.] जिनसमयना चेत्ता सूधा हीयाना घणीनइ ए मोटउं दुःख ।
ए किरिउं ! जे मूर्ख लोक पापनइ धर्म करीनइ सेवई । मुखि फइइ
'अग्हे धर्म करउं छउं' अनइ करइ पाप ॥ ११४ ॥

[सो.] सम्यक्त्वना पालणहार थोडाइ जि हुइ । ए बात कहइ
छइ ।

थोवा महानुभावा जे जिनवचणे रमंति संविग्गा ।
तत्तो भवभयभीया सम्मं सत्तीइ पालंति ॥ ११५ ॥

[सो.] थोवा० ते महानुभाव गुरुया भाग्यवंत थोडा, जे^{१०}
जिनवचननइ^१ विपइ संवेग बैराग्यवंता हुंता रमइ । रात्रिदिवस^२
श्रीसिद्धांतनी आस्था मनि आणइ । तत्तो० तेहइ पालइ जे संसार-
माहि पडियानइ भय^३ बीहतां हुंता सम्यग् साचउं जिनवचन आपणी
शक्तिनइ मानिइ खरुं क्रियां करी पालइ । एह्वा ते अति थोडा ॥ ११५ ॥

[जि.] जे जिनधर्मी थोडा महानुभाव गरिष्ट हुंता श्रीजिनवचन-^{१३}
नइ विपइ संविग्न सावधान धिका रमइ, स्नेह करइ । तिणि कारणि
जिनवचनकारक पुरुष संसारना भय हुंता बीहता सक्तिइ करी सम्यक्त्व
पालइ ॥ ११५ ॥

[मे.] ते महानुभाव थोडिला, जे जिनतां वचन तेहनइ विपइ
संवेगी थका रमइ । तिवार पछ ते भय संसारना भय थका बीहता^{२०}
सम्यक्त्व यथाशक्ति करी पालइ ॥ ११५ ॥

अप्पा वि. जाण वइरी तेसिं कह होइ परजिए, करुणा ।
चोराण बंदिआण^१ य दिट्ठंतेणं मुणेअब्बं ॥ ११८ ॥

[सो.] अप्पा० जेहनइ आपणउ आत्माइ वइरी । आपणा जीवइनुं हित नथी करतां तेव्हा पापं करइं छइं । जेव्हा^२ आपणउ ५ आत्माइ गाढउ संसारमाहि रुलइ । तेहहूइं अनीरा^३ जीवनइ विपइ करुणा किम हुइ ? चोराण० जिम चोर अथवा जे माणस बंदि धरइं तेहनइ दृष्टातिइं जाणिवुं । जिम ते चोरी करतां, बंदि धरतां, परहूइं अनर्थ करतां आपणउं न चींतवइं । ‘अम्हे धरीसिउं, मारीसिउं, अनर्थ प्रामिस्यउं’ ए बात कइं विमासइं नहीं । तिम तेहइ पाप करता १० चींतवइं नहीं ॥ ११८ ॥

[जि.] जाण० जेहां पुरुषहूइं आपणउ आत्मा वइरी, आपणा जीवइहूइं हित न करइं तेसिं तेहां पुरुषहूइं परजिए पारका जीव ऊपरि किमु करुणा दया हुइ ? अपि तु न हुइं । ए बात चोराण चोरनइ दृष्टाति, बंदिआण य बंदी बंदोर बांदि शाल्या लोक ५ ते विहुने दृष्टांति जाणिवी । जिम चोर आपणा जीवइ ऊपरि दया अणकरतउ हंतउ पारका जीव ऊपरि दया न करइं । जइ चोर आपणाई जीवहूइं विरूउं चींतवी लोकइहूइं परद्रव्य लेता मारइ । अनइं जे जे आपणा जीवहूइं हित न करइं ते ते पारका जीव ऊपरि दयाई न करइं । जिम चोर । अनइं जे जे पारका जीव ऊपरि दया करइं ते ते आपणाइ १० जीवहूइं हित करइं । जिम सुसाधु लोक । इहुं प्रमाणिकनउं यचनई जाणिवउं ॥ ११८ ॥

[मे.] जेहनइ आपणउ आत्मा चयरी, आपणा आत्मा ऊपरि दया न ऊपजइं तेहनइ अनेरा जीव ऊपरि करुणा दया किम हुइ !

इहां चोर मइ बंदिना दृष्टांत जाणिवा । जिम चोर चोरीइं पइसइ अनइ
मरिवाइतउ वीहइ नही । बंदिघाण बंदि शालिवा पइसइ तिम जाणिवउं
॥ ११८ ॥

[सो.] जीव उत्तम, मध्यम, अयम त्रिहु प्रकारे हुइ । प पात
त्रिहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] अय सुग्रीवकि दयावन्ति मोटा पापव्यापार न करिवा ।
इसुं कहइ ।

जे रज्यधनाईणं कारणभूआ हवन्ति चावारा ।
ते वि हु अइपावजुआ धन्ता छांडइति भवभीया ॥ ११९ ॥

[सो.] जे धन्य उत्तम छइ ते जेहे व्यापारे राज्य लाभइ, धन^{१०}
धान्य समृद्धि मान महत्त्व लाभइ ते वि हु^० तेहइ व्यापार अति
पापमय^१ जाणी छांडइ । संसारना दुःखमए बीहते दीक्षा लैई आपणां
काज साधइ ॥ ११९ ॥

[जि.] जे व्यापार राज्यधनादिकहइ कारणभूत हुइ, जेह
व्यापार हुता राज्य धन धान्य सुवर्ण रूप्य रत्नादिक ऊपार्जीहं ते वि^{१३}
तेहइ व्यापार हु निश्चइ अतिपापसंयुक्त हुइ । तउ धन्य कृतपुण्य
संसार हुता बीहता ते व्यापार छांडइ ॥ ११९ ॥

[मे.] जे राज्यधनादिक ऊपार्जिवानइ कारणभूत व्यापार हुइ
तेहइ अतिपापयुक्त व्यापार भव संसार हुता बीहता छांडइ । तेही धन्य
जाणिवा ॥ ११९ ॥

धीहामणा अरण्यमाहि^१ भमइं । असंख्यातउ काल नवनवे भवांतरे रुडइ ।
तेह भणी उत्सूत्रप्ररूपणा विरुई । यत उक्तं श्रीवीरस्तुतौ—

अहह सयलन्नपावेहिं वितहपन्नवणमणुमवि दुरंतं ।

जं मरिइभवअज्जिअदुक्कयअवसेसलेसवसा ॥

5 मुस्थुयगुणो वि तित्थंरुरो वि तिहुअणअतुल्लमल्लो वि ।

गोवाईहि वि बहुसो कयत्थिओ तिजयपहु ! तं सि ॥

यीगोवंभणभूणंतगा वि केवि इह दढपहाराई ।

बहुपावा वि पसिद्धा सिद्धा किर तम्मि चेव भवे ॥ १२२ ॥

[जि.] जं जिणि कारणि श्रीमहावीरदेवनउ जीव मरीचि-
१० नइ भवि, श्रीआदिनाथनउ पोत्रउ, श्रीभरतचक्रवर्त्तिनउ वेष्टउ
मरीचि उस्सुत्तलेसदेसणओ 'अन्हई कन्हई काई थोडउ धर्म
छइ' इसुं उत्सूत्रनउ लयलेसना कहिवातउ अइभीमभवगहणे
अतिरौद्र संसाररूपिउं गहन वन तेह माहि सागरोमनी कोडाकोडि
हिंडइ भमइ । ते उत्सूत्रनउं प्रमाण ॥ १२२ ॥

15 [मे.] जे श्रीमहावीरदेव तणउ जीव मिरीचि नामिइं
उत्सूत्रनउ लेस एक तेहनी देसनाई करी एक कोडाकोडि सागरोम
भीम रौद्र संसाररूप वन गहनमाहि हींडिउ भमिउ ॥ १२२ ॥

[जि.] तेह जि उत्सूत्रभाषक भारेकर्मउ । इसुं विहुं गाथाईं
प्रकासइ ।

20 ता जे' इमं पि वयणं वारंवारं सुणित्तु' समयम्मि ।
दोसेण अयगणित्ता उस्सुत्तपयाईं सेवन्ति ॥ १२३ ॥

ताण कहं जिणधम्मो' कह नाणं कह दुहाण वेरगं ।
कूडाभिमाणपंडियनडिया बुद्धंति नरयम्मि ॥ १२४ ॥

[सो.] ता० तु जइ एहं मरीचिनउं उत्सूत्र वचननउं
स्वरूप बली बली सांभली दोसेण० द्वेप लगाइ ते अवगणीनइं जे
उत्सूत्रपद सेवइ, श्रीसर्वज्ञनी आज्ञा विरुद्ध बोल कहइं थापइं, जे
अभिमानना बाह्या एहं उत्सूत्र बोलइं तेहहइं जिनधर्म किहां छइ ?
अनइं दुःखनउं वैराग्य किहां छइ ? जेह भणी संसारनउं दुःख आंगमी-
नइ उत्सूत्र प्ररूपइं छइ । कूडाभिमाण० कूडा आपणा पंडितपणाना
अभिमान तीणं करी नव्या बाह्या नरगइ जि माहि बूडइं छइ
॥ १२३-२४ ॥

१०

[जि.] ता तउ पच्छइ जइ किमइ समयम्मि सिद्धांतमाहे
इमं पि वयणं उत्सूत्रवर्जन पूर्वोक्त वचन वार वार सुणी सांभलीनइं
पछइ कूडइ दोपि करी सिद्धांतनउं वचन अवगणीनइं ते अधम उत्सूत्रपद
सेवइं । तेहां उत्सूत्रपदसेवणहारहइं कहं किमु जिनधर्म हुइ ? अपि
तु न हुइ । अनइं तेहांहइं नाणं तत्त्वज्ञान किमु हुइ ? बली दुःखनउं
वैराग्य किमु हुइ ? अनइं ते अधम कूडउं अभिमान अहंकार तिणि
करी पंडित तेहे नदित नचाव्या हंता नरफमाहे बूडइं । कूडी पंडिताई
करी नरगि पडइं ॥ १२३-२४ ॥

[मे.] तउ जइ किमइ मरीचिनउं उत्सूत्रवचननउं स्वरूप
वार वार सांभलीनइं सिद्धांतमाहे कहिउं हंतउं ते वचन द्वेप लगी
अवहेलीनइं उत्सूत्रनां पद स्थानक सेवइं, सिद्धांत विरुद्ध बोलइं,
तीयांनइं जिनधर्म किहां, ज्ञान किहां ? तेहनइं दुःखनउं वैराग्य किहां ?

१ मे. जिणधम्मं. २ एहुं. ३ अवगुणीनइं. ४ किहांइ. ५ बीजी प्रतमां आटलुं
वधारे जे—' अनइं ज्ञाननउं जाणवउं किहां छइ. '

जेह भणी ससारना दुक्ख आगमी कूडइ अमिमानी, कूडी पडिताईइ
नब्बा हूता नरग माहि वूडइ ॥ १२३ २४ ॥

[सो.] कर्मबहुल जीवहूइ हितोपदेश दीधउ काई काज नावइ ।

ए वात कहइ छइ ।

5 [जि.] एवहा निक्काचितकर्मी जीवहूइ, उपदेसनी अयोम्यता
कहइ ।

मा मा जंपह वहुअं जे वद्धा चिक्खणेहिं' कम्महेहिं ।

सब्बेहिं तेसिं जायइ हिओवणसो महादोसो ॥ १२५ ॥

[सो.] मा मा० घणउ काई म बोलिम्यउ । बीना काई
10 कारण म कहिम्यउ । ज केतलाइ जीवहूइ हितोपदेश काई न लागइ ।
जे जीव चीरणे कर्म करी बाधा छइ गाढा कर्मबहुल छइ, तेह सबिहु
जीवहूइ' हितोपदेश दीधउइ महादोषहेतुइ जि थाइ । काई गुणि न
आवइ । यत्त उक्त—

अप्रशान्तगतौ शालसद्भावप्रतिपादनम् ।

15 दोषायाभिनवोदीर्णे शमनीयमिव जरे ॥ १२५ ॥

[जि.] उहो उपदेशना देणहारो पुरुषो ! वहुअं घणउ भनि
बोउ । जे जीव चिक्खण चीरणां अपश्यभोक्तव्य कर्म तेहे बाधा
व्याप्या हुइ ते सपलाई जीवहूइ हितोपदेश धर्मनउ कहियउ महादोष
२० कर्म, मुसहूइ थूक सोम जि भणी हुइ । काई लागइ नही । ति निक्काचि
कर्मनउ प्रमाण । जीवनां चतुर्विध कर्म छइ । एक मृष्ट कर्म । बीजउ
वद्ध कर्म । प्रीजउ निधत्त कर्म । चउथउ निक्काचित । जिम छोहि दीर्घ
मीतिइ सांमुदी चूनानी डली मूरी लखीइ । अउ त्या चूनानी मूरी

डली भीतिइं लागी पाछी पडइ । भीतिमाहि काई न रहइ । तिम स्पृष्ट कर्मनउं स्वरूप जाणिवउं । लगारएक लागइ ते तत्काल बिलइ जाइ ते स्पृष्ट कर्म । वली जिम सूकी छोहपंकित भीति । तेहं उपरि नीली चूनानी डली लांखीइ । पछइ कोईएक सूकी पूठइं भीति हुंती उखेली लांखइ । भीतिइं सूकी भणी लगारइं न रहइं । तिम बद्धकर्म जीवहइं कर्म ३ लागइ, केतलीएक वेला रहइ । पछइइ उपकमि करी फीटइ । ते बद्धकर्म । वली जिम नीली भीतिनी छोइ माहे सूकउ चूनानउ खंड घालीयइ । पछइ कालांतरि दोहिलउ नीकलइ । तिम निधत्त कर्म । जीवहइं कर्म लागइ । जीव भोगवइ । कालांतरि गाढइ उपकमि जे कर्म फीटइ ते कर्म निधत्त नाम जाणिवउं । अनइ जिम नीली छोहि सउं भीति चिणी १० हुइ अनइ भीतिनी छोहि सूकी पूठइं वज्र एकपणउं हुइ तिम निकाचित कर्म । जीव नई कर्म एक ह्यां । जूजूयां न थाइं । जां जीवइ जीव तां ते कर्म भोगवइ । गाढ अनंते उपक्रमे कीये न जाइं । संपूर्ण कर्म भोगवीइ ते निकाचित कर्म । तथा चोक्त—

कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकोटिशतैरपि ।

१५

अवश्यमेव हि भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥

इत्यादि कर्मस्वरूप कर्मग्रंथशास्त्रतउ जाणिवउं । एतलइं जे चीकणे कर्म लीप्या तेहां जीवाहइं उपदेश न लागइं । यदुक्तं श्रीउपदेश-मालायां—

उवणससहस्सेहि वि बोहिजंतो न पुज्जई कोई ।

२०

जह बंभदत्तराया उदायिनिवमारजो चेव ॥ १२५ ॥ (गा. ३१)

[मे.] मा मा० घणउं घणउं घणउं म बोलउ । जे जीव चीकणे कर्म बांध्या छइं तीयां सघलांनइ बिपइ हितोपदेश महादोष समान हुइ ॥ १२५ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] एह जि वात प्रकारांतरि करी वली कहइ ।

हिअयम्मि जे कुसुद्धा ते किं बुज्झंति^१ धम्मवयणेहिं ।
ता ताण कए गुणिणो निरर्थक दमहिं^२ अप्पाणं ॥ १२५ ॥

५ [सो.] हिअयम्मि० जे जीव हिअइ कुसूधा अधर्म
मायाविया हुइं ते धर्मने वचने किम बूझइं ? घणाइ धर्मोपदेश दिउ,
पणि ते न^३ बूझइं । ता० तेह भणी तेहहूइ बूझववानइ कारणि जे^४
खप करइ ते आपणपउं निरर्थक दामइं^५, क्लेश करइं । तेह^६ अयोग्यहूइ
खप कीधी निरर्थक थाइं । काई गुण न करइ । यत उक्तं—

१० ये वैनेया विनयनिपुणैस्ते क्रियन्ते विनीता
नावैनेया विनयनिपुणैः शक्यते सविनेतुम् ।
दाहादिभ्यः समलममलं स्यात्सुवर्णं सुवर्णं
नायस्पिण्डो भवति कनकं छेददाहक्रमेण ॥ १२६ ॥

[जि.] जे पुरुष हियामाहे कुसुद्ध दुष्ट हुइं ते किम धर्मने
१५ वचने करी प्रतिबूझइ ? सरलचित्तइ ज धर्माक्षरे करी प्रतिबूझइं । ता
तउ पछइ गुणवंत परोपकारी पुरुष ताण कए तेहां दुष्टाने कीधइ
निरर्थक आपणपउं दमइं खेदावइं ॥ १२६ ॥

[मे.] जे मनुज हीयामाहि कुसूधा छइं ते धर्मने वचने किम
प्रतिबूझइं ? ते ते जीव प्रतिबूझनानइ कारणि गुणवंत निरर्थक आपणपउं
२० दमइं, क्लेश करइं । तिहा क्षप कीधी वृथा थाइ ॥ १२६ ॥

१ जि. बुज्झति. २ दमइ ३ 'न बूझइं.....तेहहूइं' एटलो पाठ धीनी
प्रतमाधी पढी गयो छे ४ जि. ५ दमइ. ६ तेह

[સો.] ધર્મની આસ્થા^૧ જીવહૂં પાપ ફેડઈ^૨ । એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] જઈ દુષ્ટ ભારેકર્મા જીવને હિયયઈ જિનધર્મોપદેશ ન લાગઈ તડ પછઈ કિયું જિનધર્મ પ્રમાણ ? इसी शंका फेडिवा भणीं जिनधर्मनउं प्रमाण बोलइ ।

5

दूरे करणं दूरस्मि साहणं तह पभावणा दूरे ।
जिणधम्मसदहणं पि तिक्खदुक्खाइं निट्ठवइ ॥ १२७ ॥

[સો.] દૂરે० શ્રીજિનધર્મનં કરિવં આરાધિવં તે દૂરે પરહં છઈ અનઈ જિનધર્મનું સાહણં કહિવં, યાપિવં, અનેરાનઈ હિઅઈ આગિવં તેહઈ પરહં છઈ । તથા શ્રીજિનશાસનની પ્રભાવના^{૧૦} લોકમાહિ રૂઢં મવાડિવં, વાહ્ય લોકઈ પાહિં વલણાવિવું તેહઈ પરહં છઈ । તેહ એકે જીવ તીર્થકરપદવી ગણધરપદવી કેવલજ્ઞાન મોક્ષ લગઈ ઝપાજઈ । જિણધર્મ્મ० ધીજં કાઈ મ કરિસ્યડ । જિનધર્મનં સદહણ માત્ર કરઈ, આસ્થાઈ જિ મનિ આણઈ તેડ તિક્ખદુક્ખાઈં તીક્ષ્ણ ગાઢાં પોતનાં પાપ નીઠવઈ ક્ષપઈ, હલ્લઅકર્મડ થાઈ ॥ ૧૨૭ ॥ ^{૧૫}

[જિ.] જિનધર્મનં કરણં કરિવં દૂરિ વેગલં હુડ અનં જિનધર્મનં સાધન તપશ્ચરણાદિ પ્રમાણિ ચઢાવણ પુણ દૂરિ હડ । તહ તથા જિનધર્મની પ્રભાવના દ્રવ્ય ઘેવી જિનશાસનિ પ્રોત્સર્પણા તેહીઈ વેગલી છઈ । શ્રીજિનધર્મ સાચડ રૂઢડ સરડ । ઇયું જિનધર્મનં શ્રદ્ધાનઈ તીક્ષ્ણ તીવ્ર દુક્ખહૂં નિરાકરઈ નિટ્ઠવઈ ફેડઈ ॥ ૧૨૭ ॥ ^{૨૦}

૧ આસ્થાઈ. ૨ આ 'ફેડઈ' શબ્દથી માઠી વાકીનો બાલ્યાવયોધ કે ૧૨૭ મી ગાથા સો.ની ધીજી પ્રતમાં નથી. માત્ર આ ગાથા ઉપરના બાલ્યાવયોધના છેદા બે શબ્દો 'હલ્લઅકર્મડ થાઈ' તેમાં છે. અર્થાત્ ૧૨૭ મી ગાથા અને તે ઉપરના બાલ્યાવયોધને સ્થાને સો.ની ધીજી પ્રતમાં માત્ર આટલું છે—'ધર્મની આસ્થાઈ જીવહૂં પાપ [વચેનો વધો પાઠ પડી ગયો છે] હલ્લઅકર્મડ થાઈ.'

[मे.] वीतरागना धर्मनउं करिवउं दूरि रहउ । क्रियानउं साधियउं दूरि रहउ । तिम शासननी प्रभावना पणि दूरि रहउ । एक जे जिनधर्मनउं सद्विहउं ते तीक्ष्ण गाढा पोतना पाप थकी जे दुक्ख तेहनइं नीठवइं ॥ १२७ ॥

5 [सो.] धर्म साभलियाना मनोरथ कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुश्रावकनी धर्मचिन्ता कहइ ।

कइया होहि दिवसो जइया सुगुरुण पायमूलम्मि ।
उत्सुत्तलेसविसलवरहिओ' निसुणेमि' जिणधम्मं ॥ १२८ ॥

[सो.] कइया० ते दिहाडउ मझहूइं कहिइं हुसिइ, जहीइं
10 हुं उत्तम चारित्रिया सुगुरुनइ पदमूलि उत्सूत्रलेश लगाइ उत्सूत्ररूपिउ
विपलव विसनउ लेस तीणं करी रहित खरउ श्रीजिनधर्म सांभलिसु'
जेह भणी जिनवचननइं सांभलिबइं जीयहूइं मोटउ गुण ऊपजइ । यत
उक्त—

नवि तं करेइ देहो न य सयणा नेव वित्तसंधाओ ।

15 जिणवयणसवणजणिया जं संवेगाइया लोए ॥ १२८ ॥

[जि.] कइया कदा कियारइ दिवसो दिहाडउ होहि
होसिइ, जइया यदा जिवारइं सद्गुरुनइ पादमूलि चरणकमलि
जिनधर्म निसुणिसु सांभलिसु ? निसुउ हंतउ ? उत्सूत्रनउ लेस तेह
रूपिउ विपलव तिणि करी रहित हंतउ । एतलइ ते दिहाडउ किहीइं
20 होसिइ ? जिणि दिहाडइ गुरुनइ पदकमलसमीपि जिनधर्म सांभलिसु ते
दिन कृतार्थ ॥ १२८ ॥

[मे.] कहीइं ते दिहाडउ मुझनइं होइसिइ, जहीइं सुगुरु सुद्ध प्ररूपकनइं पादमूलि उत्सूत्रलेसरूप विपलव तिणि करी रहित हुंतउ जिनधर्म सांगलिसु ? ॥ १२८ ॥

[सो.] बली गुरु आश्री' कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुचिन्ता आश्री कहइ छइ ।

5

दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिअए न रमंति मुणिअतत्ताणं ।
केवि पुण अदिट्ठ चिय रमंति जिणवल्लहो जेम ॥ १२९ ॥

[सो.] दिट्ठा^० केतलाइ गुरु साक्षात् दीठाइ हुंता तत्त्वना जाणनइ मनि रमइ नही । हीयइ हर्ष न करइ । केवि^० अनइ . केतलाइ पुण गुरु अणदीठाइ हुंता हीइ रमइं वसइं^१ । तेहना^१ गुण^{१०} सांभलीनइ हीइ हर्ष ऊपजइ । जिम श्रीजिनवल्लभसूरि । ते जिनवल्लभसूरि नेमिचंद्र भंडारीथा पहिला हुआ भणी अट्टइ हुंता नेमिचंद्र भंडारीनइ मनि तेहनां कीथां पिण्डविशुद्धि आदिक प्रकरण देपतां वस्या । इसिउ भाव ॥ १२८ ॥

[जि.] मुणिअतत्ताणं ज्ञाततत्त्वाने हियइ केईएक गुरु^{१५} दीट्ठाई हुंता न रमइं, न वसइं, न गमइं । अनइ बली केईएक अदीठाई गुरु हीयइ रमइ । किहनी परि ? श्रीजिनवल्लभसूरिनी परि । जिम श्रीजिनवल्लभसूरि अणदीठाई हुंता श्रीनेमिचंद्र भंडारी प्रमुख ज्ञाततत्त्व थावकने हीए सुगुरुपणइ करी वस्या तिम केईएक सुगुरु हीइ अणदीठाई वसइं । एतावता श्रीजिनवल्लभसूरि पहिलु हूउ ।^{२०} तिणि कारणि श्रीनेमिचंद्र भंडारीइ न दीठा । पुण तउ हीइ जाणे किरि दीठाई ज छइ । जइ हियामाहे वसइ छइ ।

१ आधिय. २ 'वसइं' नथी. ३ तेहना. ४ गुणइ.

दूरस्थोऽपि समीरस्थो यो यस्य हृदि वर्तते ।

चन्द्रः कुमुदखण्डानां दूरस्थोऽपि प्रबोधकः ॥ १२९ ॥

[मे.] दीठाइ हूँता केतला गुरु धर्मतत्त्वना जाण छइं तेहनइ
हीयइ रमइ नहीं, गमइ नहीं । अनइ केतलाइ गुरु अणदीठाइ हूँता
5 जाणना हीषानइं रुचइं । श्रीजिनवल्लभसूरिनी परिइं । किम !
श्रीजिनवल्लभसूरिनां कीषां पिंठविशुद्धिप्रमुख प्रकरण देपीनइ
जिम नेमि वंद्र भंडारीनइ मनि अहएँ हर्ष ऊपनउ ॥ १२९ ॥

[सो.] हव कुगुरु ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ धर्मबाह्य पुरुषनी वात कहइ छइ ।

10 अजया अइपाविट्ठा सुद्धगुरु जिणवरिंदतुल्य त्ति ।
जो इह एवं मल्लइ सो विमुहो सुद्धधम्मस्स ॥ १३० ॥

[सो.] अजया० जे गुरु अजयणांत छइं, जीवनी विषयना
करइ छइ ।

दगपाणं पुष्पफलं अणुस्रणिज्जं गिइत्यकिच्चाइं ।

15 अजया पडिसेवंति जइवेसविडंबगा नवरं ॥

(उपदेशमाला, गा. ३४९)

ईणं श्रीउपदेशमालानी गाहां जे कहिया छइं, अइपाविट्ठा
अतिपापिष्ठ पाप बोलतां करताइं जेहहइं शंका नथी एव्हाइ गुरु शुद्ध-
चारित्रिया गुरु भणी मानइं, ' ए अम्हारइ जिनवरेंद्र तीर्थकर समान ।'
20 जो इह० जे अजाणइ हम मानइं ते सूधा धर्महइं विमुख ऊपराठउ
जाणिरउ । तेहहइं धर्म केहांइं दूकडउ' नथी ॥ १३० ॥

[जि.] अजया इन्द्रियजयरहित अनइ पापिष्ठ आरंभना
करणहार हुइं एवहा अनइ एवहा जाणइ जु ' ए गुरु शुद्धचारित्री

हंता जिनवरेन्द्र तुल्य श्रीजिनवरेन्द्र सरीपा ' इति । जे थावक अथवा जे महात्मा अथवा अनेरउई कोई इह संसारमाहे एवं इसुं पूर्वोक्त मानइ ते पुरुष सुद्ध धर्महइं विमुख ऊपराठउ बाह्य ॥ १३० ॥

[मे.] जयणारहित, अति पापिष्ठ, पापमइ वचन बोल्तां संकाइं नहीं एवहाइ गुरु सुद्धचारित्रिया कही मानइं । कहइं ' अम्हारइ ए ५ तीर्थकर समान । ' जे अजाण इम मानइं ते सूधा धर्मनइ सर्वज्ञता वचननइ विपइ विमुख ऊपराठउ जाणिवउ ॥ १३० ॥

[सो.] एह जि बात ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] तेही ज धर्मबाह्य अजाण थावकनइ उपदेश दिइ छइ ।

जइ^१ तं वंदसि पुज्जसि वयणं हीलेसि तस्स रागेण । १०
ता कह वंदसि पुज्जसि जणवायठिइं^२ पि न मुणेसि ॥ १३१ ॥

[सो.] जइ तं० रे बापडा जीव । जइ^१ तूं तीर्थकर देव वांदइ छइ, पूजइ छइ, स्तवइ छइ, तु तूं ते परमेश्वरनउं वचन ' सुसाहुणो गुरुणो पांचिदिअसंवरणो० पंचमहुव्वयजुत्तो^३० ' इत्यादिक काइं अवगणइं ? दृष्टिरागि^४ बाहिउ तेहतेहवा आपणा गुरुनइ अनुरागि^५ बाहिउ हंतउ । परमेश्वरि कहिउ छइ । ' एहवा अष्टाचारनु आलवो संवासो वीसंभो संयवो पसंगो य० एतलं वानां न करिवां ' इसिउं परमेश्वरनुं वचन^६ जइ हीलइ छइ, अवगणइ छइ, मानतु नथी ता कह० तू परमेश्वरहइं वांदइ काइं, पूजइं काइं ? जणवाय लोक-व्यवहारइनी स्थिति न जाणइं छइं ॥ १३१ ॥

३०

१ जि. जा, मे. जो. २ जि. मे. जिणवायठियं पि. ३ जउ. ४ पंचमहुव्वयं.
५ अवगुणइ. ६ दृष्टिरागि. ७ ' वचन ' नथी.

[जि.] अहो श्रावक अजाण ! जइ किमइ तूं जिनहूइं वांदइ नमस्करि घरि पूजइं अनइं वली मिथ्यात्वीनि रागिइं करी तस्स तेह जिननउं वचन अवहेलिसि अवगणिसि न मानइं ता तउ अहो श्रावक मुग्ध ! तउ तूं जिनहूइं काइं वांदइ ? काइं पूजइ ? जिनवाद 5 जिनवचन तेहनी स्थिति आचारइं किमुं न जाणइं ? सिद्धातमाहे इसुं कहिउं, ' श्रावकि जिनवचन मानिवउं, अवहेलिवउं नही । ' इसुं जिनवचनइं न जाणइं तूं ॥ १३१ ॥

[मे.] जइ तउं देवनइं वांदइ पूजइ अनइ वली तेहइ जि तीर्थकरना वचननइं हीलइ राग लगी तउ तउं तेह परमेश्वरनइं काइ 10 वांदइ, काइ पूजइ ? किसउं लोकव्यवहारनी स्थिति न जाणइं ? ॥ १३१ ॥

[जि.] सिद्धातरीतिइं अजाण श्रावकहूइं उपदेश देई वली लोकरीतिइं उपदिसइ ।

लोए वि इमं ' भणिअं' जो आराहिज्ज' सो न कोविज्जा' । मत्तिज्ज तस्स वयणं जइ इच्छसि इच्छिअं' काउं ॥ १३२ ॥

15 [सो.] लोए० लोकइमाहि इसिउं कहीइ । जे आराधीइ ते कोपवियु नही, अवगणिउ नही । तेह भणी मत्तिज्ज० तेहनूं वचन मानिवउं, जउ तेहना मननउं गमलुं करिया वांछइ । जउ तेहनूं वचन आराधिवउं, तु ते मानिउ पूजिउ । जउ तेहनूं वचन न मानीइं तउ बाह्य पूजिउ काई न तूसइ । सामहु' कूपइ । लोकइ ए वात 20 कहइ ॥ १३२ ॥

१ जि. मुण्डिउं, मे. मुणियं २ आराहिज्जइ. ३ पुपिज्जा. ४ इच्छिउं.

५ ' मानिवउं...तेहनूं वचन न ' एउलो पाठ सो.नी बी.बी प्रनमांभी पढी गयो छे

६ सामुहु.

[जि.] अहो भोला थावक ! लोकइमाहे इसुं 'न सांमलिउं—
जो आराहिज्ज सो न कोविज्जा ? जे आराधीइ ते न कोपवीइ ।
लोकई इसुं कहइ । तिणि कारणि मन्निज्ज तस्स चयणं तेह
आराध्यनउं वचन मानीइ मानिवउं, जइ किमइ वांछित करिवा लहिवा
वांछइ ॥ १३३ ॥

3

[मे.] लोकमाहि इसउं सांमलीइ । जे आराधीयइ ते विराधीयइ
नहीं, कोपवियइ नही । केवलउं तेहनउं वचन मानिवउं । जउ किमइ
आत्मानइ ईप्सित वांछित करिवा वांछइ ॥ १३३ ॥

[सो.] वली सम्यक्त्वनी' दढाई ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वनीनी सम्यक्त्वनिश्चलता बोलइ ।

10

दूसमदंडे' लोए सुदुक्खसिद्धम्मि' दुट्टउदयम्मि ।
घन्नाण' जाण न चलइ सम्मत्तं ताण पणमामि ॥ १३३ ॥

[सो.] दूसम० ईणइं दुःखमाकालि पांचमा आरारूपिइ दंडि
पडीइ हुंतइ सुदुक्ख० शिष्ट उत्तम धर्मवंत गाढा दुःखिया थिया' ।
दुट्ट० दुष्ट पापी अधमी चाढादिक तेह रहइ' उदय मान महत्त्व^{१५}
लक्ष्मी हुई । एहवइ विरूअइ ऊपराठइ फालि । अथवा सुदुक्ख-
सिद्धम्मि दुक्खउदयम्मि इसिइं पाठि सु अतिशयइं दुःखिइ
पूर्वभव ऊपार्जीइं सीधउं नीपनउं जे दुःखनउ उदय तीणंइ छतइ जे
घन्य भाग्यवंतनुं सम्यक्त्व चलइ नही, धर्म ऊपरि लगाइ अभावडि
न थाइ, धर्मतु मन ढोलइ नही, ए' तेहवा उत्तम रहइं पणमउं^{१०}
नमस्करउं ॥ १३३ ॥

१ सम्यक्त्वइकाइ. २ जि. दूसमदंडे, मे. दूसमदंडिय. ३ जि. मे. सदुःख'.
४ जि. धम्माउ. ५ याय. ६ 'रइ. ७ ते.

[जि.] दूसमि दुःखमाकालि दंडे दंडिइ लोकि हूंतइ । बली स्वदुःखसिद्ध आपणा दुःखइ नीपनउ दुःखनउ उदय तिणि हूंतइ । एतलइ एकतउ दुपमाकालि लोक दंडिउ । बली दुःखइ ऊपरि दुःख एहे विहुं हूते जेहां पुरुषांनउ धर्म हूंतउ सम्यक्त्व न चालइ तेहां ५ भाग्यवंता पुरुषांनउ हउं नेमिचंद्र भंडारी सम्यक्त्व प्रणमउं नमस्करउं ॥ १३३ ॥

[मे.] ईणइ दुःखमाकालि लोक दंडिइ हूंतइ शिष्ट उत्तम लोके गाढे दुःखीए हूते अनइ दुष्टनइ उदइ हइ हूंतइ । एवहइ छतइ धन्य ते जेहनां चित्त हूंतउं सम्यक्त्व न चालइ तेहनइ हउं प्रणाम १० करउं ॥ १३३ ॥

[सो.] बली गुरु आशी वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुपरीक्षारूप कहइ ।

निअमइअणुसारेणं व्यवहारनएण समयसुद्धीए^१ ।

कालखित्ताणुमाणेण परिकिखओ जाणिओ सुगुरु ॥ १३४ ॥

१५ [सो.] कवि कहइ छइ । आपणी बुद्धिनइ अनुसारि, व्यवहारनयइ करी, सिद्धांतना वचननइ अनुसारि, कालक्षेत्रनइ अनुमानि, कालक्षेत्र संवयणादि जिस्पां छइं तेहनइं मानिइं चारित्र क्रियानी सर्व शक्ति^२ खप करइ छइ । तेहनइं अनुमानिइं परीपी गुरु लीधउ अनइ मानिउ छइ ॥ १३४ ॥

२० [जि.] निजमतिनइ अनुसारि करी आपणाइ बुद्धिप्रायस्वभ्यनइ प्रमाणि करी, बली व्यवहार लोकाचार तेहनउ नय न्यायरीति तिणि करी अनइ बली ग्रीजउं समयबुद्धीए सिद्धांतनी बुद्धिइं करी

सिद्धांतनी रीतिइं करी, वली चउथउं कालनइ अनुमानि करी, वर्षाकाल
टाली अनेरइ सीयालइ उन्हालइ काळि विहार करिवानइ अनुमानि करी,
वली पांचमइ क्षेत्रनइ अनुमानि करी, जिणइं क्षेत्रिइं वडतालीस
दोषविवर्जित शुद्ध आहार लाभइ तिणइं क्षेत्रि विहार करिवानइ
देपिवइ करी एह पांच परीक्षाइं करी परीक्षिउ हंतउ सुगुरु जाणिउ ५
मानिउ ॥ १३४ ॥

[मे.] निज आपणी मतिनइ अनुसारि, व्यवहारनइं जाइं करी,
सिद्धांतना वचननइ अनुसारि, द्रव्य क्षेत्र काल भावनइ अनुमानि परीपीनइ
सुगुरु जाणिवउ ॥ १३४ ॥

[जि.] तउहीइ गुरु मोटइ पुण्यइं लाभइं । इसी बात कहइ ।^{१०}
तह वि हुं नियजडयाए कम्मगुरुत्तस्स नेव वीससिमो ।
धन्नाण कयत्थाणं सुद्धगुरु मिलइ पुण्णेहिं ॥ १३५ ॥

[सो.] तह० तऊ आपणउं जडता मूर्खपणउं । कम्मगुरु०
अनइ आपणा भारेकर्मापणानु वीसास न कराइं । कुण जाणइ केतीवारइं
गुरुइ परीपतउ वरासिउ हउं । जेह भणी सुद्ध० सुद्ध खरउ^{१५}
गुरु धन्य धन्य कृतार्थ भाग्यवंतइ जि रहइं, मोटा पुन्यनइ उदइं
मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] तथापि हिं नियजडयाए निज आपणी जडता मूर्ख-
पणउं तिणि करी कर्मगुरुत्त्वहूइं भारेकर्मा जीवहूइं सुगुरु जाणिवानउ
विश्वास नही । पुण धन्य भाग्यवंत अनइ कृतार्थ कृतपुण्य पुरुषहूइं पुण्य^{२०}
करी सुद्ध गुरु चारित्री आचार्य मिलइं ॥ १३५ ॥

[मे०] तथापि हि आपणी जडता मूर्खार्हे तिणि करी अनइ कर्मनउं गुरु भारीपणउं तिणि करी वेसास न करिवउं । पणि ते धन्य कृतार्थ जेह रहइं पुण्यनइ योगि सूधउ गुरु मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] इणी जि कारणि सुगुरुप्राप्ति दुर्लभ कहइ ।

५ अहयं पुणो अहन्नो ता जइ पत्तो अह न पत्तो य ।
तह बि हु सो मह सरणं संपइ सो जुगप्पहाण^१ गुरु ॥ १३६ ॥

[सो०] अहयं० हुं पुण अपुण्य अभागीउ छउं । ता जइ०
तु जइ मइं गुरु प्रामिउ छइ अथवा नथी प्रामिउ, तउ नश्चिइं^२ मू रहइ
तेह जि प्रमाण ॥ १३६ ॥

१० [जि०] श्रीनेमिचंद्र भंडारी गामि गामि नगरि नगरि
गुरुपरीक्षा करतउ हंतउ फिरइ, पुण सुगुरु न लहइं । तिवारइं सुं
कहइ ? अहयं पुणो अहन्नो० । अहयं हउं पुण अधन्यपुण्य छउं ।
ता तउ पछइ जइ किमइ सुगुरु पामिउ तउ पामिउ । अह न पत्तो
य अथवा न पामिउ । तह बि तथापि तउहीइ हु निश्चइं मह
१५ मूहइं सो तेह जि सुगुरु शरण आराध्यपणइ आधार । जे गुरु संप्रति
हिवडानइ कालि जुगप्रधान श्रीजिनवत्तसूरि युगप्रधान गुरुना पण
शरण । इति भावः ॥ १३६ ॥

[मे०] हउं तउ अकृतपुण्णीयउ । जउ मइं ते सूधउं गुरु
पामिउ छइ अथवा नहि पामिउ । तथापि जे युगप्रधान गुरु छइ ते
२० मुक्षनइ शरणि ॥ १३६ ॥

[जि.] अथ जिनधर्म तणउ जाणिवानउ प्रकार कहइ ।

जिणधम्मं दुन्नेअं अइसयनाणीहि नज्जए^१ सम्मं ।

तह वि हुं समयट्ठिइए^२ ववहारनएण नायव्वं ॥ १३७ ॥

[सो.] जिण० जिनधर्म जाणतां गाढइउं दोहिलउ. छइ ।

अइसय० अतिशयज्ञानी जे मनोगत भाव जाणइ, सम्यग् एहे^३ जि ५

जाणइ जं, 'एहमाहि धर्म छइ ।' तह वि हु० तऊ बीजे छवस्थे

सिद्धांतमाहि जिसी परीक्षा कही छइ तिसी स्थितिइं करी व्यवहारनयइं^४

धर्म जाणी-लेवउ । सर्वथा अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥ . . .

[जि.] जिनधर्म दुर्ज्ञेय जाणतां दुहेलउ, पुण अतिशय ज्ञानवंत

पुरुषे सम्मं, सम्यक् प्रकारि साचउं जाणीइ । तह वि तउहीइ०

निश्चइं समयट्ठिइए सिद्धांतनी स्थितिइं अनइं ववहारनएण

लोकव्यवहारनइ न्यायि करी लोके जिनधर्म जाणिवउ । 'अहो सिद्धांतनी

रीतिइं धर्म जाणीइ ते प्रमाण, पुण लोकव्यवहारइं धर्म जाणीइ ते किम

प्रमाण ?' इसुं म कहे । 'लोगविरुद्धचाओ' इसा सिद्धांतना बचन-

इतउ । जिम सिद्धांतस्थिति प्रमाण तिम लोकव्यवहारइं प्रमाण । तथा १३

चोक्तं—

लोक म रूसउ, लोक जि तूसउ, लोक लेई परमारथि पइसउ ।-

अइ तूं जोगी त्रिभुवनसार, तइ तू न मेलहे लोकाचार ॥ १३७ ॥

[मे.] जिनधर्म जाणतां गाढउं दोहिलउं । जे अतिशयवंत

ज्ञानी हुइं तेह जि सम्यक्त्व जाणीइं जु 'एह माहि धर्म छइ ।' १०

तथापि व्यवहारनइं जइ सिद्धांतनी परीक्षाइ सम्यग् करी जाणी लेवउ ।

अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥

१ मे. निज्जए. २ मे. ह. ३ समयठिइए, जि. मे. समयठिइए, ४ गाढउं.

५ एह. ६ नयई करी.

[जि.] अथ जिनेन्द्रनइ वचनि जिनधर्म जाणिवानउं फल कहइ ।

जम्हा जिणेहिं भणिअं सुअववहारं विसोहयंतस्स^१ ।

जायइ विसुद्धबोही जिणआणाराहगत्ताओ^२ ॥ १३८ ॥

५ [सो.] जम्हा० जेह भणी जिन श्रीसर्वज्ञइ इम कहिउं छइ । श्रुतव्यवहार सिद्धातनउ मार्ग जोईनइ देवगुरुधर्म लिइं, जायइ० तु विशुद्ध बोधि निर्मल सम्यक्त्वनी प्राप्ति हुइ । जिण० जिननी आज्ञाना आराधक भणी । यदुक्तं श्रीआचर्यके सामाचार्या—

निच्छयओ दुन्नेअं को भावे कम्मि वट्टए समणो ।

ववहारओ उ कीरइ जो पुग्गट्टिउ चरित्तम्भि ॥

ववहारो वि हु बल्यं जं छउमत्थं पि वंदई अरहा ।

जा होइ अणामित्तो जाणंतो धम्मयं एयं ॥ (गा. ७१६-७१७)

सिद्धांतनउ व्यवहार प्रमाण करतउ केवलइ जे छद्मस्थि सिद्धातनइ व्यवहारि जोई चाही खरउ निर्दोष भणी आणित हुइ, पुण ते आहार ६५ छइ आधारमी । तउ ते जिमइ । केवली इम न कहइ, 'ए आधारमी छइ' । इम कहितां सिद्धातना व्यवहार ऊपरि अनास्था थाइ । तेह भणी न कहइ ॥ १३८ ॥

[जि.] जम्हा यस्मात् जिणि कारणि जिने इसुं कहिउं ।

सुअववहारं श्रुतव्यवहार सिद्धातनी स्थिति विशोषता समाचरता ७० पुरुषदूइं निशुद्ध निर्मली बोधि जिनसम्यक्त्वप्राप्ति जायइ हुइ । किंसा हेतुइतउ^१ जिनाज्ञाराधकत्वात् । जिननी आज्ञानउ आराधकपणातउ । कोई जिनाज्ञाप्रतिपालक पुरुष देपी बोधिफल प्रतिइं सदेह करइ । तेह पुरुष प्रतिइं जिणआणाराहगत्ताओ इसुं पद हेतुरूप थाइ ।

किमु ? श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूइं विसुद्ध बोधि हुइ । इसी प्रतिज्ञा किंसांतउ ? जिननी आज्ञांतउ आराधकपणातउ । एहे तु जे जे जिननी आज्ञाना आराधक हुइं तेहां तेहां पुरुषहूइं विसुद्ध बोधि हुइ । इसी अन्वयव्याप्ति । जिम श्रीश्रेणिक महाराजहूइं । इसु दृष्टांत । तिम एही जिनाज्ञाराधक । ए उपनय । तिणि कारणि विसुद्ध बोधि हुई ज । बली ३, अप्रत्यक्ष बोधिफल प्रतिइं संदेहकारक पुरुष वादी इसु कहइ, 'अहो ! प्रतिवादिन् ! हेतु हुउ, साध्य न हुउ । विपक्षि किमु बोध ?' इसिइ कहिइ हंतइ, प्रतिवादी ऊतर दिइ, 'अहो वादिन् ! जेहांहूइं विसुद्ध बोधि न हुइ तेहांहूइं जिनाज्ञाराधकपणउई न हुइ, जिम मिथ्यात्वीहूइं । तेहनी परि, ए नही । तिणि कारणि श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूइं^{१०} विसुद्ध-बोधिफल हुइ जि ।' इसिइ पंचावयवरूप अन्वय-व्यतिरेकी अनुमानप्रमाणि करी जिनमार्गप्रवर्तक जीवहूइं बोधिफल स्थापइं ॥ १३८ ॥

[मे.] जेह भणी वीतरागदेवे कहिउ श्रुतसिद्धांत तेहनउ व्यवहारमार्ग साधतां हतां विसुद्ध सूधी जिनधर्मनी प्राप्ति हुइ । तउ जइ, जिननी आज्ञाना आराधकपणातउ ॥ १३८ ॥

१३

[सो.] श्रीगुरु आश्री वीतरागनी आज्ञा कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुगुरुदुर्लभता कहइ ।

जे जे दीसंति गुरु समयपरिक्खाइ ते न पुजंति ।

पुणमेगं सदहणं दुप्पसहो जाव जं चरणं ॥ १३९ ॥

[सो.] जे जे० कवि कहइ छइ । हियडांतइ कालि जे जे^{२०} गुरु देखीइं ते ते सिद्धांतनी परीक्षाइं न पहुचइं । कहिमाहि सधलाइं गुरुना गुण देखीइं नही । पुणमेगं० पुण एक वातनुं निश्चिइं सदहिवुं जाणिवुं जं परमेश्वरि इम कहिउं छइ । पांचमा आरानइ

छेडहइ^१ श्रीदुप्पसह आचार्य युगप्रधान हुसिइं । तेह ठगइ भरतक्षेत्री
चारित्र वर्तसिइ । तीणइ सिउं^२ जाणीइ^३ निश्चिइं को को चारित्रीउ
गुरु भरतक्षेत्रमाहि^४ छइ, जि हुं उल्लसतउ नथी ॥ १३९ ॥

[जि.] जे जे गुरु दीसइं ते ते समय सिद्धांत तेहनी परीक्षाइं
न पूजइं न पहुचइं । पुण एक श्रद्धधान आस्ता छइ । किछुं श्रद्धधान
ते ! दुप्पसहो जाव जं चरणं । जं जउ दुःप्रसहाचार्य
लगइ चरण चारित्र थोडउं थोडेरउं होसिइ जि । इसी आस्ता छइ । पुण
जुगप्रधान गुरु टाली बीजउ कोई गाढउ सुगुरु दीसइ नही । इति
भाव ॥ १३९ ॥

२० [मे.] कवि कहइ । हिवडांनइ कालि जे जे गुरु दीसइं ते ते
सिद्धांतनी परीक्षाइं न पहुचइं । काई ? आपणपानइं सूधा ज्ञाननउ
अवबोध नही । अनइ असूधा घणा, सूधा थोडा ते भणी जाणी न
सकीइं । पणि एक वातनी सदहणा करिवी । जा दूपसहसूरि तां
सीम चारित्र छइ ॥ १३९ ॥

२५ [जि०] तिणि फारणि ते जुगप्रधान गुरु जाणिवानउ उपाय
कहइ ।

ता एगो जुगपवरो मज्झत्थपणेहिं समयदिट्ठीए ।

सम्मं परिक्खियव्वो मुत्तूण 'पवाहहल्लयोलं' ॥ १४० ॥

[सो.] ता एगो० तेह भणी एह भरतक्षेत्रमाहि एक को
२० युगप्रवर युगमाहि उल्लसतउ चारित्रीउ मध्यस्व मन धईनइ परीक्षिवउ ।
समय० सिद्धांतनी रीतिइं मय्यग् जोई लेउ । मुत्तूण० लोकनउ
प्रवाह फलकल 'आ माहरउ, आ ताहरउ गुरु' इम्यउ लोकनउ प्रवाह

तेहरूपिआ हलबोल द्रहबोल मेलही करी । जिम द्रहबोलमाहि वस्तु पडी न लाभईं तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभईं । तेह भणी ते छांडीनइ तत्त्ववृत्तिईं गुरु जोईनइ लेवु ॥ १४० ॥

[जि.] ता तउ पछइ एक अद्वितीय युगप्रवर युगप्रधान गुरु मध्यस्थमनोभिः मध्यस्थ उदासन पुरुषे समय सिद्धांत तेहनी दृष्टि जोइवडं ३ तिणि करी । अथवा सिद्धांतरूपिणी दृष्टि लोचन तिणि करी सम्मं २ सम्यक् साचउ परिक्खियववो परीखिवड । किंउं करी ? प्रवाह लोकप्रवाह तेहरूपिउ द्रहबोल मेलही करीनइ । जिम द्रहबोलमाहि वस्तु पडी न लाभईं तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभईं । तिणि कारणि लोकप्रवाह मेलही मध्यस्थेईं जि पुरुषे सुगुरु परीखिवड, १० न तु आग्रहवन्ते पुरुषे । यदुक्तं—

आग्रही बत निनीपति युक्तिं तत्र यत्र मतिरस्य निविष्टा ।

× × × युक्तिर्यत्र यत्र मतिरेति निवेशः ॥

सिद्धांतनी दृष्टि किसी :

पडिरूवो तेयस्सी जुगप्पहाणागमो महुवरवको ।

गंभीरो धीमंतो उवएसपरो य आयरिओ ॥

अप्परिस्सावी सोमो संगहसीलो अभिगहमईं य ।

अबिकत्थणो अचवलो पर्सतहियओ गुरु होइ ॥

(उपदेशमाला, गा. १०-११)

इत्यादि सिद्धांतदृष्टिईं जुगप्रधान उलेपी आदरिवड ॥ १४० ॥

[मे.] तेह भणी एह भरतक्षेत्रमाहि एकेकउ युगप्रधान अनुक्रमईं दुप्पहसूरिसीम विसहस्र चडोउर होसिईं । एह भणी

रागद्वेष मूकी मध्यस्थपणइ समय सिद्धांतनी दृष्टि संयग् प्रकारि गुरु
परीषी लेवउ, पणि लोकनउ प्रवाह कलकल 'ए माहरउ, ए ताहरउ'
एवहउ हलबोल मूकीनइ ॥ १४० ॥

[सो.] ईणइं लोकप्रवाहिइं हिवडां जाणइ क्षुमइं छइं । ए वात
कहइ छइ ।

[जि.] अथ पूर्वोक्त लोकप्रवाहनउं स्वरूप कहइ ।

संपइं दसमच्छेरयनामायरिणहिं जणिअजणमोहा ।
सुयधम्माओ^१ निउण^२ वि चलंति बहुजणपवाहाओ ॥ १४१ ॥

[सो.] संपइं^३ हिवडां अस्संजयाण पूआ इसिउं दसमुं अछे
प्रवर्त्तइं^४ छइ । ईणं करी गुणरहित नामिइं आचार्य घणा थिया । तीणइं
करी जणिअजण० लोक रहइं मोह कहीइ अम वरांसउ पडिउ^५ । न
जाणीइ केहउ गुरु । इसिइं छतइं जे निपुण डाहा चतुर तेहइ घणा
लोकना प्रवाहमाहि पडिआ हुंता साचा धर्मतउ चूकइं चलइं छइं
साचा गुरुनइ अणलहिवइं ॥ १४१ ॥

[जि.] संप्रति हिवडां दसमइ आश्चर्यि ऊपना नामायरिणहिं
नामधारक आचार्य तेहे जनित ऊपजाविउ जन अज्ञाततत्त्व लोक तेहना
सरीपउ मोह अज्ञानपणउं जेहां निपुणांहइं छइं, ते जनितजनमोह ।
एवहा हुंता निउण वि निपुणइ ज्ञाततत्त्वइ सुमधर्म हुंता चालइं ।
किसा प्रमाणइतउ ? बहुजणपवाहाओ बहु घणा जण लोक तेहना
प्रवाहइतउ । एक नामधार आचार्य मोह ऊपजावइ । लोकप्रवाह
पुणं शुमधर्म हुंतउ डाहाइ मोलयइ । तिणि फारणि, लोकप्रवाह
मेहिदवउ ॥ १४१ ॥

[मे.] सांप्रत दसमा अच्छेरा जे कथा तेहमाहि दसमा अच्छेरा-
नइ प्रस्तावि नामाचार्ये लोकनइ जे व्यामोइ ऊमजाविउ तेह लगी घणा
लोकना प्रवाहमाहि पड्या हुंता निपुण डाहाइ लोक सूधा धर्म हुंता
चालइ भए हुइ, साचा गुरु अणलहता थका ॥ १४१ ॥

[सो.] जे लोकनइ प्रवाहि पडिआ तेहनं आलंबन लेई कुंगुरु
कुधर्म सेवइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वी सम्यक्त्वी विहुंना लक्षण कहइ ।

जाणिज्ज मिच्छदिट्ठी जे पडणालंबणाइं गिण्हंति ।
जे पुण सम्मदिट्ठी तेसि मणो चडणपयडीए ॥ १४२ ॥

[सो.] जाणिज्ज० निश्चयनयनी अपेक्षाइं ते मिथ्यात्वीइ जि०
कहीइं, जे पडवानां आलंबन लिइं । 'अमुकउ प्रमाद कुमार्गादिक करइ
छइ, हुइ करु' इम तेहनां आलंबन लिइं । जे साचा सम्यग्दृष्टि
साचा सम्यक्त्वेना धणी तेहनं मन चडवाइजिनी पगथीइं हुइ । जे खरउ
धर्म करता हुइ तेहनु आलंबन लेईनइ आपणपइं खरुइ जि करइ ।
यदुक्तं श्रीआवश्यकै वंदनकनिर्युक्तौ—

१५

आलंबणाण लोओ भरिओ जीवस्स अजउकामस्स ।

जं जं पिच्छइ लोए तं तं आलंबणं कुणइ ॥

जे जत्थ जयाजईआ बहुस्सुआ चरणकरणपब्भट्ठा ।

जं ते समायरंति आलंबण मंदसइदाणं ॥

जे जत्थ जयाजईया बहुस्सुआ चरणकरणसंपत्ता ।

२०

जं ते समायरंति आलंबण तिब्बसइदाणं ॥ १४२ ॥

(-गा. ११८८-८९-९०)

१ विप्वंति. २ जि. चेव पडणीए. ३ 'जे साचा सम्यग्दृष्टि...तेहइ
आलंबन' एइलो पाठ सो.नी गीजी प्रतमांशी पडी गयो छे.

[जि.] ते मिच्छदिट्ठी मिथ्यात्वीदृष्टि जाणिज्ज जाणियउ,
 जे पतित धर्म हंता अष्ट ह्या तेहना आलंबन ओठंभ लिइं,
 अष्टनी विसमसि करइं । 'एहइ तप नयी करतउ, हउंइ नही
 करउं' इत्यादि आलंबन लिइं । अथ सम्यक्त्वी लक्षण । जे पुण
 ५ सम्मदिट्ठी जे वली सम्यग्दृष्टि हुइं तेसि मणो तेहना मन
 चडते पावडीया लेहु । मोटा तपस्वी प्रमुख पुरुष तेहना अवष्टंभ
 आदरइं ॥ १४२ ॥

[मे.] ते जाणिमा मिथ्यादृष्टि जे पडियालंबन पतितनउं
 आलंबन लिइं । जे वली जीव सम्यग्दृष्टि छइं ते चडियालंबननी पावडी
 १० चडइं । जे रूडी क्रिया करइं तेहनी पयडीइ चडइं ॥ १४२ ॥

[सो.] उत्तम सयोग दुर्लभ ए वात कहइ छइ ।

सव्वं^१ पि जए सुलहं सुवन्नरयणाइवत्थुवित्थारं ।

निच्चं चिय मेलावं सुमग्गनिरयाणं^२ अइदुलहं ॥ १४३ ॥

[सो.] सव्वं पि० बीजउं सह सुवर्ण रत्न आभरणादिक
 १५ वस्तु अद्विनउ विस्तार सुलभ । यत उक्तं—

सर्वे भावा सर्वजीवै प्राप्तपूर्वा अनंतश ।

बोधिर्न जातुचित्पाप्मो भवममणदर्शनात् ॥

राज्यशुद्धि धनकनकादिक घणीइ बार अनंते भवे लाभइ, पुण सन्मार्ग-
 निरत खरा उत्तम धर्मेना आराधक उत्तम पुरुष तेहनउ सदैव मेलावउ
 २० ते अतिदुर्लभ । तेहइ जि भणी सदैव जयवीअरायमाहि प्रार्थीइ
 छइ, 'सुहृगुरुजोगो तव्वयणसेयणा आभवमसंखा' ॥ १४३ ॥

[મે.] સઘલીઈ વસ્તુ પૃથ્વીમાહિ સુવર્ણરત્નાદિક વસ્તુનડ વિસ્તાર સોહિલડ । પણિ નિત્ય સર્વદા સન્માર્ગનડ વિપડ નિરત, સ્વાર્ધર્મના પ્રરૂપક તેહનડ મેલાવડ અતિ દુર્લભ । જયવીઅરાયમાહિ ‘સુહગુરુજોગો તત્ત્વચણસેવણા’ एह जि वस्तुनी प्रार्थना मागी ॥ ૧૪૩ ॥

[સો.] કેતલાઈ ‘આ’ માહરડ દેવ, આ માહરડ ગુરુ । ए टाली बीजा गुणवंतइ काई नहीं । हुं एह जि मानउं ।’ इसिउं अभिमान बहइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[જિ.] અથ દેવાં ગુરાંહૂં સર્વવળડ કરી કર્મવહુલંતા વોલ્હ ।
‘अहिमाणविसोवसमत्थयं च शुब्बंति देवगुरुणो अ ।
तेहिं पि जओ’ माणो ही ही तं पुब्बदुचरिअं’ ॥ ૧૪૪ ॥ ૧૦

[સો.] અહિમાણ૦ અહંકારરૂપિઆ’ વિસના વિકાર ઉપ-
સમાવવા દેવગુરુ કહીડ । દેવગુરુ સેવતાં અહંકારાદિક વિકાર જાઈં ।
तेहिं पि० तेहे जि देवगुरे करी केतलांहूँ’ मान अहंकार आवइ ।
ही ही० आहा ! ते पूर्वदुश्चरित पाछिला भवना पाप तेहनूं प्रमाण, जं
गुणागुण काई जोतउ नथी । दृष्टिरागिइं चाहिउ ‘आपणाइ जि देवगुरुऽ
रूडा’ इसिइं गर्विइं गर्नु हींइ छइ ॥ ૧૪૪ ॥

[જિ.] લોક પરમાર્થવૃત્તિં ચ વલી બાહ્યવૃત્તિં પુણ અભિમાન
અહંકાર તેહનડ વણિ દેવાં ગુલેહૂં વર્ણવઈ । જડ દેવગુરુઈ
અહંકારી છઈં इसिइं स्तवइ । स्तवितां छतउई गुण, अछतई गुण
वर्णवइ । पुण तेहां देवांगुरांहूँ जउ माण अहंकार हूउ साचउ, तउ२०
तेहां देवगुरुनां पूर्वकृत दुश्चरित जाणिवउं ॥ ૧૪૪ ॥

૧ ‘આ માહરડ દેવ’ સો.ની ધીજી પ્રતમાં નથી. ૨ આ ગાથા જિ.માં નથી, પણ તે ઉપરનો ચાલાવબોધ છે. ૩ મે. જાઓ. ૪ ‘શુચિરિઅં’, ૫ અભિમાન અહંકાર. ૬ કેતલાઈ.

आचार जे लोक करइं । हा हा इसिइ खेदि । ते मूढ मूर्ख ते आचार करतउ आपणपडं जिनभक्तपणउं किम कहइ ? ॥ १४५ ॥

[सो.] वीतरागइजिनुं वचन मानइ ते थोडा । ए^१ वात कहइ छइ ।

[जि.] एवढउ जैनभेद काहं ? तेहनउं कारण कहइ । ५
जं चिअ लोओ मन्नइ तं चिअ मन्नंति सयल लोआ वि ।
जं मन्नइ जिणणाहो तं चिअ मन्नंति किवि^२ विरला ॥ १४६ ॥

[सो.] जं चिअ० एक लोक जे बोल मानइं तेह जि बोल सघलाइ लोक मानइं । प्रवाहि पढ्या प्राहि^३ संसारामिलापी सविहुं, ४
जीवनां मन सरीपांइ जि हुइं । जं मन्नइ० जे जिननाथ तीर्थकरदेवः०
जे बोल मानइं कहइं, केवलज्ञानि करी जाणीनइ, तेह जि श्रीसर्वज्ञां^५
वचन जे मानइं, लोकनउ प्रवाह काई न मानइ ते केतलाइ विरलाइ जि
थोडाइ आसन्नसिद्धिक हुइं ॥ १४६ ॥

[जि.] जे आचार लोक मानइ तेही ज आचार सघलाई लोक मानइं । पुण जे आचार जिननाथ मानइ ते आचार विरला थोडा^६
केईएक भाग्यवंत मानइं ॥ १४६ ॥

[मे.] जे वस्तु मिथ्यात्वादिक प्रवाहि लोक मानइं ते सकल लोकमाहि मानीइ । अनइ जे जिननाथ मानइ कहइ ते जइ विरलउ कोईएक भव्य जीव मानइ ॥ १४६ ॥

[सो.] निश्चय नय आथी श्रीसम्यक्त्वनूं स्वरूप कहइं । १०

[जि.] अथ जे साहम्मी उपरि गाढउ स्नेह न करइं तेह उद्दिसी कहइ ।

साहम्मिआओ अहिओ बंधुसुआईसु' जाण अणुराओ ।
तेसिं न हु सम्मत्तं विन्नेयं' समयनीईए' ॥ १४७ ॥

[सो.] साहम्मि० जेहहूई साहम्मी' पाहि बांधव पुत्र कलत्र मित्रादिक स्वजन ऊपरि अनुराग घणउ अधिकउ हुइ । साहम्मी' उपरि स्नेह थोडउ अनइ आपणां सगा कुटुंब ऊपरि घणउ स्नेह हुइ, मोह लगइ । तेसिं० सिद्धांतनी रीतिइं जोतां निश्चयइं' तेहहूई सम्यक्त्व नही इसिउं मानउं । जउं सम्यक्त्व दढ हुइ तउ धर्मवंत ऊपरि अनुराग गाढउ जोईइ । इह लोकना संगपण ऊपरि थोडउ जोईइ । इसिउं माव ॥ १४७ ॥

१० [जि.] जेहां पुरुषहूई साहम्मी पाहई बंधु स्वजनादिक ऊपरि अधिकउ अनुराग स्नेह हुइ तेह पुरुषहूई सम्यक्त्व नही । इसुं सिद्धांतनी नीतिइं विन्नेयं' जाणियउं ॥ १४७ ॥

[मे.] जेह जीवनइं साधमीं पाहति बांधव पुत्र कलत्र मित्र ऊपरि अधिक अनुराग हुइ ते जीवनइं सिद्धांतनी रीतिइं जोतां सम्यक्त्व नही । १५काइं ? जु सम्यक्त्व दढ हुइ तउ साहम्मीनउ अनुराग गाढउ हुइ ॥ १४७ ॥

[सो.] शुद्ध सम्यक्त्वनउ धनी लोकाचारनउ धर्म काई न गणइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्त्वीनइ पक्षि' हूउ जि मानइ तिहहूई ओलंभउ दिइ ।

१० जइ' जाणसि जिणंगाहो लोआयारा' विपक्खए' हूओ ।
तां तं तं मन्नंतो कह मन्नसि लोअआयारं' ॥ १४८ ॥

१ जि. मे. 'सयाईसु. २ मन्ने. ३ सिद्धंतनीईए. ४ साहम्म. ५ निश्चयनई.
६ जि. मे. लोआयाराण पक्खए ७ मे ता तव नं ८ मे. 'आयारे

[सो.] जइ० अहो भय्य जीव ! तूं जउ इसिउं जाणं छं—
 'जिननाथ श्रीसर्वज्ञ लोकिक आचार यिकउ विपक्षभूत अलगउ छइ ।
 लोकाचार जूउ अनइ श्रीसर्वज्ञनउ' आचार जूउ छइ ।' ता तं तं०
 तेह भणी तुं ते श्रीवीतरागनइ मानतउ हूंतउ लोकनउ आचार धर्म
 भणी काई मानअं छअं ? जे 'लोगविरुद्धआओ' इसिउं कहिउं छइ ५
 ते प्रसिद्ध लोकनउ आचार धर्म सिउं अविरुद्ध अणकरतां लोक पाप
 ऊपार्जइ । ते छाटा' आभोपादिक करिखुं । पणि तेहइ धर्म भणी काई
 न मानिखउं ॥ १४८ ॥

[जि.] लोकाचारनइ पक्खइ हूउ हूंतउ मानतउ जइ जिननाथ
 जाणइ, मनमादि धरइ, तउ पछइ तूं ते जिन मानतउ हूंतउ लोकाचार^{१०}
 काई मानइ ? ॥ १४८ ॥

[मे.] अरे जीव ! जउ तउं इम जाणइ छइ जि 'जगन्नाथ
 वीतराग लोकना आचारनइ विपक्षभूत अलगउ छइ । लोकाचार जूउ,
 वीतरागनउ आचार जूउ ।' तउ तउं वीतरागनइ मानतुइ हूंतउ
 लोकनउ आचार धर्म भणी काई मानइ ? ॥ १४८ ॥ १५

[सो.] वली सम्यक्त्वइ जि ऊपरि ४^१ गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिन मानीनइ पछइ अन्य देव मानइ तेह उद्दिशी
 कहइ ।

जे मत्तेवि जिणंदं पुणो वि पणमंति इअरदेवाणं ।

मिच्छत्तसन्निवायगघत्थाणं ताण को विज्जो ॥ १४९ ॥^{२०}

[सो.] जे मत्तेवि० जे जिनेन्द्र श्रीसर्वज्ञ साचउ देव

१ श्रीसर्वज्ञआचार. २ मानइ छइ. ३ छाट. ४ आर्थी. ५ जि. 'सन्निवाय',
 मे. 'संनिवाय'.

बीतराग मानी तेहनी आज्ञा पडिवजीनइ पुणो वि० बली इतर देव
बीजा संसारिक देव नमइ मिथ्यात्वरूपिइ संनिपात^१ रोगिइं करी
प्रसिया अचेत जाणिवा । तेहहूइं कुण वैद्य हुइं ? तेहहूइं कुण
साजा करइं ? जे अमृत पीईनइं विस पीईं तेहहूइं सिउं प्रतिकार
हुइ ? ॥ १४९ ॥

[जि.] जे पुरुष जिनेन्द्र मानी पछइ इतर देव हरिहरादिक
प्रणमइं तउ मिथ्यात्वरूपिउ संनिपातक रोग तिणिइं घत्थ प्रत्या
व्याप्या हंता ताण तेहां पुरुषहूइं कुउण वैद्य ह ? अपि तु न
कोई ॥ १४९ ॥

10 [मे.] जे सर्वज्ञ साचउ देव मानी तेहनी आज्ञा पडिवजीनइ
इतर बीजा संसारिक देवनइं मानइं ते मिथ्यात्वरूपीइं संनिपाति रोगि
प्रत्या हंता अचेत हुइं । तेहनइं कउण वैद्य साजा करइ ? ॥ १४९ ॥

[सो.] बली सम्यक्त्वइ जि ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] एक श्रावक गुरु नानाविध चैत्यद्रव्य माहोमाहि न
15 वेचावइं ।

एगो^१ सुगुरु एगा वि सावगा चेईयाणि विविहाणि ।
तत्थ य जं जिणदब्बं परुप्परं तं न विचंति ॥ १५० ॥

[सो.] एगो० गुरु एकइ जि अनइ श्रावक एकइ जिं छइं ।
पुण चैत्य देहरां जूआं जूआ अनेरा अनेराना^२ कराव्यां छइ । तिहां जे
20 द्रव्य छइ ते परस्परिइं न वेचइं । पेला^३ देहरानु उलिइ देहइइ, ओल्या
देहरानु पेळइ देहरइ न वेचइ । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

१ संनिपाति. २ आ गायानी प्रथम पक्षि जि. मां नथी. ३ अनेरा.
४ 'पेला देहरानु...न वेचइ' एटलो पाठ सो.भी भीगी प्रतमांभी पढी गयो छे.

[जि.] एक जि सुगुरु । एकइ जि सघला श्रावक । चैत्य जिनदेवगृह विविध नानाप्रकार छइ । तत्थ तेहे विविध चैत्ये जं जे जिनद्रव्य ऊपजइ ते जिनद्रव्य देवद्रव्य परस्परइं एक चैत्यनउं द्रव्य बीजइ चैत्यि जे सुगुरु श्रावक न वेचावइं ॥ १५० ॥

[मे.] एक सुगुरु, एक श्रावक छइ अनइ देहरां जूजूआं ५ छइ । अनइ तिहां जे द्रव्य छइ ते परस्परइं न वेचइं । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

ते न गुरु नबि सङ्गा न पूइओ तेहिं होइ' जिणनाहो ।
मूढाणं मोहठिई सा नज्जइ' समयनिउणेहिं ॥ १५१ ॥

[सो.] ते न० ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे इम देहरानी^{१०} जूजूआई करइं । एक ना^१ गणइं तेहे वीतराग देवइ' पूजिउ नही । साचउ वीतराग पूजिउ तु कहीइ, जउ वीतरागना प्रासादविंव एकइ जि देपइ । जे जूजूउं देखिबुं ते मूढनी मोहस्थिति अजाणिबुं जि जाणीइ ॥ १५१ ॥

[जि.] ते गुरु नही । ते श्रावक नही । तेहे गुरु-श्रावके^{१५} जिननाथ वीतराग देव किंवारइं न पूजिउ । काइं ? तेहे गुरु-श्रावक समयनिउणेहिं समय सिद्धांत तेहना निपुण जाण एवहइ सा ते चैत्यद्रव्यनी परस्परइं अणवेचिवानी रीति ते मूढ मूर्पनी मोहस्थिति नज्जइ जाणीइ । नाना चैत्यपदनउ द्रव्य भावइ तिमइ जिनचैत्यि वेचिवउं । दूषण नही, सामुह महाधर्म । इसी सिद्धांतरीति न जाणइं,^{२०} किंतु पूर्वोक्त मूर्पस्थिति जाणइं तेह भणी ते अजाण ॥ १५१ ॥

[मे.] ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे देहरां एक न गिणइं ।

तेहे वीतराग पूजिउ नहीं । जे प्रासादमि आपणा पारका करी देखइ ते
मूढनी मोहस्थिति अजाणिउउ समय सिद्धातने निपुणे ॥ १५१ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] एह ज बात प्रकारातरि बली कहइ ।

५ सो न गुरु जुगपवरो जस्स य वयणम्मि बट्टए भेओ ।
चिअभवणसट्ठगाणं^१ साहारणदब्बमाईणं ॥ १५२ ॥

[सो.] सो न० ते गुरु युगप्रधान न कहीइ, जेहनइ वचनि
उपदेशि एतलानु भेद थाइ । चैत्यभवन देहरा अनइ श्रावक तथा
साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी जूजूआई थाइ, माहिमाहि विरोध
१० पडइ ॥ १५२ ॥

[जि.] जे गुरु जुगप्रवर नही, जस्स य जेह गुरुनइ वचनि
चैत्यभवन देवगृह तेहना द्रव्यहूइ अनइ श्रावकना द्रव्यहूइ बली
साधारण द्रव्यहूइ भेद मिश्रता वर्तइ ॥ १५२ ॥

[मे.] ते गुरु युगप्रधान न कहीइ, जेहनइ वचनि एतलानउ
१५ भेद थाइ । चैत्य देहरा, श्रावक तिम साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी
जूजूआई थाइ, माहोमाहि विरोध पडइ ॥ १५२ ॥

[सो.] बली कवि गुरुनी भक्तिइ कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वनउ माहात्म्य बोलइ ।

संपइ पहुवयणेण^२ वि जाव न उल्लसइ विहिविवेअत्तं^३ ।
२० ता निविडमोहमिच्छत्तगंठिआवुट्टमाहस्पं ॥ १५३ ॥

[सो.] संपद्० हिवडा प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरिनइं वचनिइं जा धर्मनी परी विधि अनइ साचा विवेकनउं^१ जाणिवउं^२ न उल्लसइं न ऊपजइ ता निविड० ते निविड मोह अजाणिवउं अनइ मिथ्यात्त्वनी ग्रंथि तेहनउं गाढउं माहात्म्य गाढउ महिमा । ते गाढा अजाण अनइ गाढा मिथ्यात्त्वी कहीइं ॥ १५३ ॥

[जि.] सप्रति हिवडा प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरि तेहनइ वचनिइं जउ विधिविवेकपणउं न उल्लसइ, विधि जिनसिद्धात कर्त्तव्य तेहनउं विवेकपणउ, पापपुण्यनउं जाणिवापणउं जउ न ऊपजइ ता तउ पछइ निविड. मोह अजान तद्रूप मिथ्यात्वप्रथिका मिथ्यात्त्वनी गाढी तेहनउ माहात्म्य प्रभाव जाणिमउ ॥ १५३ ॥

[मे.] साप्रत प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरिनइ वचनिइं जेहनउ चित्त खरी विधि ऊपरि अनइ साचउ विवेक तेहनउं जाणिवउं तेह ऊपरि चित्त उल्लसइ नही, तेहनइं निविड मोह अजाणिवउं वली मिथ्यात्त्वनी ग्रंथि तेहनउ गाढउं महादुष्ट मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १५३ ॥

[सो.] परमेश्वरना वचननी आशातनानुं करिवू ते गाढउ विरुडं ।

[जि.] अथ जिननी आशातना करिवानउं फल कहइ ।
बंधणमरणभयाइं^३ दुहाइं तिक्खाइं नेव दुक्खाइं ।
दुक्खाणं^४ दुहनिहणं^५ पहुवयणासायणाकरणं^६ ॥ १५४ ॥

[सो.] बंधण० बाधिवउं^७, मारिवउं^८ अनेराइ भय पड्वा जि तीव्र दुख ते दुख न कहीइं । ते थोडेसी^९ बेला^{१०} सहिया अनइ

१ विवेकनु २ जाणिव ३ भयाइ ४ मे दुक्खाइ ५ जि. मे. पहुवयणा-
सायण करण ६ बाधिव ७ 'मारिवउ' नदी. ८ जे. ९ थोडिसी. १० बेला.
२०

फीटी' जाईं । दुक्खाण० पुण प्रमु तीर्थकरदेवना वचननी आशातनानु
 फखिं ते सर्व दु खनउं निधान । अनंता संसारमाहि अनंते भवे अनता
 दु ख दिइ । वीतरागना वचन जे ऊथापइं ते घणुं आगलि दु खिया
 थाईं ॥ १५४ ॥

५ [जि.] बंधनमरणभयप्रमुख दु ख तीनई हंता पुण दु ख न
 कहीइं । स्वल्प नान्हपणातउ । जइ बंधनमरणादिक दु ख नही, जिन
 वचन आशातना करिवउं किसउं दु ख ? पहुवयणा० प्रमु स्वामी
 जिन तेहनी आशातनानउं दु खनिधान दु खस्थानक । अतिउत्कृष्ट-
 पणातउ । जिनवचन आशातना करिवउ तउ अणंता मोटा गाढा दु ख
 १० ऊपजइ । तेह भणी जिनवचन आशातना न करिवी । किन्तु मानियउं
 करिवउ पुण जिनवचन, जिम नानाविध मनोज्ञ सुख हुईं ॥ १५४ ॥

[मे.] बंधनमरणभयादिक जे दु ख ते तीत्र' दु ख कहीइं
 ते थोडीसी बेला सद्धा पठी विलइ जाईं । पणि प्रमु तीर्थकरदेवना
 वचननी आशातनानउं करिवउं ते सर्व दु खनउं निधान, जेह लगी
 १५ अनता दु ख पामीइ ॥ १५४ ॥

[सो.] हिव कवि आपणी निन्दा करइ छइ ।

[जि.] अथ सुश्रावकत्त्व आजन्म पालियउं । इसुं कहइ ।

पहुवयणविहिरहस्सं नाऊणं' जाव दीसए अप्पा ।

ता कह सुसावगत्तं' जं चिन्नं धीरपुरिसेहिं ॥ १५५ ॥

२० [सो०] पहु० प्रमु तीर्थकरदेव तेहने वचने,
 सुनिणिच्छिअएगमई धम्ममि अनत्तदेवओ अ पुणो ।
 न य कुसमए सु रज्जइ पुन्नावरवाहयत्येसु ॥
 दट्ठण कुलिंगीण तसथावरभूअमइणं विविह ।

धम्माओ न चालिज्जइ देवेहिं सइंदएहि पि ॥

२५

(उपदेशमाला, गा. २३१-३२)

१ फीटी २ जि मे नाऊण वि ३ मे सुसावयत्त.

ददसीलव्यनियमो पोसहआवस्सएसु अक्खलिओ० ।

(उपदेशमाला, गा. २३४)

इत्यादिके जे श्रावकनउं रहस्य बोलिउं छइ ते जाणीनइ जेती वारइं आपणपउं जोईइ ता कह० तु किहा आपणपामाहि सुश्रावकपणुं ? जं चिह्नं० जे आगलि धीर पुरिपे आनंद कामदेवादिके समाचरिउं तेहनउ लवलेख आपणपामाहि नथी ॥ १५५ ॥

[जि.] प्रभु परमेश्वर तेहनउं वचन विधि रहस्य नाऊण विजाणई अनइ जाव जां लगइ आत्मा ब्रह्मस्वरूप दीसइं ता लगइ किमु सुश्रावकपणउं ? जे सुश्रावकपणउं धीरपुरुषे आचीर्ण आचरिउं ॥ १५५ ॥

[मे०] प्रभुरतन वीतरागदेव तेहनी भापी विधि तेहनउं रहस्य० जाणीनइ जउ आपणउं आत्मानउं स्वरूप जोईइ तउ किहां सुश्रावकपणउं ? काइं ? आगइ जे आनंद कामदेवादिक धीर पुरुष श्रावक हूआ तेहनउ तउ लवलेख मात्र आपणपामाहि नहीं दीसता ॥ १५५ ॥

[सो.] हिव आपणु मनोरथ चिहुं गाहे कविं कहइ छइ ।

[जि०] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी पांचे गाथाइं आपणा१५ मनोरथ प्रकासइ ।

जइवि हु उत्तमसावयपयडीए चडणकरणअसमत्थो ।
तह वि पडुवयणकरणे मणोरहो मज्झ हिअअम्मि ॥१५६॥

[सो.] जइ वि० यद्यपि१ उत्तम श्रावकनी पगथीइं चडरूं करी न सकुं, तीणइं बहिरइं असमर्थ छउं तह वि० तउ प्रभु२ तीर्थकरना वचन आराधिनानइ विषइं माहरइ हिअअ मनोरथइं छइ । किमइं चीतरागनी आज्ञा आराधाइ तु रूडउं ॥ १५६ ॥

१ विहु २ 'कवि' नथी ३ यद्यपिइ ४ बहिरइ. ५ विषय ६ मनोरथ.
७ निमहइ.

[जि०] जइवि यद्यपि हु निश्चइं उत्तमसावयपयडीए
 सुजाण श्रावकनइ पावडियालइ हूतउ चरणकरणि चारित्रपालनइ
 विपइ असमर्थ, दीक्षा पाली न सकउं तह वि तथापिहिं मज्झ
 हिअअम्मि माहरा हियामाहे प्रमुवचन करिवानइ विपइ यतिघर्म
 १ पालिवानइ विपइ मनोरथ होज्यो ॥ १५६ ॥

[मे०] जउ किमह उत्तम श्रावकनी पगयीइं चडिमानइ विपइ
 असमर्थ छउं, पणि तउ ही प्रमु वीतराग तेहना वचननउं करिवउ तेहनइ
 विपइ मनोरथ माहरइ हियइ छइ ॥ १५६ ॥

ता पहु पणमिअ चलणे इकं पत्येमिं परमभावेणं ।
 १० तुह वयणरयणगहणे अइलोहो मज्झ हुज्ज सया ॥ १५७ ॥

[सो.] ता पहु० तेह भणी प्रमु परमेश्वर वीतरागना चलण
 नमस्करीनइ एक वानउं प्रार्थउं मागउं साचइं भाविइं । तुह० हे
 स्वामी ! ताहरा वचन रूपिया रत्न लेवानइ विपइ मूरहइ सदैव
 अतिलोभ हुज्यो । श्रीसिद्धातवचन उपरि आम्हा आदर आवियो ।
 १३ एतलइ काज सरइसिं ॥ १५७ ॥

[जि.] ता तउ पउइ पहु प्रमु जिन तेहना प्रणमित
 नमस्करिया चरण पदकमलि जिणइ मइं एतावता प्रमु तणा चरणकमल
 नमस्करी प्रमु कन्हा परम भावि मोटी भक्तिइ करी एक वस्तु प्रार्थउ ।
 हे प्रेमी ! ताहरा वचनरूपिया रत्न तेह लेया सर्वदैव मूरहइ अतिलोभ
 २० होज्ज हुउ ॥ १५७ ॥

[मे.] तउ तेह भणी प्रमु वीतरागना चरण नमीनइ परम भावि
 करीनइ एक वानू मागउ । ताहरा वचनरूपीया रत्न लेवानइ विपइ
 मूरहइ सदैव अतिलोभ हुज्यउ ॥ १५७ ॥

[जि.] 'इसुं प्रसु आगलि' प्रार्थी आपणी मनोगतं चिंती कहइ ।
अइमिच्छवांस' निक्कट्ट' भावओ गलिअगुरुविवेआणें ।
अम्हाण कह सुहाइं संभाविज्जांति सुविणे' वि ॥ १५८ ॥

[सो.] अति गाढउं घणा कालनु मिथ्यात्वनु वास' संस्कार
तीणइं करी जे ऊपनु निक्कट्ट भाव' मदल्ल परिमाण तीणें करी गलिउ ५
गिउ गुरु विवेक छइ अम्हारउ एहवा' अम्ह रहइ सुहणाइमाहि शुभ
पुण्य किहां संभावीइ ? अथवा सुख मोक्षसुख किहां संभावीइ ? ते
गाढउं दुर्लभ ॥ १५८ ॥

[जि.] इह संसारमाहे एवहां अम्हहूइं सुमिणे वि सुहणाइ-
माहि किंसु सुख संभावीइ ? अपि तु न संभावीइ । अम्हे किंसा छां ? १०
मिच्छवांस' मिथ्यात्वनउ संस्कार तिणि' करी निक्कट्ट विरंउ भाव
'तेहनउ' गलिउ गुरु' गुरुउ विवेक तत्त्वातत्त्वविचार जेहनउ छइ ॥ १५८ ॥

[मे.] इहां घणा कालनउ मिथ्यात्त्ववासनउ जे निक्कट्टभाव
तीणइ गलिउ गरुउ विवेक एवहा अम्हे तेहनइ सुहणाइमाहि परम
सुख मोक्षसुख किम संभावीयइं ? ॥ १५८ ॥ १५

[सो.] चली कवि कहइ छइ ।

[जि०] चली काई मनोगत कहइ ।

जं जीविअमित्तं पि हु धरेमि नामं च सावयाणं पि ।
तं पि पट्टु महाचुज्जं अइविसमे दूसमे काले ॥ १५९ ॥

[सो.] जं इसिइ अतिविपमि दुःखमाकालि वर्त्तइ जीवितव्य २०
मावइ धरीइ अनइ श्रावकनुं नामइ जं धरीइ तेहइ हे प्रसु ! महा
आश्चर्य । जेह भणी ए काल अपार अनर्थबहुल अतिधर्मरहित तेह
भणी ॥ १५९ ॥

१ जि. मे. इह मिच्छवांस'. २ जि. 'निक्कट्ट'. ३ जि. मे. सुमिणे, ४ गाढ.
५ 'वास संस्कार...अम्हारउ एहवा' एटलो पाठ सो.नी पीजी प्रतमांधी पढी गयो छे.

१ [जि.] हुं निश्चइं जे जीवितव्य मात्रई धरेमि धरउं, च वली एहि विपमि दुःखदायकि दुःपमाकालि सावयाणं पि श्रावकई नाम धरउं, हे प्रभो जिन ! तं. . . पि तेदइ महाबुज्जं महा आश्चर्य ॥ १५९ ॥

५ [मे.] ईणइं कालि जे जीवितव्यमात्र धरउं अनइ हउं वली श्रावकनउं नाममात्रइ वहउं, हे प्रभो ! हे स्वामी ! ते महाआश्चर्य जे अतिविपम दुःखमाकालि ॥ १५९ ॥

[सो.] वली गुरु प्रति कवि कहइ छइ ।

[जि.] अथ तात्त्विकार्चिता कहइ ।

१० परिभाविऊण एवं तह गुरु करिज्ज अम्ह सामित्तं ।
जह' सामग्गिमुजोगो' जह सुलहं' होइ मणुअत्तं' ॥ १६० ॥

[सो.] परिभाविऊण० इसिउं विमासीनइ सद्गुरु !

अम्हारउ स्वामीपणउं तिम अम्हारी सार करिजो, जिम आगलि अग्हे धर्मसामग्रीनु' लुडउ योग प्राप्तुं अनइ जिम मनुष्यपणउं सुलभ थाइ ।

१५ जेह भणी सिद्धांतमाहे एह जि बोल गाढा दुर्लभ कहिया छइ—

चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणि अ जंतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा संजमम्मि अ वीरिजं ॥

(उत्तराध्ययन, अध्ययन ३, गा. १)

तथा—

२० धन्नाणं विहिजोगो विहिपक्खाराहगा सया धन्ना ।

विहिबहुमाणी धन्ना विहिपक्खअदूसगा धन्ना ॥ १६० ॥

[जि.] देव आगलि वीनती करी गुरु आगलि वीनती करइ ।

हे गुरो ! इहुं पूर्वोक्त गाथास्वरूप परिभाविऊण परिभावी विमासी-
नइं तह तिम अम्ह सामित्तं अम्हारी धणोप करिज्ज करिजो ।

१ पहु २ जि 'मुजोगे, मे. 'सजोगे. ३ जि. सुलहं, मे. सहलं ४ जि. सम्मत ५ धर्मसामग्री

जह जिम पहुसामग्गि जैन सामग्री तेहनइ संयोगि हंतइ अम्हा
रहइ सम्यक्त्व सुलभ हुइ ॥ १६० ॥

[मे.] इसिउं विमासीनइ हे सुगुरु ! अम्हारउं स्वामीपणउं
तिम करउ, जिम स्वामीनी सामग्रीनइ जोगिइ अम्हारउं मनुष्यपणउं
सफल सुलभ थाइ ॥ १६० ॥

[जि.] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी स्वनामांकित गाथा कहइ ।
एवं भंडारिअनेमिचंद्रइयाओ कहवि' गाहाओ ।
विहिमग्गरया भव्या पढंतु जाणंतु जंतु सिवं ॥ १६१ ॥

[सो.] एवं० इम इसी रहिइ' नेमिचंद्र भंडारीरची कीवी
ए केतलीइ १६० गाथा जे भव्य जीव खरा विधिमार्गनइ विषइ तत्पर^{१०}
छइ ते ए पढउ । एहनउ अर्थ जाणउ । सम्यग् आराधीनइ मोक्षपदि
जाउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

[जि०] एवं इणि प्रकारि भांडागारिक श्रीनेमिचंद्रइ
रचित कीवी केतलीएक गाथा विधिमार्गरत भव्य जीव पढउ । तेह
गाथानउ अर्थ जाणउ । किम शिव मोक्षि निरुपद्रवि स्थानकि जंतु^{१५}
जाउ । भणहार जाणहार पुरुषहइ महापुण्यफलप्राप्ति हुइ ॥ १६१ ॥

[मे.] इसी परिइ भंडारी श्रीनेमिचंद्रइ केतलीएक गाथा
रची । अनइ जे विधिमार्ग खरी विधि तेहनइ विषइ रत जे भव्य जीव
छइ ते ए पढउ । एहनउ अर्थ जाणउ । अनइ आराधतां भगता जाणता
शिवपद पामउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

२०

[सो.] इति' पट्टिशतकबालावबोधः समाप्तो विरचितः
श्रीसोमसुन्दरसूरिपादैः सर्वजनोपकाराय ।

१ जि. मे. कहवि. २ रहणइ. ३ 'ते' नथी. ४ सो. नी बीजी प्रतमां मात्र
आटली ज पुष्पिका छे—“इति पट्टिशतकबालावबोध समाप्ता ॥ छ ॥ श्रीः ॥
गमाम १०९६ श्लोकाः ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥”

क्ष्मासंतामृतकुण्डविष्टपमिते १४९६ संवत्सरे श्रीतपा-
गच्छेन्द्रैर्गुरुसोमसुन्दरवैराचार्यधुर्यैरियम् ।

वार्त्तामिर्विहिता हिताय कृतिना सम्यक्त्वबीजे सुधा-
वृष्टि पट्टिशताह्वयप्रकरणव्याख्या चिरं नन्दतु ॥

५ ए प्रशस्तिनउं काव्य महात्मानउं कीधउं । सवत्स[र] १५१३ वर्षे ॥
ग्रन्थाग्र ९९८ श्लोका ॥ छ ॥ मंडपदुर्गे

[जि.] इति श्रीपट्टिशतकप्रकरणवार्त्तारूपवृत्ति ॥ छ ॥
संवत् १५०१ वर्षे थावण वदि १० भौमदिने श्रीखरतरगच्छे
श्रीजिनराजसूरिपट्टे श्रीजिनवर्द्धनसूरिस्तत्पट्टे श्रीजिनचन्द्र-
१०सूरिपट्टे भज्याम्भोजदिवामणिना सविभ्रचूडामणिना वावाच्यार्थ (१)
वानचिन्तामणिना सुविहितगुरुचक्रवर्त्तिना महापरोपकारिणा श्रीजिन-
सागरसूरिणा बालानामवबोधाय श्रीनेमिचन्द्रभांडागारिककृतस्य
पट्टिशतकप्रकरणस्य स्वरूपा वार्त्तारूपा वृत्ति कृता । सा च
श्रीसत्त्वेन वाच्यमाना चिरं नन्दात् ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥
१५लिपितं ॥ छ ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥

[मे.] इति श्रीनेमिचन्द्रभंडारीविरचितपट्टिशतक-
विवरणं । कृतिरियं श्रीवृद्धरतरगच्छीय वाचकेन श्रीमेरु-
सुन्दरेण ॥ छ ॥

शास्त्रं बालावबोधायममरप्रभसूरिभि ।

२० लिखितं निजपुण्याय शौध्यसाहाय्यहेतवे ॥

यदत्र विहितं कर्त्तां म्बुद्वयार्थनिरूपणम् ।

प्राय प्राकृतनाहुल्यान्न दोषोऽस्माकमत्र च ॥

शुभ भूयात् श्रीसंपत्त्य ॥ छ ॥ ६० ॥ अथसख्या श्लोकशत ६०० ॥ छ ॥

छ ॥ श्रीजन..... ,

परिशिष्ट १

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित

जिनवल्लभसूरि गुरुगुणवर्णन

पणमवि सामिय' वीर जिण,^१ गणहर गोयम सामि ।
 सुधर्म' सामिअ न' लगि सरणि' जुगप्रधान सिवगामि ॥ १ ॥
 तित्थुघरणु' सु मुणिरयण,^२ जुगप्रधान ऋमि पत्तु ।
 जिणवल्लहसूरि जुगपवरो,^३ जसु निम्मलउं चरित्तु ॥ २ ॥
 तसु सुहगुरु' गुणकित्तणइ, सुरराउ'^४ वि असमत्थु'^५ ।
 तो भत्तिव्वर'^६ तरलियउ'^७ कह'^८ हंड कहि'^९ सकयत्थो'^{१०} ॥ ३ ॥
 कह भवसायर दुहपवर,^{११} कह पत्तउ मणयत्तु ।
 किह जिणवल्लहसूरि वयणु, जाणउ'^{१२} समय पवित्तु'^{१३} ॥ ४ ॥
 कह सबोहि'^{१४} मणु'^{१५} उल्लसिउ,^{१६} कह सुद्धउ संमत्तु'^{१७} ।
 जुगसमला'^{१८} नाएण महं, पत्तउ जिणविह'^{१९} तत्तु ॥ ५ ॥
 जिणवल्लभसूरि सुहगुरह,^{२०} बलि किजिसु'^{२१} गुरराय'^{२२} ।
 जसु वयणेण'^{२३} विजाणीयए,^{२४} सुद्धइ कमय'^{२५} कसाय ॥ ६ ॥
 मूढा मिल्हहु मूढ पहु, लगाहु'^{२६} सुद्धइ धम्मि ।
 जो जिणवल्लहसूरि कहिउ,^{२७} गच्छउ'^{२८} जिम सिवरंमि'^{२९} ॥ ७ ॥

१ सामि. २ जिण ३ सुधर्म. ४ तुलनि ५ सरण ६ तित्थु रणङ्ग.
 ७ रयण. ८ जुगपवर. ९ सुहगुरु १० सुरराओ. ११ असमत्थो. १२ भत्तिवर.
 १३ तरलियो. १४ कहिउ. १५ कहिउ १६ हियत्थु. १७ पवर. १८ जाणिउ.
 १९ पवित्तो. २० सुबोह. २१ मण. २२ उल्लसिय. २३ सामणु. २४ समिला.
 २५ विहि. २६ गुरुह. २७ किज्जउ. २८ सुरगुराय. २९ वयणे. ३० विजा-
 णियइ. ३१ कमय. ३२ लगाहु. ३३ कहिओ. ३४ गच्छहु. ३५ सिवपरमि.
 २१

अथिर^१ माइ पिय बंधवइ,^२ अथीर^३ रिद्धि गिहवासु ।

जिणवल्लइसूरि पय नमउं,^४ तोडउं^५, भवदुह पासु ॥ ८ ॥

परमपणइ^६ न के वि गुरु निम्मल धम्मह हुंति ।

सव्वि^७ ति सुहगुरु^८ मन्नियहि,^९ जे जिणवयण मिलंति ॥ ९ ॥

५ 'गुरु गुरु' गायवि^{१०} रंजियहि,^{११} भूदउं^{१२} लोउ अयाणु ।

न मुणइ जं जिण आण विणु, गुरु हुइ^{१३} सत्तु समाणु ॥ १० ॥

जिम सरणाइय^{१४} भाणुसहं, कोइ करइ सिरछेउ^{१५} ।

न मुणइ जं जिणभासियउ,^{१६} तिम कुगुरह संजोउ^{१७} ॥ ११ ॥

हुंड^{१८} विसप्पिणि^{१९} भसम गुहु,^{२०} दूसम कालु कलिट्टु^{२१} ।

१० जिणवल्लइसूरि भडु नमहु, जिणिउ^{२२} सत्तु^{२३} निसिट्टु^{२४} ॥ १२ ॥

जा^{२५} जहि^{२६} कुलगुरु आवियउ,^{२७} ते तहि भक्ति^{२८} करंत^{२९} ।

विरला जोइवि जिणवयण,^{३०} जहि^{३१} गुण तहि^{३२} रचंति^{३३} ॥ १३ ॥

हा हा दसम^{३४} कालपलु, सल-वक्कण जोइ ।

नामेणिइ^{३५} सुनिहिय तणइ, मित्तु वि वयरीय^{३६} होइ ॥ १४ ॥

१५ तहि^{३७} चेडाहिव^{३८} हउं नमउ,^{३९} सुमणिय^{४०} परमत्थाह^{४१} ।

हीयडइ^{४२} जिणवर^{४३} इक्कपर, अनु सुद्धउ गुरु^{४४} जाह^{४५} ॥ १५ ॥

१ अथीर. २ बंधवइ ३ अथिर ४ नमओ ५ तोडइ ६ परमपणय

७ सव्व ८ दसपुर ९ मन्नियइ १० गाइवि ११ रंजियइ १२ गूठा

१३ होइ १४ सरणाइय १५ सिरछेओ १६ जिणभासियओ १७ संजोओ

१८ हुंडा. १९ अवसप्पणि २० गहु. २१ किलिट्टु २२ जेणउ २३ मुणु

२४ नसिट्टउ २५ जो २६ जिह २७ आइयउ २८ भक्ति २९ करंति

३० जिणवयणु. ३१ जहि. ३२ तहि ३३ रच्यति ३४ दसम ३५ नामेणइ

३६ वयरीओ ३७ तिहि ३८ चेडाहिवि ३९ नमओ ४० सुमणिय

४१ परम उदाह ४२ हियडइ ४३ माहटाजीनी प्रतमा 'जिण बिह्वकु पर'

एओ पाठ छे, पण ए पद्धियानी भूल ज लागे छे ४४ गुण. ४५ जाह

जिणि^१ जिणवर^२ पहु हीलियइ, जणु रंजियइ सहासु^३ ।
 सो वि सुगुरु, पणमंतयह,^४ पूरि^५ न हिया^६ हयासु ॥ १६ ॥
 मिरियमवे^७ जिउ^८ वीर जिण^९ इफ^{१०} उसच^{११} लवेण ।
 कोटाकोडि सागर भमिउ,^{१२} किं न मणह^{१३} मोहेण ? ॥ १७ ॥
 तव संजम सुचेण सह,^{१४} सखु^{१५} वि सहलउ^{१६} होइ ।
 सो वि उमुत्तलवेण सह,^{१७} भवदुह-लखइ^{१८} देइ ॥ १८ ॥
 माया मोह चएह^{१९} जण, दुलहउ^{२०} जिणविह^{२१} धम्म^{२२} ।
 जो जिणवल्लहसूरि-कहिउ,^{२३} सिग्घ^{२४} देउ^{२५} शिवसंसु^{२६} ॥ १९ ॥
 संसउ^{२७} कोइ म करहु मणि, संसइ होइ^{२८} मिच्छउ ।
 जिगवल्लहसूरि जुगपवर,^{२९} नमहु सु तिजग-पविउ^{३०} ॥ २० ॥
 जइ^{३१} जिगवल्लहसूरि गुरु, नह^{३२} दिट्ठउ^{३३} नयणेहिं ।
 जुगपहाण तउ^{३४} जाणीयइ,^{३५} निच्छइ^{३६} गुण-चरिणहिं ॥ २१ ॥
 ते धन्ना सुकयत्थ नर,^{३७} ते संसार^{३८} तरंति ।
 जे जिगवल्लहसूरि तणीण,^{३९} आण^{४०} सिरेण^{४१} धरंति^{४२} ॥ २२ ॥
 तह^{४३} न रोगु,^{४४} दोहगु नह,^{४५} तह मंगल कल्लाण^{४६} ।
 जे जिगवल्लह गुरु^{४७} नमइ,^{४८} तिजि संज्ञ सुविहाण^{४९} ॥ २३ ॥

१ जे. २ जिणवर. ३ हयासुं ४ पणमंतह ५ कुट्टिक. ६ हियइ. ७ मरिय.
 जिओ. ८ जिण. ९ इफि. १० उमुत्तलवेण. ११ भमिओ. १२ सुणहु.
 ४ सउ १५ सख. १६ सउ. १७ लखइ. १८ चएउ. १९ दुलहउ.
 ० जिणविहि. २१ धम्मं २२ कहिओ. २३ सिग्घे. २४ देइ. २५ शिवसंसु.
 ६ संसओ. २७ हुइ. २८ जुगपवर. २९ त्रिजग पविता. ३० जइ. ३१ नय.
 २ दिठओ ३३ जुगपहाणउ. ३४ विजाणियए. ३५ निच्छइ. ३६ नरा. ३७ संसार.
 ८ तणिय. ९ आणा. ४० सिरेण. ४१ बहंति. ४२ तेहिं. ४३ रोगो. ४४ तहु.
 ५ कल्लाण. ४६ सूरि. ४७ गुणिहि. ४८ सुविहाण

सुविहिय मुणिचूडारयण,^१ जिणवल्लह बहु^२ राउ^३ ।
इक्क जीह किम संपुणउ,^४ भोलउ^५ भत्तिसहाउ^६ ॥ २४ ॥

संपइ ते मन्नावि^७, गुरु, उग्गइ उग्गइ, सुइर^८ ।
जो जिणवल्लह पहु^९ कहइ,^{१०} गमइ उमग्गु^{११}, सुइर^{१२} ॥ २५ ॥

५ इकि^{१३} जिणवल्लह जाणीयइ, सन्नु^{१४} मुणियइ घम्मु^{१५} ।
अनु^{१६} सुहगुरु^{१७} सवि मंनियइ,^{१८} तित्थु^{१९} जि^{२०} घरहि^{२१} सुहम्मु^{२२} ॥ २६ ॥

इय जिणवल्लह-थुइ भणिय, मुणियइ करइ कल्लाणु ।
देउ^{२३} बोहि चउवीस जिण, सासइ^{२४} सखनिहाणु^{२५} ॥ २७ ॥

जिणवल्लइ^{२६-अ} क्कमि जाणियउ,^{२७} हिब मइ तासु^{२८} मुसीसु^{२९} ।
१० जिणदत्तसूरि जुगपवरो, उद्धरियउ गुरुवसो ॥ २८ ॥

तिणि निय पइ पुण ठावियउ,^{३०} बालउ^{३१} सीहकिसोरु^{३२} ।
परमइ^{३३} भइगल^{३४} बलदलणु, जिणचंदसूरि मुणि साठ^{३५} ॥ २९ ॥

तसु^{३६} सुपट्टि हिब गुरु जयउ,^{३७} जिणपत्तिसूरि^{३८} मुणिराउ^{३९} ।
जिणमय-विहि-उज्जोयकरु, दिणयर जिम विक्खाउ^{४०} ॥ ३० ॥

१५ पारतंतु विहि विसयसुहु, वीरजिणेंसर वयणु ।
जिणवइसूरि गुरु हिब कहइ,^{४१} निच्छइ^{४२} अनु^{४३} न फवणु ॥ ३१ ॥

१ चूडारयण. २ गुरु. ३ गुणराओ. ४ संपुणेंउ. ५ भोलओ. ६ भत्तिसहाओ.
७ मन्नामि. ८ सूर. ९ पठ. १० कहहि. ११ अमग्गउ. १२ इरि. १३ इक्क.
१४ सन्नु वि. १५ घम्मु. १६ अनु. १७ सुहगुर. १८ मंनियइ. १९ तित्थ.
२० जिम. २१ घरइ. २२ सुइसु. २३ देओ. २४ सासय. २५ सोहल.
२६-अ बाहटाजीनी धावनामां 'जिणवल्लह' पद्दी 'गुरु' शब्द वपारानो छे.
२७ जाणियइ. २८ तसु. २९ मुसीसु. ३० ठावियओ. ३१ बालओ. ३२ सीह-
किसोरु. ३३ पर. ३४ मयगल. ३५ मुणीसठ. ३६ रास. ३७ जयओ.
३८ जिणपत्तिसूरि. ३९ मुणिराओ. ४० विक्खाओ. ४१ कहओ. ४२ निच्छइ.
४३ अनु.

धन्न ति^१ पुरवरपट्टणइं, धन्न ति देस^२ विचित्त ।

जिहि^३ विहरइ जिणवइ सुगुरु, देसण करइ पविच ॥ ३२ ॥

कवणु^४ सु होसइ दिवसढउ, कवणु^५ सु तिहि सुमुहुत्तु^६ ।

जिहि^७ वंदिसु जिणवइ सुगुरु, निमुणिसु^८ धम्मह तत्तु^९ ॥ ३३ ॥

सल्लुद्धारु^{१०} करेसु हउ, पालिसु^{११} दिहु समत्तु^{१२} ।

नेमिचंदु^{१३} इम वीनवइ, सुहगुरु-गुणगण-रत्तु^{१४} ॥ ३४ ॥

नंदउ विहि जिणमंदिरइं, नंदउ विहिसमुदाउ^{१५} ॥

नंदउ जिणपत्तिसूरि-गुरु, विहि जिणधम्म पसाउ^{१६} ॥ ३५ ॥

जिनेश्वरसूरि, जिनप्रबोधसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनकुशलसूरि, जिन-
पद्मसूरि, जिनलब्धिसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनोदयसूरि, जिनराजसूरि,^{१०}
जिनवर्द्धनसूरि, श्रीसागरचन्द्रसूरि । शुभमस्तु ॥ छ ॥

१ तई २ देश ३ जहि ४ कवण ५ देसउओ ६ कवण. ७ सुमुहुत्त
८ जही ९ निमुणि १० तत्त. ११ सल्लुद्धार. १२ सुदहउ. १३ सम्मतो
१४ नेमिचंद १५ विनवइए १६ रत्त (रत्तो) १७ मंदिरइं १८ समुदाओ
१९ पसाओ

परिशिष्ट २

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित

पार्श्वनाथ स्तोत्र

भवमयवणगणद्रहणं दरिद्रोगारिदुरियनिदलणं ।
सिद्धिपुरकयनिवास सया वि सुमरामि जिणपासं ॥ १ ॥
इह संसारअरत्ने भीमे पडियाण मुद्धजंतूणं ।
तुज्झ विणा जयबंधन सरणं न हु को वि दुहियाणं ॥ २ ॥
तं माया तं च पिया तं सामी बंधवो गुरु देवो ।
तं चिय परमनिहाणं किं बहुणा मज्झ तं इको ॥ ३ ॥
न सरामि देवयाओ नो विज्जाओ न मंतमूलीओ ।
जं सामिय तं पत्तो अउवविण्णुरियमाहप्पो ॥ ४ ॥
तुह आणाभंगाओ दुहाइं बहुयाइं जाइं जायाइं ।
ताइं तुमं चिय निहणसु अन्नो कहया वि न समत्थो ॥ ५ ॥
जइ वि परामपठाणं जइ दीणो दुत्थिओ अहं देव ।
तह वि तुह पय सरंतो मन्नामि न को वि अप्प समो ॥ ६ ॥
उल्लसियाइं सुहाइं दुहाइं खीणाइं ताण निब्भंतं ।
जाण मणम्मि विवसिओ विहिणा तं पासजिणनाह ॥ ७ ॥
ता हरसु मज्झ चिंता सतावं माणमम्मि संकतं ।
विहिजिणसुहगुरुजोगं सिवमुद्दयं देहि अणवरयं ॥ ८ ॥
इय पामनाहदेवं सरियं सज्जणमुएण अप्पहियं ।
जो तं सरइ तिसंजं सो पावइ बंठियमुडाइं ॥ ९ ॥

भा० नेमिचन्द्रमुद्रावकृतं श्रीपार्श्वनाथस्तोत्रं ॥

‘पट्टिशतक’नी प्राकृत गाथाओनी सूचि

[गाथाओनी प्रतीको सामेनो अंक पृष्ठांक सूचवे छे.]

अश्मिच्छवातनिकिद्ध	१५७	कइया होहि दिवसो जइया	१२८
अइसयपावियपावा	३४	कट्टं करति अप्पं दमंति	५०
अजया अइपाविद्धा सुद्धगुरु	१३०	कहिअं पि सुद्धधम्मं पाहि	११३
अज वि गुरुणो गुणिणो	१०९	किचं पि धम्मकिच्चं	४९
अप्पा वि जाण घइरी	११८	किरियाइकडाडोवं अहियं	१०२
अम्हाण रायरोसो कस्सुवरिं	१०६	किपि कुलकमम्मि रत्ता	७६
अरिहं देवो सुगुरु सुद्धं	३	किं भणिसो किं करिसो	४४
अइयं पुणो अहजो ता	१३६	किं सो वि अणणिजाओ	८२
अइवा सरलसहापा सुअणा	६६	कुग्गहग्गहग्गहियाणं मूढो	१७
अहिमाणविसोवत्तमत्थयं च	१४५	कुरु वि संसिमो इं	४५
आणारहिअं कोहाइसंजुअं	५९	कुल्लचत्थी नयमी बारसी	७९
आरंभजन्मि पावे जीया	१३	को असुआणं दोसो जं	६४
इअरजणसंसंगाए पिद्धा	६०	गयविहवा वि सविहवा सहिआ	९६
इअराण वि उवद्धासं तमजुत्तं	६५	निहवावारपरिस्समखिजाण	२५
इप्पी वि न संदेहो अं	२०	निहवापारयिमुके बहुमुणिलोए	६७
इहं पि महाइक्खं	११४	गुरुणो भट्टा जाया सद्धे	३६
इयरणं ठकुराणं आणाभेणेण	१००	छट्ठति निययजीअं तणं ध	८९
इंदो वि ताण पणमइ हीलंतो	८८	जइ जाणसि जिणणाहो	१४८
उस्सुत्तभासगाणं बोहीनासो	६१	जइ त वंदसि पुज्जसि धयण	१३१
उस्सुत्तमायरंति वि ठवंति	७६	जइ न पुज्जति तवचरणं	५
एणो सुगुरु एणा वि सायगा	१५०	अइवि हु उत्तमसावयपयरीए	१५५
एणं पिअमरणदुहं	१११	जइ सब्बसावयाणं एगत्तं	५५
एवं भंजारिअनेनिचंदरइयाओ	१५९	जगगुज्जिगरत्त ययणं सपलाण	१०१

जत्य पसुमहिंसलकरा	७८	जो गिद्वुडुंसामी सतो	७९
जम्हा जिणेहिं भणिअं	१३८	जो जिणआयरणाए लोओ	१४६
जयजंतुजणितुले अइउदओ	४७	लो देइ सुद्धधम्मं सो परमप्पा	१०३
जह अइवलम्मि खुत्त	८०	जो सेवइ सुद्धगुरु	५२
जह कुयि वेसारत्तो	८		
जह केइ सुकुलवहुणो सीले	७५	सइया अहमाण अहमा	१२०
जह जह जिगंदवयणं सम्म	६९	तह वि हु नियउडयाए	१३५
जह जह तुइइ धम्मो	४६	त चेव केवि अहमा छलिया	९९
जह वडलेण सूरं महियलपयड	८१	त जयइ पुरिसरवण	५६
ज चिअ लोओ मणइ तं	१४७	ता एगो जुगपवरो	१४०
अं जीविअमित्त पि हु धरेमि	१५७	ता जिणआणपरेण धम्मो	२८
अं जं जिणआणाए त चिय	९३	ता जे इमं पि वयणं	१२२
अं न करइ अइभावं	५४	ताण कहं जिणधम्मो	१२३
अं वीरजिणस्स जीओ मरिहे	१२१	ता पहु पणमिअ चल्गे	१५६
आण जिणिदो निवसइ सम्मं	७०	तित्ययरण पूआ	९२
आणिज मिच्छदिट्ठी जे	१४३	तिहुअणजण मरंत दहुण	११०
जिणआणाए धम्मो आणारहिआण	९४	तुले वि उअरभरणे	२६
जिणआणाभेगभय	६३	ते न गुरु नवि सहुा न	१५१
जिणआणा वि चयेता गुरुणो	४३		
जिणगुणरयणमहानिहि	३०	थोवा महाणुभावा जे	११५
जिणधम्म दुभेअं	१३७		
जिणपूअणपत्थाये जइ वो	९१	दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिआए	१२९
जिणमयअवहीलाए ज दुक्ख	७२	दूरे करणं दूरम्मि साइणं	१२७
जिणमयकहापबंधो सवेगकरो	२८	दुसमदडे लोए सुदुक्खसिट्ठम्मि	१३३
जिणवयणधियन्नूण वि जीवाण	११	देवेहिं दाणवेहिं य सुओ	७
जिणवरआणाभगं	१४	दोसो जिगिदवयणे संतोसो	६६
जिणवरआणारहिअ धद्धारंता	१६		
जे अमुणिअमुणदोता ते	१०४	धम्मम्मि जस्स माया	४८
जे जे दीसंति गुरु	१३९		
जे मजेवि जिणई	१४९	न मुणंति धम्मताण सत्थं	११९
जे रज्जपपाईण कारणभूआ	११९	न तप न परं ओवा जइ	६८

नामं पि तस्स असुहं	३२	वलेमि नारयाओ जेसि	९७
निअमइअणुसारेणं	१३४	ययणे यि सुगुरुजिणवत्तहस्स	१०९
निक्खिण्णो लोओ जइ कुवि	४४	विरयाणं अन्विरए जीवे	१२
नो अप्पणा पराया गुरुणो	१०७	वेसाण वदियाण य	८३
परिभाविऊण एवं तहं गुरु	१५८	स कहा सो जयएसौ त	२९
पहुवयणविहिरहस्स नाऊणं	१५४	सप्पे दिट्ठइ नासइ लोओ	४१
यलि किज्जामो राज्ञणजणरत्त	१०८	सप्पो इक्कं मरणं सुगुरु	४२
यहुगुणविज्जानिलओ	२३	समयविक असमत्था	५३
यंधणमरणभयाईं दुहाईं	१५३	सम्मत्तसंजुआणं विग्घं	८७
यीया य सत्तरहिआ	१२०	सयणाण वा मोहे लोओ	२४
मज्झतिई पुण एसा	३३	सव्वंग पि हु सगडं	११६
मा मा जैपह बहुअं	१२४	सव्वं पि जए सुलह	१४४
मिच्छत्तयहुल्याए	२२	सव्व पि वियाणिज्जइ	२१
मिच्छत्तमायरंत वि	७४	सव्वो वि अरिहं देवो	३८
मिच्छत्तसेवगाणं विग्घसयाईं	८५	सगो वि जाण अहिओ	७७
मिच्छपवाहे रसो लोओ	३७	सपइ दसमच्छेरयनामावरिएहि	१४२
मुदाण रंजणत्थं अविहिपसंस	६२	सपइ दूसमकाले घम्मत्थी	११३
मूलं जिणिंदेवो तव्वयणं	१०५	सपइ पहुवयणेण वि जाव	१५२
रे जीव अनाणीणं	७३	साहम्मिआओ अहिओ	१४८
रे जीव ! भवदुहाईं इक्क	६	साहीणे गुरुजोगे जे न हु	९५
रोसो वि खमाकोसो सुत्तं	१८	तिरिधम्मदासगणिणा रइय	९८
छच्छी वि हवइ दुविहा	३५	सुद्धुलधम्मजा अवि	९६
लज्जति जाणिमो ह	५८	सुद्धविहिधम्मराओ वड्डइ	५१
लोअपवाइसमीरणउरुंडपयडवंध-		सुद्धा जिणआगरया केसि	३९
सहरीए	७१	सुद्धे मग्गे जाया सुहेण	८४
लोअपवाइ सकुलहम्ममि	९	सुरतरुचितामणिणो अग्घ	५७
लोए वि इमं भणिअं	१३२	सोएण कंदिकणं कुट्टेऊणं	१११
लोयम्मि रायनीईनाय न	१०	सो जयउ जेण विहिया	३१
		सो न गुरु जुगपवरो	१५२
		हा हा गुरुअ अकज सामी	४०
		हिअयम्मि जे कुसुद्धा	१३६

શબ્દકોશ

શબ્દના અર્થે હત્યાદિની પછી નોંધેલા અંકો અનુક્રમે પૃષ્ઠ અને પક્ષ સૂચવે છે. ઉદાહરણ તરીકે, જળલહરિય શબ્દ પછી ૨-૧૭ એ પ્રમાણે અંકનિર્દેશ છે. અર્થાત્ એ શબ્દ પૃ ૨ ઉપર ૧૭મી પંક્તિમાં છે. ૧૫૩-૩-૧૩ એ પ્રકારે એક કરતાં વધુ અંકનો નિર્દેશ હોય ત્યાં પહેલો અંક પૃષ્ઠનો અને બીજા રધા અંક પક્ષોના સમજવાના છે. એક જ પૃષ્ઠ ઉપર કોઈ શબ્દ એક કરતાં વધુ વાર પ્રયોજાયાનો નિર્દેશ એ રીતે કરેલો છે.

સંક્ષેપસૂચિ નીચે મુજબ છે:—

અ.	અવ્યય
અનુ.	અનુગ
અપ.	અપભ્રંશ
એ. ષ.	એકવચન
અં. વિ.	અંગતિભક્તિ
કા.	કાઠિયાવાડી (બોલી)
કુ.	કુદન્ત
ક્રિ. વિ.	ક્રિયાધિરોપણ
ગ્રા. ગુજ.	ગ્રામ્ય ગુજરાતી
જ.	જનુર્યાં વિભક્તિ
જૂ. ગુજ.	જૂની ગુજરાતી
તૃ.	તૃતીયા વિભક્તિ
દે.	દેશ્ય
દ્વિ.	દ્વિતીયા વિભક્તિ
ન.	નપુંસક લિંગ
પા	પાલિ
પુ.	પુરુષ
પું.	પુંલિંગ
પં.	પંચમી વિભક્તિ
પ્ર	પ્રથમા વિભક્તિ

प्रा.	प्राकृत
फा.	फारसी
ब. व.	बहुवचन
भू. कृ.	भूत कृदन्त
म.	मराठी
मा.	मारवाडी
व. कृ.	वर्तमान कृदन्त
वि.	विशेषण
प.	षष्ठी विभक्ति
स.	सप्तमी विभक्ति
सर्व.	सर्वनाम
सं.	संस्कृत
सं. कृ.	संबंधक कृदन्त
स्त्री.	स्त्री लिंग
हि.	हिन्दी
हे. कृ.	हेत्वर्थ कृदन्त

अ निश्चयार्थं अव्यय. ७-३. [सं. च > प्रा. य > अप., जू. गुज. इ]
जुओ आ शब्दकोशमां इ तथा ईं. केरलीक पार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे.
उदाहरण तरीके—'नयणडां विचि बिहु नीली अ टीली अ करी अ कस्तुरि,
आपुं पान संयोगसुं सूटी अ फोफलचूरि; नैवेय आगसि नव करी पुत्री अ लागी अ
पाइ, अदला आयस मागि अ मया म छेवेसि माई' (वीरसिंहकृत 'उपाहरण,'
पं. २३०-२४); वहिली अ करी अ सनाई अ माइ अ धू सिणगारी (ए ज, पं.
९७०), इत्यादि.

अक्षरइ 'कहे छे.' वर्तमान ग्रीजो पु. ए. व. ४-११. [सं. आख्याति >
प्रा. अक्षरइ]

अक्षर 'अक्षर'. द्वि. ए. व. पुं. ४-११. [सं. अक्षर > प्रा. अक्षर]

अछेरं 'अचरज.' प्र. ए. व. न. १४२-९. अंगरूप अछेरा १४३-१.
[सं. आश्चर्य > प्रा. अछेरय]

अजयणावंत 'जयणा विनाना.' वि. प्र. व. व. पुं. १३०-१२. जुओ
जयणारदित.

અજાણિવડં 'અજ્ઞાન.' પ્ર. વ. ધ. ન. ૧૫૨-૨, ૧૫૩-૩-૧૩. જુઓ જાણં.

અજૂભાલું 'અજવાલું.' પ્ર. એ. ધ. ન. ૧૦૪-૨૧. [સં. ડગ્ગલાયિતમ્ > પ્રા. ડગ્ગલાઇયં > અપ. ડગ્ગલાઇયં > *ડગ્ગુલાઇયં > જૂ. ગુજ. ડગ્ગુલાઇયં, અજુયાલઇયં. સર. ગુજ. 'કજ્જુ.']

અળહત્તડ 'નહિ મેઢવતો.' વ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૨-૧૭. અંગહપ
અળહતા ૧૪૩-૪ [સં. અન + √ લમ્ > પ્રા. અળહ]

અળહિવડં 'નહિ મેઢવવું તે, અપ્રાપ્તિ.' પ્ર. એ. વ. ન. ૧૩-૧૫, ૧૪-૯.

અળલાધડ 'અળલાધ્યો.' ૬૫-૨. વિ. પ્ર. એ. વ. પું. જુઓ લાધડ.

અનહ ડમયાન્વયી. ૧-૬ [સં. અન્યાનિ > પ્રા. અળ્લઇ > જૂ. ગુજ. અનઈ, અસ્વરિત પ્રથમધ્રુવિલોપથી નઈ, અર્વાચીન ગુ. અને-ને.]

અનીરા ૧૧૮-૫. જુઓ અનેરા

અનેયિ 'વીજે.' અ. ૧-૨૦. [સં. અન્યત્ર > પ્રા. અળ્લય].

અનેરડ 'વીજો.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪-૫, ૪૧-૧૬, ૬૦-૧૩-૨૦, ૬૯-૭, ૧૦૩-૧૫-૨૧, ૧૩૧-૨. અનેરડં દ્વિ. એ. ધ. ન. ૪૮-૧૪, ૫૦-૨. ઘઢી જુઓ અનેરહં તુ. એ. વ. ૬૮-૨૧; અનેરહ સ. એ. વ. ૪૩-૨૨, ૭૫-૧૧. [સં. અન્યતર > પ્રા. અળ્લયર] અનેરડંતું ઉત્તરકાલીન અનેહં રૂપ ણ છે. પ્ર. એ. વ. ન. ૪૮-૧૩, અનેરે સ. એ. વ. ન. ૨૮-૭. ઘઢી જુઓ અનેરા ૧૬-૧૦, ૨૬-૬-૧૧, ૪૦-૧, ૧૭-૧૩, ૧૦૬-૧૧, ૧૦૭-૪, ૧૧૮-૨૩, ૧૫૦-૧૧, ૧૫૩-૨૧; અનેરાનહ ૧૨૭-૯; અનેરાના ૧૧૦-૩. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં 'અનેરો' શબ્દમા 'અનન્ય,' 'અસાધારણ' એવો અર્થ વિકસ્યો છે એ નોંધપાત્ર છે.

અમળ્ય 'મોક્ષનો અનધિકારી.' વિ. પ્ર. વ. ધ. પું. ૧૧૦-૧૭. આ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.

અમાવઢિ 'અભાવ, અણગમો.' દ્વિ. એ. વ. છી. ૧૩૩-૧૧ [સં અભાવ + અપ. સ્વાયિક પ્રત્યય ઢિ].

અમકહ 'અમુકમાં.' વિ. સ. એ. વ. ન. ૧૧-૧૧. [સં. અમુકે, અપ. અમુકઈ]

અમુનિત 'અજ્ઞાત'. મુ. કુ. દ્વિ. વ. વ. પું ૧૦૫-૪. [પ્રા. મુળ 'જાણવું'].

અજાણ 'અજાણ.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૨-૫. [સં. અજ્ઞાનિય > પ્રા. અજાણિ, અજાણ].

અલગઠ 'અલગ, અઠગો.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૧-૨-૧૩. [સં. અલગઠઃ > પ્રા. અલગઠો].

અસમરથ 'અસમર્થ.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૧-૫. [સં. અસમર્થ > પ્રા. અસમરથ].

અસમાધિ 'અરાન્તિ, અસ્વસ્થતા.' પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૧૪-૨૦.

અહિનાણ 'અંધાણ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૩-૨૩. અહિનાણિ તૃ. એ. વ. ન. ૧૩-૪. [સં. અનિજ્ઞાન > પ્રા. અહિણાણ].

અંધણ 'અંધાપો.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૦૧-૧૧. 'અંધણ'નું પાઠાન્તર 'અંધપણડે' મળે છે, એટલે એના અર્થ વિષે સંદેહ રહેતો નથી.

આગિ 'આગ.' પ્ર. એ. વ. પું. ૬૫-૧૨. [સં. અગ્નિ > પ્રા. અગ્નિ > જૂ. ગુજ. આગિ, એનું લઘુ પ્રયત્ન 'ય' ફારવાલું રૂપ 'આગ્ય' થયા પછી અર્વાચીન ગુજરાતી 'આગ' થાય છે.]

આચામ્લ 'મત વિશેષ, જેમાં લૂચું છૂકું સાવાનું હોય છે,' ગુજ. 'અંબેલ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૫-૮. [પ્રા. આચંચિલ]. આ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.

આણિડ 'લાવેલો, ગુજ. 'આપ્યો.' મૂ. કૃ. દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૩૮-૧૪. [સં. આનીતઃ > પ્રા. આણિઓ].

આધાકર્મી 'સાધુ માટે સાસ તૈયાર કરેલું મોજન, જે જૈન સાધુ માટે લેવાનું નિષિદ્ધ છે.' ૧૩૮-૧૫. વિ. પ્ર. એ. વ. પું. [આ શબ્દનું પ્રાકૃત રૂપ આદાકર્મિય. એ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.]

આવંદ સગવાન મહાતીરના દસ સુપ્રસિદ્ધ ડપાસક શ્રાવકોમાનો એક, પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૫-૫-૧૨.

આપણ 'પોતાનું.' સર્વ. દ્વિ. એ. વ. ન. ૮૧-૨. આપણે તૃ. એ. વ. ન., ૭૫-૪, ૭૮-૮. વઢી જુઓ આપણડે ૬૧-૭, ૧૧૮-૩-૪. આપણડં ૭૫-૩, ૮૧-૧૫, ૧૦૫-૨૧, ૧૧૭-૧૬, ૧૧૮-૮; આપણા ૭૦-૩, ૧૧૩-૭, ૧૧૪-૩, ૧૧૮-૧૬-૧૧, ૧૫૨-૧, ૧૫૫-૧૫; આપણાં ૧૧૧-૧૨; આપણી ૧૨૫-૧૮, ૧૩૬-૧, ૧૫૪-૧૬; આપણી ૭૩-૧૩-૧૪, ૭૮-૬; આ છેજા શબ્દ સાથે ગુજ.

‘આફળી,’ ‘આફળિયે’ (‘પોતે’) શબ્દ-સરસ્વાયો. [સં. આત્મનઃ > પ્રા. અપ્પળો. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં થયેલો આ શબ્દનો અર્થવિસ્તાર નોંધપાત્ર છે, કેમ કે ‘આપળું’ એટલે ‘પોતાનું’ તેમ જ વચ્ચા સમેત મીઝાં અનેકનું.]

આપળપડ ‘પોતાનો.’ સર્વે. દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૧૮-૧૧. આપળપડે ‘પોતાની જાત.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૫૧-૧૫, ૬૦-૧૬, ૭૬-૯-૧૧, ૧૦૬-૧૦, ૧૧૧-૨-૯, ૧૧૨-૬, ૧૨૬-૧૭, ૧૪૬-૫-૧૯, ૧૪૭-૨, ૧૫૫-૪. આપળપડું તુ. એ. વ. ન. ૬૧-૧૨, ૭૩-૧૭, ૭૮-૧-૨. વઢી જુઓ આપળપા ૯૭-૧૩, ૯૯-૧૨; આપળ-પાનહું ૧૪૦-૧૧; આપળપામાહિ ૧૫૫-૪-૬-૧૩; આપળપૂ ૧૪૬-૧૩; આપળપું ૭૩-૭ [સં. આત્મન્ + આત્મન્ > પ્રા. અપ્પળ + અપ્પ. અથવા સં. આત્મત્વ > પ્રા. અપ્પપ્પ]

આરાધળહાર ‘આરાધના કરનાર.’ દ્વિ. એ. વ. પું. ૫૭-૧૯. [સં. આરાધન + હાર > પ્રા. આરાધળ + આર > ‘હ’ના પ્રક્ષેપથી આરાધળહાર, સર. સરજન-હાર, સેવનહાર, તારળહાર, इत्यादि. ‘હ’નો લોપ, યતાં ‘આરાધનાર,’ इत्यादि. આ જ ગ્રન્થમા મૂળ પાઠમાં જુઓ કરળહાર ૬-૧૦, ૯-૧૪, ૬૫-૪, ૮૨-૧૬, ૯૨-૧૬, ૧૧૩-૯, ૧૩૦-૨૩, इत्यादि. વઢી કરળહાર એવું એમાંથી વ્યુત્પન્ન થયેલું રૂપ પણ છે (૮૫-૨૦), જેનાથી અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કરનાર’ આવે. વઢી જુઓ ‘કહળહાર’ (= કહેનાર) ૪-૮, ૨૯-૪, ૮૪-૯; કહિળહાર ૩૭-૧૨, ૨૨-૧૨. જાળહાર (= જાનાર < પ્રા. જાઞળઆર < સં. જાદનકાર) ૧૮-૭; એમાંથી જ વ્યુત્પન્ન થયેલ જાળહાર ૧૭-૧૭. ચાળળહાર (= ચાલનાર) ૯-૧૫. જાળળહાર (= જાળનાર) ૯૩-૧૦. જાળહાર (= જાનાર) ૪૭-૨૦, ૧૫૯-૧૬. ઢિળહાર (= ઢેનાર) ૧૦૩-૧૭, ઢેળહાર ૩૭-૬, ૮૪-૯, ૧૦૩-૯; ઢેનહાર ૫૭-૧૩; ઢેનહાર ૨૪-૪. નાસળહાર (= નાસનાર) ૪૧-૧૭. પ્રકાસળહાર (= પ્રકાશનાર) ૧૦૫-૨૦. પાળળહાર (= પાલનાર) ૧૧૫-૬. પૂરળહાર (= પૂરનાર) ૧૦૩-૧૩. પ્રેરળહાર (= પ્રેરણ કરનાર) ૧૦૩-૧૮. ચોળળહાર (= ચોલનાર) ૨૪-૧૧, ૬૧-૮. મળહાર (= મળનાર) ૧૫૯-૧૬. લેળહાર (= લેનાર) ૩૭-૫. સાંમળળહાર (= સામળનાર) ૩૭-૧૧, ૨૯-૧૬. સેવળહાર (= સેવનાર) ૮૬-૧૯. હઠળહાર (= હોનાર, યનાર) ૬૦-૧૯.

આલોહ ‘આલેચના કરે છે’ વર્તમાન પ્રીતો પુ. એ. વ. ૬૯-૪. [સં. આલોચ > પ્રા. આલોઞ પ્રાયધિત્ત કરવા માટે પોતાના અપરાધ ગુહ્યને કહેવા છે, આલોચના] આ જૈન પારિભાષિક શબ્દ છે

જાસોજી 'આસો માસની.' ધ. એ. વ. સ્ત્રી. ૭૧-૪. [સં. અશ્વયુજ > પ્રા. અસ્સોઝ > ગુજ. આસો.] 'જી' અહીં, કચ્છી અને સિન્ધીની જેમ, પછીના પ્રત્યય તરીકે છે એ નોંધપાત્ર છે.

આસ્તા - આસ્થા, શ્રદ્ધા. † પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૦-૫-૭, ૩૮-૮. દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૩૮-૮. [સં. આસ્થા]

આહણતડ 'ધા કરતો.' ધ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૦૦-૧. [સં. આહન્ > પ્રા. આહણ]

આહણિડ 'ધા કરવામાં આવેલો.' મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૧૨-૪ [સં. આહન્ > પ્રા. આહણ].

આંગ 'અંગ, જૈન આગમસાહિત્યનો એક વિભાગ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૫-૧-૧૧. [સં. અઙ > (અનુનાસિક કોમલ થવાથી) આંગ]. આગમસાહિત્યમાં 'અંગ' તરીકે ઓઝસ્વાતા વાર ગ્રન્થો હતા, પણ એમાંનું વારસું અંગ 'દષ્ટિવાદ' હતા થયું છે; અગિયાર અંગો વિદ્યમાન છે.

આંગમહ 'સ્વીકારે છે, ભોગવે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૮૯-૪. આંગમી સં. કુ. ૧૨૪-૧. આંગમીનહ સં. કુ. ૧૨૩-૭-૮. [સં. અઙ + √ ગમ્ ઉપરથી, જુઓ આંગીગમહ.]

આંગીગમહ 'સ્વીકારે છે, ભોગવે છે' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૮૯-૧૬. આ રૂપ 'આંગી' (અંગમાં) અને 'ગમહ' (જાય છે) એવા બે શબ્દોનું બનેલું છે, અને તે ઉપર સૂચવેલી વ્યુત્પત્તિનું સમર્થન કરે છે. જુઓ આંગમહ.

આંગે 'અંગો વહે.' ટુ. બ. વ. ન. ૧૧૬-૬. [સં. અઙ > પ્રા. આંગ].

હ નિશ્ચયાર્થ અવ્યય. કેટલીક વાર પાદપૂરક તરીકે પણ પ્રયોજાય છે. ૬-૭, ૭-૧૬, ૮-૧૨-૧૩-૧૫, ૯-૧૧-૧૭, ૧૦-૯-૧૫-૧૮-૧૯-૨૧, ૧૫-૯, ૧૬-૫, ૧૭-૨, ૧૮-૧૦-૨૨, ૧૯-૧૫-૧૭-૧૮, ૨૦-૫, ૨૧-૧-૫-૧૯, ૨૨-૩-૫-૧-૧૩-૨૦, ૨૩-૨-૫-૮, ૨૪-૧-૭-૧૨, ૨૬-૧૨, ૨૭-૧-૪-૯-૧૮, ૨૮-૬, ૨૯-૬, ૩૩-૩, ૩૯-૧, ૪૩-૧૭, ૪૬-૧૮, ૪૯-૧૯-૨૧, ૫૭-૭-૨૦, ૫૯-૮, ૬૪-૧૨, ૬૫-૨-૧૨-૧૯, ૬૭-૪, ૬૮-૮, ૭૧-૮-૧૦, ૭૪-૫-૨૦, ૭૭-૧૨, ૮૧-૧-૧૩-૨૦, ૮૨-૧૬, ૮૪-૩-૭, ૮૫-૪, ૮૭-૧, ૮૯-૧૧, ૯૦-૬-૭-૮-૧૫-૨૦, ૯૧-૧-૩-૪-૧૩-૧૪, ૯૨-૧, ૯૩-૯, ૯૫-૫-૮, ૯૬-૧૮-૨૩, ૯૮-૩, ૧૦૨-૧૧, ૧૦૪-૧૭, ૧૦૭-૭, ૧૦૮-૭-૮, ૧૦૯-૧-૬, ૧૧૧-૫, ૧૧૨-૧૮, ૧૧૩-૭,

११४-३, ११५-६, ११७-६-१२, १२९-१०, १४२-४, १४३-१२-१४, १४४-३, १४५-१५, १४७-१२, १४९-१४, १५५-२१, १५७-२१, इत्यादि. जुओ अ.

इकि 'एक.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६४-५. [सं. एक]

इक्क 'एक.' वि. तृ. ए. व. पुं. १६३-३, १६४-३. [सं. एक]

इस्यठ 'आ प्रसारनो.' वि. प्र. ए. व. पुं. ७३-१०. द्वि. ए. व. १४०-२२. वळी जुओ इसी २४-६; इसुं ६५-६, ६६-३, १५७-१. [सं. ईदशिक > पा. ईदिस > प्रा. ईदिस > जू. गुज. इसिउ]

इं निश्चयार्थ अव्यय. केटलीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे ५-८-१२, १८-१४-१५, ७६-४, ८१-२२, ८४-४, ८६-१२, ८७-६. जुओ अ.

ई निश्चयार्थ अव्यय. केटलीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे. ८-२-२०, १९-८-९-११, २३-५-७-१६, २४-८, २८-१८, ३४-२२, ५०-५, ६४-१७-१८, ६६-१३, ६७-१७, ६९-७, ७४-११, ७५-१३, ७६-८-११, ८७-१६, ८८-१६, ९०-१५-१७-१९, ९७-९, ९८-१०-१४, ९९-१९, १०१-१६, १०३-१, १०७-२-४, १०८-२, ११५-१, ११७-१६, ११८-१८, १२९-१६-१८-२०, १३३-३, १३७-१५, १३९-९, १४१-१०, १४२-१८-२१, १४५-१९, १४७-१४, १५४-५, १५७-२१, १५८-१-२, इत्यादि. जुओ अ.

ईण 'एनायी.' सर्व. तृ. ए. व. न. ९१-१४, ९९-१३, १३०-१७ [सं. एतेन > प्रा. एएण > जू. ईण. वळी जू गुज. मां 'ईणई' एणु रूप पण मळे छे, जेनो आ 'ईण' संक्षेप छे. अर्वाचीन. 'गुज. 'एणे,' लोकबोलीमां (जास करी उत्तर गुजरातमां) 'एण.' आ छेछा शब्दना अंतिम 'ण'नो अकार पळत छे.]

ईदइ 'इच्छे छे.' वर्तमान ओजो पु. ए. व. ४-११. [सं. ✓ ईद]

उषाणउ 'कहेवत.' द्वि. ए. व. पुं. १४६-१४. धीर्घ 'ऊ' धातु रूप ऊषाणउ पण मळे छे-प्र. ए. व. १०३-१. [सं. उषाणान > प्रा. उषाणान. अर्वाचीन गुज. 'उषाणु,' मं. 'उषाणा.' सोढमा शतकमा गयेलो गुजराती कवि भांडण पोतानी 'प्रबोधवक्त्रीसी'मां प्रयोजिली बहुसंख्य कहेवतोने 'उषाणा' कहे छे. जेमके- 'उषाणा धहु आदर करी, जोयो अर्थ विधि विस्तरी' (पं. ६४१). वळी हायप्रतमा ए काव्यनो 'भांडण रंधारामा उषाणा' तरीके निर्देश छे. अर्वाचीन गुज. मां 'उषाणु'नो 'सगरवा' एवो अर्थ धधारे प्रचलित छे]

ઉચ્ચોચકર 'પ્રકાશ કરનાર.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૪-૧૪. [સં. ઉચોતકર]

ઉદાસન 'તટસ્થ.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૧-૫. [સં. ઉદાસીન]

ઉપાયનાં 'માનતા, આશ્ચર્ય.' પ્ર. ઘ. વ. ન. ૬૦૧૭. [સં. ઉપાયન]

ઉમગ્નુ આઢો માર્ગ. 'દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૬૪-૪. [સં. ઉન્માર્ગ > પ્રા. ઉમ્માગ]

ઉલપી 'ઓઢલવીને.' સં. કુ. ૧૪૧-૨૦. [સં. ઉપલક્ષયતિ > પ્રા. ઉવલક્ષહ ઉપરયી]

ઉલિહ 'પેલામાં,' કા. 'ઓલ્યામાં.' સર્વ. સં. એ. વ. ૧૫૦-૨૦. [વ્યુત્પત્તિ નિધિત થઈ શકી નથી.] જુઓ મોલ્યા.

ઉકાંટર 'રોમાંચ.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૬૮-૪-૧૮. [સં. ઉત્કણ્ટકઃ > પ્રા. ઉકેંટર]

ઉલેલી 'ઉલેલીને.' સં. કુ. ૧૨૫-૪. [પ્રા. ઉલ્લાલ < સં. ઉલ્લાલ]

ઉતારણડં 'ઉતારણું, ઉતારીને કેંકી લેવું તે.' દ્વિ. એ. ઘ. ન. ૧૦૮-૧૪. ઉતારણડં તુ. એ. વ. ૧૦૮-૨૨. [સં. ઉતારણકમ્].

ઉપહરડં 'અલગ,' ગુજ. 'હરડં.' અનુગ. ૬-૧૮. [જુ. ગુજ. ઉપર + હરડં? જો એમ હોય તે આ 'હરડં'ને ચતુર્થી અને ષષ્ઠીના અનુગ 'રહડં'નું રૂપાન્તર ગણવું જોઈએ.]

ઉમતિ 'કરાય માત-ચિત્રામણ.' સ. એ. વ. લી. ૪૬-૨. [સં. ઉદ્ + મત્તિ > પ્રા. ઉમત્તિ. સર. ગુજ. 'માત્ત,' 'માત.']

ઉલ્લસતડ 'ઓઢલસતો.' વ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૦-૩. જુઓ ઉલપી.

ઓઢંમ 'આલંબન.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૪૪-૨. [સં. અંવદ્ધમ્ > પ્રા. અવદ્ધમ]

ઓઢંમ્ 'ઉપાલંમ,' ગુજ. 'ઓઢંમો.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૪૬-૮, ૧૪૮-૧૧. [સં. ઉપાલમ્ > પ્રા. ઉવાલંમ]

ઓલ્યા 'પેલા.' અંગરૂપ. ૧૫૦-૨૦. જુઓ ઉલિહ.

‘કહજિનહ’ ‘કોહ્કના જ.’ સર્વ. સ. એ. વ. ન. ૪-૧. નિશ્ચયાર્થ અવ્યય
‘જિ’ અહીં ‘કહ’ સર્વનામ અને ‘નહ’ પ્રત્યયની વચમાં આવેલો છે એ નોંધપાત્ર
છે. ટાંચ કરી જૂના ગુજરાતી ગદ્યમાં આ પ્રકારના સંખ્યાબંધ પ્રયોગો મળે છે

કઠતિગ ‘આધર્ય.’ પ્ર. એ. વ. ન. ૮૫-૧૪. [સં. કૌતુક]

કહકહતા ‘‘શુદ્ધ, નિર્દોષ.’ વ. કૃ. પ્ર. વ. વ. પું. ૧૦૧-૧૪. આ જ અર્થમાં
જુઓ કહકહ ૧૦૧-૧૪.

કન્હહ ‘પાસે,’ ગુજ. ‘કને.’ સપ્તમીનો અનુગ. ૨૭-૧૫, ૨૮-૧૨-૧૩,
૫૨-૨૨, ૫૩-૬, ૧૫-૧૮. કન્હહ ૨૯-૧૫, ૩૦-૧૨, ૧૨૨-૧૧. કન્હહિ
૧૧-૧૫, ૨૮-૧૪-૧૭, ૨૯-૧૧. કન્હાં ૧૫૬-૧૮. [સં. *કર્ણસ્મિન્ > અપ.
વળ્ણહિ > કન્હહ. કન્હ + લ (સ્વાર્થિક પ્રત્યય) + હ = કન્હહિ. ‘કન્હા’માં
સપ્તમીનો ‘આં’ પ્રત્યય છે. અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કને’ અથવા ‘કને’ = પાસે
સં. કર્ણે > પ્રા. વળ્ણે ઉપરથી છે.]

કર્મહજિનહ ‘કર્મને જ.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૬૫-૧. કર્મહજિનહ ‘કર્મનું જ.’
પ એ. વ. ન. ૧૧૦-૧૦. ‘કર્મ’ નામ અને એના પ્રત્યયની વચમાં ‘હ’ અને
‘જિ’ એવા બે અવ્યયો આવે છે એ નોંધપાત્ર છે. જુઓ કહજિનહ.

કલિહુ ‘કિલટ, હલકો.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૨-૧. [સં. ક્લિટ > પ્રા.
કિલિટ]

કહં ‘તું કહે (છે).’ વર્તમાનનીજો. પુ. એ. વ. ૧૪૬-૧૨.

કાદમ ‘કાદવ’ સ. એ. વ. પું. ૮૧-૨. [સં. કર્દમ > પ્રા. કર્દમ.
ગુજરાતીની કેટલીક બોલીઓમાં હજી ‘કાદમ’ બોલાય છે.]

કુઝળ ‘કોળ,’ પ્રા. ગુજ. ‘કુળ.’ સર્વ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૦-૮. [સં. કઃ
પુનઃ > પ્રા. કઝળ > અર્વાચીન ગુજ. ‘કોળ.’] ‘કઝળ’ એવું જૂ. ગુજ.માં
વ્યાપક રીતે પ્રચલિત રૂપ પણ વારંવાર મળે છે—૪૫-૭, ૫૬-૫-૯, ૫૭-૪,
૬૪-૭-૨૧, ૧૫૦-૧૨, इत्यादि. કુળ પણ છે—૧૦૮-૨, ૧૨૫-૧૪, ૧૫૦-૩,
इत्यादि.

કુતિરાહ ‘કૂતરો.’ દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૮-૭. કુતિરાનહ ‘કૂતરાને (મુલે).’
સ એ. વ. પું. ૧૮-૨. [સં. કુકુર > પ્રા. *કુતુર. જો કે કુકુર શબ્દ જ આર્યેતર
મૂળનો હોય એ સંભવે છે. અહીં ‘ક’નું ‘ત’માં પરિવર્તન થાય છે એ સાથે સરલાયો
‘કુકુ,’ ‘કુવુ’ જેવા ગુજ. શબ્દો. સાહિત્યિક પ્રાકૃતમાં પણ ‘કુત’ શબ્દ છે]

કુમતિ 'સરાય ભાત-ચિત્રામણ.' દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૪૫-૧૮. [સં. કુમતિ > પ્રા. કુમતિ] જુઓ કુમતિ.

કુકર 'કુતરો.' દ્વિ. એ. વ. પુ. ૧૭-૧૭. [સં. કુકુર] સોમસુન્દરસૂરિ આ શબ્દનો 'મુંઝીઝ' (મુંઝ) એવો અર્થ કરે છે, એટલે એ અર્થ પણ પ્રચલિત હશે. એમ ગણવું જોઈએ.

કેઢાહતપણડં 'અનુયાયીપણું.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૭૫-૧૩. વલી જુઓ કેઢિલુ 'પાછલનો,' દ્વિ. એ. વ. પુ. ૭૯-૧૨. ['કેઢ,' 'કેઢી,' 'કેઢો'. વગેરે શબ્દોની વ્યુત્પત્તિને સં. કટિ સાથે સંબંધ હશે ?]

કોઢિ 'કરોડ.' દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૯૧-૧૦. [સં. કોટિ > પ્રા. કોઢિ, એમાં 'ર'નો પ્રક્ષેપ થતાં જૂ. ગુજ. 'કોઢિ' અને અર્વાચીન ગુજ. 'કોઢ' અને 'કરોડ.']. વલી જુઓ કોઢાકોઢિ 'એક કરોડને એક કરોડે ગુણવાયી યાય એલી સંખ્યા.' દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૨૧-૨૧, ૧૨૨-૧૩-૧૬, ૧૬૩-૪.

ક્ષપ 'શ્રમ.' દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૨૬-૨૦. ક્ષપહ 'ખપાવે છે, દૂર કરે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૨૭-૧૫. ક્ષપીનહ 'ખપાવીને.' સં. કુ. ૮૭-૯. [સં. ✓ ક્ષપ્ ઉપરથી] જુઓ ક્ષપ.

કરદર 'કેરવું કાઢ.' પ્ર. એ. વ. પુ. ૧૦૩-૧૫. [સં. કરદિર > પ્રા. કરદર.]

કપ 'શ્રમ, પ્રયત્ન.' દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૨૬-૮-૯, ૧૩૪-૧૮. 'કપ'નો 'ઉપયોગ, જરૂર' એવો તુલનાએ અર્વાચીન અર્થ આમાંથી નિષ્પન્ન થયેલો છે. જુઓ કપ.

કરડ 'તુ. એ. વ. પુ. ૫૪-૧૪. [માત્ર એક જ પ્રયોગ ઉપરથી આ શબ્દનો સ્પષ્ટ અર્થ સમજાતો નથી, પણ સન્દર્ભ જોતાં 'કરડ'માં નિરુપ્ત કોટિની વ્યક્તિનો ભાવ રહેલો છે.]

કાણહાર 'કાનાર.' પ્ર. એ. વ. પુ. ૧૮-૭. [સં. કાલન + કાર > પ્રા. કાણહાર.] આ પ્રકારના અન્ય પ્રયોગો માટે જુઓ આરાધણહાર શબ્દ નીચે.

કુંટ 'નિરંકુશ માણસ.' તુ. એ. વ. પુ. ૫૪-૧૩. ['કાંટ' એ અર્વાચીન અર્થ લક્ષણાગ્રી આવ્યો જણાય છે.]

કેપહ 'કેકે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. વ. વ. ૪૫-૯. [સં. કેપ > કેપ. જાની દ્વાપ્રતોમાં લખેલા 'પ'નો સ્થાન ધનું સ્વરં 'ક' કરવાનો હોય છે.]

‘ગણધર’ ‘ગણધર, મહાવીરના પ્રદરિપ્ય.’ દિ. એ. વ. પું. ૧૬૧-૧.
[સં. ગણધર]

ગરુડ ‘મોટો,’ ગુજ. ‘ગરવો.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૪. ગુરુડ પ્ર.
એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૨. ગુરયા પ્ર. વ. વ. પું. ૭૧-૨૨. ગરુયાઈના ‘મોટાઓના
પણ.’ પ. વ. વ. પું. ૭૨-૬. [સં. ગુરુક: > પ્રા. ગુરુઓ, ગરુઓ]

ગરુયાઈ ‘મોટાઈ.’ દિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૫૬-૧૨. [સં. ગુરુક > પ્રા. ગરુમ +
(અપ. સ્વાર્થિક પ્રત્યય) ટિ]

ગાદ ‘ગાયા.’ દિ. વ. વ. સ્ત્રી. ૬૦-૨-૫. ગાદઈ ‘ગાયમાં’ સ્ત. એ. વ.
સ્ત્રી. ૧-૧૦. ગાદે ‘ગાયાઓ મદે’ તુ. વ. વ. સ્ત્રી. ૫૨-૧૩-૧૬, ૧૫૫-૧૪.
ગાદાં ‘ગાયમાં.’ સ્ત. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૩૦-૧૭. [સં. ગાયા > પ્રા. ગાદા]

ગુણતા ‘પુનરાવૃત્તિ કરતા, મળતાં,’ અર્વાચીન ગુજ. ‘ગણતા.’ વ. કુ.
પ્ર. વ. વ. પું. ૫-૧૨. ગુણતાં વ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૩-૯. ગુણિવડે ‘ગણઈ-
મળ્યું.’ દિ. એ. વ. ન. ૫-૨૦.

ગુરાં ‘ગુરુઓને.’ દિ. ઘ. વ. પું. ૧૪૫-૮-૨૦.

ગ્યડ ‘ગયેલો.’ મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૯૦-૧૧. [સં. ગત: > પ્રા. ગઓ >
અપ. ગિડ. કા. ‘ગિયો,’ અર્વાચીન ગુજ. ‘ગ્યો.’] વઢી જુઓ ગઓ ‘ગયો.’
મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૮૦-૧૧. ગિડ ‘ગયો.’ પ્ર. એ. વ. પું. ૮૨-૧૩. દિ. એ.
વ. પું. ૮-૧૫.

મહણા ‘ધરાણું, અડાણું.’ અં. વિ. એ. વ. ન. ૧૬-૧૨. [સં. પ્રહણકમ્]

ધાવઈ ‘નાચે છે.’ ગુજ. ‘ધાલે છે’ વર્તમાન ત્રીજો પુ. વ. વ. ૧૭-૧૮,
૧૮૦-૮, ૨૫-૭-૮, ૪૫-૫, ૧૧૧-૨૦. ધાતિડ ‘નાચ્યો, યાલ્યો.’ મૂ. કુ. પ્ર. એ.
વ. પું. ૭૧-૧૩-૧૧. [પ્રા. ધત ‘કેકલું’]

ચડગગઈ ‘દેવ, માનવ, નારક અને તિર્યંચ એ પ્રમાણે ચાર પ્રકારની ગતિ.’
પં. એ. વ. સ્ત્રી ૪-૧૧. [સં. ચતુર્ગતિ > પ્રા. ચડગગઈ]

ચડવાઈજિની ‘ચડવાની.’ વ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૩-૧૩. ‘ઈ’ અને ‘જિ’ એ
બે અવ્યયો નામ અને પ્રત્યયની વચ્ચે આવેલા ગયા છે. એ નોંધપાત્ર છે [પ્રા. ✓ ચડ.
સંસ્કૃતમાં એક વદ્ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ છે. સરો, પણ એ પ્રાકૃત ઉપરથી લેવાયું
હોવાનો સંભવ ક્યારે છે.]

‘ચલદ’ ‘ખાંગલાથી.’ તુ. એ. વ. ન. ૮૬-૬. [સં. ચુલુકેન > અપ. ચુલમદ.]

‘ચાદ’ ‘દુર્જેત, કપડી.’ પ્ર. એ. વ. પુ. ૬૫-૧૩. [દે. ચાદ]

‘ચાહી’ ‘જોઈને.’ સં. કુ. ૧૩૮-૧૪. [પ્રા. ચાદ ‘ઈચ્છવું.’ જૂની ગુજરાતીમાં ‘ચાહ’નો પ્રયોગ ‘જોવા’ના અર્થમાં છે—‘અણ આળી મંદિરિમાહિ, ચિત્રસાલિ પરિ પરિનિ ચાહિ’ (વીરસિંહકૃત ‘ઝપાહરણ,’ પંક્તિ ૩૩૮); ચતુરપેળું અતિ ચાહવા નારિ જંપિદ-નાહ’ (પ્ર. જ, પંક્તિ ૬૦૦). સરલાવો અર્વાચીન ગુજરાતી ‘ચાહન’ (તો જુએ તેમ, સુઢી રીતે), ‘ચાહીને’ (જાળી જોઈને), इत्मादि. અલ્પજ્ઞ, ‘ચાહવું’નો ‘ઈચ્છવું’ એ અર્થ પણ જૂની ગુજરાતીમાં છે (‘સમ ચાહુ સારું એ હાય, ઘીડ ન જાં કો દૂજણ વાય’—વીરસિંહકૃત ‘ઝપાહરણ,’ પંક્તિ ૧૦૫), અને અર્વાચીન ગુજરાતીમાં તો એ અર્થ સામાન્ય છે.]

‘ચિળી’ ‘ચળેલી’ (મીંત.) મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. છી. ૧૨૫-૧૦. [સં. ચિનોતિ > પ્રા. ચિણદ ઢપરથી ચિળ > ચળ ક્રિયાપદ ન્યુત્પન્ન થયેલ છે.]

‘છમસ્થ’ ‘અસર્વજ્ઞ.’ પ્ર. એ. વ. પુ. ૬૦-૨૧. [સં. છમસ્થ. કેવલી-સર્વજ્ઞ ન હોય તે વધા છમસ્થ કહેવાય. આ જૈન પારિભાષિક શબ્દ છે.]

‘છાલા’ ‘બકરા.’ ઇં. વિ. વ. વ. પુ. ૭૮-૨૦, ૭૯-૪. [સં. છામલ > પ્રા. છામલ.]

‘છેદદદ’ ‘છેદે.’ સ. એ. વ. પુ. ૧૪૦-૧. [સં. છેદ > પ્રા. છેઝ > અપ. છેદ. સ્વાર્થિક પ્રત્યય ‘ઢ’ સમ્મા સમ્મી પ્રત્યય ‘દ’ લાગતાં છેદદદ, ક્યત્યચથી છેદદદ. એનું પાઠાન્તર ‘છેદ્દદ’ મળે છે એ નોંધપાત્ર છે.]

‘છેદનડું’ ‘સુકસાનનું.’ પ. એ. વ. ન. ૩૧-૧૮. [ન્યુત્પત્તિ માટે જુઓ છેદદદ. વળે શબ્દોની ન્યુત્પત્તિ એક જ મૂળમાંથી હોવા છતાં ઘણેનો વિભિન્ન અર્થ-વિકાસ ધ્યાન સેવે છે.]

‘છોદ’ ‘ધૂનાની છો.’ મ. એ. વ. છી. ૧૨૫-૭, છોહિ પ્ર. એ. વ. છી. ૧૨૪-૧૧, ૧૨૫-૧૧. છોહિ° તુ. એ. વ. છી. ૩૩૫-૧૦. [સં. છુપા > પ્રા. છુદા, છોદા.]

‘જમલડ’ ‘સાથે.’ અ. ૧૦૨-૪. [સં. યમલ > પ્રા. જમલ. જૂની ગુજરાતીમાં-અરાઢમા સૈકા સુધી ‘જમલડ-જમલો’નો પ્રયોગ છે. સર. મ. ‘જવલ’ = સાથે.]

जमारउ 'जम्मारो.' द्वि. ए. व. पुं. ७-१५. [सं. जन्म + कार > प्रा. जम्मआर]

जयणारहित 'हिंसा टाळवाना प्रयत्नशी रहित.' वि प्र. ए. व. पुं. १११-४. [सं. यत्तनारहित] जुओ अजयणावंत.

जायल 'यस.' प. ए. व. पुं. ८३-९. स. ए. व. पुं. ८३-१६. [सं. यस > प्रा. जक्ख > अप. जाख (प) + स्वार्थिक 'ल.' जुओ पाल्हण केव्हित्त 'आबुरास' (सं. १२८९)ने अंते—'राखइ जापु जु आबुर खेभइ, राखइ म्मसंति मूदेइ.'] ज. गुज.मां अन्यत्र थाय छे तेम, अही पण 'य'नी उच्चार 'ख' करवानो छे.

जाण 'हानी.' प्र. ए. व. पुं. ९३-१० जाणनी प. ए. व. पुं. ८०-१८. [सं. जानर > प्रा. जाण. सर० गुज. 'अजाण.']

जाण ('हुं) जाने छे.' वर्तमान बीजे पु. ए. व. १४९-१.

जाणिवउ 'जाणवो.' विध्यर्थ कृ. प्र. ए. व. पुं. ६९-६-१५. जाणिवउं विध्यर्थ कृ. प्र. ए. व. न. ८०-६, ८६-६. [सं. जानाति > प्रा. जाणइ, जाणइ]

जान 'वाहन.' द्वि. ए. व. न. ३-७ [सं. यान. सर० गुज. (वरनी) 'जान.' आ ग्रन्थमां प्रयोजायेन 'जान' शब्दमां केवळ 'वाहन' ए अर्थ उपरात समारंभपूर्वक समूहमां जवानो अर्थ पण छे ए स्पष्ट जणाये छे.]

जि निधयार्थ अव्यय. अर्वाचीन शुक्र. 'ज.' ६-१४, ७-३-१६, ९-२०, १०-१-१५-१८, १५-९, १६-१, १८-२२, १९-१५, २०-५-९, २१-२-१९, २५-१७, २६-९, २७-२ ११, २८-७-११-१२, २९-४, ३१-१-१२-२०, ३४-१०-११-१७, ४६-१८, ४९ १४-१७-१९-३०-२१, ५०-८-९-२१, ५३-१८, ५७ १३, ५९-८, ६०-१२, ६२-२१, ६३-१, ६५-१, ६७-४, ७०-४-५-१७-१९, ७३-७, ७७-४, ८१-१, ८३-१, ८४ ७, ८६-११, ९१-१३, ९२-२-४-११, ९३-९, ९४-१३, ९५-५-८, १०१४, १०४-१७, १०७-७-९, १०८-८, १०९-१७, ११४-३, ११५-६, ११७-६, १२६-३, १३५-१६, १३६-९, १३७-१७, १३९-११, १४०-७, १४१-१०, १४७-११, १४९-१६, १५०-१३, १५१-१, इत्यादि. [सं. एक; प्रा. ज्येव, जेव, जे, अय. जि]

जिणिड 'जीयो.' भू. क. तृ. ए. व. पुं. १६२-१०. [सं. * जिनाति >
जिण्ड. सर० जिन (तीर्थकर)]

जिमइ 'जमे.' वर्तमान श्रीजो पुं. ए. व. १३८-१५. जिमण 'भोजन,
जमण.' द्वि. ए. व. न. ८३-१७. जिमिवउं 'भोजन, जमवुं.' द्वि. ए. व. न.
७४-१९. जीमवउं प्र. ए. व. न. ७४-१४. जीमिवा 'जमवा.' हे. क. ७४-१३.
[प्रा. जिमइ, जेमइ. म. जेवणें. केदलाक विद्वानो आ माटे *जेमति एवं संस्कृत
रूप कल्पे छे. पण खरं जोतां, कोई अजाम्या मूलतो आ शब्द 'भोजन करवा' ना
अर्थना संस्कृत ✓ भुज् ने स्थानभ्रष्ट करीने प्रचलित, यमो एम मानवुं वधारे
योग्य छे.]

शाइ 'न्याय पड़े.' तृ. ए. व. पुं. १३७-२१. शाई तृ. ए. व. पुं. १३५-७.
[सं. न्यायेन]

ठउइया 'अपमान करवा माटे.' हे. क. १०२-१४. [व्युत्पत्ति अनिश्चित]

ढली 'लचको.' द्वि. ए. व. स्त्री. १२४-२२, १२५-४. प्र. ए. व. स्त्री.
१२५-१. [दे.] दयारामे आ ज अर्थमां आ शब्दनो प्रयोग कयौ छे—'मन थयुं
मादीनी ढली' ('रसिकपद्म', पद ३, कपी-५.)

डाहउ 'डाहो.' वि. प्र. ए. व. पुं. ४८-८, ४९-६. डाहपण 'डहापण.'
प्र. ए. व. न. ४८-२०. चली जुओ डाहा ५१-१७; १२१-२, १४२-१२, १४३-२१,
१४३-३. डाहाइनइ ५२-१०. डाहाईनउ ५२-६. डाहु ४८-१७. [सं. दक्षः >
प्रा. दक्खो, दाखो, *दाहो. श्री नरसिंहराव दिवेडिया सं. दक्षिणकः > प्रा.
दाहिणउ उपरयी ('ण'नो लोप करीने) 'डाहो'नी व्युत्पत्ति बतावे छे. डॉ. टी.
एन. दवे सं. दग्ध > प्रा. दग्ध उपरयी सूचवे छे.]

डाहीयार 'डाया.' वि. प्र. व. व. पुं. ११७-१४. [सं. दक्ष+कार >
* दाह्यार. जुओ उपर डाहउ.]

डीछि 'जात पड़े, गुज. डिले.' तृ. ए. व. न. ७८-९. [प्रा. डिल. जो के
प्राकृतमां एनो प्रयोग एक प्रकारना जठजंतु माटे छे, पण जूनी गुजरातीमां 'डील'
शब्द 'जात-शरीर'ना अर्थमां सुप्रचलित छे.]

दिग 'दग, डगलो.' द्वि. ए. व. पुं. १४-१-२-३-१८-१९-२०. दिगला
'दगला.' द्वि. व. व. पुं. १४-९. [दे.]

तड पं. ए. व. नो प्रत्यय. ७-१२, ८-४, १५-१५-१६, २०-१३, ३१-२१, ३४-३-१८-१९, ३६-६-७, ५९-३, ६०-२०-२२, ८०-१६, ११०-३ ११९-२, १२२-१२, १२५-१७, १३२-४-९, १३४-३, १३८-२१, १३९-२, १५४-६, १५७-१२, इत्यादि. [सं. 'तः]

थदइ 'थदा उपर, दुकानना अप्रभाग उपर.' स. ए. व. न. २-१६.
[प्रा. थुठ]

थाकतड 'थाकीनो' वि. द्वि. ए. व. पुं. ९४-७. थाकतड 'थाकीनुं'
द्वि. ए. व. न. १३-१४, १४-११, १०६-५. थाकता 'थाकीना.' द्वि. व. व. पुं.
१०६-९, १०७-४-८. [सं. *स्थकित > प्रा. थकित, थाकित]

थाकी 'रही.' भू. क. प्र. ए. व. स्त्री. १०५. [सं. *स्थकित्ता. > प्रा.
थकित्ता] जुओ थाकतड.

थिकु पंचमीनो अनुग, गुज. 'थको.' २७-१८. [सं. *स्थकितः > प्रा.
थकितो > अप. थकित] जुओ थाकतड, थाकी.

थुइ 'स्तुति.' प्र. ए. व. स्त्री. १६४-७. [सं. स्तुति]

हुकर 'हुक्कर.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५-१०-२१. [सं. हुक्कर]

देवां 'देवोने.' द्वि. व. व. पुं. १४५-१८-२०

देसण 'उपदेश.' द्वि. ए. व. स्त्री. १६५-२. [सं. देसना > देसणा]

दोहग 'दुर्माग्य, गुज. दोहग.' प्र. ए. व. न. १६३-१५. [सं. दोर्माग्य
> दोहग]

धणीप 'स्वामित्व.' द्वि. ए. व. स्त्री. १५८-२४. [सं. धनित्व > प्रा.
धणित्व-प्]

धीरठ 'धीट.' वि. प्र. व. व. पुं. ९५-१९. वही जुओ धीरठपणइ
९५-२०; धीरठपणुं ६३-१०; धीरठपणा १११-४; धेठपणानइ १११-११; धेठा
९५-१२, ९६-१०; धेठानइ ४५-७. [सं. धृष्ट > प्रा. *धरठ > धिरठ. ए ज
प्रमाणे सं. धृष्ट > प्रा. धिष्ठ.]

न भारदराक अव्यय, अर्वाचीन गुज. 'ने' (जेम के कहो ने, बोली ने,
हत्यादि). १२-४, ५६-९.

नह निषेधार्थ अव्यय. १६३-१५-१५ [सं. नहि]

नात्रा ‘संबंध, गुज. नातरां.’ द्वि. व. व. न. २४-२९. [सं. ज्ञान. आ
शब्द तथा एना तद्धमबोनां रूपान्तरो अने बोधान्तरो माटे जुओ-‘संस्कृति’,
जान्युअरी १९५० मां भारो लेख ‘नातरं अने नात.’]

नापइ ‘न आपे.’ वर्तमान त्रीजो पु. व. व. ४४-१३. [सं. न + अपर्यति
> प्रा. न + अप्पइ]

नाराधइ ‘न आराधे.’ वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. ३१-३. [सं. न +
आराधयति]

नाबइ ‘न आवे.’ वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १२४-३. व. व. ६५-१२,
७७-२१. [छेळा वे प्रयोगोमां ‘न करी शके’ एवी अर्थच्छाया पण छे. जेम के
‘करिवा नाबइ’ एटले ‘नही करी शकता.’ सं. न + आयाति > अप. न + आवइ.]

निकाचित कर्म ‘अत्यंत निबिड कर्म.’ प्र. ए. व. न. १२५-१२-१४.
वळी जुओ निकाचित १२४-११. निकाचित कर्मनडं १२४-१९-२०. निकाचित-
कर्मी १२४-५. [आ जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे.]

निधत्त कर्म ‘एक प्रकारतुं बंधायेतुं कर्म.’ प्र. ए. व. न. १२४-२१,
१२५-८.

पइ ‘करतां.’ अ. ५७-१८. [सं. प्रति > प्रा. पइ. प्रस्तुत स्थळे पइतुं
पाठान्तर पाहइ छे; आथी नीचे प्रमाणे व्युत्पत्ति पण शक्य लग्गे छे--सं. पक्षे >
प्रा. पक्खे > अप. पाखइ-पाहइ > पाई-पई.]

पटणइ ‘नगरो.’ प्र. व. व. न. १६५-१. जुओ पाटणि.

पणि ‘पण, वळी.’ अ. २४-११-१३, ७०-१६, ८२-६, ८६-१५, १०९-३,
११३-१४, १३६-२, १४०-१३, १४२-२, १४९-७, १५६-७, इत्यादि. [सं. पुनः
अपि > प्रा. पुणवि > जू. गुज. पुणि. सर० हि. पुनि.] जुओ पुण.

परइ ‘दूर.’ वि. प्र. ए. व. पुं. २४-५. परइतं. प्र. ए. व. न. १२७-९-
१००-११. परइं प्र. ए. व. न. २२-१२. [सं. परस्मिन् > अप. परहिं. सर०
गुज. ‘अरं परं.’]

परीक्षिबड ‘परखवो.’ विध्यर्थ कृ. प्र. ए. व. पुं. १४१-१०. परीक्षिबड
विध्यर्थ कृ. प्र. ए. व. पुं. १४०-१०. परीपतड ‘परीक्षा करतो, परखतो.’
वर्तमान कृ. प्र. ए. व. पुं. १३५-१५. परीपी ‘परखीने.’ सं. कृ. १३४-८,
१४२-१. परीपीनइ सं. कृ. १३५-८. [सं. परीञ् > प्रा. परिक्ख] जुओ परीछी.
२४

પરીછી 'પરીશા પરીને, ગુજ. પ્રીછીને.' સં. કુ. ૧૫-૧૯. પરીછીહ 'પરસાય છે.' કર્મણિ પ્રયોગ, વર્તમાન શ્રીજો પુ. એ. વ. ૨૨-૮. [સં. પરીશ્ > પ્રા. પરિચ્છ] જુઓ પરીસિઘડ.

પ્રમ 'માલિક.' પ્ર. એ. વ. પું. ૧૦૧-૨ [સં. પ્રમુ]

પ્રમુસ 'ઇત્યાદિ, વગેરે.' અ. ૧-૭, ૩-૧૨, ૪-૫, ૫-૧૧, ૬-૩-૧૭, ૩૨-૮, ૩૩-૮, ૮૦-૪, ૮૩-૧૬, ૧૨૯-૧૮, ૧૫૪-૪, ઇત્યાદિ.

પાસહ 'સિવાય.' અ. ૧૫-૧૧, ૩૭-૧૭, ૪૦-૨૦, ૧૨૧-૫. [સં પસે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પક્ષહ-પાસહ-પાહહ. ગુજ. 'પાસે-પસે.'] જુઓ પાહહ.

પાપહ 'સિવાય.' અ. ૧૬-૧૨, ૪૫-૧૮, ૭૦-૩, ૧૨૧-૬. ઉચ્ચારણમા 'પાપહ' અને 'પાપહ' અમિલ છે. જુઓ પાસહ.

પાટણિ 'શહેરમા.' સ. એ. વ. ન. ૨૫-૭. [સં. પટન > પ્રા. પટ્ન. સામાન્ય નગરવાચક આ શબ્દ પાલ્લઢથી વિશિષ્ટ નગરવાચક બન્યો છે એ નોંધપાત્ર છે.] જુઓ પટ્નહં.

પાહહ 'અંશુભ.' વિ. પ્ર એ. વ. ક્ષી. ૧૮-૧૫. પાહહં પ્ર. એ. વ. ન. ૩૩-૨; દ્વિ. એ. વ. ન. ૮૪-૧૬. [સ. * પાતુકમ્ > પ્રા. પાહુકં. આ પ્રયોગ જૂની ગુજરાતીમા આ અર્થમાં વ્યાપક છે]

પાધરા 'સાદાસીધા, સામાન્ય.' વિ. અં. વિ. ષ. વ. પું. ૧૫-૧૨, ૧૦૦-૧૯. પાધરા 'સીધા' ('અવઢા'થી ક્ષણ) દ્વિ. ષ. વ. ન. ૫-૧૨. પાધરી 'સીધી'. સ. એ. વ. ક્ષી. ૧૦-૧૪. [દે પદ્ધર. ગુજ. 'પાધરં' સર. 'અદ્ધર પદ્ધર.']

પાપહજિનહ 'પાપને જ (વિષે). સ. એ. વ. ન. ૩૪-૧૬. 'પાપ' એ નામ અને 'નહ' પ્રત્યયની વચ્ચે બે અવ્યયો દાખલ થઈ ગયા છે એ નોંધપાત્ર છે.

પાહહ 'કરતાં.' -અ. ૧૦૨-૧૧. પાહહં ૪૨-૫, ૫૮-૪, ૯૭-૧૩, ૧૪૮-૧૦. પાહતિ 'કરતાં.' ૧૨૧-૯. પાહિ ૯૧-૩. પાહિહં ૪૨-૬. પાહંતિ 'પાસે, દ્વારા'. ૬૧-૧૨, ૧૦૩-૪. પાહિં ૧૪૮-૩, ૧૨૦-૧૯. પાહતિ ૧૪૮-૧૩. [સ. પસે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પક્ષહ-પાસહ-પાહહ. 'પાહતિ' ઇત્યાદિ પ્રયોગોની વ્યુત્પત્તિ સં. પક્ષતઃ > અપ. પક્ષતહ-પાહતહ-પાહતહ એ રીતે સંભવિત છે] જુઓ પાસહ.

પ્રામહ 'પામે છે' વર્તમાન શ્રીજો પુ એ. વ. ૧૩-૧૪, ૫૩-૧૮, ૭૨-૧૪, ૧૦૦-૧૮. પ્રામહં વર્તમાન શ્રીજો પુ. ષ. વ. ૧૨-૧૫, ૨૭-૬-૯, ૩૮-૨૦,

૮૭-૧૦-૧૨, ૯૮-૫. પ્રામિદ્ વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૨૫-૨૦. વઢી જુઓ પ્રામિઢ ૧૩૬-૮. પ્રામિસિદ્ ૬૭-૬. પ્રામિસ્યઢં ૯૯-૧૪, ૧૧૮-૯. પ્રામી ૯૬-૧૭, ૯૭-૪. પ્રામીદ્ ૧૦૦-૧૫. પ્રામું ૧૫૮-૧૪. [સં. પ્રાપ્નોતિ > પા. *પ્રાપુણતિ > પ્રા. *પ્રાણદ્, પ્રાવદ્ > જૂ. ગુજ. પ્રામદ્.] 'ર'કાર વિનાનું રૂપ જે અર્વાચીન ભાષામાં વ્યાપક છે તે પણ મળે છે-પામદ્ ૨૬-૧૧. પામદ્ ૫૪-૫, ૭૪-૧૫, ૯૭-૧૯. પામઢ ૧૫૯-૨૦. પામિઢ ૧૩૬-૧૩-૧૯. પામિસ્યદ્ ૬૭-૧૪, ૭૭-૧૪. પામીદ્ ૯૨-૨, ૧૧૩-૧૪. પામીસ્યદ્ ૯૮-૧૮. [સં. પ્રાપ્નોતિ > પા. પાપુણતિ > પ્રા. પાણદ્, પ્રાવદ્ > જૂ. ગુજ. પામદ્].

પ્રાહદ્ 'ઘડું કરીને, મોટે માગે' અ. ૨૪-૧૪-૧૫. પ્રાહિ ૧૪૭-૯. પ્રાહિદ્ ૨૨-૧૮. [સં. પ્રાયઃ]

પ્રિયાગત 'વંશપરંપરાગત.' વિ. દિ. એ. વ. પું. ૪૪-૧૪. [સં. પ્રયાગત > પરજાગત, પરયાગત. સરં અર્વાચીન ગુજ. પરિયાગત. 'ગુજરાતીની કેટલીક ચોલીઓમાં 'પરિયા' શબ્દ 'પ્રજા'ના અર્થમાં વપરાય છે. 'પ્રજા' શબ્દના આ 'પરિયા' અને 'પ્રિયા' રૂપાન્તરો નોંધપાત્ર છે.]

પુણ 'પણ, વઢી.' અ. ૨૩-૨૧, ૩૩-૨૦, ૪૧-૧૬, ૫૫-૨૩, ૭૮-૨; ૯૮-૨૦, ૧૨૭-૧૭, ૧૨૯-૧૦, ૧૩૭-૯-૧૩, ૧૩૯-૨૨, ૧૪૦-૫-૭, ૧૪૧-૨૧, ૧૪૫-૨૦, ૧૪૭-૧૫, ૧૫૦-૧૯, ૧૫૪-૧-૫, ૧૬૪-૧૧, इत्यादि. [સં. પુનઃ > પ્રા. પુણો > અપ. પુણ] જુઓ પણ.

પૂજદ્ 'પહોંચે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૧૪૦-૫. [સં. પૂયંતે > પ્રા. પુજદ્. 'જ' નો 'ય' ઘવાથી જૂની ગુજ. નાં 'પૂગદ્,' અર્વાચીન ગુજ. નાં 'પૂગે.']]

પૂર્વ 'જૈન શાસ્ત્રોનો એક વિભાગ.' દિ. બ. વ. ન. ૫-૯-૧૧. [આગમ-સાહિત્યના અંગવિભાગમાં મારતું અંગ 'દષ્ટિવાદ' નામે હતું, એમાં ચૌદ 'પૂર્વ' હતાં. દષ્ટિવાદ તેમ જ પૂર્વો ઘળા સમય પહેલાં લુપ્ત થઈ ગયો હોવાનો પરંપરા છે.]

ફલદાયન 'ફલદાયક.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૧૬-૧૪.

વટીંગ 'મૂર્તિ. વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૫૪-૧૯.

ચઢદિહ 'માઘાની ધરીની અંદરનો સીલો.' પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૧૬-૬. યઢી જુઓ ચઢદિહ ૧૧૬-૧૩.

‘બંદોર’ ‘બંસીવાન, કેરી,’ પ્ર. વ. વ. પું. ૧૧૮-૧૪. [સં. તેમ જ ફા.માં ‘બંસી’ શબ્દ ‘કેરી’ના અર્થમાં છે. ‘બંદોર’ શબ્દ સં. ચન્દી + કાર > પ્રા. બંદિયાર-માંથી ઉચ્ચારણમેદે થયો હશે? જૂ. ગુજ.માં અન્યથા પણ ક્વચિત્ આ શબ્દ મળે છે, જેમ કે ‘કાન્હડદેપ્રબન્ધ’ (સં. ૧૫૧૨)માં—‘એક લૂસ્યા ઢીસડ બંદોર’ (શંક ૨, કઠી ૭). જો કે અહીં એ કાવ્યના સંપાદક શ્રી. ડાહ્યાભાઈ દેરાસરીએ ‘બંદોર’નો અર્થ ‘બંદર’ એવો આપ્યો છે એ બંધવેસતો નથી. જિન-સાગરસૂરિના બાલાવચોધમાં ‘બંસી બંદોર બંદિ ક્ષાત્ર્યા લોક’ એવો અર્થ સમજાવ્યો છે, તેમ જ સન્દર્ભ ઉપરથી પણ ‘બંદોર’નો ‘કેરી’ એ અર્થ દેખીતો છે.]

ચાંદિ ‘કેરીપણામાં.’ ત. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૧૮-૧૪. [સં. ચન્દિ].

મહ ‘માટ.’ દ્વિ. ય. વ. પું. ૮૩-૧૫-૧૮. [સં.]

મળો ‘કહું.’ વર્તમાન પહેલો ગુ. એ. વ. ૪૫-૪, ૬૮-૯. [સં. √મળ]

‘મળી’ ‘માટે, તરફ.’ અનુગ. ૧-૮, ૪-૧૭, ૧૯-૧-૧૫, ૨૪-૩-૪, ૪૮-૧૬, ૮૩-૩, ૮૫-૧૧, ૮૭-૧૦-૧૪, ૯૭-૧૫, ૧૦૨-૧૭, ૧૦૭-૨૧, ૧૦૯-૭, ૧૪૦-૧૨, ૧૪૧-૨૧-૨૨, ૧૪૯-૧૫, ૧૫૬-૨૧, ૧૫૭-૨૨. [‘મળ’ ક્રિયાપદનું આ સંવેદક કુદન્ત છે. એનો અનુગ તરીકેનો પ્રયોગ એક વિશિષ્ટ અર્થ-વિકાસનું ઉદાહરણ છે. ‘મળી’ ઇટલે ‘બોલીને’ અર્થાત્ ‘માટે, કારણ.’]

મવાલિવડે ‘શોભા દેખાડવી તે.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૨૭-૧૧. [આ પ્રયોગનું અર્વાચીન ગુજ. રૂપાન્તર ‘મવાલવું’ એવું થાય. પણ અર્વાચીન કાઠમાં એનો અર્થ નીચે કૃત્યો છે: ‘મવાલો’ (ફજેતો) શબ્દ એનું ઉદાહરણ છે. ‘કાન્હડદેપ્રબન્ધ’માં ‘મવાલ’ ક્રિયાપદ સારા અર્થમાં છે—‘ચહૂઆનૂં મિરુડે રાજ, રહું અમે મવાલું આજ’ (શંક ૨, કઠી ૧૪૮) સં. મૂ. (મવ) ધાતુમાંથી એની વ્યુત્પત્તિ હશે. ગુજરાતી લોકનાઢ્યના વાચક ‘મવાઈ’ શબ્દનો વ્યુત્પત્તિગત સંબંધ આ વધા પ્રયોગો સાથે હોય એ અસમ્ભવિત નથી.]

મહગલ° ‘હાથી.’ ય. વ. વ. પું. ૧૬૪-૧૨. [સં. મદકલ > પ્રા. મયગલ. સર. ગુજ. ‘મેગલ.’ ‘મેગલ’ વિશેષ નામ પણ છે ‘ધ્રુવાધ્યાન’નો કર્તા મેગલ નામે એક ગુજરાતી કવિ વિક્રમના ૧૭મા સૈકામાં થઈ ગયો છે]

મહંતા ‘મંત્રી, ગુજ. મહેતા.’ ઝં. વિ. વ. વ. પું. ૫૩-૧. [સં. મહત્, પ્રા. મહંત, અપ. મહંતડ. જૂની ગુજ માં મહંતડ, મહતડ, મહુતડ, મહિતડ, મહિયુ આદિ એનાં સ્વરૂપાન્તરો છે. સર. દિં. મહતા, મા મુંના. ચૌહાન્યયુગીન ગુજરાતના

શિલાલેહો, પ્રમ્યપુષ્પિકાઓ આદિમાં વ્યક્તિવિશેષોનાં નામો પૂર્વે 'મહં.' પદવી મૂકેલી હોય છે એને અપ. 'મહંતહ'નો સંક્ષેપ ગણવી જોડે.]

માનર્ત્ર ' (તું) માને છે. ' વર્તમાન મીજો પુ. એ. વ. ૧૪૯-૫. [સર૦ ઉત્તર ગુજરાતની અર્વાચીન બોલીમાંતું કોમલ અનુસ્વાર સહિત 'માનૈ' એવું ઉચ્ચારણ.] જુઓ સકર્ષ.

મુહિમાં 'વ્યર્થ, નિર્ર્થક.' અ. ૮૨-૧૬. [સં. મુધા > પ્રા. મુદા, દેશ્ય પ્રાકૃતમાં 'મુધિકા' ('વિના મૂલ્ય') શબ્દ છે, એમાંથી અવાન્તર રૂપ 'મુહિઆ' દ્વારા આ વધારે સારી રીતે વ્યુત્પન્ન થઈ શકે.]

મૂલગા 'મૂલ્ય.' પ્ર. વ. વ. પું. ૮૧-૧-૫. [સં. મૂલગતઃ > પ્રા. મૂલગઓ. સર૦ 'મૂલગો' શબ્દનાં અર્વાચીન અર્થાન્તરો.]

રહં દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને પછીનો અનુગ, જે ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૫૨-૨૧, ૮૭-૧૧. જુઓ રહહં અને રૂહં.

રહહ દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને પછીનો અનુગ, જે ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૪૨-૧૦, ૪૪-૨૧, ૬૩-૮, ૬૫-૫, ૬૬-૬, ૮૩-૧૮, ૧૩૩-૧૫, ૧૩૬-૮. રહહં એવું અનુસ્વાર સહિત રૂપ પણ મળે છે: ૧૬-૮, ૨૫-૧૦, ૨૬-૯, ૨૮-૯, ૩૨-૧, ૩૩-૧૩, ૪૧-૧૭, ૪૫-૧૮, ૪૭-૧૪, ૪૯-૫-૧૫, ૫૧-૧૭, ૫૫-૧-૧૮, ૬૩-૭, ૬૪-૮, ૬૫-૧-૧૩, ૬૬-૯, ૭૬-૧૫ ૮૨-૧૬, ૮૪-૪-૮-૯, ૮૫-૧૬, ૧૩૩-૨૦, ૧૩૫-૧૬, ૧૩૬-૩, ૧૪૨-૧૧, ૧૫૬-૨૩, ૧૫૭-૬, ૧૫૯-૨, इत्यादि. [સં. અપરસ્મિન્ > અપ. અવરહિં. શ્રી. ટી. એન. દવે એની વ્યુત્પત્તિ સં. રૂહે > પ્રા. ધરમ્મિ > અપ. ધરહિં, 'હરહિં એ પ્રમાણે આપે છે. જૂની ગુજરાતીમાં 'રૂઈ' એ અનુગ આ 'રહહ-રહહં'નો સંક્ષેપ છે. સત્તરમા સૈકાથી આ તરફના જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં આ અનુગોનો પ્રયોગ ભાગ્યે જ નજરે પડશે. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં, 'અમારે, તમારે' જેવાં સાર્વનામિક રૂપોના અંત્યાધરોને ગણતરીમાં ન લઈએ તો, આ અનુગોના અવશેષ રહ્યા નથી, જ્યારે અર્વાચીન મારવાડીમાં પછીના 'રો' પ્રત્યય-રૂપે એ ચાલુ છે. આ પ્રન્થમાં છાપેલા સોમમુન્દરશરિરૂત ચાલાવલોચનાં, પંદરમા શતક જેટલા પ્રાચીન કાઠમાં 'લોકરા' (= લોકના) એવું રૂપ મળે છે એ નોંધપાત્ર છે.] જુઓ રહં અને રૂહં.

રામતિ 'રમત.' પ્ર. એ. વ. લી. ૬૩-૧૬ [સં. રમ્યતિ > પ્રા. રમ્મતિ]

રહહ 'રહહે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. મ. ૧૧૮-૫, ૧૨૨-૧. રહહં વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૮, ૩૫-૨૧; મ. વ. ૩૭-૩, ૮૭-૧૪. વહી જુઓ

હલિસિદ્ધં ૧૨૧-૩. રહિસ્યદ્ ૧૨-૧૪. રહિસ્યદ્ ૧૧-૨. રહિસ્યું ૧૧-૧૪.
રહીસ્યદ્ ૧૦૦-૧. [સં. *લટતિ > પ્રા. હલદ્]

કુટકઈ 'ટુકડો પળ.' દિ. એ વ. પું. ૪૪-૧. [સં કુત્તક > પ્રા કુટક]
કટકડ પળ છે. ૪૪-૧.

હૂહ દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને પછીનો અનુગ, જે પાઢ્ઢી ધસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ
પામે છે. ૫-૧, ૩૦-૧૦, ૩૪-૨૦, ૩૫-૧૩, ૪૪-૨૧, ૧૨૬-૮. હૂઈ ૪-૧૬,
૫-૩, ૬-૧૦-૧૭, ૮-૧૨, ૯-૧૫, ૧૦-૧૦, ૧૧-૧૩-૧૫-૧૬-૧૮, ૧૨-૫-૧૧,
૧૩-૨૧, ૧૪-૧૪, ૧૬-૧૦-૧૨, ૧૭-૩-૮-૧૫-૧૭-૨૧, ૧૮-૩-૪, ૧૯-૮-૧૦,
૨૦-૮-૯, ૨૫-૧૨-૧૭-૧૮, ૨૬-૬-૭, ૨૭ ૧૦-૧૨-૧૩, ૨૮-૬-૧૮, ૨૯-૧૬,
૩૦-૧૨, ૩૨-૫, ૩૩-૯-૧૦, ૩૯-૧૧, ૪૧-૧૮, ૪૫-૪-૫-૧૧, ૪૬-૨-૭,
૪૭-૨-૧૫, ૪૮-૧-૩, ૫૦-૧૩, ૫૩-૪, ૫૫-૬, ૫૬-૩-૬-૧૨, ૫૭ ૧૩,
૫૮-૩-૬, ૫૯-૧૭-૨૧, ૬૦-૨૦-૨૧-૨૨, ૬૧-૧૨, ૬૪-૧૮, ૬૫-૧૬, ૬૬-૧૧-
૧૨-૧૩, ૬૭-૯-૧૭-૧૮, ૬૮-૯-૧૦, ૭૧ ૪, ૭૨-૧૬, ૭૩-૩, ૭૮-૧૬,
૮૦-૬, ૮૧-૨૨, ૮૩-૧૭, ૮૫-૨, ૮૬-૨-૩-૧૮, ૮૭-૭-૧૬-૧૯, ૮૮-૫-૧-૧૩-
૧૫-૧૬, ૮૯-૨૦, ૯૧-૮-૧૨, ૯૨-૧૩-૧૫, ૯૫-૧૬, ૯૭-૧૨-૧૩, ૯૮-૨-
૮-૧૭, ૯૯-૧૨, ૧૦૧-૯-૧૧-૧૨-૧૬-૨૦, ૧૦૨-૧૩-૧૮-૧૯, ૧૦૪-૯-૧૨-
૧૩-૧૭, ૧૦૫-૧-૬-૮, ૧૦૬-૧૭, ૧૦૭-૨, ૧૦૮-૧-૨-૧૩, ૧૦૯-૧૭-૧૯,
૧૧૦-૫-૧૯, ૧૧૧-૩-૮, ૧૧૨-૭, ૧૧૩-૭-૨૦, ૧૧૪-૧-૨-૬, ૧૧૭ ૪-૧૧,
૧૧૮-૫-૭-૧૧-૧૨-૧૭, ૧૨૧-૧-૭-૧૪-૧૯, ૧૨૨-૧૫, ૧૨૪-૩-૫-૧૯, ૧૨૫-
૫-૮-૧૮, ૧૨૭-૧, ૧૨૮-૯-૧૨, ૧૩૦-૧૮-૨૧, ૧૩૧-૩-૧૯, ૧૩૨-૧-૪-૧૧,
૧૩૫-૧૯-૨૦, ૧૩૬-૧૫, ૧૩૮-૨૦, ૧૩૯-૧-૩-૮-૯-૧૦-૧૨, ૧૪૨-૧૭,
૧૪૫-૮-૧૩-૧૮-૨૦, ૧૪૬-૭-૧૮, ૧૪૮-૩-૬-૧૦-૧૧-૧૮, ૧૫૦-૩, ૧૫૨-૧૦,
૧૫૬-૧૯, ૧૫૭-૧, ૧૫૯-૧૬, હત્યાદિ. ફિદ્દં ૧૨૪-૧૨. જુઓ 'રહં અને રહદં.

હુહઈ 'લાકડી વટે' તુ એ વ. પું. ૧૨૧-૨૨. હુહદાનહ 'લાકડીનો'
પ એ વ. પું ૧૧૨-૧૦. [સં. હુહટ > પ્રા. હુહટ]

હુમહ 'ને કારણે, ત્યાથી માંડીને.' પૂર્વમર્યાદાસૂચક અનુગ. ૩૬-૧, ૬૮-
૨૨, ૬૯-૩, ૧૪૦-૧, ૧૪૮-૬ 'હુલી' એકો સત્તરમર્યાદાસૂચક અર્થ પળ એમાં
કેટલીક વાર આવે છે ૧૪૦-૭, ૧૫૫-૮. આનું જ રૂપાન્તર હુમી આ પ્રત્યમાં
વારંવાર મળે છે, પણ એના સ્થા જ પ્રયોગો પૂર્વમર્યાદાસૂચક છે: ૧૧-૨૧, ૧૨-૧,
૧૩-૮, ૧૫-૭૧, ૨૩-૮, ૩૩-૧, ૩૪-૩-૭, ૩૫-૨૦, ૩૯-૨૦, ૫૦-૧૦,

૫૧-૭, ૬૪-૧૮, ૬૯-૧૨, ૯૨-૧, ૧૩૨-૯; ૧૫૪-૧૪. [સં. *લંપસ્મિન્ > અપ. લગ્મહિં. ભાષાના જૂના થરમાં આ અનુગનો પૂર્વમર્યાદાસૂચક અર્થ વ્યાપક છે—
—વ્યુત્પત્તિ પણ એ જ અર્થ સૂચવે છે—પણ જેમ અર્વાચીન કાઠ તરફ આવીએ તેમ
ઉત્તરમર્યાદાસૂચક અર્થ યધારે પ્રચલિત થતો દેખાય છે, તે એટલે સુધી કે વળેક
સૈકાથી ભાષામાં ‘લગ્મી’નો અર્થ ‘સુધી’ એટલો જ સમજાય છે.]

લીય ‘લીંચુ.’ પ્ર. એ. વ. ન. ૧૦૪-૨૧. [સં. નિમ્ચુ > પ્રા. લિંચુ]

લોલ ‘સમજ વિનાના, અજ્ઞાની.’ વિ. દ્વિ. વ. વ. પું. ૪૫-૧-૫, ૬૨-૬, ૧૦૨-૧૮. [સં. લોલ ‘ચપલ, અસ્થિર.’ આ શબ્દમાં થયેલો અર્થપલટો નોંધપાત્ર છે. ‘પટ્ટિરાતક’ના ચાલાચત્રોધકારોએ ‘મુગ્ધજન’નો અર્થ ‘લોલ લોક’ એવો
આપ્યો હોઈ એ વિશે ફરો સંદેહ રહેતો નથી.]

લાંપડ ‘નાચે છે.’ વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૭-૧૯, ૧૨૫-૫. લાંચીહ
‘નંચાય.’ કર્મેણિ વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૨૫-૪. [સં. નિલિપતિ > પ્રા.
નિલિલ્પવઃ > જૂ. ગુજ. નાચડ. હોં. ટર્નર એની વ્યુત્પત્તિ જુદી રીતે આપે છે—
*નંલતિ > પ્રા. નંલડ > જૂ. ગુજ. નાંલડ. ‘ન’નો ‘લ’ થવાથી ‘લાંચલું.’
‘ન’નું આ પ્રકારે ‘લ’માં પરિવર્તન એ હાલમાં દક્ષિણ ગુજરાતની બોલીની
લક્ષણિકતા ગણાય છે, પણ ઉપર નિર્દેશેલા પ્રયોગો મતાવે છે કે એક કાલે ઉત્તર
ગુજરાત તથા મારવાડની બોલીમાં પણ એ પ્રચલિત હતી.]

વક્તણ ‘વક્તા, વાંકાપણું.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૬૨-૧૩. [સં. વક્તવન >
પ્રા. વક્તણ. આ સાથે સર. પુરુષાતન, ગદિવાતન, શૂરાતન, વીરાતન (જૂ. ગુજ.)
આદિ શબ્દોનો અંત્ય પ્રત્યય,]

વર્ણવાં ‘(હું) વર્ણવું.’ વર્તમાન પહેલો પુ. એ. વ. ૯૮-૧૪.

ચીતરાગદ્ગિનું ‘ચીતરાગલું જ.’ પ. એ. વ. પું. ૧૪૭-૭. પ્રત્યય અને
નામની વચ્ચે જે અવ્યયો દાખલ થઈ ગયા છે એ ધ્યાન સેવે છે.

ચિરડ ‘હલકો, ગુજ. ઘરવો.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૧. ચિરહ
‘હલકી.’ પ્ર. એ. વ. છી. ૧૮-૧૧, ૧૯-૩-૧૮; દ્વિ. એ. વ. છી. ૧૮-૨૨. વહી
જુઓ ચિરહાંહ ૧૩૩-૧૬. ચિરહાંહ ૪૨-૨-૪. ચિરુમા ૧૧૧-૨૦, ૧૧૩-૭.
ચિરુઆં ૩૨-૨૦. ચિરુહ ૮૫-૩. ચિરુઈ ૧૨૨-૨. ચિરુંડ ૪૬-૭, ૬૫-૧૩,
૧૦૬-૧૮. ચિરુંડ ૪૧-૧૩-૧૫, ૮૭-૨, ૧૦૫-૧, ૧૧૭-૩, ૧૧૮-૧૭, ૧૫૩-
૧૫. ચિરુડ ૪૦-૧૦. ચિરુયા ૭૮-૪. [સં. ચિરુપ > પ્રા. ચિરુઅ > અપ. ચિરુડ]

વિસમસિ 'આલંબન.' દ્વિ. ઇ. ઘ. છી. ૧૪૪-૩.

વેચઈ 'વ્યય કરે છે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ઇ. ઘ. ૧૬-૧૧, ૧૫૦-૨૧
વેચઈ ૧૫૦-૨૦, ૧૫૧-૬. [પ્રા. વેચ 'વ્યય કરવો.' જૈનોમાં ધાર્મિક પરિભાષામાં
આ શબ્દ બાજે પણ આ અર્થમાં ચાલુ છે]

સહ 'સો, ગુજ. સે સં.' દ્વિ. ઘ. ઘ. ન. ૭-૧૫. સહ પ્ર. ઘ. ઘ. ન. ૮૫-૨૧.
સ. ઘ. ઘ. ૨૨-૧૯. [સં. શત > પ્રા. સય]

સકમં '(તું) શકે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ઇ. ઘ. ૫-૧૦-૧૫. [સર.
ચતાર ગુજરાતની બોલીમાંનું કોમલ અનુસ્વાર સહિતનું 'સકં' એવું ઉચ્ચારણ.] હુઓ
માનઅં.

સકયત્યો 'કૃતાર્થ.' વિ. પ્ર. ઇ. પું. ૧૬૧-૬. [સં. સકૃતાર્થ > પ્રા.
સકયત્ય.]

સળીજા 'સ્નેહીઓ.' પ્ર. ઘ. ઘ. પું. ૧૦૩-૧૩. [સં. સ્નિહ્યકઃ > પ્રા.
સિળિજ્ઞઓ. સર. ગુજ. 'સળેજો.']

સયર 'શરીર.' પ્ર. ઇ. ઘ. ન. ૧૮-૫. સયરનાં 'શરીરનાં.' ઘ. ઘ. ઘ.
ન. ૨૭-૨૦. [સં. શરીર > જુ. ગુજ. સદર. અસંયુક્ત 'ર'નો આ પ્રકારે હોય
ગુજ. માં અન્યથા પણ થાય છે: પરિમલ > પીમલ, સરિજલ > સદ્જલ > સૈઝલ,
કરીર > કદર > કેર, इत्यादि.]

સહુદાર '(અધર્મરૂપી) શત્રુ ઘૂર કરવું તે.' દ્વિ. ઇ. ઘ. પું. ૧૬૫-૫.
[સં. શત્રુદાર.]

સંઘ 'સંઘાણ.' સ. ઇ. ઘ. છી. ૧૬૩-૧૬. [સં. સંઘા > પ્રા. સંઘા]

હુંધુણઢ 'સ્તુતિ કરે.' વર્તમાન પહેલો પુ. ઇ. ઘ. ૧૬૪-૨. [સં. સંસ્તુનોતિ
> પ્રા. સધુણઢ]

સંતાનીઈ 'વંશજે' તુ. ઇ. ઘ. પું. ૧-૨૧. સંતાનીઈ તુ. ઇ. ઘ. પું.
૧-૨૨. [સં. સંતાનિક > પ્રા. સંતાણિઅ]

સાઠિસઢ 'એકસો સાઠ (ગાથાવાળો ગ્રન્થ).' દ્વિ. ઇ. ઘ. પું. ૨-૨, ૩-૧૪
[સ. પટ્ટિશાત > પ્રા. સઢિસઅ]

સાઠિઢ - સંતાઈપું. મેલ ગ્રીજો પુ. ઇ. ઘ. ૧૩-૨૩. [સં. ✓ સિષ્ય ઉપરથી
હશે ! સાઠિયું (સાઠું)-સપડું, ઇ. અર્થમાં ! જૂના સાહિત્યમાં અન્યથા પણ આ

क्रियापदनो आ ज अर्थमा प्रयोग छे जेम के कूढकृत 'पाडवावेणि' (स १६७७)मा—
—'जेदय शात्यो भोएरे, कोरवे धीखु तालु' (प ४४८) सविता टाक्यो
चालणी, उट रैड शातु ओटि' (प ४५४)]

साधम्मिय 'समान धर्मना अनुयायी' वि द्वि प्र व पु ४१२ साधर्म'
द्वि प्र व व १४८ १३ जुओ साहम्मीनउ

साहम्मीनउ 'समान धर्मना अनुयायीना' वि प्र ए व पु १४८ १५
जुओ—साहम्मीमाहे ५३ ६, साहम्मी पाहइ १४८ १८, साहम्मी पाहि १४८ ३,
इत्यादि [स साधर्मिन् > प्रा साहम्मी स८० अर्वाचीन गुज 'साहमी (सामी)
भाई,' 'साहमीव-झल' (साधर्मिस्नात्सव्य) आ जैन परिभाषानो शब्द छे]

सिरध 'जलदी' अ १६३ ८ [स शीघ्र > प्रा सिम्ध]

सिध्याइ 'स्वाध्याय' द्वि ए व न २२४ [स स्नाध्याय एमाधी
प्रा स्नाध्याय > गुज सज्ज्याय शब्द आवेलो छे]

सुलभ 'सुलभ' वि द्वि ए व न १५९ ५ [स सुलभ]

सुहेतलउ 'सहेतु' वि द्वि ए व न ३९३ [स √ शुम् > प्रा
सुह उपरधी ?]

सुहेलउ 'सहेतु, गुन सोद्यतु (दोद्यतु 'धी ऊलतु)' वि इ ए व न
[स √ शुम् > प्रा सुह उपरधी ?] जुओ सोहिलउ

सेपल 'नागदेवता' स ए व पु ८३ १६ सेपलनी प्र ए व पु
८३ ९ [स शेष + ल जूनी गुनरातीमा 'प'नो उच्चार वगुप्त 'ख' भाव छे
ए ध्यानमा राखवा जेवु छे]

सोहिलउ 'सहेग, गुन सोयलो वि प्र ए व पु १४१ २ द्वि ए व
पु २० ९ सोहिलउ प्र ए व न २१ १० १० २२ ९ [स शोम् > प्रा
सोह उपरधी ?] जुओ सुहेलउ

हल्लभकर्मउ 'जेना अन्य कर्म अवशिष्ट रखां होय एयो, शीघ्र मुक्तिगामा,
गुन हल्लभमी' वि प्र ए व पु १२७ १५ [स ल्हु > प्रा लहु, व्यत्ययशी
हल्ल + कर्मा आ पण जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे]

हल्लपण 'हल्लवापण' द्वि ए व न ५४ ५ [स ल्हुपण > प्रा
लहुपण पण > हल्लपण]